

مجلة
الصراط المستقيم
گۆڤار جی

پنگای راست

گۆڤاریکی زانستی شهرعی و رۆشنبیری، وهرزییه
دهستهیهك له مامۆستایانی ئاینی ده‌ری ده‌کات

خاوه‌ن ئیمتیاز و سه‌رنوسه‌ر
م/ عبداللطیف أحمد مصطفى

مائپه‌ری به‌هه‌شت

ba8.org

مائپه‌ریکی ئیسلامی زانستی په‌روه‌رده‌یی یه و له‌پیناو بلاوکردنه‌وه‌ی
ئه‌و ئیسلامه‌یه که سه‌له‌فی صالح - پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه
وسلم) و هاوه‌لانی (رضی الله عنهم) له‌سه‌ری بوون - وه‌ سه‌ر به‌ هیچ
گروپ و لایه‌نیکی حیزبی نیه.

خطبة الحاجة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله ، نحمده ، ونستعينه ، ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هادي له .
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له .
وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾ .

(آل عمران: ١٠٢)

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾

(النساء: ١)

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۚ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ .

(الأحزاب: ٧١/٧٠)

أما بعد :

فإن خير الحديث كتاب الله ، وأحسن الهدي هدي محمد ﷺ ، وشر الأمور محدثاتها،
وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالة في النار .

ئىخلاص

چىيە؟ چۆن دىتە دى و به چى هەلدە وشىتەود؟

ورىاكرندنه وه لهچەند هەلەيهك و لايردنى چەند دوو دلى يەك!

مامۆستا خالد أحمد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یەكەم : (الإخلاص)

الحمد لله وحده و الصلاة و السلام على من

لا نبي بعده :

واتا: تەنھا لەبەر پەزامەندى

پەروەردگار بکړیت.

خوای گەوره فەرموویەتى :

دووەم: (الصواب) .

واتا: بەو جوړه بـيـت، کە لە

پيغه مبهروه ﷺ هاتوه، واتا لەسەر

سونەت بـيـت. هەر لەم بارەيەوه

پەروەردگارمان دە فەرموویت:

(بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ

أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)^٢

(وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ

مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ

خَلِيلًا)^٣ .

(تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيُبْلُوكُمُ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ)^١ .

واتە : ئەو پەروەردگارەى کە مردن و

ژیانی دروست کردووه بەمەبەستى ئەوەى

تاقیتان بکاتەوه کامەتان خاوەنى باشترین

کردهوهن، (فُضِّلَ) ی کوپى عـیـاض لە

لێکدانەوهى ئەم ئایەتەدا فەرموویەتى:

هەر کردەوهیەك، کە بەندە

ئەنجامی دەدات پێویستی بە دوو مەرج

هەیه بۆ ئەوەى بەباشترین کردەوه دابنرێت:

(٢) (البقرة: ١١٢) ، (٣) (النساء: ١٢٥)

(١) (الملك: ١-٢)

(وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ) .

واته : باشتړين ديندارى ته وهیپه كه نه م دوو مه رجه ی گرتبیته خو:

(اسلام الوجه) واته ته نهها له بهر په زامه ندى خوا بیت، نېخلاصی تیدا بیت.

وه دووهم (وهو محسن)، واته له م عیباده ته یدا شوین كه وتهی پیغه مبه ر ﷺ بیت و، له سهر سونه ته كه ی نه و عیباده ته كه ی كړد بیت.

وه پیښـینانمان فهرمویانـه ههر كړده وهیپه ك با زور بچوكیش بیت، كه به نده نه نجامی ددات، دوو په پړاوی بو ده كړیته وه كه تیایاندا نوسراوه:

(لم)؟ واته : له بهر چیو له بهر كی نه م كار هت كړدوه. نایه له بهر په زامه ندى په روه ردگار بووه و به خالصی بو نه و كړاوه؟. چونكه خواى گه وره ته نهها عیباده تيك گيرا دهكات كه به ته نهها بو نه و كرابیت. (أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ) .

(کیف)؟ واته چوون عیباده ته كه ت نه نجام داوه، نایا كاتيك نه م عیباده ته ی كړد بیرى له وه كړده وه، كه ده بیت به جوړيك بیت، وهك

چوون پیغه مبه رمان ﷺ بو ی پړون كړدوینه وه، یا بیدعه و ناره زوی خوی خستبوه ناو.

خوینهری نازیز، دواى نه وهی به كورتی بو ت پړون بووه، دوو خاله گرنه كه كامه ن، كه ده بیت له هه موو كار يكماندا پرنه گ بده نه وه، نیستاش با هه نديك زیاتر بچینه ناو حه قیقه تی خالی یه كه م، كه:

(اخلاص) ه بابزانين!

اخلاص ا چی یه؟

وه چوون دیته دى؟

وه به چی ه لده وه شپته وه؟

نېخلاص بریتى یه له ته نیا خوا مه به ست بوون له عیباده ته كاندا، یاخود بریتى یه له دامالینى هه موو نیه تيكی دونیایى و، ته نهها به مه به ستى نزيك بوونه وه له په روه ردگار، كار ه كان نه نجام بده ی .

وه بیگومان، به جیهینانى نېخلاص گرنه ترین و گه وره ترین بنه ماى دینى نیسلامیه. وه په روه ردگارمان فهرمانى به وه كړدوه: (وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءً) °

وه هه روه ها ده فهرموویت :

(فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا

شُرْكَ بَعَادَةَ رَبِّهِ أَحَدًا^۶ .

أبو أمامة رضی اللہ عنہ ده گیتیه وه : پیاویک هاته لای پیغه مبه رضی اللہ عنہ و فره مووی : که سیک غه زای کرد بیت بوق به ده ست هینانی ئه جرو پاداشت، وه هه روه ها بوق ئه وهش که خه لک باسی بکات و بناسریت، ئایا حالئ ئه وه که سه چی یه ؟

پیغه مبه رضی اللہ عنہ فره مووی : هیچی ده ست ناکه ویت، پیاوه که سی جار ئه مه ی دووباره کرده وه و پیغه مبه رضی اللہ عنہ هه فره مووی (لاشيء)، و اتا هیچی ده ست ناکه ویت، ئینجا پیغه مبه رضی اللہ عنہ فره مووی په روه دگار ته نها کاریک وهرده گریت، که به ئیخلاسی و بوق په زای ئه و بیت .

پرسیار له سه هلی کوری عبدالله التستري کرا : قورسترین کار له سه نه فس چی یه ؟ . فره مووی ئیخلاسه، چونکه هیچ به شیکی نه فسی تیدا نیه . وه له بهر ئه وهی نه فس مه دح وپله و پایه و خوق ده رخستنی ده ویت، بویه قورسترین کار پاک کرد نه وهی نیه ته، له وه مو وه واو ئاره زوانه ی که نه فس داوای ده کات . که واته ئیخلاص، به شکاندنی نه فس وجیبه جی نه کردنی ئاره زوه کانی دیتیه دی وه ئه و کاته ش پاداشتی گه وره ی

له سه ر وهرده گریت، باکرده وه که ش زور بچوک بوو بیت . چونکه جاری واهیه خه لکی زور به عیباده تیکه وه ماندوو ده بن و واش حیساب ده کن که ئیخلاص یان به جی هینانه وه، که چی له راستیدا پیی له خوق بایی بوون له دونیاو، په نج به خه ساری دواپوژن .

ده گیتیه وه له پیاویک که به به رده وامی له ریزی پیشه وهی جه ماعت بووه، به لام پوژیکیان دواکه وت و که وته ریزی دواوه، زوری پی شه رم بوو خه جاله تی دایگرت، که خه لکی له ریزی پشتیه وه ده بیینن، به لام له و کاته دا به ئاگا هاته وه و بوی ده رکه وت که تائستتا دلخوش بوونه که ی به ریزی پیشه وه ته نها له بهر خوا نه بووه، به لکو و بوق پیاپی و به رچاوی خه لکیش بووه .

برای خوا په رست ووریا به، په نج به خه سار و مال ویران نه بیت، به وهی که پیاپی و به رچاوی بخه یته کاره کانه وه . چونکه ئه وانه ی بی ئاگان له ئیخلاص به رپاکردن، شه یتان فریویان ده دات و واده زانن کرده وهی مه قبول و گیرایان زوره، کاتیکیش له دوا پوژدا کرده وه کانی خویمان پیشان ده دریتیه وه، ئاکامه که ی پیچه وانه ی بوچونیانه، چونکه ئیخلاص له کاره کانیاندا

. (۶) الکهف: من الآية: ۱۱۰

نه‌بووه، هه‌روه‌كو په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رمووئ:

(وَيْدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ. وَيَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا) (الزمر ٤٧)

واته: له دوا پوژدا پرهوهردگار پاداشتی
 كرده وه كانيان به پيچه وانه ی ویستی خوځيان
 ده داته وه و، له م پوژده دا بوځيان دهرده كه ویت
 كه له بری چاكه خراپه يان ئه نجام داوه و،
 قهرزدار بوونه ته وه .

وہ ہر وہ ہا دہ فہرموویت :

(قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا . الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيْدُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا) ۷ .

واته: پیتان رابگه یه نم رهنج بهخه ساران کامانهن. ئه وانهن که کرده وه کانیمان به فیرو چوو له دونیادا، له کاتیك وا بۆ خویان حساب ده کهن که حاکه بان ئه نجام داوه.

که واته با ئاگا دار بین پیش کردنی هر کاریک
 نیه تمان خالص و پاک بکه این بۆ په روه ردگار
 ، وه تا وه کو نیه تمان له سهر کرده وه ی چاک
 پاک تر بیت پاداشتی گه وره تر وهرده گرین.
 وه په نا به خوا به پیچه وانه شه وه
 زهرمه ندی دونیاو دوا روژ ده بین.

عومہ ری کوپی خہ تتاب ﷺ لہ
پیغہ مبہ رھوہ ﷺ دہ گیر پتہ رھوہ
کہ فہ رموویہ تی :

[إنما الأعمال بالنيّات وإنما لكل أمرٍ ما نوى].^٨

وہ ئیمامی شافعی - پر حمہ تی خوی
لی بیٹ - لہ شہرحی ئہم حہ دیسہ دا
فہ رموویہ تی :

واتہ: گیرابوونی ئہو کردہوانہ ی کہ
موسولمان ئہ نجامی دہدات، ئہ گہر بیّت و
چاکہ بن (العمل الصالح)، وہلہ سہر سونہ تی
پیغہ مبہر ﷺ بن، بہ ستر اوہ تہ وہ بہ بوونی
نیہ تی صالح. وہ ئہ مہش بنہ مایہ کی گرنکہ
لہ شہ ربیعہ تی ئیسلا مہ دا.

(وإنما لكل امرئ ما نوى).

ئەمەيش بىنەمايەكى ترە و، دووبارە
بونەوہى بناغەكەى پېشوو نىہ، بەلکو
ماناكەى ئەوہىہ كە كەموو زۆرى پاداشتى
ھەركەسىك لەسەر كىردەوہ يەك كەئەنجامى
دەدات، بەستراوہتەوہ بە بوونى ئەو ھەموو
نىہتە پاكانەى كەتيايدا كۆكردۆتەوہ. ھەر
بۆيە پېشۋىنان فەرموويانە: (مامەلەو
بازرگانى زانايان برىتى يە، لە بازرگانى
نمەت) .

(٧) الكهف (١٠٤، ١٠٥)

(۸) البخاری (۱) و مسلم.

واته : هر زانایان د هزانن چوڼ به ندایه تی
بو په روه ردگار یان بکه و، د هیشزانن
پاداشتی زور به چسې ده ست ده که ویت. بو
ته نها عیباد ته ټک، چه ند نیه تیکی چاکی لی
ده هینن.

بو نمونه : کاتیک بو مرگه وت ده چن
به نیه تی نه وهی که سهر دانی مالی خوا
ده که ن، وه به نیه تی نه وهی نویژی
جه ماعت بکه ن، که خیری بیست و ه وت
هینده ی تاکه نویژی هیه، وه به نیه تی
نه وهی که گوپیان له قورئان و فهرموده بی
له لای زانایان، وه به هره مهند بن به فهرمان
کردن به چاکه و به رگری کردن له خراپه، وه
به نیه تی نه وهی نامورگار یه که به برای
مووسولمانیان بگه یه نن، وه به نیه تی نه وهی
دور بکه ونه وه له گونا هو تاوان، له شهرمی
په روه ردگار.

زانایان فهرمودیانه : زور جار کړده وهی
زور بچوک نیه تی باش گه وره ی ده کات، وه
زور جار یش کړده وهی کی زور گه وره نیه تی
خراب بچوکی ده کاته وه.

وه زانای گه وره یی ابن کثیر - په حمه تی
خوا ی لی بیت - فهرمودیانه تی: فیتری
ناماده کړدی نیه تی بن ولای ورد

بینه وه، چونکه دیاری کړدی نیه تی زور
گرنگ تره له نه نجام دانی کړده وه .

نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده فهرمودی:
کاتیک پیغه مبه ر ﷺ ده رچوو بوغه زوهی
ته بووک له ریگه ده فهرمودی: چه ند که سیک
له مه دینه به جی ماون نیمه هر شیویکمان
بری بیت، وه هر خیریکمان کړدی بیت، وه هر
ماندو بوون و نارچه تیبه کمان توش
بوو بیت، نه وان به شدان له گه لمان: صه حابه
فهرمودیان خو له گه لماندا نین؟.

پیغه مبه ر ﷺ فهرمودی: عوزی شهرمی
ریگه ی لی گرتوون له هاتن . واته به هو ی
نیه تی باشیان به شدان له خیره که دا .

به لام نه وهی جیگه ی سهرنج و ناگادار
بوونه، دوا ی نه وهی که زانیمان نیه تی چه ند
گرنگه بو کاره کانمان ، باشه یتان فریومان
نه دا، وا تی بگه ین که نیه تی باش له
کړده وهی خراپیش دا هه بیت ده یگپیت
به چاکه و، ریگه به خو مان بده ین به
نه نجامدانی چه ندین گونا هو تاوان به بیانوی
نه وهی نیمه نیه تمان باشه، وه بلین (انما
الأعمال بالنیات).

وه بابزانین زانایانمان چوڼ مانای نه م
فهرمودیانه مان بو دیاری ده که ن و، چوڼ

په يوه سټي ده كهن به دوو جوړ له جوړه كاني كړده وه (عمل):

يه كه ميان: (الطاعات)، كړده وه چا كه كان وه دوو ميان: (المباحات)، واته نه كړده وانه ي كه نه كړدنيشيان گونا نه.

به لام جوړي سييهم له كړده وه كان بريتي يه له: (المعاصي). واته: گونا هو تاوان كه و اتاي حه ديسه كه نه م جوړي سييهمه ناگريته وه و نه تي باش نه م جوړه كړده وانه كه گونا هن، ناگورپت بؤ (مباح) يا خود بؤ (الطاعات).

هه لده وه شپته روه و كاني

نښلاص

خوښه ري خوښه ويست: دواي نه وهی كه زانيت په روه دگار هيچ كاريك وه رناگريت، نه گه رته نها به نښلاص بؤ نه و نه كريت، وه زانيت هه قيقه تي نښلاص چي يه و به چي ديته دي، هه روه ها بزانه كه چه ند كاريك هه يه نښلاص هه لده وه شپته وه و په نجت به فيرود د بات: له وانه خوښويستني دونه وپله و پياو خوښي و له خو پازي بوون وهی تريش.

وه پياش، واته بهرچاوي بريتي يه له ده رځستني عيادته، بهمه به سټي ديتني خه لكي، بؤ نه وهی سوپاسي بكن و ريزي ليگرن، وه به چا كه باسي بكن.

(العجب)، واته له خو پازي بوون:

نه وهش هه ر هاوشپوهی پيايه، به لام شيخ الإسلام ابن تيمية جياوازيان ده كات و ده فهرموويت:

رپا خه لكي دانانه به شهريكي خودا به لام له خو پازي بوون: نه فس دانانه به شهريك بؤ خودا.

باس كړدني پياو له خو پازي بوون باسيكي دوو دريځي ده ويټ، به لام نه وهی كه مه به سټه ليره دا باسي بكن ته نها سه رنج پاكيشانه به چه ند كړده وه يه كه زور شاروهن و به پيايي ده ژمي درين، هه رچه نده كه زور به ي خه لكي بي ناگايه لپيان و شهيتان فريوي داوون و به كړده وهی زور چاك و پاكي ده زانن، وه دلپان زور پي خوښه بؤ دوا پوځيان، خواي گه وره په نامان بدات و دل و ده رونمان پاك بكاته وه لپيان.

كاري يه كه م:

أبو حامد غه زالي له باسي پيايي شاروه دا فهرموويه تي:

﴿اللهم إني أعوذ بك من أن أشرك بك و
أنا أعلم واستغفرك لما لا أعلم﴾

کاري دووهم :

بريتي يه له وده ي که ئي خلاص
بکړي ته وده سيله يه که له کرده وده کاند، بؤ
يه کيک له ئامانچ و ئاواته دونيا يه کان.
شيخ الاسلام ابن تيمية په حمه تي خواي
له سره بي باسي ئه و دهر ده کوشنده يه ي
کردوه و ده فهرموويت :

(جاري کيان به ئه بو حامدي غه زاليان
راگه ياند، گوايه هر که سيک چل پوژ
ئخلاصي بؤ خوا بنوييت، هه موو
سه رچا وده کاني حیکمه ت له وده وده
هه لده قوليت و حیکمه ت ده که ویت هه سر
زمانی، ئه بو حاميديش فهرمووي: من چل
پوژه که م ته و او کردو هيچ که شف و
حیکمه تيکم بؤ دل و دهر وون نه هات ، ئينجا
ئه و کاره ي خو مم بؤ يه کيک له زانايان باس
کرد، ئه ويش گوتي: (تو ئخلاصه که ت بؤ
خوا نه بووه، به لکو بؤ ئه وده بووه ببیت به
حه کيم و ليزان له دونيا) .

ئينجا ابن تيمية فهرمووي: ئه ويش وده کو
ئه وده يه، مروژ مه به ستي له ئي خلاص

(پيايي زور شار او هه وده يه، که به نده
عيباد ته کاني به شار او هه يي بکات و نه يه ویت
خه لکي بزانييت. به لام له گه ل ئه وده شدا،
له دلي دا واحه ز ده کات که خه لکي سه لام له
ئه و بکه ن و به پړنو شه رمه وده به رامبه ري
پا بوه ستن و وده ئه گهر کاري کي هه بوو،
به زوويي بؤي جي به جي بکه ن و، له کاتي
کړين و فرو شتندا، له خه لکي جيا
بکړي ته وده، وده شويني باشي بؤ دابندر يت له
دانيشتن دا، وده ئه گهر که سيک که مته ر خه مي
کرد له و کارانه دا به رامبه ري، له دل دا زوري
پي ناخوش بيت، هه روه ک په نا به خوا، به و
عيباد ته تانه ي کردويه تي پله يه که له خه لي
به رزتر بووي ته وده و پا داشتی عيباد ته کاني
له خه لي داوا بکاته وده .

وه ئه م کاره و هاو شي وده کاني جوړيکن له
جوړي پيايي شار او هه، که زور بچوک ترن له
هه نگاوي ميړوله يه که له شه ويکي تاريک له
سه ر به رديکي ساف و لوس، هه روه ک
پينغه مبه ر ﷺ فهرمانی پي کردوين کوشش
بکه ين، له خو پاراستن له و کاره پيايانه ي
ده يکه ين و زانياريمان پي به تي، وه په نا
بگرين به خوا له له و پياييه شار او انه ي که
بي ئاگايين لييان .

ئەوەيە، ھەندى جار مەروۇف زەم و
سەرزەنشەتى خەلى دەكات لەناوخەلکى،
مەبەستى پىئى ئەوەيە خەلکى بىلەن
بەپاستى پىئاوئىكى خەلکى بەگەم گەرو
بەتەقوايە، تاوەکو پەلەو پايەى لای ئەو
خەلکە بەرزبەتەو وەباسى چاکەى بکەن.

وہئہم کارہش یہ کیکہ لہ جوړہ
شاراوہ کانی ریا.

پیشینانمان ووریایان کردوینه وه له م کاره و
مطرفی کوری شه خبر ده فه رمووی :

گه وره‌ترین مه‌دح وپیا هه‌لدان بۆ نه‌فس
ئوه‌یه، تۆ له‌ ناوخه‌لکیدا زه‌می بکه‌یت و
بیشکینیت، به‌لام له‌ دالدا مه‌به‌ستت به‌رز
کردنه‌وه‌و به‌حاک دانانی بێت .

چاره سہر کردنی ریا

خوښه‌ری ئازیز دواى ئه‌وه‌ى که زانیت پیا
چـه‌ند دهرديکـى سـه‌خته‌و،
هه‌لوه‌شـيښه‌وه‌ى کرده‌وه‌کانه، که‌واته
پتويسته له‌سه‌رت کۆشـش بکـه‌ى بـۆ
چاره‌سه‌ر کردنى، چونکه هـيچ دهرديک نـيه
به‌بـي دهرمان. زانایانمان زۆر چاره‌سه‌ريان
باس کردوه‌و ئيمه‌ش باسـى چـه‌ند
دانه‌به‌کیان ده‌که‌بن :

گه‌یشتن بیّت به حکمه‌ت و زانسته
شه‌رعیه‌کان، (واته: ئیخلاص بکات بۆ
ئهو‌ی ببیّت به‌عالم). یاخود گه‌یشتن بیّت
به که‌شف و کاریگه‌ری (الکشف والتأثیر)،
یاخود بۆ ئهو‌ی خه‌لکی به‌پێژته‌ماشای
بکه‌ن و به‌چاکه‌باسی بکه‌ن، یاخود هه‌ر
ئامانجیک‌ی تری دونیایی، چونکه‌ ئه‌م که‌سه
باش ده‌زانیت، که‌ ئه‌و ئامانجانه‌ به‌پێگه‌ی
ئیخلاص به‌پیا‌کردن بۆ په‌روه‌ردگار ده‌ست
ده‌که‌ون، به‌لام شه‌یتان فریوی داوه‌و،
وه‌سیله‌ی ئی‌کردووه‌ به‌ ئامانج (المهدف). جا
ئهو‌که‌سه‌ بۆئهو‌ی ببیّت به‌عالم، یان
عارف یان به‌هره‌مند بیّت به‌که‌شف و
کاریگه‌ری له‌سه‌رده‌رووبه‌ر. له‌وکاته‌دا
ئیخلاسه‌که‌ بۆ خوا نه‌بووه‌، به‌لکو بۆ ئه‌و
مه‌ه‌سته‌دونبایانه‌بووه‌. چونکه‌:

هەر که سێک شتیێک ئەنجام بدات ، بۆ
ئەو هی بگات به شتیێکی تر، ئەوا دوو هه میانه
به ئامانجی سه ره کی داده ندریێت نه ک یه که م.

کاری سینہم :

له پړيايه ښار او دهكان، نه و ديه كه ابن رجب
 په حمه تي خواي ليبييت ناكادارمان
 دهكاته وه و دهفه رموويت :
 (نالبړه دا خالتي گرنګ هه به، نه و مېش

۱/ گه وره ترينيان نه وه يه ، که داوای يارمه تی له پهره وردگار بکه ی دامه زراوت بکات له سهر ئیخلاص و دوورت بگریټ له پیاکاری، وه ژور بپارپیته وه له خوا که په نات بدات له شیرکی گه وره و لا یه نه شاراوه کان، که پیاکاریه .

هر وه کو پیغه مبر ﷺ فهرموویه تی:

(الشرك فيكم أحفى من ديب النمل، و سأدلك على شيء إذا فعلته اذهب عنك صغار الشرك و كباره، فتقول: اللهم إني أعوذ بك أن أشرك بك وأنا أعلم، وأستغرك لما لا أعلم)^۹

۲/ ژور بیرکردنه وه له سزاو و عاقیبه تی پیا له دواړوژدا. وه بیریکه ینه وه له وه ی که یه که س ئاگری جه ه نه می پی خوش ده کریټ پیاکاران، هره وه کو نه و سی که سی که نه بو هریره له پیغه مبره وه ﷺ بومان ده گپیټه وه .

۳/ هیټانه به رچاوی به خشش ونازو نیعمه ته کانی پهره وردگار وریا کردنه وه ی نه فس به وه ی که مړوځ ه رچه نده خو به گه وره بگریټ، به نده یه کی لاوازو ملکه چی پهره وردگار. وه نه گهر بیټ و یه ک تاکه هه ناسه ی لی بگریټ گیانی له ده ست ده دات

که واته خه لکی شایه سته ی نه وه نین که بکړین به شریکی ﷻ و پیا بیان بو بگریټ .
۴/ به خو داچونه وه ی عیب و که م و کوپه کانی خو ی، به وه ی که نه فس و شه یتان له کرده وه کانیدا نه هیټیت .

۵/ ژور کردنی نه و عیباده تانه ی نادیارن و که متر جیگه ی پیا بیان تیدایه وه کو شه ونوژ، خیری په نهان و گریان له ترسی خدا به ته نها یی .

۶/ به جی هیټانی گه وره یی بو پهره وردگار، نه ویش به خو پازاندنه وه به ته وحید و پارانه وه به ناو و سیفه ته پیروژه کانی خدا .

۷/ بیر کردنه وه له مردن و قه بر و عه زابی ناوی، وه له پوژنی دوا یی و سزاو ناره حه تیه کانی، که مزال له ترسناکی نه و پوژده سهری سپی ده بیټ .

۸/ بیر کردنه وه له سهره نجامی پیا له دنیا، به جوړیک دلنیا بیټ پیا کردنه که ت بی سوده بو دنیا، ته نها زهره ری دوا پوژتی تیدایه، هره وه کو پیغه مبر ﷺ فهرموویه تی: (نه گهر هه موو خه لکی کو ببنه وه بو نه وه ی یه ک سودت پی بگه یه نن، ناتوانن پیټ بگه یه نن ته نها نه وه نه بیټ پهره وردگار بو نوی نوی بیټ) .

(۹) ابن حبان(المروحين)وله طرق(الداء والدواء) تحقیق الحلبي

ورپا كړنه وه له چنه ه لپه ك

زوريه ی موسولمانان بۆ پزگار بوون له
رپاو عاقبه ته خراپه كه ی، بۆ به رپا كړدنې
نيخلاص، ه لده ستن به چنه د كاريكي ه ل،
كه نه مېش له پاستيدا فريو دانكي تری
شهيتانه، خواي گه وره پي نيشانده رمان
بيت بۆ كړدنې عياده ته كان به بي رپا .

ه لپه ی به كه م :

(وازيه پان له عياده ته له ترسي رپا)

جاری وا ه لپه كه سيك به رده وامه له سر
جوړه عياده تيک، ياخود كاريكي خير،
به لام له ناکاو كاريكي رپاي ديته دلته وه و،
له و ترسه واز له عياده ته كه ده هيتيت، وه
گوماني تيدا نيه كه نه وه ه لپه و له
سونه تي پيغه مبه ر ﷺ نيه .

فضيل كورې عياض په حمه تي خوداي لي
بيت، سه رنجان بۆ نه م كار ه لپه
پاده كيشيت و ده فهرموويت : (ترك العمل
لأجل الناس رياءً، والعمل من أجل الناس
شرك، والإخلاص أن يعافيك الله منهما).

واته : واز هيتاني عياده ته له بهر خه لکی
رپا كاري يه، وه كړدنې عياده تيش له بهر
خه لکی شهريك بۆ خوا دانانه . وه ابن القيم -
په حمه تي خوداي لي بيت - فهرموويه تي :

موسولمان، هر كاريك، يا نويژك، يا
ويرديكي مه شروعي ه بيت، با به رده وام
بيت له سره ی نه گهر له ناو كومه ليك
خه لكيشدا بيت، به لام با ناگاداري خوی
بيت شهيتان له پي لای نه دات. وه هره ها
ده فهرموويت :

هر كه سيك نه هی له كاريكي مه شروعي
بكات ته نها له بهر نه وه ی وا گومان ده بات
كه رپا كاري تيكه ویت، نه وا نه وه ی و
به رگری كړنه ی لي وهرناگريت و به سره ی
داده دري ته وه، چونكه :

۱/ هيچ يه كيك له عياده ته دياره
مه شروعي كان، وهك نويژ و پوژ و زه كات و
حه ج و هيچ كه سيك ناتوانيت به هيچ
بيانويه كه نه هی بكات لييان، ته نها له بهر
نه وه ی توشي رپا ده بيت تيايدا، به لكو
له جياتي نه وه ه لپه با فهرمانيان پي بكریت
و نيخلاصيشيان تيدا به رپا بكریت .

۲/ نه م نه هی كړنه پي خو ش كه ري
ده بيت بۆ نه هلی شيرك و كوفر، كه لومه و
سه رزه نشتي ئيمانداران بكن له سر نه وه ی
كه نويژ ده كنه، ياخود حه ج ده كنه،
به بيانوي نه وه ی نه وه رپا كاريه، چونكه
عياده تي دهره كين، وه به مېش ه موو
عياده تيک و كاريكي خير پاده گريت .

له بهر خوراو بڼه وهی خه لکیش مه دحی
بکه ن و، یاخود سودیکي لټیانه وه ده ست
بکه ویت .

به لام (مطلق التشریک) بریتی یه له وهی
جیهاد بڼ طاعت و گوټپرایه لټی په روه ردگار
بکات، هره وها ماللی غه نیمه تیشی ده ست
بکه ویت، وه ئه م نیه ته هیچ زیابیکي نیه،
وه حه رام نیه به ئیجماعی زانایان، چونکه
په روه ردگار دووه میانی له عیباده تی
جیهاددا بڼ خه لکی حه لال کرده .

وه جیاوازی ئه و که سه زوره له گه ل
ئه وهی جیهاد ده کات بڼ ئه وهی پیی بلین
پیایوکی ئازایه، وه یان بڼ ئه وهی له ماللی
موسولمانان ئه میر شتیکی بداتی .

وه له ئیمامی ابن تیمیة پرسیار کرا
ده رباره ی که سیک قورئان ئه خویندنه وه بڼ
ئه وهی له بیري نه چینه وه، وه بڼ ئه وهش که
خیری خویندنه وهی ده ست بکه ویت،
ئویش فهرمووی : (ئو گهر قورئان
خویندنه وه که ی بڼ په روه ردگار بیت، ئه و
پاداشت وهر ده گریټ به هره حالیک بیت،
ئو گهر مه به سستی له بیر نه چونه وهش بیت .
چونکه له بیر چونه وهش به گونا ه
ده ژمیردریت، که واته په نا گرتن له و گونا ه،
به یه کی که له کاره باشه کان ده ژمیردریت،

۳/ ئه م جوړه بڼ چونه، شیعاری
مونا فیکانه . هره وک چوڼ په روه ردگارمان
ده فهرمویت :

(الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي
الْصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ
مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) ۱۰ .

هه له ی دووه م :

یه کیکی تر له و کارانه ی که زور له خه لکی
تییدا به هه له دا ده چن، بریتی یه له

جیاوازی نه کردن له نیوان : (ریا) و
(مطلق التشریک) واته دوو نیه ت بوون .

که پاشان زیاتر پروون ده بیتنه وه .
لیره دا هندی له خه لکی لیکیان جیا
ناکه نه وهو، ئه و عیباده تانه به باطل داده نین
که بڼ خواو بڼ مه به سستیکی تریش ده کریټ،
که په روه ردگار پیگه ی پی دابیت .
بڼ نمونه که سیک چوبیت بڼ حه ج و، وه
به مه به سستی بازرگانی کردن، یاخود که سیک
بڼ جیهادی کافران بجیت و، وه بڼ ئه وهی
غه نیمه تیشی ده ست بکه ویت .

ئیمامی قه پافی جیاوازی نیوان ئه م دوانه مان
بڼ پروون ده کاته وه و ده فهرمویت ریا بریتی یه
له وهی، که کاریکی شه رعی ئه نجام بدریت

ئىنجا چوڭ پاداشتى لەسەر
 (وەرناگىرت) ۱۱.

هه‌ڵه‌ی سێهه‌م:

ئىمام ابن قدامە دەفەر موۋىت : جارى وا
 ھەيە كەسەڭ دەچىتە ناو كۆمەلەڭ
 عىبادەت و كارى خىرو شە ونوۋىژو
 پۇژوگرتنىان زۆرە، ئىنجا ئەو كەسە
 ھەلدەستىت بە كىرنى شە ونوۋىژو پۇژو
 گرتن وەك ئەوان، ھەرچەندە لە جىي خۇي
 بە تەنبايى ئەم عىبادەتەنەي بەم زۆرىە نە
 دەكرد. لەوانەيە كەسەڭ گومان ببات كە
 ئەمە پىيائىيە، بەلام حوكمەكەي بەم جۆرە
 نىە و پىويستى بە پوون كىرنەوەي زىياتر
 ھەيە، چونكە ھەموو ئىماندارىك لە دلدا ھەز
 دەكات كە زۆر عىبادەت بكات، بەلام چەند
 پىگىرىك لەبەر دەمىدا دروست دەبن كە
 ناتوانىت وەكو پىويست عىبادە تەكان
 ئەنجام بدات، وە كو مال و مندىال و خىزان
 وىي ئاگايى و.... ھتە. ھەلام كە لەو پىگىرە
 دوردەكە وىتەو و تىكەل بەم پىياو چاكانە
 دەبىت و ئەو پىگىرەشى لە شوۋىنى خۇي
 ھەيىوون نامىنن، ھەل دەستىت بە
 ئەنجامدانى عىبادەتەكان وە كو ئەوان. ئەو
 كەسە با گوۋى نەداتە وەسوھەي شەبتان،

وا گومان بهریت ئەمە پرایەو، بۆ لە جیگە ی
خۆت نەت دەکرد^{۱۲}.

هه‌ڵه‌ی چواره‌م:

جیاوازی نه‌کردنه له نیوان خوښ
 ویستنی دسه‌لآت و سهر‌کرده‌یی ، بو
 هیڼانه‌دی ئاره‌زوه‌کانی نه‌فس ، وه خوښ
 ویستنی کار‌گرتنه دسه‌ست له پیناوی
 بانگه‌وازی کردن بو لای پهره‌ردگار .

ابن القيم رحمه‌تی خودای لی بیّت
ده‌فهرموویّت : جیاوازی له نیوان ئەم
دوانه‌دا جیاوازی کردنه له نیوان به‌گه‌وره
دانانی فه‌رمانی خودا و بانگه‌وازی ئیسلامی،
وه له نیوان به‌گه‌وره دانانی نه‌فس و
کۆشش کردن بۆ گه‌یشتن به ئاوا ته‌کانی.

ئەو كەسەى دەيەويّت پەرورەدگار بە
 گەرە بگريّت، بانگەوازی بۆ دەكات و هەول
 ئەدات قورئان و سونەت كاری پى بگريّت لە
 ناو خەلكیداو فەرمانەكانیان بهێنرێنە جى و
 لە قەدەغەكراوەكانیشیان خۆ بپاریزريّت.
 بەوەى كە ببیّت بە ئىمام و پيشەواى
 خەلكى بۆ هێنانە دى ئەو هەدەف و
 ئامانجانە. هەرورەكو دوعاى پيغەمبەرەان كە
 فەرمانە:

(وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا). ۱۳

وريا كرنه وهى موسولمانان **له شيرك و هاوهل بۆ خوا دانان** **عبد اللطيف أحمد مصطفى**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پيشه كى

زيان و مەترسى شەرىك بۆ خوا

دانان لەسەر ئادەمبەزاد

(۲) پەرۋەردگار لە شىرك خۆش نايىت

بە ھىچ شىۋەيەك ۋە لىبوردن ۋە ەفو كىردن

شمولى شىركى گەۋرە ناكات :

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا) ۳ .

ۋاتە پەرۋەردگار لە گوناھىك خۆش نايى
كە بىرىتى بى لە شەرىك بۆ دانانى .بە لام بە
گوڭدەرى ۋىستى خۆى خۆش دەبىت لە ھەر
گوناھىكى تىرجگە لە شىرك . ۋە ھەركەسى
شەرىك بۆ خوا دابىئى ئەۋە گوناھو بوھتان و
درۆيەكى گەۋرەى كىردوۋە چونكە خوا
شەرىكى نىيە لە پاستىدا .كەۋاتە ئەگەر
كەسىك لەسەر شىركى گەۋرە مردبىت بى
ئەۋەى تۆبەى لى كىردبى ئەۋە پەرۋەردگار
بە ھىچ شىۋەيەك لى خۆش نايىت .

(۱) شەرىك بۆ خوادانان گەۋرە تىرىن زولم و

ستەمە . ۋەك پەرۋەردگار فەرمويەتى :

(وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يُعْطِيهِ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) ۱ .

(۲) ۋە پىغەمبەر ﷺ فەرمويەتى گەۋرە تىرىن

تاۋان بىرىتىيە لە [أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا

وَهُوَ خَلْقُكَ] ۋاتە ھاۋەل و ھاۋشىۋە و شەرىك

بۆ خوا دابىئىت لە حالە تىكدا كە تەنھا ئەۋ

تۆى دروست كىردوۋە ! .

(۳) (النساء: ۴۸)

(۱) (لقمان: ۱۳)

(۲) البخاري: ۴۷۷

وډه‌ک خوای گه‌وره فہرمویہ تی :

(اعْبُدُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ

حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ

أَنْصَارٍ) . واتہ : هه‌ریه‌کک شہریک بڼو الله

دانبیت ته‌وه په‌روه‌ردگار به‌هشتی لی حہرام

کردووه‌و، شوینیشی دوزخه‌و، وه‌هیچ

پشتیوانیکیان نی‌یه‌ پرزگاریان کات له‌م حاله‌.

وه‌ شیرک سوکایه‌تی‌یه بڼو مړوڅ "چونکه

مل‌که‌چی و به‌ندایه‌تی ده‌نوییت بڼو

په‌رستراویکی وه‌کو خوی بی ده‌سه‌لات

ودروست کراو! وه‌نومیدو متمانہ‌ی به‌خوا

که‌م ده‌بیته‌وه وئیعتیما د ده‌خاته‌ سہر شتی

خورافی و دارو به‌ردو په‌ړو گڼو، وه‌له‌ هه‌موو

ته‌و شتانه‌ش ده‌ترسیټ.

شیرک دوو جوړی هه‌یه

(۱) شیرکی گه‌وره و ئاشکرا

(شِرْكٌ أَكْبَرٌ جَلِيٌّ) :

که‌واته‌ شہریک بڼو خوا دانان گه‌وره‌تره‌ له‌
کوشتنی نابہ‌هق و زیناو دزی و هه‌موو تاوانہ
گه‌وره‌کانی تریش !.

(۴) شہریک بڼو خوا دانان ده‌بیتہ هوی

هه‌لوه‌شاندنه‌وی هه‌موو کرده‌وه و چاکه‌یہک.

(وَلَقَدْ أَوْحَىٰ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَنْ أَشْرُكَتَ

لِيَحْبُطَنَّ عَمَّا كُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ۴.

واتہ ته‌گہر شہریک بڼو الله دانان ته‌وه

کرده‌وه‌کانت هه‌لده‌وه‌شینہ‌وه.

(۵) زہرہ‌رمہ‌ندبوونی دونیواو قیامت ،

وه‌ک په‌روه‌ردگار فہرمویہ تی : (... وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ)

واتہ ته‌گہر شہریک بڼو الله دانان

ته‌وه‌ له‌ زہرہ‌رمہ‌ندان ده‌بیت .

(۶) حہرام بونی به‌هشت لییان وه‌:

(۷) چونیان بڼو ناو دوزخ و مانہ‌ویان

تیایدا به‌ به‌رده‌وامی وه‌:

(۸) هاویہ‌شی په‌یدا که‌ران هیچ شہ‌فاعت

کارو سہ‌رخه‌ریکیان نی‌یه‌.

(۴) (الزمر: ۶۵). (۵) (المائدة: من الآية ۷۲).

(۶) هه‌ندیک له‌ زانیان فہرمویانہ جوړی سینیہ‌میشی
هه‌یه‌که‌ بریتی‌یه له‌: شیرکی ون و نادیار (الشِرْكُ الْخَفِيُّ). به‌لام
ته‌و زانیانہ‌ی که‌ فہرمویانہ ته‌نہا دوو جوړه‌، هه‌ندیکیان
وه‌ک العلامة عبدالرحمن بن ناصر السعدي - له‌ القول السدید
شرح کتاب التوحید (ص ۲۴) - ته‌م شیرکه‌ ون و =

= نادیاره‌یان په‌ شیرکی بچوک حیساب‌کردووه‌، وه‌
هه‌ندیکیان له‌ نیوان هه‌ردو جوړه‌ که‌یان داناوه‌" واتا
ته‌وه‌یه‌ که‌ له‌گومان‌دایت له‌ شیرکی گه‌وره‌ بیټ ، یا بچوک
؟! . وه‌لات پون و ئاشکرانی‌یه. چونکه‌ شیرکی نادیار و
هه‌یه‌ گه‌وره‌یہ و هه‌شیہ‌تی بچوکہ‌ پروانہ المدخل
لدراسه‌ العقیدہ الإسلامیہ (ص ۱۲۷

تیدا کړاوه و مه ترسی چونه دوزخه ځی لی
ده کریت. وه له به شسی دوه می ئه م بابه ته
به دریژی باسی لیوه ده که ین ان شاء الله .

به شسی به که م

شیرکی گه وره ﴿الشرك الأكبر﴾

شیرکی گه وره بریتیه له به کسان کردنی
غه پری خوا به خوا له و شتانه دا که له تاییه ت
مه ندیتیه کانی په روه ردگاریتین یا
په رستراویتین یا ناو و سیفاته کانی

مه به ستیش به و به کسان کردنه هاو هل بو
دانانیه تی له تاییه ت مه ندیتیه کانی دا جا
جیاوازی نیه که گه یان دیتیه پله ی په روه ردگار
تیایدا یان نا !

[الشرك الأكبر: هو تسوية غير الله بالله فيما
هو من خصائص ربوبيته أو ألوهيته أو أسمائه
وصفاته سبحانه. والمراد بالتسوية مطلق الشركة
سواء كان الله سبحانه مائلاً لغيره
فيها أو هو زائد عليه فيها] ^۸

که واته شیرکی گه وره بریتیه له (أن تجعل الله
ندا في ربوبيته أو ألوهيته أو أسمائه وصفاته) ^۹
واته: هاو هل وهاو به ش وهاو شیوه (نَدَّ) دانان

خاوه نه که ی پی ی له ئیسلام ده چیته دهر و
کافر ده بی (دواي چه سپاندنی به لگه - إقامة
الحجة - له سهری)، وه هه موو ئه و زیان
ومه ترسی وه په شانیه ی پیشوشی له سهره “وه
ئوه ی جیگای مه ترسی به ئه وه یه که
خه لکانیک و کوم لانیك له و ئوممه ته
ده که پینه وه سهر دینی هاو هل و شهریک بو
خوا دانان، وه که له ده دیسدا هاو وه:

[ولا تقوم الساعة حتى يلحق حي من أمي
بالمشركين ، وحتى تعبد فقام من أمي الأوثان] ^۷

که واته شیرک له ناو ئه و ئوممه ته دا هه یه “
له به ر ئه وه زور زه روره موسولمان وریای بیت وله
هه موو خراپه یه ک زیاتر خو پاریزی لیبکات. وه
خو پاریزی به وه ده ست پیده کات که
جوړه کانی شیرک بناسیت به وردی تاو و کو
بتوانیت خو ی لی بپاریزیت به یارمه تی الله “
چونکه که دوژمنت نه ناسیت ناتوانیت
خو پاریزی لی بکه یت !.

(۲) شیرکی بچوک و ون

(شرك أصغر خفي)

خاوه نه که ی پی ی له ئیسلام ناچیته دهر و کافر
نابیت به لام گونا هیکی زور گه وره یه و ئه و
کرده وه یه هه لده وه شینیته وه که شیرکه که ی

(۸) (المدخل لدراسة العقيدة الإسلامية)

(۹) معارج القبول (۲/ ۴۸۳) الحافظ الحکمي.

(۷) رواه ابو داود: ۴۲۴۴. صحيح على شرط مسلم.

بڼو خوا له يه کي له و سئ لايه نه دا که تايبه تن به خوي :

(۱) له لايه نې په روه ردگاريتي

(۲) لايه نې په رستراويتی .

(۳) لايه نې ناوړه سيفاته کاني.^{۱۰}

په که م :

شهریک بڼو خوا دانان له

په روه ردگار په تيدا

(الشرك في الربوبية)

که بریتي په له ③ :

(۱۰) ټه و شيرکي پيټاس کرا بریتي بوو له شيرکي

چواندن به خوا له تايبه ت م نديتي په کاني (شرك التشبيه

والمثل والتسوية بالله فيما يختص به). به لام هه نيك له زانايان -

[وهك ابن القيم له (الجواب الكافي لمن سأل عن الدواء

الشفافي) ص ۱۹۹] - جگه له م جوړه جوړيکي تريشيان

له شيرک باس کړدووه، پيټي ده لټن: (شرك التعطيل) واته

نه هيشتنی تايبه ت م نديتي په کاني خوا و لزلې ټينايان، که

له هه و سئ لايه نه کاني پيشوي تايبه ت به الله پوو ده دات

به م شيوه په :

① (تعطيل ألوهيته): بتعطيل معاملة الله عما يجب على العبد

من حقيقة التوحيد، وذلك بترك عبادته. واته: نه هيشتنی مافي

به ندايه تي بوکران بڼو الله، وه وازه ټينان له عيباده ت بڼو

کړدنې

② تعطيل الصانع عن كماله المقدس؛ بتعطيل و نفي أسمائه

وصفاته وأفعاله. واته: نه هيشتنی سيفه تي ته و اوپتي بڼو الله به

نه هيشتنه وهی ناوړه سيفاته ته و اووه کاني بڼو. =

= ③ (تعطيل ربوبيته): بتعطيل المصنوع عن صانعه وخالقه؛

وذلك بدعوى قدم العالم، وعدم كونه مخلوقاً له .

تسوية غير الله بالله فيما هو من خصائص الربوبية. أو نسبة شيء من خصائص ربوبيته إلى غيره سبحانه ، كالخلق والرزق والملك والتدبير لهذا الكون والتشريع و الأمر والنهي والإحياء و الإماتة والتصرف والنفع والضرر ونحو ذلك من معاني الربوبية.

واته: غهيري خوا بکه يته شهریک و يه کسانې خوا له تايبه ت م نديتيه کاني په روه ردگار په تيدا . ياخود شتيک له تايبه ت م نديتيه کاني په روه ردگاريتي پال بد يته غهيري خوا وهک دروست کړدن و ژياندن و مراندن و به پيوه بردنې بونه و هروړزق و پوزي دان و شهرع و وسا بڼو دانان و فهرمان پي کړدن و سودو زيان به ده ست بوون و ويته ی ټه مانه .

ټه هلي سوننه ت باوه پريان وايه: که سودو زيان و خير و شهرې ، و مردن و ژيان و پوزق و پوزي و فقهيري و ده و له م ندي و ساغي و نه خو شې و به پيوه بردنې بونه و هه ت نه نها به ده ست (الله) په . وه به گوپره ی قه زاوقه دهر و برپارو ويست و فهرمانی ټه وه، بي ټه وهی که سيک هه بيټ به ره لستکاري بيټ ، يان به رامبه ر (مقابل و منازع و منافس) يکي هه بيټ يا شهریکي هه بيټ، يا يارمه تي دهر يکي

واته: نه هيشتنی تايبه ت م نديتي په روه ردگاريتي بڼو الله .

واته الله په دروستکاري بونه و هه دان نه نريت ، وه واداب نريت

که ټه م بونه و هه هه ر بووه و خوا دروستکاري نه بووه

هه‌بیټ له یه‌کټک له و شتانه‌دا وه‌ک له‌م
ثایه‌تانه‌دا د‌ه‌رده‌که‌وټت:

۱- (إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَشِيشًا وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ إِلَهِ الْخَلْقِ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) ۱۱

واته‌ دروست‌ ک‌ردن و به‌ړیوه‌ ب‌ردن و
فه‌رمان‌ پی‌ ک‌ردن و به‌رنامه‌ و شرع و یاسا‌ ب‌و
دانان‌ ته‌ن‌ها ب‌و (الله) یه‌و، تاییه‌تن‌ به‌و زاته‌ ،
که‌ په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانیانه‌ .

۲- (وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ) ۱۲ .

واته‌: مو‌لکی ئاسمانه‌کان و زه‌وی و
نیوانیشیان ته‌ن‌هاب‌و (الله) یه‌ .

۳- (هَلْ مِنْ خَاصِقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاَنى تُؤْفَكُونَ) ۱۳ .

واته‌: ثایا هېچ دروست‌ کاریکى‌تر هه‌یه
پرقتان‌ بدا له‌ ئاسمانه‌کان و زه‌وی؟!

که‌ وابو هه‌رکه‌سېک، غه‌یری (الله) بکاته‌
شهریک و هاوبه‌ش و به‌کسانی خوا‌له‌ تاییه‌ت

مه‌ندټیبه‌کانی په‌روم‌ردگاریه‌تیدا “ واته‌
باوم‌ری وایټ‌ که‌ دروست‌ کاریکی‌ تر له‌گه‌ل
(الله) هه‌یه یا مالیکیکى‌ تر خوا‌ه‌نی بونه‌وم‌ره
له‌گه‌ل (الله) یا یه‌کیکی‌ تریش ب‌وی هه‌یه
حه‌لال و حه‌رام و شرع و یاسا‌ به‌ړیوه‌ب‌ردن
ب‌و مرو‌ة دابنټ‌ ئه‌وه‌ ئه‌ویشی ک‌ردوه‌ به‌
شهریکی (الله) له‌ په‌روم‌ردگاریه‌تیدا .

له‌ چه‌ندین ثایه‌ت وچه‌دیسدا هاتووه‌ که‌

توانای هیځنای خو‌شى و لادانى
ناخو‌شى دانه‌پل غه‌یری خوا‌ شهریک
ب‌و خوا‌ دانانه‌ له‌ په‌روه‌ردگاریه‌تیدا
[الشُّرْكَ فِي إِثْبَاتِ قُدْرَةِ التَّصَرُّفِ لِغَيْرِ اللَّهِ]

هېچ یه‌کى‌ غه‌یری خوا‌ سودو‌زیانی به‌ ده‌ست
نیه‌ ب‌ویه‌ نابټ‌ هاواریان بکړټی ، وه‌ک له‌م
ثایه‌تانه‌دا د‌ه‌رده‌که‌وټت:

۱- (قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ) ۱۴

واته‌: نه‌ه‌ محمد ﷺ: - ب‌و ئه‌وه‌ی
ناشیاوټی و ناشایسته‌یه‌تی په‌رس‌تراوټی

(۱۱) (الأعراف: ۵۴)

(۱۲) (المائدة: من الآية ۱۷).

(۱۳) (فاطر: من الآية ۳).

(۱۴) (سبأ: من الآية ۲۲).

- (۴) وه هره روا له وهش که متر ناتوانن
تکاو پچاو شه فاعه تیش بکه ن لای خوا بی
نیزن و پوخسه تی نه و به ته وای .
- که واته بومان دهرکه وت که غهیری خوا
هیچی به دهست نیه که هیچیشی به دهست
نه بیت بی عه قلی و بی شهرعی به مروځ دلی
خوی به وان بیه ستیت و ئیعتیما دیان بخاته
سر . چونکه مروځ کاتیک داوا له یه کیک
دهکات له بهر نه وه داوای لی دهکات چونکه
باوهری وایه که شتیکی به دهست بیت له
هینانی خیرو لادانی شهر به یه کیک له م چوار
شیوه یه :
- (أ) به شیوه ی سهر به خوی (علی وجه
الاستقلال) خواو نهی سولته بیت .
- (ب) یاخود که سهر به خوییش نه بیت به
هاو به شی و شهراکه ت له گه ل یه کیکی تری
خواو نه ده سه لاتدا (علی وجه الاشتراک).
- (ج) یاخود نه گهر شهریکی ده سه لات
داره کهش نه بو نه وه یارمه تی دهر و جیگیرو
ژیر دهست و وه زیری بیت .
- (د) یاخود که نه و مافه شی نه بو مافی
نه وه ی ه بیت داوا له خواو نه سولته بکات به
ئازادی و سهر به سستی و کراو هی هردا وایه کی
بیت وه بو هره که سی داو ابکات وه هره کاتی
بیت .
- غهیری خوا نیشانی موشریکه کان بدهیت وه
به لگه ی رونیان بخه یته پرو له سر نه وه ی که
په رستراوه کانیا ن به هیچ شیوه یه که هیچ له
سودو زیانیان به دهست نیه “ که و ابو
شایسته ی نه وه نین په جای دهست خستنی
خیرو لادانی شهریان لی بکریت و هاواریان
بکریتی و ئیعتیما دیان پی ببری چونکه
هیچیان به دهست نیه **بهره وه** : نه ی
موشریکه کان بانگ که ن نه وانه ی که دهیان
په رستن غهیری خوا وه کردوتانن به شهریکی
الله له ئیعتیقاد بوون به وه ی که شتیکی له
سودو زیانیان به دهست بیت و ئیعتیما
خستنه سهر و هاوارو داوا لی کردنیان .
- بانگیان که ن تا بو تان دهرکه ویت که
هریه کیک که له وانه ی ئیوه ئیعتیقاد تان
پنیا نه _ غهیری خوا _ :
- (۱) خواو نهی تۆسقا لیکیش نین سهر به حق
له ئاسمانه کان و زه ویدا .
- (۲) وه له وهش که متر به شهراکه تیش
له گه ل خوا هیچ به شیکیان نیه .
- (۳) وه له شهراکه تیش که متر یاریده دهر و
جیگری خواش نین له هیچ شتیکی واته
په روه ردگار به یاریده دهریش قه بولیان ناکات
و هیچ شیوه مافیکیان نیه له گه ل خوا دا .

ئوه نیه که نیمه هاواری بکهینی بۆ نمونه:

(لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ) ^{۱۷}

واته: ئه ی محمد تق هیچت به ده ست نییه

که و ابو با خه لکیش ئه وه بزانن بویه پییان
بفه رموو: (قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا
شَاءَ اللَّهُ) ^{۱۸}.

واته: بفه رموو من هیچ سودو زیانیکم به
ده ست نییه بۆ نه فسی خوشم-مه گهر شتیک
که الله ویستی له سر بیت چجای بۆ ئیوه.

(قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا) ^{۱۹}

واته پییان بفه رموو: هیچ زهره رو
قازانجیکم به ده ست نییه بۆ ئیوه ش...

وهه مان مانا له حه دیسیشدا هاتوو:

أبو هريره رضی الله عنه فهرمووی:

قام رسول الله صلی الله علیه و آله حين أنزل الله تبارک و تعالی وَأَنْذِرْ
عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ عشیرتک الأقربین قَالَ: ((يا معشر قريش— أو
كلمة نحوها— اشتروا أنفسكم ، لا أغني عنكم
من الله شيئاً. [وفي رواية الترمذي: فإني لا أملك
لكم من الله ضراً ولا نفعاً] يا بني عبد مناف،

به لام په روه ردگار له ئایه ته که ی سوږه تی
سبأ پروونی کردو ته وه که غهیری خوا هر
چهنه د پله و پایه شی به رز بیت وه
پیغه مبه رانی نییراوی خوا و فریشته کانی له
خوا نزیک و پیاو چاکانیش هیچ یه کیک له م
چوار مافه یان نیه و ناتوانن داوی شه فاعه تیش
بکه ن به چهنه مه رجیک نه بیت که نه مانه ن :-

(۱) خوا ئیرنیان بدات .

(۲) وه ئه و که سه ش که شه فاعه تی بۆ
ده که ن خوا رازی بیت له شه فاعه ت کردن بۆی.

وهه مان مانا له حه دیسیشدا هاتوو:

۱- (اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما
منعت) ^{۱۵}

۲- (واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن
ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله
تعالى لك ، وإن اجتمعوا على أن يضروك بشيء
، لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله عليك..) ^{۱۶}

وه له ئایه تی تریشدا هاتوه که
خوشه ویست ترین به نده ی خوا که (پیغه مبه ر
(ه هیچی به ده ست نییه له خیرو شه ر نه
بۆخوی وه نه بۆ غهیری خوی وه شایسته ی

(۱۷) (آل عمران: من الآية ۲۸).

(۱۸) (الأعراف: ۱۸۸).

(۱۹) (الحج: ۲۱).

(۲۰) (الشعراء: ۲۱۴).

(۱۵) البخاري (۲/۲۷۵) مسلم (۵۹۳) (۳).

(۱۶) الإمام أحمد (۱/۲۹۳) و الترمذي (۲۵۱۶)

و قال: حديث حسن صحيح.

ئې عباسي مامې پېغمبر ﷺ نه فسي خوت
 د رېياز بکه له ټاگر "چونکه من بوم دابین
 ناکړې بوت هيچ زيان و سوديک له لايه
 خواوه . ئې صه فيهي ئاموژني پېغمبر ﷺ:
 نه فسي خوت د رېياز بکه له ټاگر "چونکه من
 بوم دابین ناکړې بوت هيچ زيان و سوديک له
 لايه خواوه .

ئې فاطمة ی کچي محمد ﷺ ، نه فسي
 داوام لېکې ئه وهی ده ته ویت له مال له کم ،
 چونکه من بوم دابین ناکړې بوت هيچ زيان و
 سوديک له لايه خواوه .

که واته به به لگي قورئان و حديد پوون
 بډو که به پړوه بردني بوونه و به هه موو
 شيوه کي يوه وه سودو زيان و خيرو شهر
 ته نها به ده ست ﷻ يه وه هر که سيک
 ئيعتيقادي ئه م شتانه ي به غه يري خوا هه بيت
 ئه وه شيرکه (الشرك في التصرف) وه کوفره .
 به لام به داخه وه له ناو موسولماناندا نه فامي وا
 هه يه که ئه م جوړه ئيعتيقاده شيرکي يه يان
 هه يه به غه يري ﷻ له پيشه و او پياو چا کان
 (أولياء) وه ئيعتيقاديان وايه که ﷻ تواناي
 به پړوه بردني هه ندی لايه ني بونه و هري پی
 به خشيون وه که له م قسه نار په وایانه ی خویندا
 دهرده که ویت که له کتیبه کاني خوینانه وه
 نه قل کراون:

لا أعني عنكم من الله شيئاً . [وفي رواية: فإني لا
 أملك لكم من الله ضرراً ولا نفعاً] . يا عباس بن
 عبد المطلب ، لا أعني عنك من الله شيئاً . [وفي
 رواية: فإني لا أملك لكم ضرراً ولا نفعاً] ويا
 صفية عمّة رسول الله ، لا أعني عنك من الله
 شيئاً . ويا فاطمة بنت محمد ﷺ ، سليني ما شئت
 من مالي ، لا أعني عنك من الله شيئاً . [وفي رواية:
 فإني لا أملك لكم ضرراً ولا نفعاً]))^۳

واته : ئه بو هريره په زای خوی لى بيت
 ده گړپښته وه کاتيک که ئه م ټايه ته
 هاته خواره وه (وأنذر عشيرتک الأقربين) واته
 بانگه وازی عه شيرت و خزم و که سه
 نزیکه کاني خوت بکه و ټاگاداريان بکه ره وه ،
 پېغمبر ﷺ خه لکی قورپه يشی هه موو
 کوکرده وه پی فه رمون:

ئې عه شيرته ی قورپه يشی نه فسي خوتان
 د رېياز بکه له ټاگر، چونکه من بوم دابین
 ناکړې هيچ زيان و سوديک له لايه خواوه بډ
 ئيوه .

ئې هوزي به ني عبد مناف - : نه فسي
 خوتان د رېياز بکه له ټاگر؛ چونکه من بوم
 دابین ناکړې هيچ زيان و سوديک له لايه
 خواوه بډ ئيوه .

و... هه زارهمیان له سه یاره وهرنه گه پښت

تیبینس: چنه د گروپیکس گومرا
همن که شیریکیان داناوه بو الله له
په ورو دگار تیبیدا که نه مانن:

(سبحان الله عما یقولون).

(۱) **المجوس:** مه جوسی یه کان که
پوډاوه چاکه کان ده گپړنه وه بو پوناکی و به
هی ئه وی ده زانن. وه پوډاوه خراپه کانیش
ده گپړنه وه بو تاریکی!.

(۲) **القدریة:** قه دهریه کان زیده په ویان
کردووه له باوه پښون به ویست و توانا بو مروځ
، به شیوه یه کی وا که ده لښ مروځ خو
دروست که رو به دیه پنه ری کرده وه کانی
خوځیه تی ، به بی ویست و توانا و قه دهری الله
! . وه له بهر ئه م بوچونه شیرکی یه پیغمبر ﷺ
به مه جوسی ئه م نوممه ته ی حساب
کردون! فهرمو یه تی:

(القدریة مجوس هذه الأمة)^{۲۳}.

(۳) **الصابئة:** ئه سستیره په رستان ، که
باوه پښان وایه ئه سستیره به رزه کانی ئاسمان
دهوریان هیه له بهر پښو بردنی جیهان. وه له
شیوه ی ئه وانیش:

* (انتقل النور إلى غرائزنا ولمع في أمتنا ،
فنحن أنوار السماء وأنوار الأرض ، فبنا النجاة ،
ومنّا مكنون العلم ، وإلينا مصير الأمور ، وبمهدينا
تنقطع الحجج...)

* (الغوث متحكم في كل شيء في العالم ،
والأقطاب الأربعة يمسكون الأركان الأربعة في
العالم بأمر الغوث ، والأبدال السبعة يتحكم كل
واحد منهم في قارة من القارات السبع بأمر
الغوث ، يتحكمون في مصائر الخلق) و (إن لله
عبادا يقولون للشيء كن فيكون)^{۲۲}.

له بهر ئه و ئیعتیقاده شیرکیه پووجه
ده بینن و ده بیستین زور له نه فامان هاوار
ده که نه شیخ عبدالقادر په حمه تی خوی
له سهر بیت - وه ناوی (غوث) یان لیناوه که
له راستیدا ته نها (الله) (غوث) ه “ چونکه غه و
به واته ی (فریادگوزار) دیت واته ئه وه ی که
له کاتی ته نگانه دا به فریادیان دیت. وه باوه پښان
وایه که توانای ئه وه ی هیه هه موو
داواکاریه کیان جی به جی بکات و وه لامی
هه مووشیان بداته وه “ یه که میان له نه خوځشی
چاک بکاته وه و دووهمیان له به لا بیار پښت
و... سه ده میان مندالی پی ببه خوځشی

(۲۳) ظلال الجنة بتخریج أحادیث السنة ۳۲۸ و ۳۲۹

(۲۴) بیوانه (الجواب الکافی) ص ۲۰۰

(۲۲) بیوانه کتابه پوجه له که ی: (الکافي في الرد على الروهابي)

(۴) عباد الشمس: خۆرپەرستان.

(۵) عباد النار: داگر پہرستان۔^{۲۴}

(۶) المتكبر المتشبه بالله: هر كه سِيَك

خۆى به گه وره و زل و زۆر نواند، زه ليل بون و
مل كه چ كردنى خه لكى بو خۆى خوازى. وه
حه زى كرد به گه وره ى دابنن و لى بترسن و
ئوميديان به و بىت بو دهست خستنى خووشى
ولادانى ناخووشى، وه له پىگاي ئه وه وه ى
بزانن ئه وه خۆى چواندوه به پهروهردگارو
خۆى كردوه به شه ريكى **الله**. وه هه ركه سى
ئاوه ها بىت پهروهردگار به پىچه وانه ى ئاواتى
خۆى سزاي ده دات و سووك و پىسواو بچوكى
دهكات و به زه ليليشه وه ده يخاته دۆزه خه وه
وهك له م به لگانه دا ده رده كه وىت:

(۱) (إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ

جہنم داخرین (۲۵).

واته: ئه‌وانه‌ی که خۆیان به‌زل دهنوین
له به‌رام‌به‌ر به‌ندایه‌تی و مل که‌چی بۆ خوا ،
ئه‌وانه ده‌جئه دۆزه‌خه‌وه به زه‌لیلی.

(۲) پیغمبر ﷺ فہر موی: یہ روہر دگار

فہ رمویہ تی:

﴿ العظمة إزاري ، والكبرياء ردائي ؛ فمن
نازعني واحداً منهما عذبته ﴾ ٢٦

(۳) پیغمبر ﷺ فہرمویہ تی:

﴿لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ خَرْدَلٍ
مِنْ كِبْرِيَاءٍ﴾ ٢٧ .

وہ نگہ مرؤف وینہیک یا پھیکہ ریک
دروست بکات، ئوہ لو کہ سنانہ دہبیت کہ
توندترین سزا دہدرین پوژی دواپی “ پیغمبر ﷺ
فرموی پھروہ رگارفہ رمویہ تی:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ خَلْقًا
كَخَلْقِي﴾ ٢٨ .

واته : کئی زالم تره له وکسه سی ده چی
شتیک دروست ده کات وه کو دروست کردنی
من؟! .

واته هیچ که سئ زالم تر نییه له وهی
وینهی روح له بهرینک دروست ده کات ! .

وہ پیغمبر ﷺ فہ رموی:

﴿إِنْ مِنْ أَشَدَّ أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابًا
الْمُصَوَّرُونَ﴾ ٢٩

واته: به‌راستی وینه‌کی‌شان پوژی دوا‌یی له‌و
که‌سانه‌ن که توندترین سزایان هه‌یه له‌ئاگرده‌ا.

(٢٧) صحيح مسلم : ٩١ . وأبو داود : ٤٠٩١

(۲۸) صحيح البخاري ۵۹۵۳. صحيح مسلم ۲۱۱۱

(۲۹) صحیح مسلم ۲۱۰۹

(٢٥) (غافر: من الآية ٦٠).

(۲۶) صحیح مسلم : ۲۶۲۰

تونديترين سزا د دريټ چونکه خوۍ چواندوه به الله له سيفه تي دروستکردندا. نهۍ د هې سزاي نه و کهسه چنده توند بيت که خوۍ چويني به الله له سيفاته کاني گه وره يي و مه زني و تاييه ت مه نديتي يه کاني په روه ردگاريتي و خوايه تي؟! .

نه و که سانهۍ که ده يانه ويټ خه لکي به ندياه تيان بو بکه ن و کرپوشيان بو ببه ن و سهريان بو دابنه وينن و سوينديان پي بخون و حه لال و حه رام و شه رع و ياسا له وان وه رېگرن.!

دووه م

شيرک له ناو و سيفاته کانيدا

﴿الشرك في الأسماء والصفات﴾

شهریک و هاوېل بو خوا دانان له ناو و جوان و سيفاته به رزه کانيدا به دووشيوه ده بيت:

شيوه يي به که م : التعطيل ۳۰

واته: نه هيشتن ولادان و نه في کردني سيفاته کاني خوي په روه ردگار وه که جه مي و قه پاميطه کان سيفاته کامل و ته واوه کاني نه في ده که ن و به نو قسساني بي سيفه ته ته واوه کاني ده يه لک نه وه. وه گومانيش له وده

نيه که ته واويه تي هه موو زاتيک به ته واويه تي و کامله تي ناو و سيفاته کانيه و هيه . وه به م دارپيني سيفه تانه له الله ، په روه ردگاريان دابه زانده بو ژير پلهۍ به نده دروست کراوه کاني چونکه چنده ها سيفه تي باشيان بو نه وان دناوه ، له کاتيکدا که هيج سيفه تيکيان بو خوي په روه ردگار نه هيشنوته وه!

شيوه يي دووه م : ويچواندن (التمثيل)

نه مه شيان دوو جوړه :

أ/ ويچواندن خوا به بنده کاني.

(تشبيه الخالق بالمخلوق)

وه که نه و پيرپه گومرايهۍ پيان دوتريت (المُشَبَّه) که په روه ردگار ده چوينن به بندهۍ دروست کراو له سيفاته کانيدا “ ده لکين خوا ده ستي هيه وه که ده ستي نيمه، وه توپره ده بيت وه کو توپره يي نيمه، وه به رز ده بيت وه و داد به زي وه کو نيمه ، وه هه روه ها له مامه له له گه ل کردنيشدا په روه ردگار ده چوينن به بنده “ ده لکين بو نزيک بونه وه مان لي پيوستيمان به واسيته هيه وه کو چون بو لاي کار به ده ستيان پيوستيمان به واسيته و تکاکار ده بيت .

ب/ ويچواندن عه بد به خوا

(۳۰) تعطيل الجحد لا تعطيل التأويل فتاوى العقيدة

(ابن العثيمين) ص ۶۴

(تشبه المخلوق بالخالق)

واته وچواندنې که سټک به خوا له شتک له
سيفاته کانيدا، وهک وه صف کردنې که سټک
به سيفه تیک يازياتر له سيفاته تاييه ته کاني خوا
(اعتقاد منازع له في شيء من مقتضيات اسمائه
وصفاته)^{۳۱}.

واته: ئيعتقاد بون به وهی که که سټک ههيه
له گهل الله يا له به رامبر ئه ودا خوا وهی
شتیکه له سيفاته کاني الله " وهک زانينی
غيب - بؤ نمونه -.

(الشرك في العلم)

زور له نه فامان باوه پيان وايه شيخه کانيان
ئاگاداري (علم الغيب) هه ن ، وه به غايبيش و
دواي مردنیشيان هه زانيارو ئاگادارن به حالې
خه لکي و موريده کان، وه له وهش زياتر
زیده په ويان کردوه . بؤ نمونه البوصري
شاعير، باوه پي وايه که هه موو عيلمی غيب
ته نها به شيکه له عيلمی پیغه مبه ر ^{صلوات} وهک له
وه صفيدا وتوويه تی:

فإن من جودك الدنيا وضرتها

ومن علومك علم اللوح والقلم

وه به داخه وه زور له نه فامان وهکو تووتی
دهيکته وه له موناسه باتی دینی ، بی
بیرکردنه وه له ماناکه ی
که واته له جوړه کاني شيرک له ناو
سيفاته کانيدا، وچواندنې عېده به خوا له
زانينی غيب (الشرك في العلم) " چونکه
له راستيدا ته نها په روه ردگار ئاگاداري نيازو
نهينی په ته واو شاراوه کانه ئه وه نهينیانه ی که
نازانين نه به هه ستياره کان، نه به عقل وهوش
. وهک خوی گوره هه رموويه تی :

(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ يُعَلِّمُ مَا فِي
الْبُرِّ وَالْبَحْرِ)^{۳۲}.

واته ته نها لای خوايه کليله ی نهينی په
په نهانه کان که که س نايانیت ته نها خوی
نه بیت.

وه ئه و پينج نهينی په په نهانه ش له قورئان
وچه ديسدا ^{۳۳} پوون کراوه ته وه به کليله کاني
غيب (مفاتيح الغيب) ناو براون.

(إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيُعَلِّمُ مَا
فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا
تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ)^{۳۴}

(۲۲) (الأنعام: من الآية ۵۹).

(۲۳) بیوانه (صحيح البخاري) (۷۳۷۹)

(۳۱) (أعلام السنة المنشورة ص ۲۲) الحافظ الحکمي

واته :

پيغه مېرېش ﷺ غهيب نازانيت:

له بهرئوه خوا فهرمانی پي کړدوه که
بهرموي من غهيب زان نيم:

(قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ)
(الأَنْعَامُ: مِنَ الْآيَةِ ۵۰ .)

واته : ئه ی محمد بهرموي: من پيتان ناليم
مولک و خه زينه ی خوا لای منه و غهيبش
نازانم.

(قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ
بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ
مُبِينٌ) ۳۵

(قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ
وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبُ لَاسْتَكُنْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا
مَسْنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ) ۳۶

واته نازانم چيم به سر ديت ، و ه ئه گه
غهيب زان بام ئه و چي قازانجه ئه و هم
ده کړد و ه خوم له زهره و دپاراست و توشم
نه دهبو .

(۱) به پاستی لای خوايه زانیاری پوژي
دوایی ، واته کهس نازانيت پوژي دوایی کهيه
خوی نه بیت.

(۲) و ه ه روه ها کهس به يه قيني نازانيت
باران بارين کهيه خوی نه بیت.

(۳) و ه کهس نازانيت ناو پرهمی ئافرهت
چ دروست کراویکی تیدا دروست ده بیت وچون
ده بیت خوی نه بی تاوه کو خوی فهرمان
نه کات به فرشته کانی به نوسینی ته مهنی
وکرده و ه ی و پرزه که ی.

(۴) و ه کهس نازانيت به یانی چ ده کات.

(۵) و ه نازانيت له کوئ دهریت به يه قيني
به لکو ته نها خوا زانیاره به م نه پیدانه .

ه روه ها زانیاری ه موو نه پیدانه يه
په نهانه کانی ئاسمانه کان و زهوی ته نها لای
خوايه :

(وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) . ((هود: من
الآیة ۲۳)) .

و ه ه یچ که سیک له ئاسمانه کان و زه ویدا
غهيب نازانيت جگه له (الله) :

(قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبُ إِلَّا

اللَّهُ) ((النمل: من الآية ۶۵)).

پيغه مېرېش ﷺ غهيب نازانيت!

(۲۴) (لقمان: ۳۴)

(۳۵) (الأحقاف: ۹)

(۳۶) (الأعراف: ۱۸۸).

به لام جاري وا بووه په روه ردگار چه ند
غهيبيکي به پيغه مبه ريك راگه ياندووه و
ناگاداري کردوته وه لي، له بهر حیکمه تیک وه
بق ده رختني پيغه مبه رايه تي پيغه مبه رکه ی
وه ک خواي گوره ده فموييت:

(عَالَمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنْ
ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ)^{۳۷}

که واته نه و پيغه مبه رانه نه بيت که خوا
چه ند غهيبيکي پي راگه ياندون هيچ که سي تر
غهيبي خوا غهيب زان نيه، نه پياو چاکان
(أولياء)، وه نه جنوکه و شهيانه کان، وه نه فال
گره وه و شوين ه لگره کان، ... وه ه رکه سيک
نيدديعاي زانيني غهيبي ته واو (الغيب المطلق)
بکات بق خوئی يا بق غهيبي خوئی نه وه
شهيکي بق خوا بريار داوه له سيفاته کانيدا
له لايه ني زانيني غهيبي.

وه شينخ صديق خان - په حمه تي خواي لي
بيت - فمويي تي :

(فمن اعتقد في نبي، أو ولي أو جن أو
ملك، أو إمام أو شيخ أو شهيد أو منجم أو
رمال أو جفار، أو فاتح رمال أو برهمن، أو
راهب أو جنية أو خيث أن له مثل هذا العلم
وهو يعلم الغيب، بعلمه ذلك، فهو مشرك

بالله، وعقيدته من أبطال الباطلات وأكذب
المكذوبات، وهو منكر لهذه الآية القرآنية
وجاحد لها).^{۳۷}

وه به داخه وه زور که سي نه فام
نيتيقاديان به نيمام و شيخه کانيان وايه که
غهيب زانن و ناگاداري په نهانن و له دوره وه به
زيندويي و له ژير گلش به مردويي هر
ناگايان له خه لکي هيه و گوئ بيستيان!!
بويه هاواريان ده که ني و داواي يارمه تيان لي
ده که ن چونکه نه که ته نها گومان به لکو
نيتيقادي نه وه يان پييان هيه که ناگادارو
زانان به و هاواريه دوره نه پيانيان!! .

وه نه نيتيقاده شيرکي يه شيان له کتيبه
کانياندا تو مار کردوه بق نمونه ده لين :

*) (الأئمة يعلمون من أمر المبدأ والمعاد ما
حجبه الله عن كافة العباد)^{۳۸}.

*) (إنا نعلم المكنون والمخزون والمكتوم الذي لم
يطلع عليه ملك مقرب ولا نبي مرسل غير محمد و
ذريته)^{۳۹}.

*) (جاء عن أولياء الله من الأخبار عما كان
ويكون من العباد)^{۴۰}.

(۳۷) له ته فسيري ثايه تي (۵۹) ي أنعام:

(۳۸) المجلس المؤيدية ص/ ۴۱ هبة الله الشيرازي

(۳۹) القاضي (۲۶۱/۲۶۰)

(۴۰) (تأويل الدعائم) ۱/ ۱۴۵ القاضي نعمان

ئو شیرکه ش بریتۍ یه : (أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ نِدًا
يَسْؤِيهِ بِاللَّهِ فِي شَيْءٍ مِنْ خَصَائِصِ الْأَلُوْهِةِ
يَدْعُوهُ كَمَا يَدْعُوا اللَّهَ أَوْ يُخْشَاهُ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ
يُحِبُّهُ كَحُبِّ اللَّهِ أَوْ يَتَوَكَّلَ عَلَيْهِ أَوْ يَذْبَحَ لَهُ أَوْ
يُنْذِرَ لَهُ كَمَا يَفْعَلُ اللَّهُ أَوْ يَطِيعَهُ كطَاعَتِهِ أَوْ يَتَّبِعَهُ
عَلَى غَيْرِ مَرْضَاةِ اللَّهِ أَوْ يَصْرِفَ لَهُ مَعَ اللَّهِ أَوْ دُونَهُ
نوعاً آخَرَ مِنْ أَنْوَاعِ الْعِبَادَةِ) ٤٣.

واته: یرک له په رستراویتیډا ئه ودهیه که
عه بد هاوول شه ریکک بڅ خوا دابنیت و
یه کسانۍ بکات به خوا، له شتیک له تاییه
مه ندیتی یه کانی په رستراویتی. که
جوړه کانی په رستن، وهک ئه وهی که هاواری
بکاتی هه روه کو هاوار دهکاته خوا!، یاخود
په جای لی بکات چوڼ په جاله خوا دهکات!،
یاخود خوښی بویت هه روه کو خوا خوی
دهویت، که به گه وړه دانسان و مل که چی بڅ
نواندنۍ له گه له وه یاخود لی بترسیت چوڼ له
خوا ده ترسیت! یان پشستی پی به سستیت
وئعتیمادی بخاته سهر وهک چوڼ ئعتیماد
دهخاته سهر خوا!.

وه یاخود گوپرایه لی دهکات و شوینی
دهکه ویت هه روه کو چوڼ خوا گه وړه
گوپرایه لی دهکیت، یاخود هر جوړیکی تر له

*) (وينبغي على المريد أن يعتقد في شيخه أنه
يرى أحواله كلها كما يرى الأشياء في الرجاجة
) ٤١.

*) (الشعراني) له شيخه که یه وه ده گپرتنه وه
که دهیزانی چ شتیک له (لوح المحفوظ) دا
ده نوسریت سعات به سعات) ٤٢.

وه هه روه ها فال گرتنه وه وشوین هه لگری
(العرف والكاهن...) له و موشریکانه که
ئیدیعی زانینی غیب ده که ن په نا به خوا.
تیبینس/چه ند جوړه زانینیک هه ن که
ببه هوی پیشه کی و نیشانه و
ته جروبه وه ده زانرین تا ئه ندازه یه که ئه م
جوړه زانیاړیه غیب نیه و شیرک نیه .

وهک زانینی جنسی کورپه له سکی دایکدا
دواۍ چه ند مانگیک یاخود ئحتیمال دانانی
باران بارین به هوی حاله تی هه ورو که ش و
هه و.

سپهه م

شهریک بڅ خوا دانان

له په رستراویتیډا

«الشرك في الألوهية»

(٤١) (التيجانية) ص ١٨٤

(٤٢) الطبقات الكبرى.

(٤٣) القول السديد: ص ٢٤ عبدالرحمن بن السعدي.

جوړه کانی عیباده تی بو ئه نجام دراییت له گه ل خوا به شریکی یا به ته نها بو ئه و ، به یی ئه نجامدانیشی بو خوا .

شیرک له پهرستندا شمش جوړی سهره کی هه یه

که ئه مانه ن:

۱- شرک الدعوة أي الدعاء

۲- شرک النية والإرادة والقصد .

۳- شرک الطاعة .

۴- شرک المحبة .

۵- شرک الخوف .

۶- شرک التوکل .

جوړی به که سس شریک بو خوا دانان له
پهرستندا:

(شرک الدعاء)

شهریک بو خوا دانان له پهرستن و

هاوار بو کردن و داوا لی کردن

پیش باس کردنی حوکی ئه م جوړی
یه که مه پیویسته بزاین وشه ی الدعاء که
بنچینه و په گه زه که ی بریتی یه له ﴿دعو﴾
ئو وشه یه له قورئان و ه دیسدا به دوو مانا
هاتوو:

یه که م: (دعاء العبادۃ):

دوعای پهرستن بو کردن

(وهو التذلل والخضوع والانكسار بين يدي
الله ، ويدخل فيه كل القربات الظاهرة والباطنة
لأن المتعبد لله طالب بلسان حاله من ربه قبول
تلك العبادة والإثابة عليها)^{۴۴}

(فالذاكر لله والتالي لكتابه والمصلي والحاج
والمصدق والأمر بالمعروف ونحوها طالب من
الله في المعنى ^{۴۵})

واته: دوعای پهرستن بو کردن و زه لیلی و
مل که چ بون به جوړه کانی به ندایه تی وه ک
نویژو پوژو حج و زه کات و ټیک پرای جوړه کانی
تری عیباده ت که موسو لمان به نیه ت و
مه به سستی ئه وه ئه و به ندایه تی یه ده کات بو
ئو وه ی الله خوشی دویا و قیامه تی پی
بیه خشی ت و ناخوشی هه ردو و
لای له سهر لادات ^{۴۶}.

که واته له پاستیدا هه موو جوړه کانی
عیباده ت هه ر داوا لی کردنن به لام نه ک به
زمانی دهم به لکو به به زمانی حال و مه به ست
و نییه ت . که وایو له به ر ئه وه هه موو جوړه کانی
عیباده ت پی دوتری: (دُعَاء). چونکه:
(دعاء العبادۃ تستلزم دعاء المسألة)

(۴۵) فتح الجید: ص ۱۷۱ والقول المفید: ۱/۴۸ ابن عثیمین

(۴۶) یعبده رجاء نفع وخوف ضرر.

(۴۴) هه مان سهرچاوه ی پیشوو

واته هه موو جوړه کانی په رستن، داوا کردنیش ده خو وزن و پیوښتی ده کهن و به خویه وه ده گرن “چونکه بڼو نمونه نویژ که (دعاء العبادۃ) یه، واته عبادته تیکه بڼو ئه وه دهیکه یت تاوه کو خوا پاداشتت بداته وه له سهری و خیرو خوشیت پی ببه خشیی و نارپه حه تی و ناخوشیت له سهر لابه ری که واته له گهل ئه وه دا که عبادته تیکه له هه مان کاتیشدا داواکاریه واته (دعاء مسألۃ) یه وه هه موو جوړه کانی تری عبادته تیش به هه مان شیوه .

نمونه و دوکمې

دوعا به واتای عبادته (دعاء العبادۃ):

وه به لگهش زوره له سهر ئه وهی که به هه موو جوړه کانی په رستن ده وتری دُعاء “ واته دعاء به مانای عبادته هاتبیت.

وه له هه موو ئه به لگانه شدا حوکمی (دعاء العبادۃ) پوون بڼو ته وه که پیوښته هه موو جوړه کانی په رستن ته نها بڼو الله بکریڼ به خالصی ، وه دروست نی یه به هیچ شیوه یه که هیچ کام له جوړه کانی عبادته ئه نجام بدری بڼو غیری الله هه رچه نده فریشته ی له خوانزیکیش بی ، یاخود پیغه مبه ریکی نیردراویش بی ، یا وهلی و پیاو چاکیش بی ! چونکه به ندایه تی بڼو کران ته نها

ماف و حه قی الله یه و شایسته ی په وړه ردگارو “ جا له به رئه وه ئه نجامدانی هه ر جوړیکی عبادته وه رکوع و سجود وسهر دانانه وه و حه یوان سه ربړین و نه زر کردن ... بڼو غیری الله به شیرکی گه وړه داده نریت. وه که له م به لگانه دا ده رده که ویت:

(۱) - (فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ). (غافر: من الآية ۴۱)

(أَيُّ فَاعْبُدُوا اللَّهَ وَأَخْلَصُوا عِبَادَتَهُ لَهُ وَحْدَهُ لَا تَعْبُدُوا مَعَهُ غَيْرَهُ) واته:

خوا به په رستن به ته نهاو خالصی بی ئه وهی شیریکی بڼو دابنن له عبادته تدا .

(۲) (لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا) ^{۴۷}

(أَيُّ لَنْ نَعْبُد) واته: ئیمه غیری الله هیچ په رستراویکی تر ناپه رستین.

(۳) - (اتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ) ^{۴۸} أَيْ اتَعْبُدُونَ بَعْلًا .

واته : ئایا ئیوه گویره که یه که ده په رستن، وه واز ده هیڼن له ته نها په رستنی باشتین خولقینه ر ! !

(۵) - (قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا) ^{۴۹}.

(۴۷) (الكهف: من الآية ۴)

(۴۸) (الصافات: ۲۵)

واته به زمان و ووته، داواى هیښانى سودیک
یا لادانى زهره ریک بکیت.

دوکمې داواکردن له خوا

وه مړو فقه رمانی پیکراوه له لایه ن خوا و
پیغمبر ﷺ به وهی که ئم جوړه دوعا و
داواکردنه له خوابکات وه خواى گه وړه پیى
خوشه بؤ هه موو پیویستی یه ک داوا له و بکین
که واته ئم جوړه دوعا و داواکردنه له خوا بؤ
هیښانى خپرو خوشی و لادانى زیان و ناخوشی
دونیواو قیامت عبادته بوی“ وهک له و
به لگانه دا دهرده که ویت:

(۱) پیغمبر ﷺ فه رمویه تی (الدعاء هو
العبادة)^۳. واته: داواکردن و لی پارانه وه
عبادته. وه هه روه ها له وه دا دهرده که وئ که
داوا کردن عبادته چونکه:

(دعاء المسألة تتضمن دعاء العبادة)

واته: دوعای داواکاری عبادت ده گریته
خوی. چونکه لی پارانه وه و به گه وړه و
به خشنده دانانى خوايه و زه لیلی و بی
دهسته لاتی و فه قیری و پیویستی نواندنه
به رامبر ﷺ که ئم مهش بنچینه ی عبادته.

واته بفه رموو من ته نها په روه ردگارم
ده په رستم، وه هیچ که سیک و شتیک ناکه مه
هاوه ل و شه ریکی.

(۶) (وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا
حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ) واته: هه
که سیک له گه ل الله په رستراویکی تریش
بپه رستی که له راستیشدا هیچ به لگه یه کی به
دهسته وه نی یه له سه ر ئه و کاره ی، ئه وه
حیسابی لای په روه ردگار ئه وه یه که کافره و
سه رکه و توش نابین کافران.

(۶) - عن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله
صلی الله علیه و آله قال: ((من مات وهو يدعو من دون الله
نذراً؛ دخل النار))^۱.

واته هه رکه سئ مردبی له حاله تی کدا که
غیری الله ی ده په رست “ ئه وه ده چیتته ناو
ناگر.

دووه م: (دعاء المسألة):

دوعای داوا لی کردن

(وهو طلب جلب النفع أو دفع الضر بلسان
المقال)^۲.

(۴۹) (الحن: ۲۰)

(۵۰) (المؤمنون: ۱۱۷)

(۵۱) البخاري ۴۴۹۷

(۵۲) المدخل لدراسة العقيدة: ص ۱۲۸

(۵۳) البخاري (الأدب المفرد) ۷۲۱ و الترمذي ۳۳۷۲

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ﴾^{۵۴}

(ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ)^{۵۷}

(۲) خدای په وړه ردگار پي پي خوښه داوای لي بکين وه که له ده ديسدا هاتوه: (سلوا الله من فضله ، فإن الله يحب أن يُسأل) ^{۵۵} واته : له الله داوای فـه زل و به خششي بکـه ن “ چـونکه خـوا حـه ز ده کـا داوای لي بکـريـت . به پيچـه وانه ي خـه لکـي که به داوای لي بکـران ناخوشحال و دل ته نگ دهن !

واته : هاوار بکـه نه په وړه ردگار تان و داوا له و بکـه نه به زه ليلي و نه يني يه وه . وه پيغه مېرېش ﷺ فه رمانی به وه کړدوه : (ادع إلى ربك الذي إن مسك ضر فدعوتـه كشف عنك ، والذي إن أضللت بأرض كفر فدعوتـه رد عليك ، والذي إن أصابك سنة فدعوتـه أنبت لك) ^{۵۸} .

وه هـه رکـردار و گوښاري کيـش خـوا پيـي خوښ بيت نه وه عبادته .

واته هاوار بکـه نه په وړه ردگار تـه که نه گـه ر ناړه حـه تـيت تـوش هـات و داوات لي کـرد ليت لاده دا . وه نه گـه ر ولاخه که ت لي به ره لاو ون بوو له بيا بانيکي بي ئاوو چوله واني وه هاوارت کـردئ به فريات دي و بووت ده گـه پـيـنـيـته وه . وه کاتيک وشکاني وگراني پوي تي کـريـت تـوش داوات لي کـرد باراني بو بارانديته وه و پوه کي بو زيندو کريته وه .

(۲) وه فه رمانی پي کـردوين که داوای لي بکين به ته نها وه هـه رکـردار و گوښاري کيـش خوا و پيغه مېر ﷺ فه رمانيان کـردبي به کـردني نه وه عبادته . وه که له م فه رمانانـه دا ده رده که ويـت .

(وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ)^{۵۶}

واته په وړه ردگار تان فه رمويه تي : داوام لي بکـه نه وه لامـتان ده دمه وه .

(۳) وه خدای گه وړه توپـه ده بي له وانه ي داوای لي نا کـه ن و خويان به گـه وړه و بي پيويست ده زانـن له ئاستي پارانـه وه لي وه فه رمويه تي : (وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ

(۵۴) (الأنبياء: من الآية ۹۰).

(۵۵) (الترمذي ۳۵۷۱).

(۵۶) (غافر: من الآية ۶۰).

(۵۷) (الأعراف: ۵۵)

(۵۸) صحيح الجامع الصغير وزيادته (ترتيب: ۳۸۷/۴)

الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ^{۵۹}.

وہ وشه ی (عبادتی) یه عنی (دعائی) به
به لگه ی سه ره تاي ثایه ته که که فهرموویه تی
(ادعونی).

وہ په روه ردگار فهرموویه تی :

(لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا
الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ
فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا)^{۶۰}.

وہ لهم دوو ثایه ته پیروژه ئه وه شمان بو
دهر که وت که وازه ینان له پهرستن و
داوا کردن لبی، هر شیر که و کوفره “ چونکه
لهم حاله ته دا شوین نه فسی خراپی که وتوه و
ئهی کردوه به پهرستراو اله. وه ک
پهر و مردگار پهرده ی لادوه له سهر ئهم
پهرستراوه بوچه له نهینی بهش که
فهرموویه تی:

(أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ
وَحَخَّمْ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاءً فَمَنْ

يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ)^{۶۱}. (أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ
إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا)^{۶۲}.

(فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ
فَتَرَدَّى)^{۶۳}.

(وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ
هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا)^{۶۴}.

(وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ
هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَرَكَه
يَلْهَثْ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ
لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ)^{۶۵}.

دو کس داوا کردن له غه یری خوا

داوا کردن له غه یری خوا دوو جوړه

جوړی په که م :

(۶۲) (الفرقان: ۴۳)

(۶۳) (طه: ۱۶)

(۶۴) (الكهف: ۲۸)

(۶۵) (الأعراف: ۱۷۶).

(۵۹) (غافر: ۶۰)

(۶۰) (النساء: ۱۷۲)

(۶۱) (الحائية: ۲۳)

(١) (وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَعُّ بِكُمُكُمُ قَلِيلًا إِنَّكُمْ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) ٦٦.

واټه : موشریکه کان کاتیک که لیږان قه و ما با
یا که وتبانه ته نګانه و نارېحه ته که وه ئه و
به ته نه هاواریان ده کرده ﷻ و ده که پانه وه
بو لای ئه و چونکه ده یان زانی که ته نه ها و
توانای لادانی ئه و نارېحه ته یی هیه بویه
به ته نه ها داوی به فریا که وتنیان له وده کرد.
به لām داوی ئه وه که پرزگاری ده کردن و له
نارېحه ته یی وه ده یه پنا نه خوشی و
ئاسوده یی وه ئه و په روه ردگار یان له بیر
ده چوو که له ته نګانه ها هاواریان ده کردی و
به فریایان ده هات . بو یه ئه م جار هاواریان
ده کرده غه یی خوا و وینه و شه ریکان بو
داده نا له داواو هاوار لی کردندا . بو ئه وه ی
خه لګیش گومرا بکه ن هه روه ک چون خویان
گومرا بوون .

خوای که ورهش به هه رېشه فه رمووی : به و
جوړه موشریکه سپالنه بفه رموو : پابویرن

داوی شتیک له غه یی ﷻ بکات که ته نه ها
له ده سه لاتی ﷻ داییت وه ک داوی شیفای
نه خوشی له یه کیک بکات یا داوی مندا ل بونی
لی بکات ، وه یا خود داوا له شه خصیک غایب
و نا ئاماده بکات ، بو نمونه هاوار بکاته
شه خصیک دور له شاری خوی یا که سیکی

مردو

ئهم جوړه داواکاریانه له غه یی خوا
شه ریک و هاوول دانانه بو ی له وده که
ئیعتقادی وای به و که سه داوالی کراوه هیه که
توانای وده لآمدانه وه ی هیه له و شتانه دا که
ته نه ها له توانای خوادان ، وه ئیعتقادی وایه
که له دوریسه وه وه به مردویش داواکاریه که ی
ده بیستیت و توانای وده لām دانه وه شی هیه
په نا به خوا - ئه مه شیرکی
که وره یه له چنه د لایه نیکه وه :
(١) له لایه نی ئیعتقاددا .

(٢) وه هه روه ها له لایه نی داوا لی کردن و
په رستن و پشست پی به ستنیشدا .

(٣) وه هه روه ها له لایه نی ته شبیه کردن و
چواندیشی به په روه ردگار له سیفات کانی
بیستن و وده لآمدانه وه و به هانا هاتن .

وه به لګهش له سه ر ئه وه ی که ئهم جوړه
داواکاریه شیرکی که وره یه چنه د هه ئایه تی
قورئانه وه ک :

لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَيْرٍ^{۶۹} .

۵- (وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ) وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ^{۷۰} .

واته: کښی گومپراتره له وکه‌سه‌ی له غه‌یری خوا هاوار ده‌کاته ئه‌وانه‌ی که وه‌لامی هاواره‌که‌ی ناده‌نه‌وه وبی ټاگاشن له هاوارو داواکه‌ی . وه کاتیکیش خه‌لکی کؤکرانه‌وه له پوڅی دواپی ده‌بن به دوژمنیان .

وه بی باوډ ده‌بن به‌و به‌ندایه‌تی‌یه‌ی بویان ده‌کردن و، به‌و هاواره‌ی که ده‌یان کردنی .

که‌واته دوعا به هه‌ردوو ماناکه‌یه‌وه ته‌نھا حه‌قی ئه‌و په‌روه‌ردگار‌یه‌ که دروست کارمانه‌و پزق و پوزیمان ده‌دات و ژیان و مردن و خوښی و ناخوښی و سودو قازانچ و به‌ه‌شت و دوزخ‌ی به‌ده‌سته‌و، بیسه‌ری هه‌موو داواکاریه‌که و به‌توانایه‌ له‌سه‌ر

به‌کوفرو شیرک و گومپراییه‌که تان که‌میک، له‌و ژیانه‌ کورته‌ی دنیا‌دا وه‌بزائن که ئیوه ئه‌هلی ټاگری دوزخ‌ن ئه‌وی شوینتانه و پاپواردنی دونیاتان له‌یاد ده‌باته‌وه .

که‌واته له‌م ئایه‌ته‌دا په‌روه‌ردگار هاوار کردنه غه‌یری خو‌ی به‌شهریک و هاو‌هل دانان دانا که فه‌رمووی (وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا) وه‌به‌کوفری دانا که فه‌رمووی (تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ) وه‌به‌ئه‌هلی ټاگری دانان فه‌رمووی (إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ) . واته: تو له دوست و هاو‌له‌ به‌رده‌وامه‌کانی ټاگری.

۲- (فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِّ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ)^{۶۷} .

۳- (وَإِذَا مَسَّ النَّاسُ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ)^{۶۸} .

۴- (وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا

(۶۷) (العنکبوت: ۲۵) .

(۶۸) (الروم: ۳۳) .

(۶۹) (فاطر: ۱۳-۱۴) .

(۷۰) (الأحقاف: ۶) .

نه بیت له گال خوا.. وهه موو ئوممه تان
فه رمانیان به وه پی کراوه که خوا بپه رستین
به خالصی و دور له شیرک .

(وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ) ۷۱ .

به لām مروفه نه گهر نیت و مه به سته که ی
له بنه په توه پیچه وانه کرده وه له خواوه بو
غه یری خوا ، به شیوه یه کی وا که تهنه له
کرده وه کانی دا مه به سستی ده ست که وتنی
غه یری په زامه ندی الله بیت ته وه شیرکی
گه وره یه . بو نمونه سهر برینی حیوان بو
غه یری خوا له بنه په تدا . وهک سهر برینی بو
قه بری شیخیک، یا له به رده دم ده سه لات
داریک !! جا یه کسانه نه گهر:

(أ) مه به سستی ده ست که وتنی دونیاو
زه عامت و پله و پایه و پابواردنی دنیا بیت،
وهک کافره کان که تهنه مه به سستیان دنیا بوو
له زیاندا .

وهک په روه رده گار فهرمویه تی :

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ
فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُخْسُونَ . أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ
إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) ۷۲

نه نجامدان و وه لām دانه وهی هه موو داخوازیه ک
و داواکاریه ک . وه ته وهی بیه ویت هه رته وه
ده بیت و ته وهش نه یه ویت بیت که س
ناتوانیت بهیتیت .. ته و زاته به توانایه
په روه رده گار ههش تهنه (الله) یه که تهنه یه و
شهریکی نی یه (الله أحد) و جیگی پازو نیازو
ئومیده (الله الصمد) ، وه وینه و هاوشیوهی
نیه (و لم یکن له کفراً احد).

جوړی دووهه می

داواکردن له غه یوی خوا

ته م جوړه یان داواکردنی شتی که که له
توانای مروفه هیه له که سیتی زیندوی
ناماده و موجود . بو نمونه داوا له هاوړی یه کی
دهکات باریکی له گال بارکات یا پښتیا که کت
نیشان بدات ، یا وه لāmی پرسپارت بداته وه و یا
یارمه تی یه کت بدا یا ... هتد ته م جوړه یان
دروسته و گوناح نیه .

جوړی دووهه می شهریک بو خوا دانان له

په رستندا:

شیرک له نیهت و ویست و مه به ستدا

(شُرک النیة والإرادة والقصد)

حه قی خوا له سهر به ندده ته وه یه ، که له
هه موو کاریکیدا تهنه مه به سستی په زابونی خوا
بیت و نیه تی یه کیکی تر یا شتیکی تریش

یادی خویان نه‌ده‌کرد کم نه‌بیټ .
 وده‌ده‌رمویت : (كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِثَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ
 بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ) ۷۴ .

واته : وهك ئه و مونافیقانه‌ی كه مال‌كه‌یان
 ده‌بخشن به‌پایي نهك له‌به‌ر خاتری خوا ،
 وه‌ئیمان ناهینن به‌خواو به‌پوژی دوايي .

تېبینس په‌که‌م : ئه‌گه‌ر له‌بنه‌په‌تدا نیه‌ت
 و مه‌به‌ست خوا بوو له‌کرده‌وه‌دا به‌لام دوايي
 نیه‌تی پیايي تیکه‌لاو بوو ئه‌وه شیرکی بچوکه
 نه‌ك گه‌وره وهك ئه‌وه‌ی ده‌ست بکات به
 نویتړك له‌به‌ر خاتری خوا دوايي كه هه‌ست
 به‌بیننی كه‌سانك ده‌کات زیاتربو خاتری
 ئه‌وان ده‌پرازیښته‌وه و نویتړه‌که‌ی جوانتر
 ده‌کات ئه‌مه‌ش شیرکی بچوکه له‌و کرده‌وه‌یه‌دا
 و به‌گویره‌ی پیايه‌که‌ی گوناه‌ی زیاد ده‌بی و
 ئه‌جری که‌م ده‌بی . له‌م باره‌یه‌شه‌وه شیخ
 حافظ الحکمي فهرمویه‌تی:

[(أ) فَإِنْ كَانَ الْبَاعِثُ عَلَى الْعَمَلِ هُوَ إِرَادَةُ
 اللَّهِ وَالْدَّارُ الْآخِرَةُ وَسَلَّمُ مِنَ الرِّيَاءِ فِي فِعْلِهِ ،
 وَكَانَ مُوَافِقًا لِلشَّرْعِ فَذَلِكَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ الْمَقْبُولُ]

(ب) وَإِنْ كَانَ الْبَاعِثُ عَلَى الْعَمَلِ هُوَ إِرَادَةُ غَيْرِ
 اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَذَلِكَ النِّفَاقُ الْأَكْبَرُ ، سِوَاءَ فِي ذَلِكَ :

واته : ئه‌وه‌ی كه‌ته‌نھا ژيانی دوتيا و
 جوانیه‌کانی مه‌به‌سته ئه‌وه ئیمه له دوتیا‌دا
 داخوایزه‌کانی و مه‌به‌سته‌کانی بو دابین
 ده‌که‌ین به‌ئندازه‌ی ویستی خومان که
 پیرارمان له‌سه‌ر داوه بو‌یان‌نه‌ك به‌گویره‌ی
 مه‌به‌ست و ئاوات و هه‌لپه‌ی خویان - وه
 له‌دوتیا به‌ره‌می په‌نجی خویان وهرده‌گرن
 به‌لام له‌دوا پوژدا هیچ پاداشتیکیان نیه و
 ته‌نھا ئاگری دۆزه‌خیان بوه‌یه و کرده‌وه‌کانی
 دوتیا‌شیان پوچه‌له‌و لای خوا قه‌بول نیه
 چونکه به‌مه‌به‌ستی ئه‌و نه‌یان کردووه
 وه‌نیه‌تیا ته‌نھا دوتیا بوو

(ب) یاخود مه‌به‌ستی ته‌نھا پیش چاوی
 (ریاء) خه‌لکی بیټ بو ئه‌وه بیکات له
 موسولمانان حیساب بکړیت له‌به‌ر ئامانجیکي
 دوتیایی که‌ئمه‌ش حالئ مونافیه‌کان بوو :

(لِإِنَّ الْمُتَافِقِينَ إِخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا
 إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ
 إِلَّا قَلِيلًا) ۷۳ .

واته ئه‌گه‌ر هه‌ستابان بو نویتړه‌وه
 به‌ته‌مبه‌لی هه‌لده‌ستان و پیا‌بازیان ده‌کرد و

(۷۲) (هود: ۱۵/۱۶)

(۷۳) (النساء: ۱۴۲)

(۷۴) (البقرة: من الآية ۲۶۴)

۱- من یرید به جاهاً و رئاسة و طلب دنیا ، ۲- و من یرید حقن دمه و عصمة ماله و غیر ذلك. فهذان ضدان ینافی أحدهما الآخر لا محالة.

(ج) وإن كان الباعث على العمل هو إرادة الله عز وجل والدار الآخرة ، ولكن دخل عليه الرياء في تزيينه وتحسينه فذلك الذي سماه النبي ﷺ -الشرك الأصغر... وهذا لا يخرج من الملة ، ولكنه ينقص من العمل بقدره ، وقد يغلب على العمل فيحبطه كله والعياذ بالله) [۷۵].

تېبینس دووهم :

نۀ گهر هاتوو له بنه پره تدا نیه تی خوا بوو له کرده و هیه کدا و هه روه ها نیه تی پیاش بوو هه ر له بنه پره ته وه نۀ وه شیان گومانای تیدانیه که کرده و هیه کی پوچه لۀ و نامه قبولۀ چونکه له حه دیسیکی قودسیدا پۀ روه ردگار هه رمویه تی: (أنا أغنى الشركاء عن الشرك فمن عمل عملاً أشرك معي فيه غيبي ، تركته وشركه [۷۶].

واته : من له هه موو شه ریکه کان بی پیووست تر و ده ولۀ مهنه ترم" جا له بهر نۀ وه هه ر که سئ کاریک (عیباده تیک) بو من بکات و یه کیکی تریش بکاته شه ریکم تیایدا له نیه ت و مه به سستی نۀ وه من واز ده هیتم له و که سه

خویشی و شیرکه کهیشی .واته من هیچ به شیکی کرده وه که ی لی قه بول ناکه م و به عه بدی خو شمی دانانیم له و کرده وانه دا! .

تېبینس سیهم

جوړه کانی پیاپی :

۱- پیاپی گه وړه مروثه پیی له دین ده چیته دهره وه و کافر ده بیت که نۀ مهش بریتیه له ته نها غه یری خوا مه به ست بوون له بنه پره تی کرده وه کان ه وه وه ک پیاپی مونافیه کان له کاتی نویشو عیباده تدا.

(إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالًا يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا) (النساء: ۱۴۲).

۲- پیاپی بچوک : که له بنه پره تدا مه به سستی خوايه به لām نیه تی پیاپی تیکه لاو ده بیت. نۀ مه یان شرکی بچوک و به شیرکی ون (الشرك الخفي) ناو براوه .

جوړی سییه سی شه ریک بو خوا دانان له

په رستندا :

شیرک له گوږپرايه لیدا

(الشرك في الطاعة)

هه ر یه کیګ گوږپرايه لی که سیګ بکات وه ک گوږپرايه لی کردنی خوا واته ئیعتیقادیشی وایت

(۷۵) معارج المقبول (۱/ ۴۵۰-۴۵۴)

(۷۶) رواه مسلم رقم (۲۹۸۵)

که ئەوکه‌سه‌ی گوێپرایه‌لی بۆ ده‌کریت شایسته‌ی ئەوه‌یه‌ فه‌رمانده‌ بی‌ت و یاساو شه‌رع دابنیت و گوێپرایه‌لی بکریت " ئەوه ئەوکه‌سه‌ی کردووه به‌شه‌ریکی خوا له ئیعتیقادێ پهره‌ردگاریشدا و له گوێپرایه‌لی و عیباته‌تیشدا .

وه‌په‌روه‌ردگار له‌ قورئاندا پونی کردۆته‌وه‌ که گوێپرایه‌لی غه‌یری خوا له‌به‌حه‌رام دانانی هه‌ڵاڵک، یا به‌هه‌ڵاڵ دانانی هه‌رامێک شیرکه‌، وه‌ شه‌ریک دانانه‌ بۆ خوا له‌شه‌ریعت داناندا .

(وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ) ۷۷ .

واته‌ ئەگه‌ر ئێوه‌ گوێپرایه‌لیتان کردبان له‌ هه‌رام کردنی هه‌ڵاڵ و هه‌ڵاڵ کردنی هه‌رامدا، ئەوه‌ ئه‌وانتان کردون به‌شه‌ریکی خوا له‌مافی شه‌ریعت داناندا .

وه‌فه‌رمویه‌تی : (أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ) ۷۸

واته‌ ئایا ئیعتیقا‌دی‌ان به‌چه‌ند شه‌ریک و هاوه‌ڵیکه‌ بۆ خوا شه‌رعیان بۆ دانابن که ئیزن و پوخسه‌تی په‌روه‌ردگاری له‌سه‌رنه‌ ؟!

وه‌ده‌فه‌رموئ: (اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ) ۷۹ .

واته‌: زانا و عابیده‌کانیان کردبوون به‌ په‌روه‌ردگار جگه‌ له‌خوا . چونکه‌ زاناخراپه‌کان و عابیده‌ نه‌فامه‌کان هه‌ڵاڵیان لێ هه‌رام ده‌کردن و هه‌رامیشیان بۆ هه‌ڵاڵ ده‌کردن . ئەوانیش ئیعتیقا‌دی‌ان پێیان بوو وه‌ گوێپرایه‌لیان ده‌کردن له‌سه‌ر ئەو هه‌ڵه‌ش .. که‌واته‌ پێویسته‌ م‌رو‌ف ئیعتیقا‌دی و ابیت که‌ ته‌نها په‌روه‌ردگاری دروست کاری بونه‌وه‌ر مافی یاساو شه‌رع دانانی هه‌یه‌ و شایسته‌ی ئەوه‌یه‌ (أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ)، وه‌ غه‌یری ئەو که‌س شایسته‌ی شه‌رع دانانی نیه‌ هه‌تاوه‌کو پێغه‌مبه‌ریش ﷺ وه‌ک خوا پێی ده‌فه‌رموئ: (وَأَنْ أَحْكُمُ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ) ۸۰ . واته‌ حوکم بکه‌ له‌نیوان هه‌ڵکیدا به‌و شه‌رع و یاسایه‌ی که‌ خوا ناردویه‌تی‌هه‌ خواره‌وه‌ . بۆیه‌ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌یفه‌رموو:

(إِنْ أَتَيْتُمْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ عَصَيْتُمْ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ) ۸۱ .

(۷۹) (التوبة: من الآية ۳۱).

(۸۰) (المائدة: من الآية ۴۹).

(۸۱) (يونس: من الآية ۱).

(۷۷) (الأنعام: من الآية ۱۲۱).

(۷۸) (الشورى: من الآية ۲۱).

واته من شوین هیچ شهرعیك ناکه‌وم تهنه
ئه‌وه نه‌بیئت که به‌وه‌حی بۆم داده‌به‌زی.

که‌واته بۆمان ده‌رکه‌وت که گوێپرایه‌لی
کردنی پیغه‌مبهر ﷺ، گوێپرایه‌لی کردنی
فه‌رمانی خواجه چونکه ئه‌و فه‌رمانه‌کانی
خوامان پی پاده‌گه‌یه‌نیئت، وه هه‌موو
فه‌رمانه‌کانی له‌وه‌حی‌یه‌وه‌یه .

(مَنْ طَاعَ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ) ^{۸۲}.

به‌لام غه‌یری پیغه‌مبهر ﷺ پی‌ویسته
سه‌یری فه‌رمان و حوکمه‌که‌ی بکریئت ئه‌گه‌ر
موافقی فه‌رمانی ﷻ بوو ئه‌وه گوێپرایه‌لی‌یه
بۆ فه‌رمانی خوا له‌و حاله‌ته‌دا وه‌ک په‌روه‌ردگار
فه‌رمویه‌تی (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ) ^{۸۳} واته : گوێپرایه‌لی خوا
بکه‌ن و گوێپرایه‌لی پیغه‌مبهر ﷺ بکه‌ن
وه هه‌روه‌ها پیش‌ه‌واو فه‌رمان
به‌ده‌سته‌کانیشتان له‌وه‌دا که فه‌رمانی خواجه
له‌سه‌ره به‌لام که فه‌رمانه‌کانیان پیچه‌وانه‌ی
فه‌رمانه‌کانی خوا بوو ئه‌وه (لا طاعة في معصية
الله) ^{۸۴} واته : گوێپرایه‌لی که‌س ناکریئت
له‌سه‌ره‌پچی فه‌رمانی خوادا ...

(۸۲) (النساء: من الآية ۸۰).

(۸۳) (النساء: من الآية ۵۹).

(۸۴) (صحيح مسلم: ۸۳۹ والبخاري: ۷۱۴۵).

تییینی : ئه‌گه‌ر هاتوو مروؤف به‌ویستی
خۆی گوێپرایه‌لی که‌سیك، یان یاسایه‌کی کرد
که پیچه‌وانه‌ی شهرع و فه‌رمانی خوا بوو ئه‌وه
دوو حاله‌تی هه‌یه ^{۸۵}.

(أ) حاله‌تی ئیعتیقاد پی بونیشی له‌گه‌ل
بوو ئه‌وه شیرکی گه‌وره‌یه .

(ب) حاله‌تی ئیعتیقاد پی نه‌بونیشی شیرکی
بچوکه، ئه‌گه‌ر له‌به‌ر به‌رژه‌وه‌ندی‌یه‌ک یا
له‌ترسان گوێپرایه‌لی بکات بی ئه‌وه‌ی به‌حه‌ق و
دروستی دابنیئت، ئه‌و حاله‌ته‌ی دووهم گونا‌هه
و تاوانه به‌لام شیرکی گه‌وره‌یه .

جۆری چواره‌می شه‌ریک بۆ خوا دانان له

په‌رستندا :

شه‌ریک بۆ خوا دانان له‌خۆشه‌ویستیدا

(شرك المحبة) :

مه‌به‌ست له‌و خۆشه‌ویستی‌یه‌ی که‌بۆ غه‌یری
خوا ببیئت شیرکی گه‌وره‌یه، ئه‌و خۆشه‌
ویستی‌یه‌یه که ئه‌وپه‌ری به‌گه‌وره‌ دانان و
زه‌للی و مل که‌چی و ژیرباری له‌گه‌ل‌دایه‌ بۆ
خۆش و یستراو وه‌ک ئه‌وه‌ی که یه‌کیکی خۆش
ویست ، خۆش و یستنه‌که‌ی به‌ شی‌وه‌یه‌کی
وابیئت که زه‌للی و مل که‌چ و ژیرباریشی
کردبیئت و ژۆریشی به‌گه‌وره‌ دابنیئت . ئه‌مه‌ش

(۸۵) بیوانه‌ مجموعه الفتاوى شيخ الإسلام ابن تيمية.

خوښ ويستنی به ندايه تي به (حجۃ عبادۃ) که بنچينه ي کرده وه به ندايه تي به کاني تره و پالنه ري عېده بڼ نزيک بونه وه له خوښ ويستراو به نه نجامداني نه و کارانه ي که لای خوښ ويستراو خوښه ويستن. وه نه م جوړه خوښ ويستنه عبادته وه ^{۸۷} الله فهرمانی کردووه که به ته نها بڼ نه و بيت وه نه و خوښ ويستنه بڼ که س نه نجام نه دريت نه له که ل نه و به ها به شى، وه نه بڼ نه و به ته نهايې وسه ري خويي چونکه نه م جوړه خوښ ويستنه ته نها شايسته ي پهره وردگاري گوره وه ته واوي خاوه ن نيعمه ت و به هريه، نه ک مرقفى بڼ ده سه لاتی نو قسانى بڼ به هره.

وه له ناو خه لکيدا نه م جوړه شيرکه هيه وه ک پهره وردگار ده فهرمويت :

(وَمِنَ النَّاسِ مَن يَخْذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ) ^{۸۶}.

واته: له ناو خه لکيدا هيه که وينه و هاوشيوه وشه ريکي بڼ خوا داناو وه وه دا که خوښى ده ویت وه ک خوښ ويستنی خوا، واته وه نه و خوښ ويستنه ي بڼ خوا هيه که به گوره دانان و زه لیلی له که ندايه .

به لام پرواداران خوښ ويستنه که يان بڼ خوا زياتره له خوښ ويستنی موشريکي بڼ خوښه ويسته کانيان و نيعتيقاد پي بيوه کانيان . وه هره ها خوښ ويستنی پرواداران بڼ خوا پته و تره له خوښ ويستنی موشريکه کان بڼ چونکه ه ي پرواداران خالصه و ته نها بڼ خوايه به لام ه ي موشريکه کان تيکه له و ته نها به شيکی بڼ خوايه .

ثيما ابن القيم - رحمه الله - فهرمويه تي :
الشرك بالله في المحبة والتعظيم بأن يجب مخلوقا كما يجب الله ، فهذا من الشرك الذي قال سبحانه فيه : (ومن الناس من يتخذ من دون الله أندادا ...) وقال أصحاب هذا الشرك لأهنتهم ، وقد جمعهم الجحيم :

(ثُمَّ إِنَّ كُنتَ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ؛ إِذْ نَسَوِيَكَمُ بَرَبَ الْعَالَمِينَ) ^{۸۷}. ومعلوم أنهم ماسوؤهم به سبحانه في الخلق والرزق ، والإمامة والإحياء ، والملك والقدرة ، وإنما سوؤهم به في الحب والتأله والخضوع لهم والتذلل (...) ^{۸۸}.

واته: موشريکه کان له ناو ئاگري دوزه دا گومرايه تي خويانيان بڼ درده که ویت و پروو

(۸۷) (الشعراء: ۹۸/۹۷).

(۸۸) الجواب الكافي ص ۱۹۵.

^{۸۶} (البقرة: من الآية ۱۶۵)

ترساننیکي نه پېښې به ئيعتيقادوه

له غه يری خوا

(الخوف السري الاعتقادي [خوف عبادة

وتعظيم] ^{۸۹} من الأصنام والأوثان والأولياء

والأضرحة)

ترسان چنه د جوړيکي هه يه :

(۱) ترساننیک که له بیروباوې و

ئيعتيقادی دلوه دروست بووه له يه کيک که

زور به گه وړه و خواوې ده سلات داده نريک و

ئيعتيقادی ئه وهی پي دهریت که توانای

هينانی خير و لادانی شه پي هه يه "جا له بهر

ئوه مړوؤ ليی بترسیت و زه لیل و ملکه چي

بیټ و خو پاريزی بکات له وشتانه ی که

واده زانی ئه و پي ناخو شه ، وه هه روه ها ترسه

ئيعتيقادی يه که وای ليکات ليی نزيک بيته وه

به هر شيوه يه که واده زانی ئه و پي خو شه ،

وه ک خير و نه زر بو کردن و حه يوان بو

سه رپرېن و سویند پي خواردنې ، له بهر

به گه وړه و پيروز دانانی . وه وهی ئه م به گه وړه

دانان و لي ترسانه ش ده گه پي ته وه بو

ئيعتيقادبون به ده سلات بونی به سه ر هينانی

خير و لادانی شه پي ، بي ئه وهی وهی ترسانه که

ده که نه په رستراوه ناحه قه کانينان و ده لين :

سویند به الله ئيمه له گومرايي يه کی ئاشکرادا

بوین که ئيوه مان ده کرده يه کسانى الله . وه

بيگومان نه يانکرد بونه يه کسانى الله ، له وه دا

که بلين ئه و انيش دروستکارمان و پزق و پوزی

ده رو زيندو که رو مړينه رمان ! ، به لکو له خو ش

ويستن و ملکه چ بون و زه لیلی بو نواندن و

په رستن بو کردن دا کرد بوياننه هاو دل و يه کسانى

الله .

تبیین :

۱- که واته خو ش ويستن غه يری خوا

پيوسته له بهر خو شه ويستی خوا (الحبة في الله

) بيت ، نه که له گه ل خو ش ويستن ئه و (الحبة

مع الله) " چونکه يه که میان عبادته و

ته و او که ری خو ش ويستن الله يه ، به لام

دوه میان شیرکه و که مکه ره وهی خو ش

ويستن الله يه .

۲- وه خو ش ويستن غه يری خوا ئه گه ر

به گه وړه دانان و زه لیلی و مل که چي و ژيرباری

له گه لدا نه بوو ئه وه شیرک نی يه . وه ک خو ش

ويستن مندل و خزم و خيزان ، که خو ش

ويستنیکي سروشتی يه . (الحبة الطبيعية).

جوړی پي ته هه شه ريک بو خوا دانان له

په رستن دا :

(۸۹) هه مان سه رچاوه ی پيشو

به رجه سته و هه ست پي کړاوو به چاويش بيټ

(يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَتَعَلَّوْنَ مَا يُؤْمَرُونَ) ۹۲

به لام که هم جوړه ترسه له عبادته هره
 ئيعتقاديه له غيري خوا هه بوو، نه وه شيرکي
 گوره يه هه روه ک موشريکه کاني کون و
 نه فاماني هم سرده مه ش، له ئه ولياو هه ندي
 قه بر ده ترسن، چونکه ئيعتقاديان وايه که
 نه و شيخ و ئه وليايانه تواناي نازارو زيان پي
 گه يانديان هه يه وهک ده بيسين دهلين
 هه رکه سيک دره ختي وشکيش بيريت له سر
 گوړي فلان پياوچاکه نه وه (ده يه نگويت)،
 واته زهره ري لي ددات وتوشي به لاو
 موسيبي تي ده کات .

وه هه روه ها به ردو دارو په پړي سر
 گوړه که شي به گوره دده نين و ترسيکي
 نه نينيان لنيان هه يه له قولاي دله وه .

وه ده ورن سويندي نابيه قيش بخون
 به خوا، به لام به سهری شيخ يا قه بری شيخ
 ناتوانن سويند بخون، چونکه له و زياتر
 ده ترسن وهک له خوا له پاستيدا !، هم
 ترسه ش شيرکه چونکه خوا فرماني کردوه
 به بوني نه و ترسه له و به تهنه (وه هه
 شتيکيش نه و ^{سبحانه} فرماني پيکريديت و پي
 خوش بيټ، نه وه عبادته و حقه تهنه بو

هم جوړه ترسه له عبادته هره
 گوره کاني دله، له بهر نه وه پيوسته تهنه بها بو
 خوا بيټ. واته تهنه له خوا بترسين ترسانيك
 که له ئعتقاده وه دروست بوو بيټ به وهی که
 خوي په روه ردگار زور به تواناو توليه و
 سه رپيچي کردني ده بيته هوي سرای توندي
 بي وينه. وه نه و ترسه له ^{الله} عبادتيکي زور
 گوره يه بوي " چونکه ده بيته هوي
 خو پاريزي کردن له تورپي خواو سه رپيچي
 کردني فرمانه کاني و دوزه خه کهي.. وه
 خوي گوره فرماني پيکريدين تهنه بها له و
 بترسين :

(وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ
 فَإِنِّي فَارُهْبُونَ) ۹۰ .

وه مه دحي نه و به ندانهی ده کا که له و
 ده ترسن:

(إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا
 وَرَهْبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ) ۹۱ .

(۹۰) (النحل: من الآية ۵۱)

(۹۱) (الانباء: من الآية ۹۰)

(۹۲) (النحل: ۵۰).

ئو ﷺ بکړیت ، وه لادانی بو غه‌یری الله
شیرکه) وه ه‌روه‌ها ئو ترسه ده‌بیته ریگری
عبد له سه‌رپیچی کردنی فه‌رمانه‌کانی الله .
وه په‌روه‌ردگار له قورئاندا باسی کردوه
که موشریکه‌کان ه‌ولیان د‌دا پیغمبر ﷺ
بترسین له په‌رستراوه درویننه‌کانیان که
خویان لیان ده‌ترسان .

(اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهٗ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ
دُونِهٖ وَمَنْ يُّضِلِّ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ) (الزمر: ۳۶)

وه له کونیشدا (عاد)ی قه‌ومی هود
نیعتیقادیان وابو که په‌رستراوه‌کانیان له هود
توره‌بوون و ټکیان داوه ده‌ستیان لی
وه شان‌دووه، له سزای ئو وه‌ی هود خه‌لکی له
په‌رستراوانه (الآلهة) دور ده‌خسته‌وه و بانگی
ده‌کردن بو په‌رستنی الله به‌ته‌ن‌ها . وه
په‌روه‌ردگار فه‌رمویه‌تی : (اِنْ نَّقُولُ اِلَّا اَعْتَرَاكَ بَعْضُ
اَلِهَتِنَا بِسُوٓءٍ قَالِ اِنِّیْ اَشْهَدُ اللّٰهَ وَاَشْهَدُ اَنِّیْ بَرِّیْۤ اِمَّا
تُشْرِكُوْنَ) ۹۳ .

واته : ئه‌ی هود ئالیه‌ته‌کانی ئیمه‌ تو‌له‌یان
لی سه‌ندیته‌وه و شیتیان کردوی !

به‌لام هود فه‌رموی من خوی گه‌وره
ده‌که‌مه شاهد وه‌ئو‌وش بین به‌شاهد که من
به‌ریم له وه‌رستراوانه‌ی که کردوتانه شه‌ریکی
الله ، وه‌له‌هیچشیان ناترسم “ له‌به‌ر ئو وه بی
منه‌ت بن چیتان پی ده‌کړیت بیکه‌ن من
پشتیوانم به‌په‌روه‌ردگارمه .

وه شه‌یطان ه‌ه‌ولی ئو ده‌دات ئم جوړه
ترسه بخاته د‌لی موسولمانانه‌وه و وایان لی
بکات له‌غه‌یری خوا له پیاوچاکان و شتی
وه‌همی بترسن و ترسه‌که‌یان ته‌نه‌اله

خوا نه‌بیت . وه که په‌روه‌ردگار فه‌رمویه‌تی :
(اِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ اَوْلِيَآءَهٗ فَلَا تَخَافُوْهُمْ
وَخَافُوْا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ) ۹۴ .

واته شه‌یتان ده‌تان ترسین له غه‌یری خوا
له د‌سته‌کانی ، ده‌ی مه‌ترسن له‌وانه به‌لکو
ته‌نه‌ها له خوا بترسن، نه‌گه‌ر ئیوه‌ برپوا دارن .
که‌واته له‌و‌ئایه‌ته‌ پی‌رو‌ده‌دا ده‌رکه‌وت که
نابیت له غه‌یری خوا ئم جوړه ترسه‌شاراوه
نیعتیقادی‌یه‌مان ه‌بیت نه‌گه‌ر ئیماندار بین .
وه‌له‌ ئایه‌تی تریشدا ئو ترسه‌ی لی حه‌رام
کردوین وهک :

﴿ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَا ﴾ ۹۵ .

(۹۴) (آل عمران: ۱۷۵) .

(۹۵) (المائدة: من الآية ۳) .

(۹۳) (هود: ۵۴) .

(۲) ترسې سرورشتې: وهك له شير يا له مار
يا له زالميكې ده سه لاتدار بترسيت " نه و جوړه
ترسه شيرك نيه و سرورشتي يه چونكه ترسېكي
نهيني ئيعتقادى نيه به لكو هوى ترسانه كه
به رجه سته و ه سست پي كراوو به رچاوه .
وه گونا هيشى نيه نه گهر نه بيتنه هوى
وازهينانى واجب يا كردنى حرام " يو نمونه
كاتيك په روه ردگار فه رمانى كرد به موسا و
هارونى براى كه بچن يو لاي فيرعه ونى زالم و
طاغوت، هه ردوكيان ترسان و وتيان :

(قَالَ رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرِطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى)

۹۶

واته : ئيمه ده ترسين ده ست دريژيمان
بكاته سر ، ياخود ياخى بيت له حق !
به لام له گه ل نه و مه ترسى يهش فه رمانى
په روه ردگاريان هه به جئ گه ياندوو ترسه كه
نه بوه هوى كه مته رخنه مى گونا هبارى .

كه واته پيويسته موسولمانان به گشتى و
بانگه وازيكاراني پښتو پاستيش به تاييه تى
ترسى سته مكاران نه بيتنه پښتو پابه ند بونيان
به دينى الله و بانگه وازى يو پښتو پاسته كه ى .
نه گينا گونا هبار دهن و په روه ردگار لييان

ده رهنجيت و پشتيان تى ده كات !، كه واته
پيويسته له سيفه تى ترسوكى خو مان پياري زين
وه دينى الله رابگه يه زين و له خوا نه بيت
له كه س نه ترسين، يو نه وهى له و كه سانه بين
كه په روه ردگار له م ئايه تانه دا مه دحى كردون
:

[الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ
أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا] ۹۷

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمْنٍ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ
أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ ۹۸

(وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةً لَّائِمَةً) ۹۹

جوړى شه شه مى شه ريک يو خوا دانان له
په رستند :

شيرك له ئيعتيماد كردنه سهر و پشنت
پي به ستندا

(الشرك فى التوكل - توكل العبادة -)

(۹۸) (التوبة: ۱۸)

(۹۹) (المائدة: من الآية ۵۴)، (۱۰۰) (الفرقان: من الآية ۵۸)

(۱۰۱) (الأنعام: من الآية ۱۰۲).

(۹۶) (طه: ۴۵).

(۹۷) (الأحزاب: ۳۹)

چا که کانی پروا داره راسته قینه کانه، که (وعلى
رهم یتوکلون) وه به یی ئیعتیماد خستنه سهر
الله نه ئیمانداریتی هیه نه ئیسلامه تی .

له بهر ئه وه په وړه دگار پشت به تهنه
به خوا به ستنی کردوته مه رجی ئیمان :

(وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ)^{۱۰۳}

واته تهنه به خوا پشت بیه ستن ئه گه
ئیه پروا دارن .

که واته ئه گه مرؤف پشتی به خوا نه به ست
ئوه ئیمانی نی یه . وه ئه گه پشت پی
به ستنه که به تهنه به الله نه بو به لکو
ئیتیمادی خسته سهر غیری الله بؤ دابین
کردنی سودو لادانی زیانکی وا که له توانای
که سدا نی یه جگه له الله .

وه ئیتیماد خستنه سهر ئه ولییاو پیاو
چاکی مردو یا غایب، بؤ ئه وه ی بیپاریزن و
پزقی زور که ن و شفاعه تی بؤ بکه ن، ئه وه
ئیمانداری راست نی یه و شریکی بؤ خوا
داناوه شیرکی گه وړه په نا به خوا .

به لام که هاتوو له شتیکی دیاری
له توانا دابوی مرؤف، ئیتیمادی خسته سهر
که سیکی زیندوی به توانا، ئه وه ش هر
شیرکه، چونکه ئیتیمادی دلی خستوته سهر

پیویسته مرؤف بؤ دابین کردنی خوشی و
لادانی ناخوشی پشت بیه ستیت به و
په وړه دگار هه رده م زیندوه ی که نامری

(وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ)^{۱۰۰}

وه به توانایه له سهر هه موو شتیکی

(وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ)^{۱۰۱} .

به لام غیری خوا قابلیت و توانای ئه وه ی
نیه که پشتی پی بیه ستیت و ئیتیمادی
بخړیته سهر ئه مه لت پی بییت که خوشیت
بؤ دابین بکات و ناخوشیت له سهر لابیات .
له بهر ئه وه په وړه دگار فرمانی کردوه به
پشت به ستن تهنه به خوی :

(وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ)^{۱۰۲}

واته تهنه به خوا پشت بیه ستن .

(وه ههر شتیکیش ئه وه ﷻ فرمانی
کردییت به ئه نجامدانی و پی خوش بییت
ئوه عبادته وه حقه تهنه به بؤ ئه وه ﷻ
بکریت ، وه لادانی بؤ غیری الله شیرکه) .

وه ئیتیماد خستنه سهر الله له هه موو
کاریکدا، له گه وړه ترین جوړه کانی عبادت
کردنی دله بؤ الله . وه له گه وړه تین سیفات

(۱۰۲) (ابراهيم: من الآية ۲۲) .

(۱۰۳) (المائدة: من الآية ۲۳) .

غەیری اللہ، وه ئومیدو په جای به غەیری ئه و
 ﷺ بووه. به لام شیرکی بچوکه نه ک گوره.^{۱۰۹}
 تبیین: پشت به خوا به ستن به تهنه ئه وه
 ناگه یه نیت که هیچ وه سیله وسه به بیك نه گرینه
 ده ست. به لکو پیویسته مرقف سوربیت له سر
 به کارهینان وگرته ده ستی هر سه به بیك که
 سودی تیدا ده بیزیت، به لام له پاشانیش
 تهنه پشت به خوا ببه ستی نه ک به سه به به کانی
 وه ک پیغه مبه ر

ﷺ فہرمویہ تی : (احرص علی ما ینفعک واستعن
 باللہ)^{۱۰۴}. واتہ : سوربه له وه ده ست هینانی
 هرشتیک که سودت پی ده گه ینیت وه پشتیش
 تهنه به خوا ببه سته و داوای یارمه تی تهنه
 له و بکه سودت پی بگه یه نیت به (سه به به کانت
 و سه به بی تریش که خوئی دهیزانی).

وه خوای گوره ده فہرمویت:

(فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ)^{۱۰۵}.

واته خوا ببه رسته و هر عبادہ تیک که
 نزیکت بکاته وه له به هشت بیکه، به لام
 نه که ی پشت به عبادہ ته که ت ببه سستیت و
 وابزانیت له به های عبادہ ته که ت ده چیته
 به هشت و عبادہ ته که ت بای ئه وه یه !.

که واتہ وازهینان له ئه سباب و هه ول و
 تیکوشان به بیانوی پشت به خوا به ستنه وه،
 بی شه رمی و بی عه قلی یه .
 وه له به رامبه ریشدا زیده پوهی کردن له
 ئه سبابدا و ئیعتیماد خستنه سه ریان جگه
 له خوا شیرکه. په نا به خوا .
 به پشتیوانی خوا له ئه لقه ی داهاتوو باسی
 شیرکی بچوکه ده که یی-إن شاء الله-.
 (والحمد لله رب العالمین).

(۱۰۳) صحیح مسلم ۲۶۶۴.

(۱۰۴) (هود : ۱۲۳).

له ئاموژ گاریه کانی مال ئاواپی پیغه مبه

بو هاوه له بهرینو شوین کهوته کانی

ئاماده کردنی: ئوبیید محمد حسین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله

وصلی الله وسلم علی رسول الله

عن أبي نجیح العریاض بن ساریه (رضی الله عنه)

قال: وعظنا رسول الله (ﷺ) موعظة وجلت منها القلوب، وذرفت منها العيون، فقلنا: يا رسول الله، كأنها موعظة مودع، فأوصنا، قال: (أوصيكم بتقوى الله، والسمع والطاعة، وإن تأمر عليكم عبد. وإنه من يعش منكم بعدي ففسري إحتلاً كثيراً، فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين، عضوا عليها بالنواجذ، وإياكم ومحدثات الأمور، فإن كل بدعة ضلالة) (١)

واتای فهرموده که به کورتی :

(عریاض) ی کوری ساریه (رضی الله عنه) فهرمویه تی: پیغه مبه (رضی الله عنه) ئاموژ گاریه کی کردین، ئاموژ گاریه کی وا، دلله کانی راچله کاندو چاوه کانی هینانه گریان و فرمیسکی تیزاندن، ئینجا ئیمهش ووتمان ئه ی پیغه مبه ری خوا (رضی الله عنه)، له ئاموژ گاریه کهت وا دهرده که ویت، که ئاموژ گاری مال ئاواپی بی، که وابو (رضی الله عنه) وه سیه تی که هیه پیمان را بگه یه نه. فهرموی:

وه سیه تان لی ده که م که له خوا بترسین و، پارێزگاری سنوره کانی بن و، له فهرمانی دهرنه چن، ههروه ها گو ی بیست وگو پرایه لی گه وره کانتان بن و له فهرمانیان دهرنه چن با گه وره که تان به نده یه کیش بی، به راستی هه ریه که له ئیوه دوا ی من بمینی جیاوازی و دوبه ره کی وناکوکیه کی زور ده بین لی له نیوان موسولمانان، جائیوه له کاتی سه ره له دانی ناکوکیه کان، ده ست به سوننه ته کانی منه وه بگرن و، ههروه ها ده ست به سوننه تی ئه وه له یفانه وه بگرن که پینمایی کراون، ددانه کانتانی لی گیر بکه ن و به ری مه دن، وه وریای خو تان بن له و بوچون و کارانه ی که داده هینرین له دیندا چونکه بیدعه ن، وه له راستیدا هه موو بیدعه یه کیش مایه ی سه ر لی شیوان وگومراییه، وه هه موو گومرایی و سه ر لی شیواو یه کیش له ئاگردایه (٢)

(٢) ئه وه فهرموده یه ئیمامی أحمد و ابو داود و ترمذی و ابن ماجه پیوا یه تیان کردوه به صحیحی له عریاضی کوری ساریه ی سوله می که به ئه بو نه جیح ناسرابو، یه که یکه بوه له هاوه له بهرینو کانی پیغه مبه (رضی الله عنه) له سه ره تای هاتنه خواره و ی وه سی بو پیغه مبه (رضی الله عنه). ا ره م که س بوه که له شار ی مه که، = .

(١) رواه أبو داود و الترمذی و قال حلیث حسن صحیح

شیکردنه وه و لیکدانه وهی

فرموده که له ژېړ پوښنایې قسه و باسی

زانیان

ئو و فرموده به پیژنه چندی لایه نی
ئیسلامی له دوو توئی خوی گرتوه
چندی زانیاری داوه به دهسته وه،
درباره یی ناینده یی نوممه تی ئیسلامی
وباسی سه رنه نجام و سه ره لدانی
ناکوکی موسولمانانی کردوه به کورتی،
وه پښتانه چاره سهری بو داناون.

شپو وازی گپړانه وهی فرموده که
ئو وه مان

بو دهرده خات، که پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
چ گرنگی یه کی پی داوه، به شپو یه کی
ئو تو، ناموژگاری کردنه که دلی هاوه لانی
پاچله کاندوه و چاوی هیناونه گریان،
درونی جوش داو، وه بلی کی کوچ
دهکات و بو دوا جار له گه لایاندا ده دوی،
ئو و انیش به ته وای گوی یان هه لختوه و
گوی یان لی گرتوه بویه به دلی کی پر له
ترسه وه، به چاوی کی پر له فرمیسه که وه
ده لایین ئی پیغه مبه ری
خوا (ﷺ)، پی ده چیت مال ناوایی مان
لیکیت ! وده سیه تمان بکه . ئو ویش
(ﷺ) چنه د وده سیه تیکی زور گرنگی

کردن، که وده سیه تن بو هه موو
نوممه ته که یی، به م شپو یه :

وده سیه تی یه که م، ته قواکری بوو .

(أوصیکم بتقوی الله)

کورت به باسی که دهرباره یی ته قوا

ابن کثیر له ته فسیره که یدا (۳) دهرباره یی
ته قوا فرمویه تی: بنچینه یی ته قوا
خوپاراستنه له و شتانه یی که بیژنراون
چونکه وشه یه که، له بنه پرته دا له (وقایه)
هاتوه، ویقایه ش مانای خوپاراستنه .

شیخ عبدالرحمن بن ناصر السعدي
له ته فسیره که یدا به و شپو یه پیناسه یی
ته قوا ی کردوه: خوپاراستن له تورپی
وسزای خوا، به دورکه وتنه وه له و شتانه یی
که شهرع بیژاندونی و قه ده غه یی کردون،
له گه ل جی به جی کردنی فرمانه کانی و
پابه ند بوون پی یانه وه، به و شپو یه یی که
پیویستی کردوه له سه رمان .

ئیمامی عه لی په زای خوا ی لی بی،
دهرباره یی ته قوا فرمویه تی: (التقوی:

= چوپړوای به پیغه مبه رایه تی پیغه مبه ر و په یامه که یی
هیانه، وه یه کی که بوه له وکه سانه یی پییان ده و ترا نه هلی
صوفه (۲۱) فرموده یی له پیغه مبه ره وه (ﷺ) گپړاوه ته وه،
وه له سالی (۷۵) ی کوچی له وولاتی شام کوچی دوا یی
کردوه .

الخوف من الجليل، والعمل بالتنـزيل،
والقناعة بالقليل، والاستعداد ليوم الرحيل)

واته: ته قوا (ترسانه له خوا،
وه کارکړنه به وهی نیردراوه لای خواوه،
به که م پازی بوونه، وه خو ئاماده کړنه
بو پوځی کوچ کړدن، بو دیداری خوا).

مروقی ته قوا کار که سیکه به ته واوی
مانای به ندایه تی و ملکه چی، له خوا
بترسی، پابه ندی فه رمانه کانی بی،
له قه ده غه کراوه کانی خوئی پپاریزی،
هه روه ک چوئ خوئی له ناگر ده پاریزی.

زمانی له باس کړدن پاشه مله و، درق و
ته واوی نه وقسانه کی که بی هودن و هیچ
سودیکیان نیه له دواړو ژدا، له گهل نه و
پاریز کاریه ش، زمانی پاراو کا به یادی
خواو، به گوره گرتنی و، له پال نه وه ش
دا، هاوړپی یه تی قورئانی له هی هه مووکه س
پی خوشتر بی، وه دللی خوئی پاک کاته وه
له وشتانه کی به روه و خراپه و هلدیری
هه لگه پانه وه و دوو پووی و پیا بیزی
ده به ن، له گهل نه و کارانه شدا بریوی پته و
و ترسانی ته واو له خوا کی گوره له دلیدا
جیگیرکا، وه هه ولدا دهرونی و پابیئی
نوری ئیمان، تاریکی دهرونی بره تیئی و،
له ژهنگ وژاری قینه کی نابه هق به رامبه ر

موسولمانان پاک کاته وه، هاوکات له گهل
نه وانه دا، تی کپایی نه دنامه کانی له شی له
خراپه و نازاردانی خه لکی پپاریزی، چاوی
له نه زهری حه رام و گوئی له بیستنی شتی
قه ده غه و ناشه رعی و دهستی له نازاردانی
خه لکی به ناهه ق و، داویننی له زیناو
هه نگاویشی به روه و نه و شوینانه نه بی
که خوا پری پی نه داوه.

وهسيه تی دووهم

(والسمع والطاعة وإن تأمرَ عليكم عبدٌ)
گوئی بیست و گوئی پاپه لی گه وره کان
بن، نه و گه ورانه کی که به فه رمانی خوا
ده جولینه وه، نه و با قوله ره شیکیش
بی، چونکه گوئی پاپه لی نه و که سانه کی
که پابه ندی فه رمانه کانی خوا کی گه وره ن
پیویسته، چونکه به قسه کړدن نه و ان
به قسه کړدن پیغه مبه روه، به قسه کړدن
پیغه مبه ریش (ﷺ)، به قسه کړدن خوا کی
په روه ردگار، به لام نه گه ر هاتو که سیك
فه رمانی کرد به موسولمانان به کاریکی
ناشه رعی، نابی به گوئی بکری،
با گه وره کی موسولمانانیش بی، چونکه
به گوئی کړدن ته نها له کاری شه رعی و باش
دایه، وه ک پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت

(لا طاعة في معصية الله) (۴). واته: گوږ
رايه لئو به قسه کړدنی هېچ مه خلوقک
دروست نيه له سه ريچي کړدنی خالقدا.

وهسيه تي سي بهم

(فإنه من يعش منكم بعدي فسيرى
اختلافاً كثيراً، فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء
الراشدين...)

هاوکات له گهل ه وال دان دهر باره ی
سه ره لډانی جیاوازی و دوه ره کی له نیتو
موسولمانان، له دواي مردنی خوی (دیاره
ئو هوش یه کیکه له موعجیزه کانی
پیغه مېر ﷺ، فه رمانی پی کړدوین که
دهست بگرین به سوننه ته کانی خوی
له گهل سوننه تی خه لیفه کانی، بو بنه بر
کړدن و چاره سه ری ئو دهرده، دهردی
په رته وازه یی و جیاوازی موسولمانان له
یه کتری، وه به شیوه یه کی ئو تو دهستی
پیوه بگرن که هېچ هیژک نه توانی لیکیان
دابړی. زانایان فه رمویانه مه به ست له
(الخلفاء الراشدين) ئیمامی ابوبکر و ئیمامی عمر
و ئیمامی عثمان و ئیمامی عه لی و ئیمامی
حسن کورې علی بن ابي طالب) ه خوا لیان
پازی بی. به لگه شیان بو ئو ه فه رموده ی
پیغه مېره ﷺ که فه رمویه تی خه لافه ت

له دواي من (۳۰) ساله، جا تیکړای خه لافه تی
ئو پیچ ئیمامه به ریزه به ه موویان (۳۰)
سال بو. ه روه ها له دوو پرگه ی کوتایي
وریامان ده کاته وه تا خومان بپاریزین، بو
ئو ه ی توشی ئو به لایه، به لای چه ند به ره کی
نه بین، ئو ه شمان پی پاده گه ټنی که خومان
له بیدعه بپاریزین، که مایه ی سه ر لی
شیواوی و په رته وازی و هو ی گومرایی و، چونه
ناو ئاگرو ته وای مه ی نه تیه کانی دونیاو و
دواړو ژه.

رونکړدنه وه یه کی پیو یست

سه باره ت به سوننه ت

زانایانی سه له فره حمه تی خوابان لی بی
ژور به تیرو ته سه لی سوننه تیان پیناسه
کړوه، وتویانه.
سوننه ت به ته وای ئو کارانه
دهوتری، که له گهل قورئان و حه دیسدا، وه له
گهل سوننه تی هاوه له به ریزه کانی پیغه مېر دا
(ﷺ) یه ک بگر نه وه، جا چ له بواری بیرو باوهر
دابی یاخود له بواری په رستشه کاندا.
وه ه ندیک جاریش له به رامېره بیدعه
هیتر او ه.

وه ه روه ها پیویسته ئو هوش بووتری
که پیغه مېره (ﷺ) ه ندی شتی وازی
هیتر او ه و نه یکردون له سه ر ده می خویدا
به بی ئو ه ی هېچ به ریه ستیک هه بوی له

پیدا، پی یان دهوتری (سوننه تی ته رکي).

به لام وازهینانی پیغه مبهړ (ﷺ) له کاریک له بهر بوونی پښتو کی شهرعی، نه وه به نه مانی به ربه سته که، کاره که شهرعی ده بیت. با دوی وه فاتی پیغه مبه ریش (ﷺ) بیت، هر به سونه تی نه و داده نریټ. وه کؤ کردنه وهی قورئان و نوسینه وهی، هر وه ها نوسینه وهی فرموده کانی خوی، وه کردنی نویژی ته راویح به جه ماعت و، وینه ی نه مانه ش. به هر حال، شوین که وتنی سوننه ته نه وهیه که مرقف ده ست بگری بهو شتانه ی که پیغه مبهړ (ﷺ) کردونی یا خود له وه وه بیستراون، وه واز له وشتانه یش بهیننی که نه یکردون ووازی لی هینان، وه بوقسه ی هیچ که سیکیش واز له سوننه تی پیغه مبهړ (ﷺ) نه هیننی، هر وه کو نیمامی شافعی په حمه تی خوی لی بی له کتیبه به ناو بانگه که یدا (الرساله)، فرمویه تی:

(أجمع المسلمون على أن من استبان له سنة من رسول الله ﷺ لم يحل له أن يدعها لقول أحد).

واته: (موسولمانان یه که دهنگ وکوپان له سهر نه وهی هر که سیک سوننه تی کی

له پیغه مبهړ وه (ﷺ) بو ده رکوت، حه لال نیه بو وازی لی بهیننی بوقسه ی که س.

له په ندو ئاموژ گاریه کانی فرموده که

۱- له سهر موسولمانان پیویسته گوپرایه لی کردنی پیغه واه به قسه کردنیان له کاری چاکه و شهرعی دا.

۲- هرچی شتیک فرمائی پیغه مبهړی (ﷺ) له سهر نه بیت و له سوننه تی خوی و خه لیفه که کاندیا نه بیت وهر ناگیری و پرت ده کریته وهو به بیدعه و داهینراو داده نریټ و گومپایی به، چونکه ئایینی پیروزی ئیسلام ته واهو پیویست به زیادو که م ناکا.

۳- خوپاریزی له شته داهینراو ده کان که ده بنه هو ی جی ووازی و ناکوکی موسولمانان

۴- تاکه چاره سهری په رته وازه یی موسولمانان، که بووه ته هو ی فشه ل و تیکشکانیان، واز هینانه له پراو پچکه داهینراو ده کان و، که پانه وهیه بسهر سوننه تی سه له ف، واته سوننه تی پیغه مبهړ (ﷺ) و هاوه لانی.

سەر وتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مامۆستایانی ئایینی به هۆی ئه‌وه‌ی که خ‌وای گه‌وره‌ی ڕێژیک‌ی زۆری لێناون و چه‌ندان پله‌ به‌رزى کردونه‌وه‌و کردونی به‌ میرات گری پی‌غه‌مبه‌ران - علیهم‌الص‌لاة و السلام- “ دوو ئه‌رکی زۆر گه‌وره‌یشی له‌سه‌ر داناون ، که بریتین له‌ ئه‌رکی پاراستن و چاودێری کردنی ئه‌و زانسته‌ی که به‌ میرات بو‌یان ج‌ی ماوه‌ له‌ پی‌شه‌واکه‌یانه‌وه‌ . له‌ گه‌ڵ ئه‌رکی خ‌زمه‌ت کردن و ، هه‌ول‌ی به‌خه‌وه‌ری و سه‌رفرازى کردنی نه‌ته‌وه‌که‌یان .

ئه‌م دوو ئه‌رکه‌ش ئه‌رکی نێ‌ردراوانی الله‌ی ب‌ووه‌ ، هه‌ر له‌ یه‌که‌م پی‌غه‌مبه‌ره‌وه‌ تا کۆتایی‌یان ، بایه‌خ و گ‌رنگی ته‌واویان به‌ گه‌له‌کانی خ‌و‌یان داوه‌و ، به‌ شه‌وو ڕۆژو ، ناشک‌راو نه‌یتی ، له‌ هه‌ول و تیک‌ۆشاندا ب‌وون له‌گه‌ڵیان ، ب‌ۆ گ‌رتنه‌ به‌ری راسته‌ ڕ‌ئ له‌ هه‌موو هه‌لس‌وکه‌وت و کردارو گو‌فتاڕێکیاندا ^١ “ ب‌ۆ ئه‌وه‌ی به‌خه‌وه‌رو کامه‌ران بن به‌ گه‌یشته‌ ئامانج و مه‌به‌سته ، چونکه‌ راسته‌ ڕ‌ئ نزیك‌ ترین و کورت‌ترین ڕ‌ێگایه‌ ب‌ۆ گه‌یشته‌ن به‌ مه‌به‌سته‌ی کۆتایی ، وه‌ هه‌ر که‌سه‌ی ڕ‌ێگای راست نه‌گ‌ریته‌ به‌ر ئه‌وه‌ ماندوبونیک‌ی زۆری توش ده‌ب‌ێت و ناشک‌ات به‌ ئامانجیک‌ی راسته‌قینه‌ی خ‌ۆشی و به‌خه‌وه‌ری نه‌ب‌راوه‌ .

له‌ به‌ر ئه‌وه‌ وه‌ك‌ ش‌وێن که‌وته‌یه‌کی پی‌غه‌مبه‌ران - علیهم‌الص‌لاة و السلام - به‌ ئه‌رکی سه‌ر شانمان زانی له‌گه‌ڵ مامۆستایانی ده‌سته‌ی نوسه‌رانی گو‌ف‌ار ، که‌ ئی‌مه‌ش له‌ ڕ‌ێگای ئه‌م گو‌ف‌اره‌وه‌ خ‌زمه‌ت به‌ گه‌له‌که‌مان ب‌که‌ین “ گه‌لی کوردی هه‌ژارو ، چه‌وساوه‌و ، سته‌م دیده‌و ، و‌لات کاول ک‌راوو ، خ‌اک زه‌وت ک‌راوو ، ماف خ‌وراوو ، پارچه‌ پارچه‌ ک‌راو !! وه‌ هه‌ول‌ی یه‌که‌بون و یه‌ك‌ ڕ‌یزیان ب‌ده‌ین به‌ ش‌ی‌وه‌یه‌کی وا ، که‌ ب‌ینه‌ پی‌شه‌وای ئوممه‌تانی ج‌یه‌ان و سه‌ر به‌رز بن له‌ دونیاو ، به‌خه‌وه‌ریش بن به‌ به‌ه‌ره‌و نیعه‌مه‌ته‌کانی خ‌ودا له‌ دوا ڕ‌ۆژ .

^١ پی‌غه‌مبه‌ران‌علیهم‌الص‌لاة و السلام-یه‌ك‌ له‌ د‌وای یه‌ك‌ ف‌ه‌ر م‌ییانه‌ :

- (يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تُعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُسْلِدِينَ) (العنكبوت: من الآية ٣٦)

- (وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ وَأَلْفُسُطُوا وَلَا تُبْخَسُوا أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُعْتَوُوا فِي الْأَرْضِ مُسْلِدِينَ) (هود: ٨٥)

پښگای راست

وه کامه یه؟

چونه؟

م . عبداللطيف أحمد مصطفی

پيش نويز و وتار خوینی مزگه وتی گه وړدی چوارقورنه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نوه وشدا هموو جوړه لادانیکیش
دهگریته وه، له راسته پړلات بدات و
ببیته پښگر له گه یشتنت به وئامانجه که
پښگه راسته که دهیگاتی.

که واته پښگا گهر راست نه بوو نوه:
(أ) یا خواره و پیچاوپیچه و دورت
دهخاته وه له ئامانچ و خالی کوټایی. (ب)
وه یا پښگا که لادراوه له ئامانجی خوئی و
به ره و ئامانجیکی تر سوپینراوه که ئهم
جوړه شیان زور خراپتره له پښگا تهنه
خواره که ، چونکه خواره پیچاوپیچه که
هندي جار دهگات به هه دهف به لام دوی
ماندو بوون و دورکه وتنه وهیه کی زور
بسه گویره کی کسه می و زوری
خواره که ی. به لام پښگا لادراو (منحرف) ه
که ، زیاتر له ئامانچ و مه به سته که

وشه ی (الصراط) له زمانی عه ره پیدا
بریتی یه له :

(الطريق الواضح الذي لا اعوجاج فيه) ^۱ .
واته : نوه پښگا ئاشکرا دیاره یه که
هیچ خواری و پیچی تیدا نیه .

وه عه ره ب وشه ی (الصراط) به کار
ده هیزن بوه هموو جوړه قسه و
کرده وه یه ک (گوفتار و کرداریک) راست بن
یان ناراست. به لام به راسته کان ده لاین
پښگای راست (الصراط المستقیم) وه
خواره کانیس وه سف ده که ن به خواری
ده لاین پښگای خوار (الصراط المعوج) ^۱ . وه
مه به ست به پښگای خوار (الصراط
المعوج) تهنه نوه نیه پښگا که خواری و
پیچ و لوچی تیدا بیټ ، به لکو له گهل

(۱) (تفسیر ابن جریر الطبری) (۱/۹، ۱)

- دورکه وټو ته وه و به هیڅ شیوه یه ک ناگات
به و ئامانجه ، به لکو تا زیاتر له سهری
بپروات وخووی ماندوبکات زیاتر له
ئامانجه که دورد که ویتته وه .
- به لām پښتانه پاست به زوترین کات
وئاسانترین شیوه گه یه نه ره به ئامانج
(الصراط المستقیم أقرب موصول بین
الطرفین) ^۲ چونکه پښتانه پاست بریتي یه
له نزیك ترین ماوه و کورت ترین هیلی
نیوان دووخال (جه مسهر) . وه تا وه کو
هیله که خوار بیتته وه دریژتر ده بیتته وه و
دورتر ده که ویتته وه .

پښتانه پاست چوڼو سیفاته کانی چین؟

- که واته پښتانه پاست چه ند سیفاتیکي
باشی هه ن که نه مانه ن :
- ۱- پښتانه پاست پښتانه کی دیارو
ئاشکرایه (الواضح) وله هه موو
که سیکه وه دیاره ، وه کویره پښتانه کی
نادیاری کیشرای ده سستی چه ند
که ساندیک نی یه .
- ۲- وه هه روه ها پښتانه کی (المعتدل) ه
واته ته خت وړیک ومام ناوهندیه نه به رزی
و زیده روه ی تیدایه . وه نه نرمی و
کورت روه ی ^۳ .
- ۳- (القرب) واته : نزیك ترین پښتانه بو
گه یشتن به ئامانج بریتي یه له پښتانه
پاست .
- ۴- (السهولة) واته : ئاسان پویشتن
پیایدا “ وه گومانی تیدا نیه که پښتانه
تاوه کو پاست تربیت زیاتر پویشتن
له سهری ئاسان ده بیت ، به لām پښتانه
ئالوزو خوارو خپچ و پیچاو پیچ ، پویشتن
پیایدا ئاسان نیه به لکو نارچه ته .
- ۵- (السعة) واته فراوانی ، بو نه وه ی
جیگای هه موو نه وانه ببیتته وه که پیایدا
ده پون .
- ۶- (المسلوك) واته : پیره وه و پیشتر
خه لکی پیدا پویشته وه پښتانه پښتانه .
- ۷- (الإیصال إلى المقصود) واته
گه یانندن به مه به ست و ئامانج ، وه بی
گومان پښتانه پاست مروق ده گه یه نیت
به خالی کوتایي که ئامانج

(۲) (تفسیر المنار) (۱/۶۵).

(۳) پروانه سه رچاوه ی پیشو (۸/۲۱۴، ۱۹۴)

ومہ بہ سستیہ تی^۴ . بہ لām پِیگای نا پاست ،
یا دوورت دہ خاتہ وہ لہ ئامانچ لہ بہر
خوار یہ تی، وہ یا دہ تگہ یہ نی^۵ بہ خالیکی تر،
پیچہ وانہ ی خالی مہ بہ ست لہ بہر لادر اویتی و
پجرانی و دہ رچونی لہ ریگای راست .

که واته بۆ مان دەرکهوت که تهنه به و
پښگایه دهوتریت (الصرط) که نه و
سمفاته به رزانه ی دیشوی تډا بیت .

ٹو ریگا راستہ کی کہ ٹو سیفاتی

پیشوی تہدایہ ریٹبازی کی یہ؟

رَبِّبَازِ رَاسْت تَهَنَّا رِبَّازِ خَوَايَه، بَوِيَه
تَهَنَّا رِبَّازِ كِهِي خَوِي بَه رَاسْت دَانَاوَمُو
فَهَرَمُووَهْتِي: (إِنَّ رَبِّيَ عَلَّامُ السُّرُورِ)
(مُسْتَقِيمٌ) ٥. (وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا) ٦.

(وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ . صِرَاطَ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ) ٧ .

چونکه خوئی به‌ته‌نها به‌دیهینه‌رو
په‌روه‌دگاری بونه‌وه‌ره بۆیه‌هه‌ر
خۆیشی به‌ته‌نها ریباز بۆدانه‌ریه‌تی :

(إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي
سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ
يَطْلُبُهُ حَشِيبٌ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالتُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ
بِأَمْرِهِ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ) ^٨

(٥) (هود: من الآية ٦٥)

(٦) (الأنعام: ١٢٦)

(٧) (الشورى: ٥٢-٥٣)

(٤) (مدارج السالكين: ٧/١) (بدائع الفوائد: ٩/٢) ابن القيم

(الْأَيْعَلَمُ مِنْ خَلْقٍ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) ٩ .

و ھەر دروستکاری ئىمە تواناۋ، شىاۋى
فەرمان پىكىردنمان و بەرنامە بۆ دانانمانى
ھەيە “ ھەرۈەكو چۆن ھەموو ئامپىرىك تەنھا
دروستكارەكەى دەزانىت شىاۋترىن كە تەلۆكى
ئىش پىكىردن و بەرپۆۋە بردنى بۆ دابنىت ،
و ھەر كەسىكى تر كە دروستكارى ئامپىرەكە
نەبىت شارەزايى و توانايى ئەۋەى نىە كە
كە تەلۆك و بەرنامەى پاست و تەۋاۋى بۆ
دابنى. كە واتە تەنھا پىگاو بەرنامەى يەكك
پاستە بۆ مەۋۇف كە دروستىشى كىردىت و پىزق
و پۆزىشى بدات و مردن و ژيانى بە دەست
بىت و پىگاو بەرنامە و نىزامى بۆ خۆرومانگ
وشەۋو پۆژو زەۋى و ئاسمان و بونەۋەر
داناۋە كە ﷻ .

وہ سیفۂ کانی پڑگای راسۂ تہ نہا لہ
 پربازہ کہی خوادا ہنہ“ چونکہ ہر
 پربازی ئو دیارو ئاشکرایہ لہ ہموو
 بونہ و ہرو پیدارپویشۂ تنی ئاسانہ و
 ئوہندہ ش فراوانہ کہ جیگای ہموو
 کہ سیکی رابر دوو و دہاتوشی تیدا

ده بیټه وه به بۍ جیاوازی“ هه ژاری بۍ یا ده وله مه ند. لاوازی بۍ یا به ده سه لات . سپی بۍ یا رهش. عه ره بۍ یا عه جه م. جوان بۍ یا ناشرین .

چونکہ پیگایہ کہ دانہ رے کہی خوی
گه ورهیه بویه خویشی گه ورهیه .

به لام پڇڪه خواره ڪان فراوان نين
چونڪه ڪيڏي راوي دهستي ٿا دهه ميزادي
بجوڪي ڪه م عيلمى ڪه م دهه لاته ، بويه
ته نه جياڳاي ٿه وانه ي تيدا دهه بيته وه ڪه
ڪيڏا ويانه ، يا هاويرو هاوشو ويانه .

وه پښتای خوا هه راهه سهره تاي
دروست بونی ئاده میزاده وه تا ئیستاش
پږپړه وی بهنده کانی بهو کوږه پږیه کی
که س پیدا نه پوښتووی به به لگو به
دریژی میژوو تاقی کراوه ته وه و
باشترین خه لکانی کی پیدا پوښتوه، که
نه وانه خوا نيممه تی به سهردا پږاندون.

له ییغهمبه ران و ییاو چاکان :

(صراطُ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) ۱۰.

(٨) (الاعراف: ٥٤)

(٩) (المالك: ١٤)

(١٠) (الفاتحة: من الآية ٧)

(۱۱) (النساء: ۶۹).

(وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا) ^{۱۱}.

وه رینگایه‌کی (معتدل) ه وزیده‌پره‌وی و کورت پره‌وی تیدانییه . وه نزیک ترین رینگایشه بۆ گه‌یشتن به‌کوَتایی و ئامانجی راسته‌قینه که پره‌زامه‌ندی خواو چونه به‌هه‌شته‌که‌یه‌تی .

وه به‌دلنیاایش ته‌نها رینگا راسته‌که‌ی پهره‌ردگار گه‌یه‌نه‌ره به به‌خته‌وه‌ری دونیاو دواپۆژ وه له حه‌دییسی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ هاتوو ه که رینگای راست ته‌نها رینگای پهره‌ردگار ه :

(عبداللّٰه) ی کوری مه‌سعود ﷺ بۆی گتیراوینه‌وه که :

(خط رسول الله ﷺ خطاً بیده ثم قال : ((هذا سبيل الله مستقيما)) و خطاً عن يمينه و شماله ثم قال ((هذه السبيل ليس منها سبيلٌ إلا عليه شيطانٌ يدعو إليه)) ثم قرأ (وَأَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) ^{۱۲}.

واته پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خه‌تیکی راستی له به‌رده‌م خۆی کیشاو، له‌پاشان فه‌رموی :

((ئه‌مه رینجایی خوایه که راسته)) .

وه له‌لای راست و چه‌پی خه‌ته راسته‌که‌یشه‌وه خه‌تی تری کیشاو له پاشان فه‌رموی :

((ئه‌مانه هه‌موویان رینچکه‌ن و ه‌یچ رینچکه‌یه‌کیان نیه ئه‌یلا شه‌یتانیکی له‌سه‌ره‌و بانگه‌وازی بۆده‌کات)).

له پاشان پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه “ (وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) ^{۱۳} .

واته ته‌نها ئه‌مه رینگای منه که رینگای راسته بۆیه شوینی که‌ون و شوین رینچکه‌کان مه‌که‌ون چونکه شوینکه‌وتنی رینچکه‌کان لاتان ده‌دات له‌رینگای راست .

رینگا راسته‌کی پهره‌ردگار کامه‌یه ؟

(۱۲) رواه الإمام أحمد (۱/ ۴۳۵) وهو صحيح.

(۱۳) (الأنعام: ۱۵۳)

(۱۴) أخرجه الترمذي (۲۸۶) وقال هذا حديث مرسل أى

وميکائيليان وت : ئەم نمونه يه ي بۆ ليک
بده نه وه تا به ئاشکرا تیی بگات .

ئەمانیش له ليکدانه وه که دا وتیان :

اللّٰه پادشاکه يه و .

خانوه که ش ئيسلامه .

ماله که ي ناوه وه يش به هه شته .

وه تـوـویش ئهـي محمد ﷺ ،

نيردراوه که يت بۆ ده عوه ت کردنی

خه لکه که . جا هه ر که سيک وه لامی

بانگه وازی تو بداته وه و شوین تو بکه ویت

به ته نها ئه وه ئه و که سه هاتوته ناو

ئيسلامه وه .

وه هه ر که سيکيش چوبیته ناو

ئيسلامه وه ده چیه ناو به هه شته وه .

وه ئه وه ش بچیته به هه شته وه له

خواردنه که ي ناوی ده خوات . به لام هه ر

که سيک وه لامی بانگه وازیکاره که ، واته

پیغه مبه ر ﷺ نه داته وه و شوینی نه که وی

ئه وه پادشاکه ، که (الله) يه سزای

ده دات به سزایه کی سه خت وتوند .

که وابو حه دیسه که ئه وه ده گه یه نیته

که هیچ که س به خته وه ر نابیت به خوشی

به هه شت ته نها ئه وه نه بیت که ده چیتته

ناویه وه وه که سیش ناچیتته ناو به هه شت

ته نها ئه وه نه بیت که هاتوته سه ر پاسته
شه قامی ئيسلام .

وه هیچ که سيکيش نه هاتوته سه ر

پيازی پاستی ئيسلام ته نها ئه وانه نه بن

که وه لامی بانگه وازی پیغه مبه ریان

دابیتته وه و له سه ر سوننه تی ئه و پویشتن

و قسه ی ئه ویان سه روی قسه ی هه موو

که سيک وه دانابیت و بۆ قسه ی هیچ

که سيک و مه زه بیك موخاله فه ی قسه ی

ئه ویان نه کردبیت ، وه پیشیشی

نه که وتبته وه له راو بۆچون و خوا

په رستی و هه لسوکه وت واته بیدعەیان

نه کردبیت له قسه یه کی یان کرداریک

(له دیندا) که فه رمانی ئه وی له سه ر

نه بیت .

(۲) وه له فه رموده یه کی تر دا هاتوه :

((ضرب الله مثلا صراطا مستقيما وعلى

جنبتي الصراط سوران فيهما أبواب مفتحة،

وعلى الأبواب ستور مرخات، وعلى باب

الصراط داع يقول : يا أيها الناس ادخلوا

الصراط جميعا ولا تنفرجوا (ولا تفرقوا) ولا

تعرجوا وداع يدعو من جوف (فوق)

الصراط فاذا أراد أن يفتح شيئا من تلك

الأبواب قال : ويحك لاتفتحه فأنك إن
تفتحه تلجئه .

فالصراط: الاسلام .

و السوران : حدود الله تعالى .

والأبواب المفتحة : محارم الله تعالى .

وذلك الداعي على رأس الصراط : كتاب
الله عز و جلّ.

والداعي فوق الصراط :

واعظ الله في قلب كل المسلم) ١٥.

واتای فہرمودہ کہ : پیغہمبہری خوا
 فہرمووی: پەرورہردگار نمونہیہ کی
 هیئاوہتہوہ بہرپیگاہیہ کی راست وہ حالی
 ئہم رپیگا راستہ وایہ کہ دیوارلہم لاولہو
 لای مہبیت. وہدوو دیوارہکەش چہندان
 دەرگای کراوہیان تیدیایہ. وہلہسەر
 دەرگاگانیش پەرردہی شوپرکراوہ
 (دادراوہ) مہیہ وہلہسەر دەرگای رپیگا
 راستہ کہ بانگہوازیکارئیک بانگ دہکات
 دہلئت :

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ ادْخُلُوا الصُّرَاطَ جَمِيعاً وَلَا تَفْرَجُوا) وَلَا تَفْرَقُوا ﴿١٠﴾ وَلَا تَعْوَجُوا ﴿١١﴾).

(۱۵) نیمامی نه حمه د و حاکم ریوایه تیان کردووه به
سه نه دیکي صه حیح. وه هه روه ها نیمامی ترمذی ح (۲۸۵۹)

ئەي خەلکينە بچنە ناو پښگا راسته کهو
 پښک بږون له سه ري هه مووتان . وه پښگا
 خوار نه کهن و له ده رگا کاني دوو
 ديواره کهي ئە ملاولادا نه پږون و ايک
 دامه برين و دابري دابري و بهش بهش و
 کۆمه ل کۆمه ل نه بن ، هه ر به شه تان
 به لايه کدا و به ده رگايه کدا بږوات و له
 پښگا راسته که ده ري چيت ! .

وہ بانگہ وازیکاریکیش لہ سہر پڙگاکہ
(لہ ناوہ وہ) بانگ دہ کات ، ہر کہ مروڙ
ویستی پہ ردہ ی یہ کیک لہ دہرگاگان
بکاتہ وہ و بجیتہ ناوہ وہ بانگہ وازیکارہ کہ
پئی دہ لیت: (ویحک لاتمتحه فانک إن
تفتحہ تلجہ) ہاوار بو خوت پہ ردہ کہ
نہ کہ یتہ وہ چونکہ ئہ گہر بیکہ یتہ وہ
دہ چیتہ ناوی و لہ پڙگای راست
لادہ دہیت و گومرا دہ بیت و دہ کہ ویتہ
سہر لاری و گوناہو تاوان و ہلدیرو بہ
ہیلاک حوون.

- پڻ ڳا پاسته ڪه بریتی یه له ئیسلام .
- وه دوو دیواره ڪهی ته نیشست
پڻ ڳا ڪه ئه و سنورانن ڪه په روه ردگار
بوی داناوین له نیوان ئیمه و قه دهغه
ڪراواوه ڪان .

- وه‌ئو بانگه‌وازیکاره‌ی سه‌ر ده‌رگای رېځگای پاسته‌که کیتابی خوایه‌و قورئانه .

- وه بانگه‌وازیکاره‌که‌ی سه‌ر رېځگاکه‌ش (له‌ ناوه‌وه) بریتۍ یه‌ له‌ ناموژگاری کاری خواۍ له‌ دلۍ ه‌موو موسولمانیکدا .

ومزانا یانی سه‌له‌ف، له‌هاوه‌لن و شوېن که‌وته‌کان، مانای رېځگای راستیان به‌م شیوه‌یه‌ی دیت لیک داوه‌ته‌وه :^{۱۶}

۱- ابن عباس و جابر و نواس بن سمعان ؓ ومقاتل فه‌رمویانه : رېځگای پاست بریتۍ یه‌ له‌ : (الإسلام) .

۲- علي بن أبي طالب ؓ فه‌رمویه‌تی:

بریتۍ یه‌ له‌ : (کتاب الله) .

۳- مجاهد فه‌رمویه‌تی: بریتۍ یه‌ له‌ (الحق)

۴- بکر بن عبدالله المزني فه‌رمویه‌تی: بریتۍ یه‌ له‌ (طریق سول الله : رېځگای پیغه‌مبه‌ر ﷺ) .

۵- الحسن بن علي ؓ وأبو العالیة فه‌رمویانه: بریتۍ یه‌ له‌ (النبی ﷺ) وصاحبه‌ من بعده‌ أبوبکر وعمر. واته‌:

پیغه‌مبه‌ر ﷺ و دوو هاوه‌له‌که‌ی- أبوبکر وعمر- .

۶- عبدالله بن مسعود ؓ فه‌رمویه‌تی: بریتۍ یه‌ له‌ (الذی ترکنا علیه‌ رسول الله ﷺ) واته‌: ئو رپیازه‌ی که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ ی له‌ سه‌ریووه‌و ئیمه‌- واته‌ هاوه‌لانی- ی له‌ سه‌ر جی هیشتوه‌ .

۷- سهل بن عبدالله فه‌رمویه‌تی بریتۍ یه‌ له‌: (طریق السنة والجماعة : رېځگای سوننه‌ت وجه‌ماعه‌ت) .

۸- سعید بن جبیر فه‌رمویه‌تی بریتۍ یه‌ له‌: (طریق الجنة : رېځگای به‌ه‌شت) .

ومزانا یانی ته‌فسیری قورئانیش سه‌بارت به‌م لیک دانه‌وه‌ی پیښه‌وا یانی سه‌له‌ف بو رېځگای پاست فه‌رمویانه : هیچ جیاوازیه‌ک نیه‌ له‌ نیوان ئو پرایانه‌ی پیښوو به‌لکو ه‌موو لیک دانه‌وه‌کان به‌یه‌که‌وه‌ به‌ندن و پون که‌ره‌وه‌و به‌پاست دانه‌ری یه‌کدین (یه‌کترن) “ چونکه‌:

هه‌رکه‌سیک پابه‌ند بیت به‌ نیسلام نه‌وه‌ پابه‌نده‌ به‌قورئان، وه‌ قورئانیش حقه‌و ، حه‌قیقش ته‌نها رپیازه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ره‌ ﷺ که‌ له‌ پابردودا خوۍ و هاوه‌لانی له‌سه‌ر بووه‌و ئیمه‌ی له‌سه‌ر جی

(۱۶) دواتر سه‌رچاوه‌ی ئه‌م پیوايه‌تانه‌ باس ده‌کړیت

هېڅ شته (تر ګڼا عليه رسول الله). وه بڼه به پښتانه نه هلي سوننه و ډه ماعت ، وه نه نه نه و پښتانه پښتانه به هه شته .

ياخود ده و تر ټيټ : هه كه سې پيشه و اكه پيشه مېرې (ﷺ) وشوېن كه و ته ابوبكر وعمر وه او له ان بې (واته له سې مه نه جې سه له ف بې)، نه وه شوېن حق كه و ته وه وه هه كه سې كيش شوېن حق كه و ته بې، نه وه شوېن نيسلام كه و ته وه وه هه كه سې كيش شوېن نيسلام كه و ته بې، نه وه شوېن قورئان كه و ته وه و قورئان پيش پښتانه ته خوايه و گه به نه به به هه شته.^{۱۷}

* نه مه ش ده قې و ته كاڼيانه :

۱- الحافظ ابن كثير^{۱۸} رحمه الله: اختلافت عبارات المفسرين من السلف والخلف في تفسير الصراط وإن كان يرجع حاصلها إلى شيء واحد وهو المتابعة لله وللرسول [وذكر هنا أقوال السلف التي

ذكرنا في تفسير الصراط. ثم قال:] وكل هذه الأقوال صحيحة وهي متلازمة. فإن من اتبع النبي صلى الله عليه وسلم واقتدى باللذين من بعده أبي بكر وعمر فقد اتبع الحق ومن اتبع الحق فقد اتبع الإسلام ومن اتبع الإسلام فقد اتبع القرآن وهو كتاب الله وحبله المتين وصراطه المستقيم. فكلها صحيحة يصدق بعضها بعضا والله الحمد وقال الطبراني حدثنا... عن أبي وائل عن عبد الله قال الصراط المستقيم الذي تركنا عليه رسول الله ﷺ.

مانا كه ي له پيش خوي باس كرا. ۲- ابن جرير^{۱۹}: والذي هو أولى بتأويل هذه الآية عندي معنيا به [وقفنا للثبات على ما ارتضيته ووفقت له من أنعمت عليه من عبادك من قول وعمل وذلك هو الصراط المستقيم لأن من وفق إليه من أنعم الله عليه من النبين والصديقين والشهداء والصالحين فقد وفق للإسلام وتصديق الرسل والتمسك بالكتاب والعمل بما أمره الله به والانزجار عما زجره عنه واتباع منهاج النبي صلى الله عليه وآله وسلم ومنهاج الخلفاء

(۱۹) (تفسير ابن جرير الطبري) (۱/۹، ۱)

(۱۷) ابن كثير (۱/ ۲۷) . (۱۸) سرچاوه ي پيشور.

الأربعة وكل عبد صالح وكل ذلك من الصراط المستقيم].

۳- البغوي^{۲۰}: وقال سهل بن عبد الله: ((طريق السنة والجماعة)) . وقال بكر بن عبد الله المزني: ((طريق الرسول الله ﷺ)) ولا ريب أن ما كان عليه رسول الله ﷺ وأصحابه عملاً وعلماً وهو معرفة الحق وتقديمه ، وإيثاره على غيره. فهو الصراط المستقيم . وقال سعيد بن جبیر طريق الجنة. واته: گومانی تیدانی‌یه که‌ئه و رېبازو مهنه‌جه‌ی پیغه‌مبه‌رو هاو‌ه‌لانی له کردارو گوفتاردا- که‌بریتی بوو له ناسینی حه‌ق و پی‌شخص‌ستنی و هه‌ل‌ب‌ژاردنی به‌سه‌رغه‌یری خویدا - ئه‌وه رېځگای راسته

۴- ابن قدامة المقدسي ده‌فه‌رمویت :

((وسيل الله و صراطه المستقيم : هو الذي كان عليه رسول الله وصحابته بدليل قوله تعالى : ((يس . والقران لحكيم . إنك لمن المرسلين . على صراط مستقيم)) وقال : ((إنك لتهدى إلى صراط مستقيم)) فمن اتبع رسول الله ﷺ في قوله وفعله كان فيمن يحب الله و يغفر له ذنوبه ، ومن خالفه في

قوله أو فعله فهو مبتدع ، متبع سبل الشياطين غير داخل فيمن وعد الله بالجنة والمغفرة والإحسان)).

واته: رېبازي خواو رېځگا راسته‌که‌ی ئه‌وه‌یه که پیغه‌مبه‌ری ﷺ خواو هاو‌ه‌لانی له‌سه‌ر بوو. که‌وا‌بوو هه‌ر که‌سیک شوین پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ه‌و‌یت له‌قسه‌وه کرده‌وه‌یدا ئه‌وه ئه‌و که‌سه له‌سه‌ر رېبازه راسته‌که‌ی خوا‌یه‌و، له‌و که‌سانه‌یه که‌خوا خو‌شی ده‌وین وله گونا‌هیان خو‌ش ده‌بی‌ت . وه‌ه‌هر که‌سیک‌یش موخاله‌فه‌ی پیغه‌مبه‌ر بکات له‌قسه‌یدا یان له کرده‌وه‌یدا [واته رېبازي به‌کیکی تر هه‌ل‌ب‌ژیریت به‌سه‌ر رېبازه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ] [ئه‌وه موبته‌دیعه‌و شوین که‌وته‌یه بو‌رېبازي شه‌یتان و له‌و که‌سانه‌یه که‌خوا به‌لینتی به‌هه‌شت و چاکه له‌گه‌ل کردن و لی خو‌ش بوونی پی‌ داوون.

۵- ئیمامی القرطبي ئامۆزگاریمان ده‌کات و ده‌فه‌رموویت : ((فاله‌رب‌ اله‌رب، والن‌جاة والن‌جاة ! و التمسك بالطريق المستقيم

والسنن القويم، الذى سلكه السلف الصالح، و
فيه المتجر الرابع))^{٢١}.

واته ږاکن له بیدعه و پږچکه کانه وه ږاکن.
 وه خوټان ږزگار بکه ن له ئه نجامی ئه و
 پږچکانه که دوزه خه. وه دهست بگرن به
 پږيازو پږگای پاست که پږشینه ی چاک
 (السلف الصالح) گرتبویانه بهر. چونکه
 ته نها له م رږبازه دا بازرگانی قازانچ هه یه.

کہ و اتہ بۆمان دەرکہوت کہ ئہو
 بنجمنہ سہ کی یہ کہی رنگای نیلام
 لیکن وانای پیسو و بنو (الضمرات)

المستقيم) "تہنہا خوا پرہستی و

له یه نه بیا شوین که وتن کینه ووه ووه
 ئالقه ئالقه به یه که وه به ستراون ، که
 خالی دهست پیکردنی چوونه ناو ئسلامه
 به دوو شه هاده ته که: به ته نها
 خواجه رستی و ته نها شوین که وتن
 نیرا وه که ی . وه کۆتایه که یشی چونه
 به هه شته . خوا به خته وه رمان بکا پی .

ڪهڙو ٻو:

هه‌ر که سێک له‌و خاڵه‌وه ده‌ست پێ
 نه‌کات و پا به‌ند نه‌بێت به‌و ئێسلامه‌ی
 که سه‌له‌ف له‌سه‌ری بوون واته
 پێغه‌مبه‌رو ﷺ هاوه‌لانی ، که ئێمه‌یان

له‌سه‌رجی هیش‌توووه وه له ئه‌هلی
سوننه‌ت وجه‌معه‌ت نه‌بی به‌لکو
له‌ئه‌هلی بیدعه‌و فرقه‌ بی‌ت، ئه‌وه
له‌سه‌ر ریڤای راست نیه‌و نی‌هایه‌ته‌که‌ی
چونه به‌هه‌شت نابی په‌نا به‌خوا.

که واته ئیسلام پښگا راسته کی په روه ردگاره
که له پښگای پیغمبره وه ﷺ نارویه تی بو
به نده کانی بو گه یشتنیاں به ئامانج که
ره زامه ندی خواو شادبونه به به ه شته کی.

وہ ئو پڳای ئیسلامهش پوخته که ی
بریتی یه له دوو بنچینه ی سه ره کی که له
پوکنی یه که می ئیسلامدا کوڤونه وه
هه موو پوکنه کانی تریش ده گرنه خو که
بریتین له :

(۱) تائبهت کردن و به‌تنبها دانانی
 الله به پرستن بو کردندا : واته کهس

نه کړيټه شهريکي خوا له پهرستندا.
ويهرستن نهها بوئو و بکريټ.

(إفراد الله بالعبادة فلا يُشرك به أحداً في عبادته ويُجرّد التوحيد).

(٢١) الجامع لأحكام القرآن (١٢٤/٧).

(۲۲) (الزخرف: ۶۴)

چونکہ اللہ بہ تہا پہ رستن پِیگی
راستہ . وہ کہ یہ روہ ردگار فہ رمویہ تی:

(إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) ٢٢ .

(وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ) ٢٣.

۲- وه تايهت کردنی پیغمبر ﷺ به شوین که وتنی به تهنها، وه که سیش نه کریته شهریکی نیرواوه که ی له شوین که وتندا . وشوین که وتن تهنها بو پیغمبره که ی بیت .

(افراد رسله بالإتباع فلا يشرك برسوله
أحداً في طاعته وأتباعه ، فيجرد متابعة
الرسول ﷺ ظاهراً وباطناً علماً وعملاً) .

وہ تہا شوین پیغہ مبہر ﷺ کہ وتن
 پیگای پاسـتہ، وہك پـہ روهردگار
 فہ رموبہ تی:

(وَاتَّبِعُوا هَذَا صِرَاطَ مُسْتَقِيمٍ) ۲۴

(فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ

صراط مستقیم ۲۵ .

(۲۳) (يُس: ۶۱)

(٢٤) (الزخرف: من الآية ٦١)

(٢٥) (الزخرف: ٤٣)

وہ بنچینہ ی یہ کہ م دیتے جی بہ :

تیگہ یشتنی مانای (أشهد ان لا إله إلا الله) و نه نجامدانی داخوازیہ کانی
 (العلم بمعناها و العمل بمقتضاها)
 وہ ہر کہ سیکیش ئہ م بنچینہ ی
 یہ کہ مہ ی تیدا نہ بیٹ واتہ ئیخلاسی
 تہ واوی نہ بیٹ بو خواو بہ تہ نہا ئہ و
 نہ پہ رستتیی ئہ وہ توشی شیرک دہ بیٹ
 (من فاتہ الإخلاص وقع في الشرك).

وہ بنچینہ ہی دووہمیش دیتے دی بہ :
تِیگہ بشتنی مانای (أشهد أن محمداً
 رسول الله) **لہ گہلّ ٹہ نجامدانی**
داخوازیہ کانی . وہ ہرکے سیکیش ٹہم
 بنچینہ ہی دووہمہ ی تیدا نہ بیّت واتہ تہنہا
 شوین پیغہ مبرہ ﷺ نہ کہ ویت وشوین
 غہیری ٹہ ویش بکہ ویت ٹہ وہ توشی
 بیدعو ولہ ریگا دہرچون دہ بیّت (مَن
 فاتتہ المتابعة وقع فی البدع).

که واته به جی ھینانی دوو بنچینه ی
پښا پاسته که ی ئیسلا م به دوو شت بوو
که بریتی بوون له :

١- زانين وناسيني حق (معرفه

الحق).

۲- کارکردن پي ښي (العمل بالحق).

واته زانستی راست و به سود (العلم النافع)،
و ځمکه ده و به باش و چاک (العمل الصالح)
به گوږه و به زانسته راسته ځمکه .

زانستی راست و به سود ځمکه به ؟

به لام پيويسته بزنانين که زانستی
راست و به سود ته نه و قورئان
وسوننه ته به که په روه ردگار پيغه مبه و به
پي نار دووه و ځه قيش ته نه و به رنامه و
م نه به ځه به که پيغه مبه و به و هاوه لانی
له سهر بووه .

کرده و به پاکيش ځمکه به ؟

و ځمکه ده و به چاکيش بریتي به له هستان به
کارکردن به و زانسته ځه قه به که
سهرچاوه که به له خواوه بوو ، و به پيغه مبه و به
و هاوه لانی له سهری بوون .

و به بریتي به له نزيك بوونه و به له خوا، به :

(أ) بيروباوه و به راست و به لقولا و به
قورئان وسوننه و به ئيجماعی سهر له ف .

(ب) و به به ځي گه يانندنی فهرزه کان ،
و پيشکه ش کردنی سوننه ته کان .

(ج) و به دورکه و تنه و به له قه ده غه
کراوه کان و نه به لي کراوه کان .

که واته ځمکه لي صالح بریتي به له
پوښتن له سهر نه و دینه و به ځواي
په روه ردگار پيغه مبه و به و به پي
نار د نه و به ش به و به ده بيت که :
(أ) به راستی دابننن له هه موو
هه و له کانی و باوه پمان پييان بيت .

(ب) هه لسين به هه موو فهرمانه کانی .
(ج) دورکه وینه و به له هه موو نه به کانی .
(د) شوښيشی که وين له سوننه ته کانی .
(ه) حوکمی نه و به لبرترین
به سهره موو حوکمی کرداو .

(و) له هه موو حوکمی ترمان خوشتر
بویت و مل که چي بين .

(ز) و به بانگه وازی بولا بکه ين و جيهادی
دورنمانی بکه ين به هه موو شيوه به که
شهرعی و به گوږه و به تواناو له به رچاو
گرتنی دابنن کردنی مه سلله حه و که م
کردنی مه فسه ده ت ، (مراعاة جالب
المصالح ، وتقليل المفسد) .

و به هيچ رښتيا کيش ناگات به خواو
به هه شته که به ته نه و به رښتيا نه بيت که
پيغه مبه و به و به پي ها تووه و هاوه لانی
(سهر له فی صالح) به له سهر بوون .

هه ګوښه ته موسولمان سهری قورئان
وسوننه بکات وله ماناګه یان بکات به ګوښه ته
پون ګوښه ته زانایانې سه له ف" بؤ ګوښه ته
بزانیت فرمانه کانی خوا کامانه تا پټیان
هه لسیټ و نه هیه کانیش چین تا لټیان
دورګه وټته وه و بیروپاوه پری راسته قینه ش چیه
تا باوه پری له سهر دابمه زرینۍ..

که واته پټیوښته موسولمان سهری قورئان
وسوننه بکات وله ماناګه یان بکات به ګوښه ته
پون ګوښه ته زانایانې سه له ف" بؤ ګوښه ته
بزانیت فرمانه کانی خوا کامانه تا پټیان
هه لسیټ و نه هیه کانیش چین تا لټیان
دورګه وټته وه و بیروپاوه پری راسته قینه ش چیه
تا باوه پری له سهر دابمه زرینۍ..

عیلمې ښار پښتانه ښار

عهمه له به ګوښه ته زانستی قورئان
وسوننه نه بټ پښتانه ښار

وه هه رعه مه له وعیاده ټیکیش، له سهر
بناغو و بنچینه ی زانستی حق نه بټ ، و
به ګوښه ته قورئان وسوننه نه بټ،
نه وه شیان پښتانه ښار، به لکو
ګومرایي په وسه رلی شټواووه . چونکه مړوځ
هه رچه نده له پښتانه ښار خوی ماندو بکات به
پوښتن وراکړدن به لام نه ګه ر نه زانیت
پښتانه ښار راست کامه یه، نه وه به پښتانه
خوار ولاړو لادراودا ده پوات وناګات به و
نامانجه ی که مه به سټیه تی بیګاتی له پښتانه
برینه که یدا . بؤیه عیبادت
وماندو بونټکی زور ده کات (عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ)

به لام دواي نه وه که زانیمان پښتانه
راست بریتي یه له (عیلم و عهمه)
پټیوښته بزانین که هه زانیاړی یه ک ،
عهمه له وکرده وه ی له ګه ل نه بټ، نه وه
پښتانه ښار نه وه له خوانزیکت ناکاته وه
به لکو توشی غه زه ب و توپری و له عنه تی
خوات ده کات چونکه مړوځ هه رچه نده
بشزانیت پښتانه ښار راست کامه یه به لام که
به عهمه لی له سهری نه پوات نه وه ناګات
به نامانج . وه کو یه هودییه کان که حه قیان
ده ناسی به لام عهمه لیان پی نه ده کردو
عینادیان لی ده کرد، بؤیه خوا غه زه بی لی
ګرتن و به (المغضوب علیهم). وه سفی
کردن . وه پټیوښته وریابین له پښتانه
یه هودییه کان چونکه زانایان فهرموپانه :

٢٦. به لام کۆتایی پێگاکی چونه
دۆزهخه: (تَصَلَّى نَارًا حَامِيَةً تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ
آبِيَةٍ) ٢٧

وه ئه وانهش كه عيباده تي زوريان هه بوو
به لام به گوڤره ي زانستي حه ق نه بوو
گومرپابوون وله پي پي پاست لايان داو
به ره و دوزه خ كه وتنه پي وهك گاوره كان
(الضالين). كه واته پيويسته وريابين
له پيگاي گاوره كانيش چونكه زانايان
فه رموبانه :

هه‌ر که سـیـک له‌خوایه‌رستانی ئه‌و
ئوممه‌ته‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌گویره‌ی توانا
زانستی نه‌بی‌ت به‌و دینه‌ حه‌قه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ
. وه‌ خوا په‌رستیه‌که‌ی به‌گویره‌ی زانستی
شه‌رعی قورئان وسوننه‌ت نه‌بی‌ت، ئه‌وه
وی‌چون (شَبَّهَ) یکی گاوره‌ گومرپاکانی تیدا‌یه‌و
به‌ئه‌ندازه‌ی بیده‌که‌ی له‌رێگای راست
دور که‌وتو ته‌وه‌ به‌ره‌و رێگای گومریان.

وہ دہردی گا ورہ کانی توش بووہ
 ئہ گہ رچی عیبادہ تیش بکات بہ گویرہ ی
 عہ قل و عادت و تہ قلیدی کویرانہ .
 وہ ہر زانیہ کیش غہیری پیگای
 بیغہ مہر ﷺ بگریتہ بہر لہ زانداری

فَیْرَبْنِیْدَا ئَوه گومپرایه و زانا نیه له دیندا
هه رچه نه ده چه ند زانیاری یه کیش فیر بیت
به ناوی دین . وه هه ر عیباده تی کیش
فه رمانی پیغه مبه ری ﷺ له سه ر نه بیت
ئه وه رهت کراوه یه و بیدعه یه و
خاوه نه که شی به و عیباده ته له خوا
دورده که ویته وه نه ک نزیك ! که واته
پیویسته به رده وام داوا له په روه ردگار
بکه ین نیعمه تی زانینی حه ق وکرده وه ی
باشمان پی ببه خشی بۆ ئه وه ی
هیدایه تمان بدات بۆ پښگای راست نه ک
پښگای یه هوده غه زه ب لی گیراوو گاواره
گومپرایه کان وه ک له حه دیسدا هاتووه
(اليهود مغضوبٌ عليهم . والنصارى
ضالّال) ^{٢٨} “ بۆیه له هه موو په کهعه تیکی
نوژندا له خوا ده یار پینه وه ده لێن

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ٢٩

که واته: پیگای پاست بریتیییه لو زانست و کردهوه دهره کی و ناوه کیانهی

(٢٧) (الغاشية: ٤-٥)

(٢٨) سنن الترمذي (٢٩٥٤)، وأحمد (٣٧٨/٤)

(٢٩) الفاتحة (٥-٧).

(وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا) ٣٠ .

وہ بہ راستی ٹہلی ٹہو پڳایہ غریبن
لہ ناو خہ لکدا وکھ سانیکی زور دڑایہ تیان
دہ کھن، لہ جیاتی دوستایہ تی . وہ هاوہل
پرہ فیقیان کہ من لہ واقیعدا، بہ لام با
لہ پڳای راستدا مہ ترسی کہ م پرہ فیقیان
نہ بیت وبہ پڳای خوارولاریش
نہ خہ لہ تین ہرچہ ندہ پڳوارانی زورین
﴿لا تستوحشوا الطريق من قلة السالکین و
لا تغرؤا بکثرة المالکین﴾ چونکہ
لہ راستیدا باشترین کہ س هاوپی و
پرہ فیقیانہ، کہ پیغہ مبہ ران وبہ ندہ
راستہ کان وشہ ہیدان وپیواچاکانن.

یوخته‌ی باسه‌که

قال العلامة الشيخ عبد الرحمن بن ناصر
السعدي رحمه الله: ((الصراط المستقيم هو
العلم النافع و العمل الصالح؛ والعلم النافع هو
ما جاء به الرسول من الكتاب والسنة، و

که له پیښه مېره وه ﷺ وهرگي راون و
ده مانگه يه نن به به خته وهری د وني او دواړوژ.
﴿الصرط المستقيم﴾: علوم و أعمال ظاهرة
وباطنة مستفادَةٌ من مشكاة النبوة توصِلنا إلى
سعادة الدنيا والآخرة ﴿...﴾

ریڳای راست ریڳای کیڀه؟

له‌کۆتاییدا دواى ناسىنى پێگای پاست،
پێویسته بزانریت که : پێگای پاست
پێگای ئه‌و که سانه‌یه که خوا نىعمه‌تى
زانستى پاست و کرده‌وه‌ی باشى
به‌سه‌ردا پشتون، واته‌ حه‌قیان ناسیوه
له‌سه‌ر چاوه‌ی قورئان وسوننه‌ته‌وه،
به‌گوێره‌ی تیگه‌یشتنى زانایانى سه‌له‌ف.
وه‌ عه‌مه‌لیشیان به‌و حه‌قه‌ کرده‌وه ئه‌م
نىعمه‌ت به‌سه‌ردا پزوانه‌ش که پێیوارانى
پێگای پاستن بریتین له‌پێغه‌مبه‌ران
وبه‌نده‌ پاسته‌کان وشه‌هیدان وپی‌او
چاکان، وه‌ هه‌ر که سێکیش ئه‌و حه‌قه
بناسییت که له‌ قورئان وسوننه‌تدا
هاتوه‌و وگوێرایه‌لى فه‌رمانه‌کانى خوا
پێغه‌مبه‌ر ﷺ بکات “ ئه‌وه له‌سه‌ر پێگای
پاسته‌و، له‌گه‌ڵ نىعمه‌ت به‌سه‌ردا پزوان

رہنیت:

(٣٠) (النساء: ٦٩)

(٣١) (سؤال و جواب عن أهمّ المهمّات).

- العمل الصالح هو التقرب إلى الله بالاعتقادات الصحيحة، وأداء الفرائض و النوافل و اجتناب المنهيات. وهو القيام بحقوق الله و حقوق عباده. ولا يتم ذلك إلا بالإخلاص التام لله والمتابعة لرسول الله ﷺ - . والدين يدور على هذين الأصلين؛ فمن فاته الإخلاص وقع في الشرك، ومن فاتته المتابعة وقع في البدع.^{۳۱}
- طريق الرسول الله ﷺ وما جاء به.
- وطريق أهل الغضب : وهي طريق من عرف الحق و عانده .
- وطريق أهل الضلال: وهي طريق من أضله الله عنه.

والحمد لله رب العالمين

قال ابن القيم رحمه الله: (إن الصراط المستقيم متضمن معرفة الحق، وإثارة، وتقديمه على غيره، ومحبة والانقياد له، والدعوة إليه ، وجهاد أعدائه بحسب الإمكان والحق : هو ما كان عليه رسول الله ﷺ وأصحابه، وما جاء به علماً وعملاً في باب صفات الرب سبحانه ، وأسمائه وتوحيده ، وأمره ونهيه ، ووعدته ووعيدته ، وفي حقائق الإيمان ، التي هي منازل السائرين إلى الله تعالى. وكل ذلك مسلّم إلى رسول الله ﷺ دون آراء الرجال وأوضاعهم وأفكارهم واصطلاحاتهم. فكل علم أو حقيقة ، أو حال أو مقام خرج من مشكاة نبوته ، وعليه السكة الحمديدية ، بحيث يكون من ضرب المدينة . فهو من الصراط المستقيم ، وما لم يكن من ذلك فهو من صراط أهل الغضب والضلال .

فما ثم خروج عن هذه الطرق الثلاث :

نیشانه‌کانی مونا فیک

م/ محمد ملا فایق شهرزوری

به‌اشی یه‌که‌م

(علامات المنافق)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه اجمعين.

دوو پوه‌کان و نیشانه‌کانیان (المنافقون و علاماتهم). یه‌کیکه له و بابته گرنگانه‌ی که باوه‌پدار له ژيانی پوژانه‌ی دا پیوسته‌ی کی زوری پی‌یه ناگادار بیت به‌سهریدا، بویه به‌یارمه‌تی په‌روه‌ردگار به‌وردی ده‌چینه ناو شیت له‌کردنه‌وه‌ی ئه‌م بابته و له باره‌یه‌وه دهنوسین

پیناسه‌ی دوو پوو (المنافق)

۱/ (ابن تیمیة) ده‌فه‌رمویت: (دوو پوو ئه‌و که‌سه‌یه له (نیمان) ده‌ده‌چیت له‌ناخیه‌وه، له‌دوای چونه ناوی به‌ناشکرا یاخود ئه‌و که‌سه‌یه ئیسلاام ده‌رده‌خات و هیچ شتیکی له (نیمان) پی‌نیه^۱.

۲/ (ابن أبي العز الدمشقي) ده‌فه‌رمویت

(دوو پوو ئه‌و که‌سه‌یه به‌زمان باوه‌پی هیناوه به‌دلی باوه‌پی نه‌هیناوه)^۲.

۳/ ابن کثیر ده‌فه‌رمویت (دوو پووی: ده‌رخستنی خپرو شاردنه‌وه‌ی شه‌په^۳)

میژووی منافق

میژووی منافق ده‌گه‌پیته‌وه بؤدوای سه‌رکه‌وتنی موسولمانان له‌غه‌زای (بدر). وه ده‌وریان له‌غه‌زای (بنی قینقاع) دا به‌ده‌وری یه‌که‌م داده‌نریت، که (عبدالله کوپی سلول) هندیکی له‌یه‌هودیه‌کان ده‌ریاز کرد له‌سزا. وه له‌غه‌زای (أحد) دا، هه‌رئه‌و که‌سه‌ی سیه‌کی جه‌نگاوه‌رانی گپ‌رایه‌وه کاتیک که‌گیشتنه‌نزیک مه‌یدانی جه‌نگه‌وه... وه له‌غه‌زای (بنی نضیر) دا دوو پوو‌ه‌کان هه‌ل ده‌سان

(۳) تفسیر القرآن العظیم (۷۱/۱)

(۱) کتاب ایمان ص ۱۱۷. (۲) شرح الطحاویة (۲/۴۹۰).

به یارمه تی مه غه وی جوله که کان بو
هیشته وهو سه نگر چول نه کردنیان
به رامبه ر به پیغه مبه ر (ﷺ) وه هاوه لانی.

وله غه زای (بني المصطلق) دا پوئی
فیتنه و نازاوه یان هه بوو له زیندوو
کردنه وهی دووبه ره کایه تی له پیزی
جه نگاوه رانداو، له به سه رهاتی حوده ییبه دا
پوئی خو دزینه وهو ناماده نه بونیان هه بوو.

هه روه که چوون دهوری پیا بازی و
ده رخستنی چالاکی یان هه بوو له غه زای
(خیر) دا.

وه پوئی دروست کردنی (شک) و گومان و
دووبه ره کیان هه بوو له دواي غه زای (حنین)
له کاتی دابه شکردنی (غنیمه) دا.

وه پوئی خو دزینه وهو سارد کردنه وهو
تانه و ته شهر دان له هاوه لآن و هه ل
وه شانده وهی پیزه کانیان له غه زای
(تبوک) دا کاریان بوو.

شیوازی مامه لهی پیغه مبه ر (ﷺ)

له که لیان دا:

دوو پرووه کان ناماده ی مرکه وتی پیغه مبه ر
(ﷺ) ده بون له که ل موسو لماناندا،
گو بیستی وته کانیشی ده بون. له که ل
ئه وه شدا ده ستیان ده کرد به گالته پی

کردن و یاس کردنیان به خراپه و پق
و کینه یه کی زوریان له پیغه مبه ر (ﷺ) و خزم و
که س و کاری ده بوه وه، به تاییه ت (علی
کوپی ئه بو طالب)، وه که ئه بوسعیدی
خودری ده فهرمویت (دوو پرووه کانمان به پق
لی بونی علی کوپی ئه بو طالب دا
ده ناسینه وه) ۴.

وه ابن تیمیه ده فهرمویت:

(دوو پرووه تیان زور جار ده ناسرایه وه
به وه دا کاتیک باوه پرداریک قسه یه کی دوو
پرووه کانی بیستایه، ده ی گه یانده
پیغه مبه ری خوا (ﷺ)، ئه وانیش ده ستیان
ده کرد به سویتند خواردن که قسه ی وامان
نه کردوه.

ده ناسرانه وه به دواک ه و تنیان
له نویژو (جیهاد) و، نه دانی زه کات و پقلیبون
وبه قورس زانینی زور له یاسا کانی
په روه ردگار.

زوریشیان به شیوازی قسه و گفتوگو دا
ده ناسرانه وه. وه زانایان هو ی نه کوشتنی

دوو پرووه کان ده گپړنه وه بو ئه م هو یانه :
۱/ بو ئه وهی خه لکی وای بلاو نه که نه وه
که (محمد) (ﷺ) هاوه لانی خو ی ده کوژیت.

(۴) احمد فی الفضائل (۹۷۹) وقال محققه سنده صحیح.

تاوه کو نه بیتنه هوئی ترساندنې خه لگان و نه هاتنه ناوئیسلا مه وه °.

۲/ (ابن تیمیة) ده فـه رموئیت (ده گه پښتـه وه بـو دوو خال :

أ/ زوریان (کفر) یان له سهر سابت نه ده بوو، ئیسلا میشیان به پروالته وهرگرت بوو .

ب/ وه پیغه مبهـر (ﷺ) ده ترسا به کوشتنیان شهـرو دووبه ره کایه تی گه وره تری ئی بیتنه وه . وه خه لکیش بالاوی که نه وه که (محمد ﷺ) هاوه لانی خوئی ده کوژئیت . واته تاوه کو نه بیتنه پـه واندنه وهی خه لکی له ئیسلام ۶ .

وابن القیم ده فـه رموئیت :

(مامه لـه ی پیغه مبهـر (ﷺ) له گه ل دوو پرووه کان به م شیوهیه بوو: فه رمانی دها پرووکـه ش وپروالته تی ئیسلا میان ئی وهریگریئت و نه پښتیه کانیاں بدریتنه ده ست په روه ردگار .

وه جیهادیان به (علم) و به لکه له گه لدا بکریئت، وه له گه لیا نـدا هـلـسـوکه وت و مامه لـه و زور تیکه لـی نه کریئت ، وه قسه ی

په قیان له گه لدا بکریئت، قسه ی به هیزو کاریگه ریان بـو بکریئت ، نوئـیـژیا ن له سه رنه کریئت کاتی مردنیا ن، وه نه چن له گه لیا ن بو سهر گزړ کاتی ناشتن .

وه هـه والی ده دانی پیغه مبهـر (ﷺ) ئه گه ر منیش لییان خو ش بم په روه ردگار لییان خو ش نابیت ۷ .

وه له کاته گشتیه کانداهـو سوره ت و ئایه تانه ده یترساندن که باس له دوو پرووده که ن و باسی سزای دواړو ژیا ن ده کات .

هـه روه ک له نوئـیـژ ی هـی نی دا له پکاتی یه که م سوره تی (جمعه) ی ده خوئندوو له پکاتی دوو هم سوره تی (المنافقین) ی ده خوئند ۸ .

وه به یارمه تی په روه ردگار له زنجیره کانی داهاتودا نیشانه کانی دوو پروو یه که به یه که باس ده که ین به ووردی .

په روه ردگار بمان پاریزئت له دوو پرووی و نیشانه کانی .

(۷) زاد المعاد (۹۱/۲) .

(۸) رواه الطبرانی في الأوسط وقال في الجمع (۱۹۱/۲)

اسناده حسن .

(۵) تفسیر القرطبی (۱۹۸/۱) .

(۶) الصارم المسلول ص/۳۵۵ .

چهند لادان و خزانیک له‌ای فی‌ربونی زانست دا

م. جمعه‌ علی خورشید

به‌ش یه‌که‌م

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سه‌ره‌تا:

خوای گه‌وره کاتی قورئانی پیروزی
دابه‌زاند بۆ به‌نده‌کانی به‌هه‌موو ئه‌و
پینمونی و چاکه‌ کاریه‌ی که‌ تیایدايه ، بۆ
ئه‌وه‌ی پینگای پاست بگرن ، ئاگاداری
به‌نده‌کانی خۆی کردۆته‌وه له‌ دوژمنیکی
سه‌سه‌خت و به‌ره‌هه‌ستکاریکی به‌رده‌وام و
نه‌یاریکی نه‌فرین ئی‌کراو ، که‌ له‌ یه‌که‌مین
جاره‌وه هه‌په‌شه‌ی کردوه وه‌چه‌ی ئاده‌م
سه‌رلێشیواو بکات ، وه‌ به‌رده‌وامه‌ له‌م
دوبه‌ره‌کی‌یه‌، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ پینگای پاست
لایاندات و بیان خزی‌نی .

وه‌ خوای په‌روه‌ردگار هه‌والی پیداوین

له‌ قورئانی پیروژدا ، که‌ ئیبلیس جاپی
فی‌ل و ته‌له‌که‌ی داوه‌ دژی ئاده‌میزاد:

(قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
الْمُسْتَقِيمَ)^۱

(قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ
وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ)^۲

واته‌: شه‌یتان وتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم
به‌ هۆی ئه‌وه‌ی که‌ تۆ منت سه‌ر ئی‌شیواو
کرد - به‌ هۆی یاخی بوونم له‌ فه‌رمانت -

^۱ (الأعراف: ۱۶)

^۲ (الحجر: ۳۹)

گوناهيان بڼه پراخه وه له سهر زهوى ،
 وه هره موويان سرگرده دانه نه که م تهنه
 بهنده پاک و پوخته کراوه کانت نه پښت .

(قَالَ أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَنْ أَخرُثَ
 إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا)^۳

واته شهيتان وتى : ده بينى نه و
 به ديه پراوهى كه پښت داوه به سهرما ،
 نه گهر به پښتته وه تاروژى دوايى ، زال
 ده به به سهر وه چه كانيده به گومرا كړدنيان ،
 تهنه كه ميكيان نه پښت !

نيمامى (ابن القيم) نه لښت :

نه و پښتانه ي نيمسان ده يانگرته
 بهر چوارن پښتانه ميان له گه لدا نيه :

۱- جاريك به لاي پاست نه پوا ، ۲- جاريك
 به لاي چه پدا ، ۳- جاريك به ره و
 پښتى ، ۴- جاريك به پاشدا نه گه پښتته وه .

وه هره پښتانه له م پښتانه بگرته
 نه بينيت شهيتان كه مينى بڼه داناوه ، جا
 نه گهر يه كى له م پښتانه بگرته بهر بڼه
 چاكه ، نه وه شهيتان خاوى نه كاته وه و
 بوى زه حمهت نه كا ، وه نه گهر پښتانه
 بگرته بڼه خراپه و سهر پښتانه و گوناوه ، نه و
 كاته شهيتان هانى نه دات و خزمهت كاري

نه پښت و هاوكارى نه كا و هيوادارى نه كات
 .^۴

وه له و كاره چاكانه ي مروځ بڼه نه جام
 دانيان پښتانه ده گريته بهر ، فيريونى ژانستى
 شهرى و تيگه يشتنه له دين ، به لام
 ده بينين به هه مان شيوه له و پښتانه شدا -
 واته له پښتانه ژانست فيريوندا - شهيتانى
 نه فرين ليكراو كه مينى داناوه بڼه پښتانه
 خليساندنې فيرخوازانې پښتانه ژانستى
 شهرى .

وه بڼه وريا بون له داوه كاني شهيتان و
 پچراندنيان ، نه وه به يارمه تى خوا هه ندى
 له و مه ترسيانه ي كه توشى شوين
 كه وتوانى ژانستى شهرى ده بن نه خه ينه
 پوو .

وه جى داخه كه زوريه ي نه وانه ي نه م
 پښتانه پيروزه يان گرتوته بهر ، مه ترسى
 نه و ه يان لى نه كرى كه توشى پښتانه خزىن بين
 ، به لكو زوريشيان تووش بون .

وه له گه ل تپه پر بوونى زه مان و زياد
 بوونى خراپه كاري ، نه م نه خوشيانه
 په رهيان سه ندوه و زيانه كه شيان بلا و
 بوته وه . بويه به پويستى نه زانم

^۴ اغاثه اللهنان ۱/ ۱۰۴

^۳ (الاسراء: ۶۲)

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ) °

واته : هرکس پاداشتی دواړوژي ته وای ، پاداشتی یو چنده جاره نهکین وه ، هرکس مه بهستی خوشی و له زهتی پاداشتی د دنیا بخت ، نه یدهدینی به گویره ییستی خو مان به لام له دواړوژدا هیچ به ش و پاداشتی نییه .

و نه فهرمویت :

(مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا، وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا) الإسراء ۱۸

واته : هرکس مه بهستی به کرده وه کانی دنیا بخت ، نه وه نیمه هر له دنیا پاداشتی نه دینیه وه به گویره ییستی خو مان ، یو نه و که سه ی بمانه وای ، له پاشان نه یخینه ناو دوزخه وه ، یو نه وه ی سزای خو ی و هرگریت ، به سهر شوړی و دور خراوه یی له به زه یی خوی

ناموژگاری خو م و بریانم بکه م له م پوانگه یه وه . وه له خوی په روه ردگار داواکارم که سودی لی ببینم و خوینه ری به پزیش سودی لی و هرگریت ، وه له و کارانه ی بگریت که تایه تن یو په زامه ندی نه و .

خزانی به که م :

فیربوون یو مه بهستی د دنیا یی

خوی په روه ردگار له چنده ها شوینی قورئاندا سه رزه نشتی نه و که سانه ی کرده وه که مه بهستیان نه و نه بیت له کرده وه کانیاندا ، وه بیداری کردینه وه له وه ی که پاداشتیان نیه لای نه و ، پشیان نه و وتریت : بریون پاداشتی خو تن له و که سانه داواکه ن و و هرگرین که له پشایاندا نه و کاره تن نه نجام داوه .

و په روه ردگار پاکه و کرده وه یه ک و هر نه گریت که پاک بیت و مه بهستی په زامه ندی نه و بیت له نه نجامدانیدا .

خوی په روه ردگار نه فهرمویت :

° (الشوری: ۲۰)

خاوهن به زه يې وه هر كه سې مه به ستي

هوشيار كړدنه وه په ك:

پاداشتي دوا پوښت و هه ولې بډ بدات
به ئيمان نه و ئا نه وانه هه ول وگوششيان
جتي سوپاسه و وهرگير او . به يې نه وه
به شي دونياشيان له ده ست بچيت.

وه (أبوهريرة) : نه فهرمويت پيغه مبه
فهرمويه تي له فهرموده يه كي قودسيدا
: خواي گه وره فهرمويه تي : (أنا أغني
الشركاء عن الشرك؛ فمن عمل عملاً أشرك
فيه معي غيري، تركته و شركه)^۶.

واته : من بې پيويست تريني هاويه شانم
و پيويستيم به شريكايه تي و هاويه ش نيه
هر كه سې كرده وه يه كم بډ نه نجام بدات
و كه سېك بكات به هاويه ش له گه لمد له و
كرده وه يه دا ، نه وه من به ريم له و
كرده وه يه و نه و كرده وه يه بډ و كه سه يه كه
كردويه تي به هاويه شم .

وه پيغه مبه ر (فهرمويه تي) : (من سمع
سمع الله به ، ومن يُراءِ يراءِ الله به)^۷

وه پيايي (الرياء) : بريتي يه له نيشان
داني كار ه چا كه كاني به خه لكې بډ نه وه
به گه وره و چاكي دابنځين و پيږي لي بگرن

با ورد بينه وه له وه ي كه چون
پيغه مبه ري خوشه ويستان (هوشيارمان
نه كاته وه له م پهنج به زايه چونه :

(أبوهريرة) : فهرموي : گويم لي بوو
پيغه مبه ري خوا (فهرموي) (إنَّ أَوَّلَ
النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ
فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتُ
فِيهَا ؟ قَالَ : قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ ،
قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ :
جَرِيءٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى
وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ .

ورجل تعلم العلم وعلمه ، و قرأ القرآن ،
فأتى به ، فعرفه نعمه ، قال : فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا
؟ قال : تعلمت العلم و علمته ، و قرأت فيك
القرآن ، قال كذبت ، و لكنك تعلمت لي قال :
عالم ، و قرأت القرآن لي قال : قاريء ، فقد
قيل ، ثم أمر به فسحب على وجهه حتى ألقى
في النار .

و رجل وسع الله عليه ، و أعطاه من
أصناف المال ، فأتى به فعرفه نعمه فعرفها ،
قال : فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا ؟ قال : ما تركت من
سبيل تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ
، قال كذبت ، ولكنك فعلت لي قال : هو

^۶ صحيح مسلم (۲۹۸۵)

^۷ خ (۶۴۹۹) م (۲۹۸۶)

جواډ، فقد قيل، ثم أمر به فسحب على وجهه
ثم أُلقي في النار) ۸ .

واته : يه که مین که سانیک که دادگایی
نه کریڼ له پوڅی دوايي دا ، پیاوړیکه
شهید بووه ، نه یه ښځه ، خوی گه وره
نیعمه ته کانی نه هیڅ ښځه وه یاد ، نه یزانی و
دانی پیدا نه نی ، پیی نه لیت : چیت پی
کرد ؟ نه لئ : جه نګام له پیناوتو تاوه کو
شهید بووم ، نه فهرمویت : دروت کرد
به لام تو جه نګای بو نه وه ی بووتری : نازاو
به جه رګه ، وه نه وه ی مه به ستیشت بوو
پیټ وټرا ! له پاشان فهرمانی کرد
په روه ردگار ، پاکیشرا له سهر پووی تاوه کو
فری درایه ناو دوزه خ .

وه پیاوړیک نه هیځ که فیږی زانیاری
بووه وه گه یاندویتی به که سانی تر ، وه
قورئانی خویندو ته وه ، خوی په روه ردگار
نیعمه ته کانی نه هیڅ ښځه وه یاد نه ویش
نه یزانی و دانی پیدا نه نی ، پیی نه لیت :
چیت پی کرد ؟ نه لئ : فیږی زانیاری بووم
و خه لکیشم فیږ کرد ، وه له پیناوتدا
قورئانم خوینده وه ، نه فهرمویت : دروت
کرد ، به لکو فیږی بووی بو نه وه ی پیټ

بلین زانا ، وه قورئانت خوینده وه ، بو
نه وه ی پیټ بووتری : خوینده وار ! وه وټرا
، له پاشان فهرمانی کرد په روه ردگار ،
پاکیشرا له سهر پووی تاوه کو فریدرایه ناو
دوزه خ .

وه پیاوړیک خوی گه وره ده وله مهندي
کرد بوو ، وه مالی زوری پی به خشیبوو
نه یه ښځه ، خوی په روه ردگار نیعمه ته کانی
نه هیڅ ښځه وه یاد ، نه ویش نه یزانی دانی
پیدا نه نی پی ده فهرمووی : چیت پی
کرد ؟ نه لئ : هیچ پښتانه که نه هیڅ ښځه
که تو پیټ خوش بیټ مالی تیډا
به خشریټ ، مالی تیډا به خشویه
له پیناوتدا . نه فهرمویت : دروت کرد ،
به لام به خشیت بو نه وه ی بووتری :
به خشنده به دله ! وه وټرا ، له پاشان
فهرمانی کرد په روه ردگار ، پاکیشرا له
سهر پووی تاوه کو فریدرایه ناو دوزه خ .

له سوده کانی نه فهرمووده یه :

۱- پیایی و مه رایي کردن تهنه له
دونیادا پاداشتی له سهره ، نه ویش به پیدا
هه لدانی خه لکی ، وه له دوا پوڅدا له سزا
به ولاوه هیچی تری له سهر نی یه .

۲- مانەۋەى سەر شۆپى و بى پىڭى بۆ
پىكاكاران ، بەۋەى كە پائەكىشەرىن بۆ
دۆزەخ لە سەر پوۋ لەكاتىڭدا كە پوۋ جىي
پىڭە ! .

۳- ۋە بۆمان پوۋن ئەبىتەۋە پىا كىردن
- كە ئەبىتە ھۆى پوچ بوۋنەۋەى
كىردەۋەكان - زۆر نىڭكە لە ئادەمىزادەۋە
بەتايىبەتەش لە پىڭاي فېر بونى زانست و
مال بەخشىن و جىھاد كىردندا .

ۋە پىا كىردن لە زۆر بەى كىردەۋە چاكە
كاندا دەرەكەۋىت ، بەلام ئەۋەى لىرە
جىي مەبەستە ، پىايى زانستىيە .

ۋە لەم بارەيەۋەش پىڭەمبەر ﷺ
ئاڭگادارى كىردۈينەۋە لەچەندىن فەرموودەدا
، لەۋانە :

(لا تَعْلَمُوا الْعِلْمَ لِنَبَاهُوا بِهِ الْعُلَمَاءَ ، وَلَا
لِنَمَارُوا بِهِ السُّفَهَاءَ ، وَلَا لِنَحْزُوا بِهِ الْجَالِسَ
فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَالْنَارُ النَّارُ)^۹.

ۋاتە : فېرى زانست مەبن بۆ شانازى
كىردن بەرامبەر زانايان ، ۋنە بۆ ئەۋەش
مىشت ۋمىر بكن لەگەل نەزانان ، ۋنە بۆ
ئەۋەش جىي تايىبەتەتان ھەبىت لەناۋ كۆپۈ
كۆمەلدا ، ھەركەسى ئاۋەھا بىكات ئەۋە

^۹ أخرجه الحاكم من هذا الوجه وصححه ووافقه الذهبي
والألباني .

شاىستەى ئاڭرى دۆزەخە و ئاڭرى بۆ
ھەيە .

ھەر بۆيە يەكەمىن كەسانىڭ كەسزا
ئەدرىن ئەوزانايانەن سوديان لەزانىارى
يەكانيان ۋەر نەگرتۈە بۆ خۆ پارىزى لە
پىاۋ نىيەت و مەبەست بونى غەيرى خوا ،
ۋە ئەۋكەسانە لەھەموۋكەس زىاتر
پەشىمان ئەبن لەدۋارۋۇژدا ، چونكە بۋارى
خۆپىزگار كىردنىان ھەبوۋ ، بەلام
لەدەستىيان داۋ بەبى نىرخ لەدەستىيان
دەرچوۋ

ئىمامى سۋفىيانى شەۋرى لەگەل ۋەرە و
ترسانى لە پەرۋەردگار ، ئەيفەرموۋ :
ھىچ شىتېكم چارە سەر نەكىردۈۋە
زەحمەت تر بوۋىت لام لەنىيەت ! .

ئەمە سۋفىيان ! ئەى ئەبى حالى ئىمە
چۆن بىت ! . بۆيە پىۋىستە زۆر ئاڭگادارىين
، نىازو مەبەستمان پاك بىكەينەۋە لە
كارەكانماندا ، بەتايىبەت لە بەشۋىن زانست
گەراند ، ئەبى تەنھا بۆ پەرەزەندى خۋاي
خاۋەن دەسەلات بىت .

ئىمامى نەۋەۋى پەحمەتى خۋاي لى
بىت لە شىكىردنەۋەى فەرموودەى : (إنما
الأعمال بالنيات) دا ئەلئىت : مۇسۋلمانان
يەك دەنگ و كۆپان لەسەر گەرەبى و زۆر

سود به خشى ئه م فهرمووده يه ، وه
ئيمامى شافعى و زانايانى تر فهرموويانه :
چواړيه كى ئيسلامه .

(عبد الرحمن) ي كورې مه هدى په حمه تى
خوای لى بېت ئه لیت :

پيوسته له سهر هركه سى كه كتيبيك
بنووسى ، به م فهرمووده يه ده ست پى
بكات ، له بهر بيدار كړدنه وه ي فيرخواز بو
پاست كړدنه وه ي نيه ت ، وه ئيمامى
بوخارى په حمه تى خوای لى بېت له حمه وت
جيدا له (صحيح) ه كهيدا ئه م فهرمووده يه ي
هيناوه .

وه شتيكى چه سپاو و نه گوره له
شهر عدا ، كه خوای په روه ردگار هيچ
عيباده تيك وهرناگريت ، ته نها ئه وه نه بېت
كه به دلسووزى بو الله كرابيت ، وه به لگه
له سهر ئه مه زوره له قورئان وسوننه ت دا ،
له وانه :

۱- خوای په روه ردگار ﷺ ئه فهرمويت :

(فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا
وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)^{۱۰}

واته : هركه سى ئوميدى وايه له پوژى
دوايى به الله بگات به خوشحالى و
به خته وهرى يه وه ، باكرده وه ي باش بكات
- به گويزه ي شهريعت - وه شيركى تيدا
برپار نه دا و به دلسووزى بو الله ئه نجامى
بدات به بى پيايى .

۲- فهرمووده ي پيغه مبه ر ﷺ :

[بشر هذه الأمة بالسنة والتمكين في البلاد،
والنصر والرفعة في الدين ، ومن عمل منهم
بعمل الآخرة للدين ، فليس له في الآخرة من
نصيب]^{۱۱} .

واته : مزگينى بده به م ئومه ته به به رزى
و ده سولات له ولاتدا ، وه سهركه وتن و
سهر به رزى له ديندا ، وه هركه سى له وان
كرده وه يه كى دوا پوژى بو مه به ستي
دونيايى ئه نجامدا ، ئه وا له دوا پوژدا هيچ
به شى نى يه و پاداشت وهرناگريته وه
له سهر ئه وكړده وه يه ي .

۳- ئه بو ئومامه ﷺ فهرموويه تى :

(جاء رجل إلى النبي ﷺ فقال : أرايت
الرجل غزا يلتمس الأجر والذكر ، ما له ؟
فقال : لا شيء له ، فأعادها ثلاث مرات ،

^{۱۰} (الكهف: من الآية ۱۱۰)

^{۱۱} ئيمامى ئه حمد پيوايه تى كړدوه وئيمامى ئه لېانې به
(صحيح) ي داناوه .

يقول له رسول الله ﷺ: لا شيء له، ثم قال ﷺ: إن الله لا يقبل من العمل إلا ما كان له خالصاً وابتغى به وجهه^{۱۲}

واته: کابرایه ک هات بو لای پیغه مبهه ﷺ
وتی: هه والم پی بده ده رباره ی پیاوړیک
نه چیته غه زه بو مه به سستی پاداشتی لای
الله و باس کردنی ناو خه لکی، چی بو
هه یه؟ فه رمووی: هیچی بو نی یه.

کابرا سی جار نه م پرسیاره ی دوباره
کرده وه، پیغه مبهه ﷺ هه ر نه ی فه رموو:
هیچی بو نی یه له پاشان پیغه مبهه ﷺ
فه رمووی: به راستی خوای په روه ردگار
هیچ کرده وه یه که وهر ناگریت ته نها نه وه
نه بیت که به دلسوزی بو نه و نه جام درابی
و مه به ست په زامه ندی نه و بوبیت.

لیړه دا پروون بو وه که دلسوزی
(الإخلاص) پیویسته له هه موو
کرده وه یه کدا، (ابن القيم) نه لیت:

هه روه ک چوون الله تا کو ته نه یه
ئاوه هاش پیویسته په رستنیش هه ر بو نه و
بیت به ته نها و هیچ هاوه لی بو دانه نریت
چونکه کرده وه ی چاک نه وه یه به ته نها بو
خوا بیت و ریایی تیدا نه بیت و

^{۱۲} نسائی پیاوړه تی کردوه، وه نه لسانی فه رمویه تی:
سه نه ده که ی (حسن) ه.

به گویره ی سوننه ت بیت
وه پیویسته له سهر فیرخواز مه به سستی
به زانست دونیا نه بیت، له وه ده ست
خستنی پله و پایه و مال، یا خو
هه لکیشان به سهر هاوړپییانی، وه یا گه وره
بوون له پیش چاوی خه لکیدا، چونکه نه م
شتانه نه به نه هو ی له ده ست دانی پاداشتی
دواړوژ.

وه زانست عیاده تیکه له عیاده ته کان
که پیی نزیک نه به نه وه له الله، جا کاتیک
نیه ت له زانست فیربونه که دا پاک بو، نه و
عیاده تیکي چاکه و گیرا نه بیت و
گه شه نه کات، وه نه گهر مه به ست تیایدا
الله نه بوو به لکو بو چند مه رامیکی تر بوو
، نه وه پوچ نه بیت و هه ول و کوششه کان
به فیرو نه چن، وه له وانه یه نه و
مه به ستانه ش که له دونیادا نه مانه وی
وه ده ستیان بینین له ده ستان بچن! نه و
کاته په نجه رو نه بین له دنیا و
قیامه تیش!

نه ی برای خو شه ویستم:
به وه هه ل مه خه له تی که بیت بلین زانا!
نه وه بی سوده لای په روه ردگاری به ناگا
له نه یینی و ناشکرا، که و ابوو با ترسی
خوات له دلدا بیت، نه و کاته تو زانایت. وه

خوت پياريزه له مېرست بوني غيړي
 ﷻ

نيمامي فهموده ناس (عبد الله) كوپي
 موباره ك بومان نه گيريتته وه له
 نه بوده ردانه وه ﷻ فهمويه تي :

(إن أخوف ما أخاف إذا وقفت على
 الحساب أن يقال لي : قد علمت فما عملت
 فيما علمت؟).

واته : له هم موو شتي زياتر لي بترسم
 نه وهيه كاتيک پائنه گيريم بؤ حيساب پيم
 بووتری : زانياريت هه بوو ، چ
 كرده وهيه كت كرد به و زانياريه ؟.

سهرنج :

د درديكي سهر لهم چه رځه دا
 دهر كه وتوو كه نه ريتيكي پوژئاوايي
 نه وروپي يه و به لگهي نيته پيسی يه ،
 بریتی يه له زانست له پيناو زانستدا به
 شوين كه وتني دروشمی :

(الفن من أجل الفن) و (الأدب من
 أجل الأدب) ، وهيان زانست له پيناوي بپروا
 نامه .

نه بينی خاوه نی شه هاده ی دکتورايه و
 شانازی پيوه نه كا به سهر به نده كانی

خوادا ، هه چه نده نه و زانياريه ی
 هه يه تي هيچ له خوا ترسانيكی بؤ په يدا
 نه كرده وه و هه ر پوژهي له سهر بپرو
 بؤ چونيكه .

به لام زانست له بنه رته دا له پيناو زانست
 ني يه ، به لكو بؤ كرده وه پي كرده له
 پيناوي ﷻ .

وه وا هه ست نه كه م كه نه م دهرده نو
 ني يه ، چونكه پالنه ره شاراوه كانی
 له دهر ووندا هه ر بوو و زانيارني پيشو
 پيان زانپوه . وه نه م دهرده له سنوري
 نه وه دهرناچييت كه بریتی يه
 له خوشه ويستی يه كي شاراوه بؤ نارزه ی
 خوده رځستن .

وه له گه نه وه ي كه زانست بؤ كرده وه
 پي كرده ، ده بينين لهم سهرده مه دا
 خه لكانيك هه ن كتيب ونوسراويان
 هه يه له زانسته شه رعيه كان ، له فيقه و
 حه ديس ، به لام لايه ني ديني يان زور لاوازه
 ، به شيويه كي وا كه تياياندا هه يه نويز
 ناكات يان چپر چپر نه يكات ، به راستی نه م
 دهرده بلاوه و ئالوزه ، خوا به به زه يی
 خوی بمان پاريزيت .

زانپاری چاره سهره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دهست دهنه دینه که ی **اللَّهُ** ، با ئه وه وه قه
فیترین تا ئه و گومان و دلّه پراوکه لابات .
وه چاره سهره ئه مه یه بۆ هه موو که سیئ
که توشی نه خویشی دهرونی بوو بیئت .
به لام پیویسته له سهر هه موو که سیئ
که له سهره تادا دهست پیی دهکات ،
په له نهکات له دینه که ی **اللَّهُ** . ئه بیئت
هیمن و له سهر خو بیئت .

وه گه وره ترین چاره سهر بۆ ئه م
نه خویشیه ، گه پانه وه یه بۆلای په روهر دگار
به ته وه کردن و خو به که م زانین وه ژاری
نواندن له بهرده سستی په روهر دگارد ، وه
پشت و په نا ببه سستیت به خوای گه وره و
میهره بان وه داوای یارمه تی لی بکات .
وه زۆر ئه م پارانه وه یه دوباره بکاته وه
و له سهر زوبانی بیئت و وازی لی نه هیئیت
و به بهرده وامی بیخوینیت:

(اللهم ربّ جبریل ومیکائیل وإسرافیل
مترل التوراة و الإنجیل: اهْدِنِي لِمَا خُتِلَفَ فِيهِ
مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى
صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ))^۱

^۱ ئیمامی مسلم گێڕاویتی وه ژماره ی (۷۷۰).

خه لکانیکی زۆر له ژیانیکی ناخۆشدان و
ویل و په ریشان و چه واشه ن و بهرده وام
به دوا ی چاره سهره ریگدا ئه گه پین تیماری
نه خویشیه که یان بکات ، به لام دهستیان
ناکه ویت و لییان ون بووه و نایدۆزنه وه ،
دهنوارنه ریگا چاره یه که بیگره بهر ،
به لام ریگا کانیان لی ئالۆز بووه و لیکی
جیاناکه نه وه !

شه کهت و ماندوی بیرو هۆشن و دل و
دهرونیان نه خویشیه ، نه که
لاشه وجهه سته یان . بۆ هه موو دهردیکیش
دهرمان هه یه و ! با باش بزانی چاره سهر
و عیلاج له بهرده میاندایه ، ئه ویش
زانپاری یه به بهرنامه که ی
په روهر دگارمان .

ئیمامی (الذهبی) فه رمویه تی:

هه رکه سیئ دلی نه خویش بیئت به گومان و
دلّه پراوکه ، ئه م نه خویشیانه ی لاناچن به
پرسپار کردن نه بیئت له زانایان (أهل
العلم) چونکه ریگا چاره لای ئه وانه ، ده با
ئو که سانه ی دل نه خویش و گوماناوین

وه په شيمان بونه وهی خوئی تازه بکاته وه ، وه داوای لی خویش بوون بکات له په روه ردگار له و گونا هانه ی کردویه تی . وه داوا له په روه ردگار بکات دلی یه ک لا بکاته وه بۆ پښتانه ژانست و سه لامه ت بیټ له هه موو نه خویشیه ک ، به تاییه تی له گومان و دوو دلی و وه سوه سه ی شه یتان .

به دلناییه یه وه (إن شاء الله) چهند پوژیک به سهریدا ناپرات ساغ و بی وهی بوه له نه خویشیه که ی ، که نه زانی یه .

وه ته نها خوا په رسته یه که ی پاریزراو و سه لامه ت ده بیټ . وه پیشو ده دات له خو ماندو کردن به (علم الکلام)^۲ هوه ، وه هه ول نادات بۆ فیربونی ، چونکه (علم الکلام) ژانستیکی نه وتویه که شاره زا بوون لی گوايه بۆ نه وه یه چاره سهری نه خویشیه که ی بکات .

به لām به پیچه وانه وه چنده ها دهر دو نه خویشی تری تیډا دروست ده کات که به هیلاکی ده بن و له وانه شه پرزگاری نه بیټ له و نه خویشیه تاده مریت . به واتای نه وه که به چونه ناو (علم الکلام) له شه ریه ته که ی الله دور ده که ویتسه وه به نه ندازه ی پوچونی له و عیلمه دا . به لکو گومان و دوو دلی دروست نابیت بۆ که س

وه ک نه و که سه ی خوئی خه ریک ده کات به (علم الکلام) هوه .

وه لیږده دا ده لیږن ، دهرمان و چاره سهر بۆ نه م نه خویشیه به م دوو قوناغه ده بیټ:

۱- واز هیښان له شتیځ که ئاده میزاد له ناو ده بات . (وه ک خو پاریزی له و به ناو ژانپاریانه ی که پاش ماوه ی فله سه فه ی یونانی یه ، یا به ره می بیر ته سک و لادراوی که سانیکه ، له سه رچاوه ی پوونی ژانپاری که قورئان و سوننه ته هه ل نه هیښجراوه به لکو پیچه وانه شیه تی)!

۲- به رده وام بونی زور له سهر خویندنه وه ی قورئان ونویژ کردن و پارانه وه و ترسان له خوا . وه خو په روه رده کردن له سهر بیرو باوه پریکی راست که راسته وخو هه لیښجراوی قورئان و سوننه ت بی .

به م دوو هه نگاوه (إن شاء الله) که فاله تی نه و که سه ده که م که خوا په رسته یه که ی پوخت و پاک ده بیټ له هه مو ژه نگاوکی شیرکی گه وره و بچوک ، وه خوا ی گه وره بی وهی ده کات و ده ی پاریزیټ له هه موو گومان و دوو دلیه ک له هه ر پوویه که وه بیټ . وه نه گه ر به راستی نه م چاره سهرانه به کار نه هیښیټ به لکو بیه ویت چاره سهری خوئی بکات به پراو

^۲ (به شیکه له فله سه فه ی یونانی)

بڅپون و هه لهنجر اوای عه قلی ته سکی
 ئاده میه کان ، وه شوین که و ته ی هه موو
 بانگه وازی کاریک بیت، نه و نه و که سه که م
 جار سه لامه ت و بی وه ی ده بیت . به لکو
 به پیچه وانه وه زور جار له ناو ده چیت و
 دینه که ی له ده ست ده دات و دو چاری
 نه خوشی پاو بو چوونه عه قلیه کان
 ده بیت و پزگاری نابیت ، تا وه کو پی وه ی
 ده مریت و خوی له ده ست ده دات !! .

وعن أبي الدرداء رضی اللہ عنہ قال: قال رسول الله
ﷺ: (إن العلماء ورثة الأنبياء وإن الأنبياء
 لم يورثوا ديناراً ولا درهما وإنما ورثوا العلم
 فمن أخذه أخذ بحظ وافر)^۳

له (أبو الدرداء) هوه په زای خوای لی
 بیت: فه رمویه تی پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ
 فه رمویه تی : به پاستی زانایان میرات گری
 پیغه مبه رانن و شوین نشینی
 نه وانه به پاستی پیغه مبه ران له پاش
 خویان به جی یان نه هیشت دینار و
 درهم (مه به ست پاره و سه روه تی
 دونیایه) به لام پیغه مبه ران له پاش
 خویان به جی یان هیشتوه زانپاری (العلم)
 به دینه که ی الله . هه رکه سی که دهستی
 بداتی و لپی وه رگری ت و فیری بیت،
 به خته وه ریه کی زور فراوانی دهستی خوی

خستوه له دونیاو دواړوژدا .

(ابن حبان) فه رمویه تی نه م
 فه رموده یه پونکر دنه وه یه کی
 ناشکرای تیدایه “ به پاستی نه و زانایانه ی
 نه م پیزه یان هیه که باسما ن کرد،
 نه وانه دینه که ی خواو پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ
 فی رده بن، وه عیلم و شاره زای یه که ی نه و
 ﴿قورئان و سوننه ت﴾ پاده گیه نن به
 خه لکی . ئایا نابینیت پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ
 ده فه رمویت (العلماء ورثة الأنبياء) زانایان
 میرات گری پیغه مبه رانن له عیلمه که یاندا .
 چونکه هیچ سه روه ت و سامانیکیان به جی
 نه هیشتوه له پاش خویان جگه له عیلم .

وه نه و عیلم و زانسته ی به جی ماوه له
 پیغه مبه رمانه وه رضی اللہ عنہ قورئان و فه رموده
 کانیه تی (سننه) وه هه رکه س شاره زایی
 نه بیت له فه رموده کانی پیغه مبه ر رضی اللہ عنہ نه و
 که سه یه کی که نیه له گروی نه و زانایانه ی
 که میراتگری پیغه مبه رانن .

وه جوانترین شت و ترابیت له م باره یه وه
 نه م پارچه هونراوه یه یه :

العلم میراث النبی کذا أتى
 بالنص والعلماء هم ورثته
 ما خلف المختار غير حديثه
 فينا ، فذاك متاعه وأثاته .

و. پزگار احمد عبدالله

(إمام وخطيب) ی مزگوتی کانی نه سکانی زه پايه ن.

له گوفاری (الأصالة) العدد الأول

^۳ رواه ابن ماجه (۲۲۳) صحيح .

هۆشیار کردنه وهی موسولمانان له شوینه واری خراپی فه رموده لاوازو هه ئه ستر او هکان

ماموستا خالد أحمد

په وایه تانه بوونه ته هوی سه ره له دانی
چه ندین بیدعه و له ناوبردنی چه ندین
سوننه ت.

له وانه شه زۆر کهس پیی وابی ئه م
قسانه زیده په وهی تیدایه و، فه رموده لاوازو
هه ئه ستر او هکان ئه وه موو زیانانه ی
نه بیته . په نگه له هه ندی بوارد
به سودمه ندیشیان بزانه .

به لام إن شاء الله ئیمه چه ند نمونه و
بابه تیک ده خهینه روو له چه ند
لایه نیکه وه، بو ئه وه ی بزانه زه ره رو
زیانیان چه ند گه وه یه و، وه وریاش بین
له باس کردنی فه رموده یه که به ناوی
پیغه مبه ره وه ﷺ به بی سهندو د دنیا بون
لیی که فه رموده ی پیغه مبه ره ﷺ ،
چونکه تاوانیکی گه وه یه و سزای ناگری
دۆزه خه . وه له وانه یه خوینه ر پرسیار
بکات، ئیمه چین تاوه کو بتوانین
جو ره کانی فه رموده لیک جیا بکهینه وه ! .

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى
آله وصحبه .
أما بعد :

گومانی تیدانیه، که گه وه ره ترین به لاوو
موسیبه ت، توشی سه ده کانی رابردو ئه م
سه ده یه ش یه تاییه ت هاتبیت، بلاو
بوونه وه ی فه رموده لاوازو
هه ئه ستر او هکانه (الأحاديث الضعيفة
والموضوعة)، که به راستی بونه ته هوی بلاو
بوونه وه ی زۆر نه خووشی ! له وانه په ییدا
بوونی چه ند بیروو باوه ریکی زۆر خراپ و
لادراو، که په نا به خوا مرووف پیی له
ئیسلام ده رده چی، وه که هاوار
کردنه قه بری پی او چا کان و داوا
لیکردن یان، که به شیرکی گه وه داده نریت
له لایه کی تریشه وه ئه م جو ره

له وه لāmدا ده لایین ده بیټ د لژیابین
له وهی که په روه ردگار به ردهوام
که سانیکی ناردهو ده نیړیت، پاریزگاری
له م دینه بکه ن، به لیځولینه وهو کوشش،
له زیاده کاری ولی دابرین بیپاریزن .

پیغہ مہر ﷺ دہ فہ رمویّت:

(نَضَرَ اللهُ امْرَأاً سَمِعَ مِنْهَا حَدِيثًا فَحَفَظَهُ حَتَّى يَبْلُغَهُ، فَإِنَّهُ رُبَّ حَامِلٍ فَقِهٍ لَيْسَ بِفَقِيهٍ، وَرُبَّ حَامِلٍ فَقِهٍ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ)¹.

واته خوای گه وره پووی ئه و که سه
 گه ش بکات که فه رمووده یه که له ئیمه
 ده بیستیت و، له بهری دهکات و
 ده یه گه ینیت به که سیکی تر، وه هه ندی
 جار له وانه یه، ئه وهی زانستیکی
 ده گه ینیت، بو خوی ته واو زانیاری پیی
 نه بیت و لای تینه گات.

که واته پیویسته له سه‌رمان هه‌ول
 بده‌ین بو پاک‌کردنه‌وه‌ی سوننه‌ته‌کانی
 پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وه‌فهرمووده‌لاوازو
 هه‌لبه‌ستراوانه. بو ئه‌وه‌ی شتی‌ک
 له‌پیغه‌مبه‌روه نه‌گێڕینه‌وه ته‌نها ئه‌وه
 نه‌بی‌ت که د‌ل‌نیا‌ین (صحیحه) وه‌بو ئه‌وه‌ی
 به‌ر دوعاکه‌ی پیغه‌مبه‌ریش ﷺ بکه‌وین.
 ئیمامی دارقطنی ده‌فه‌رمو‌ی‌ت: پیغه‌مبه‌ر
 هه‌ره‌شه‌ی به‌ئاگر له‌وکه‌سه‌کردووه‌،

که دروی بۆ هه‌ڵ ده‌به‌ستیت له‌بلاو
کردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌فه‌رمودانه‌ی که
بیس‌توونی. وه‌ دروست نیه‌ بۆ ئیمه
هه‌رچی بیستمان بلاویشی بکه‌ینه‌وه‌،
چونکه‌ پیغه‌مبه‌رمان ﷺ ده‌فه‌رمویت:

(كفى بالمرء إثماً أن يحدث بكل ما سمع)^٢

واته به سه بۆ بهنده كه تاوانى بۆ
بنوسرىت، به وهى هه رچى گوى بىستى
بوو، بىگيرپته وه، بى ئه وهى فه رمووده
(صحيح) و (ضعيفه) كان له يه كترى جيا
بكاته وه، چونكه توشى تاوان ده بىت وه
دهكه ويته پىرى ئه وكه سانهى درؤ بۆ
بيغه مبه ر ^{بىستى} هه ل ده به ستن په نا به خوا.

وہ پیغمبر ﷺ ناگاداری کردوینہ وہ
کہ لہ دوائِ خوئی کومہ لیک پہیدا دہ بن،
چہ ند شتیک بہ ناوی پیغمبر وہ بلاؤ
دہ کہ نہ وہ — لہ درؤ و پریوایہ تی لاواز —
وہ فہرمانی بی کردوین گویان لی نہ گرین۔

(سیکون فی آخر الزمان أناسٌ من أُمّتی
یحدّثونکم بما لم تسمعوا . فإیاکم وإیاهم)^۳

که واته بۆمان پون بۆوه له پوانگه ی
ئهم فهرمودانه، که دروست نیه هیچ
حه دیسیک بلاؤ بکریته وه به بی دانیابوون
له وه ی که (فهرموده به کی صحیحه) -

(۲) أخرجه مسلم .

(۳) مسلم ریوایہ تی کردوہ .

(١) سلسلة الأحاديث الصحيحة (٤٠٤).

وہ ئے وانہ ش کہ پییان وایہ فہ رمودہ ی
لاواز لہ کردہ وہ باشہ سوننہ تہ کان
(فضائل الأعمال) دا ئیشی پی بکریّت ،
چہ ند شہرت ومہ رجیکیان بو ئہ م جوړہ
فہ رمودہ لاوازانہ -جگہ لہ
ہہ لبہ ستراوہ کان - داناوہ ، کہ بہ کورتنی
ئہ مانہ ن :

۱/ فەرمودەكە زۆر لاواز نەبەت ، وەك
ئەو ەى كەسك بىگىرپتەو ە كەبەدروژن
ناسرابەت لەلای زانايانى ەدەس ، ياخود
هەلەى زۆرى ەبەت .

۲/ فہرمودہ لاوازہ کہ لہ سہر
بنہ مایہ کی شہرعی راست و دروست
سہرچاوی گرتبیت، واتہ بہ بیٰ بنچینہ و
داهنراو نہ بیت.

۳/ لہ کاتی ئیش پی ڪردن بهو
فه رمووده لاوازه ، پروات وانہی ڪہ ئہ مه
قسہی ییغہ مہرہ .

بہر اور دیک^۷ لہ نیوان^۷

تخریج، وہ تحقیق

جیگه‌ی داخه که زۆر له موسولمانان،
هه‌تا وه‌کو قوتابییانی زانسته
شه‌رعه‌کانیش، به‌هه‌ڵدا ده‌چن، له
جیاوازی نه‌کردن له‌ نێوان هه‌ردوو
زاراوه‌ی (تحقیق) وه (تخریج).

ئەگەر نا درۆمان ھەلبەستو ھەناوی
 پێغەمبەر ھە، لە کاتی کدا دەفەر مویت (درۆ
 بە دەم منە ھە — واتە پێغەمبەر — ھەکو
 درۆ کردن نیە بە دەم یەکی ک لە خۆتان،
 بە لکو ھە رکە سی ک درۆ یە ک بە دەم منە ھە
 ھەلبەستیت باشوینی خوی لە ناو ئاگر
 دانم) ٤ .

إمام أحمد دہلوی (زانا نگہ ر
 حہ دیسی صحیح لہ ضعیف ، وہ ناسخ
 لہ منسوخ حیا نہ کاتہ وہ، دہ زانا دانانری)

وہ زانای فہ رمودہ ناس (اَلْبَانِي)
 دہ فہ رمویت: ھہ نديک کہ س ھہ ھہ زور
 ئيھمالی دھکات لھ گيّرانہ وھ ی فہ رمودہ ی
 لاوازو ئيش پي کر دنی لھ کردہ وھ باشہ
 سوننہ تھ کان (فضائل الأعمال) دا ، کہ
 ئہ مہ ش راو بوچونیکي ناپہ سندہ لھ لای
 من ھہ روھ کو زوربہ ی زانایانیش پيیان
 بہ سند نہہ .

به لام هیچ که سیّک زیه که بلیّ:

فہرمودہی لاواز ڇوڪمي شهرعي
له سه رينيات دهنري، به لكو پاي گشتي
زانايان له سهر ئه وديه كه تنها به
فهرموده ي په سند (مقبول) ڇوڪمي
شهرعي بنيات دهنري، كه پله ي هره
نزمي به سندنديش فهرموده ي (حسن لغيره).

(۴) له کتابی صحیح الترغیب لایہ رہ (۹).

نې په بزنان کي پښتانه ته لار وې کړدو وې .
 وه شاعرې نې په به نوي پښتانه مېره وه ﷺ
 فېرموده يه ک بلو بکې نه وه تاو وکو
 تحقيق نه کي لې، نه مېش به
 خوښدنه وې قسه ي زانايانې فېرموده
 ناس ده بېت له باره يه وه .

وه لېره دا پرسيارک دېته بېرې
 خوښه ر، ثا يا بوچي زانايانې وه ک ئيمامي
 احمد و ابوداود والنسائي، فېرموده ي
 لاوازو هغه سترويان له کتېبه کانياندا
 نوو سيوه ته وه، له کاتېکا که ه ندي جار

زانو پښتانه که فېرموده که (ضعيفه)؟
 له وه لاما ده لېين گوماني تېداني يه
 که زور به ي زانايان کاتېک حه ديسان
 نوو سيوه ته وه له کتېبه کانياندا به ومه رجه
 نه يان نوو سيوه ته وه، که هر ده بېت
 صحيح بېت، به لکو ئيشيان تاراده يه ک
 کوکړدنه وې فېرموده کان بووه .

بو نمونه ابوداود له پښتانه کي کتېبه
 که يدا ده فېرمو وېت :

(من پېنج سده هه زار حه ديسم
 له پښتانه مېره وه ﷺ پښتانه ته لار وې، به لام
 ته نه چوار هه زار حه ديسم لي هغه لېژارد
 بوکتيبه که م که حه ديسه کانيش يان
 صه حېن وه يان نزيکن لي، وه نه وېشي

تخريج: بريتي به له ئاماژه کړدن به نوي
 نه و کتېبه ي که فېرموده که ي تېدا باس
 کراوه، يا خود به نوي نه و ئيمامي که
 فېرموده که ي گېراوه ته وه، وه (رواه
 احمد) يا خود (أخرج الطبراني)، به لام نه مې
 به ته نه هېچ په يوه ندييه کي به پاستي و
 نا پاستي فېرموده که وه نې يه واتا
 ده رنا که وېت که صه حېه يان ضعيفه،
 به لکو ته نه هېچ به (تحقيق) کړدن
 له فېرموده که ده رده که وېت .

بو نمونه (امام احمد) له کتېبه که يدا
 فېرموده ي (صحيح) هېناوه وه ي
 لاوازيشي هېناوه، وه به هه مان شيوه
 ئيمامي کاني ترش .

ته نه بها بخاري و موسليم نه بېت،
 فېرموده کانيان هه موي صه حېن و
 چه ند دانه يه که نه بېت که به په نجه ي
 ده ست ده ژمېر درين و ابن حجر العسقلاني
 ئاماژه ي بوکړدوون و هر نه م زانايه (ابن
 حجر) ده فېرمو وې، تخريج زانستېکه
 و تحقيق زانستېکي تره، به جوړک که
 له ته خريجا هېچ ئاماژه يه ک بو پله ي
 فېرموده که له (صحيح — ضعيف) ي
 تېدا نې يه .

که واته باووريا بين له کاتي
 خوښدنه وې حه ديس، ته نه نه وه به س

که نیشانه یې زور لاوزی (کثرة الضعف) تیدا
بې دهرم خستووه^۵ .

له م وته یې ابو داود بومان دهرکهوت،
بوڅووی دان به وده دا دهنی که
له کتیبه که یدا ه دیسی زور لاوزی تیدا یوه
پوونی کردو ته ووه، وه له وانه شه ه دیسی
لاوزی تریشی تیدا ه بې ټو پی نه زانی
بې .

چونکه بې ه لای (مه عصومیه ت)
ته نها بو پیغه مبه رانه . به ه مان شیوه
ه موو کتابه کانی تری ه دیس، ته نها
بوخاری وموسلیم نه بې بهو مه رجه
ه دیسیان له کتیبه کانیان دا نوسیوه
که صحیح بیټ .

دیسانه وه پرسیارکی تر به بیردا دیت
ټویش!، ټایا بو زانیان ه موو وه
(بخاری ومسلم) ته نها ه دیسی
صه حیحیان ټو مارنه کردووه ؟.

له وه لامدا ده لاین ټمه بو چه ند
هوکاریک ده که ریته وه له وانه :

۱/ چونکه ه دیسی لاوز (ضعیف)
(به مه رجیک زور ضعیف یا ه لایه ستر او
نه بیټ) له وانه یه به چه ند ریگه یه کی تری
پښتانه به یه که وه بگه ن به پله ی
ه دیسیان له وانه یه تیاری (تعارض) ته

له نیوان ه دیسی صحیح و ضعیف

(۵) له کتیبی سنن ابی داود لایه (۱۰)

ټو مارکردنی پښتانه ته لاوزه کان له لایه ن
ټمه زانیان ه وه ریگه خوڅ کردنی که بو
زانیانی تر که له ه موو ریگه کانی
پښتانه ته که بکو لنه وه و بگه ن
به ټه نجامی کی باشت له سهری .

۲/ ټه وان چونکه ه موو ه دیسیکیان
به سه نه ده وه نوسیوه، ټمه ش ټاسان
کاری ده بیټ بو زانیانی ه دیس ناس له
دوای خو یان که به س به ته ماشا کردنی
سه نه ده که پله ی ه دیسه کیان بو دهر
بکه وی. واته زانیانی وه ک ټیامی احمد
وابوداود به ټه مانه ته وه فه رموده کانی
پیغه مبه ریان ﷺ نوسیوه ته وه و
خیانه تیان له موسولمانان نه کردوه که
قسه یه ک بده نه پال پیغه مبه ر ﷺ، به بې
ټه وه ی بلین که ټیمه ټه و قسه یه مان
له فلانه که س وهرگرتووه .

۳/ هندی ه دیسیش ه یه که ټه وان
به (صحیح) یان داناوه، چونکه زانیاری
ته واییان له سهر پیوانی سه نه ده که نه بووه
و، وایان زانیوه که ه موویان ه دیسیان ی
وهرده گری، له کاتیکدا له وانه یه تیاری دابی
که گومانی دروی ی ده کری و قسه ی ی
وهرناگری .

په كېك له گه وره ترين ئه وزيانان هى به
هوى حه ديسى لاوازو هه لېه ستراوه وه
كه ووتوه وه! پهيدا بونى دژايه تى به له
نيوان واتاى دوو حه ديس دا، كه خه لكى
ناشاره زا نازانيت په كيكيان ضعيفه وه
ئوه وهى تريان صحيحه، بويه په كسهر
گومانى له به لگه كانى حه ديس بوى پهيدا
ده بوى وده لئيت ته نها قورئان جيگه ي پشت
پى به ستنه .

شيخ ئه لبانى په حمه تى خوداى لى
بيت ده فهرموي (ئيمه به م دوو كاره —
تخريج وه تحقيق - پيگه له ونه فام و بيدعه
كارانه ده گرين كه دژايه تى سوننه تى
پيغه مېر ﷺ ده كه ن، وه گومان ده خه نه
دلى موسولمانان، به وهى كه به لگه كانى
حه ديس گومانيان تيدايه و ده بيت ته نها
پشت به قورئان ببه ستين و به تاكه
سه رچاوهى دابنئين، وه ئه وكه سانه ي
ئو بپرو باوه پريان هيه له هه ندى شويندا
به (قورئانيه كان) ناو ده برين .

ئمانه چهند حه ديسيك به نمونه
دهيئنه وه كه گوايه له نيوانياندا دژايه تى
هيه، له وانه حه ديسى (خذوا شطر دينكم
عن هذه الحميراء، يعنى عائشة) واته
به شيكى دینه كه تان له و سوركه لانه يه

وه ريگرين، واته عائشه ۰ وه حه ديسيكى
تريش (ناقصات عقل و دين) ۷ واته
ئافره تان له عه قل وديندا كه م و كورتیان
هيه. وه ده لئيت ته ماشابكه ن چوون
حه ديسى دووهم ئافره تان به كه م عه قل
داده نيئت و، له يه كه ميشدا داوامان لى
دهكات به شيكى دینه كه مان له ئافره ت
وه ريگرين!

به لام كاتيك خوينه ر هوشيار بيت
ده زانيت كه حه ديسى به كه م (موضوع) ه
هه لېه ستراوه و، حه ديسى دووهم ميش
فه رموده يه كى صه حيحه، ده رده كه ويئت
هيچ دژايه تيه كه له ئارادا نيه .

هوى كه م عه قل و كه م دينيشيان له
حه ديسه كه دا پيغه مېر ﷺ پونى
كردو ته وه كه ئافره ت دووانيان
به شاهيديك حيسابن و، نويز ناكه ن و
پوژوو ناگرين له كاتى حه يزدا.

هه ر به م جوړه زوربه ي ئه و
دژايه تيانه ي باس ده كرین، ئه گه ر لى ورد
بينه وه ده رده كه ويئت، كه په كيك له
حه ديسه كان هه لېه ستراوه يا خود
لاوازه، ئه گينا له نيوان حه ديسه
صه حيحه كان، هه رگيز هيچ دژايه تيه كه
به دى ناكريت.

(۷) البخاري (۸۳/۱) و مسلم (الإيمان/ب/۳۴/ح/۳۲).

(۶) تذكرة الموضوعات ۱۰۰

چې نه نمونه يک له سهر زياتي نه موندل لاوازو هېڅ ستر او نه پياوړي نه تېږه او نه پياوړه

۱/ يه کيک له و بېر وياوړه پوچانه ي
کوښه لیک که س هلي گرتوه، (نه گهر مړوځ
بېر وياوړه پي به به رديکيش هېڅ
که سودي پي ده گه يه نيت، نه و سودي
بي ده گه يه نيت)، بنچينه ي نه م بياوړه
خراپه ش هېڅ ديسپيکي هېڅ ستر او نه
که ده لیت (لو احسن احدکم ظنه بحجر لنفعه
الله به) ^۸ واته هريه کيک له نيوه، نه گهر
گوماني چاکي به به رديکيش هېڅ، نه و
په روه دگار سودي به هو ي نه و به روه
پي ده گه يه نيت) ابن القيم رحمه الله
ده فمويت نه م قسه ي بت په رسته کانه
که باوړه زيان به به روه داريش هېڅ
سوديان پي بگه يه نيت .

۲/ يه کيکي تر له و بېر وياوړه پوچانه
کاتيک قسه يه که ده کړيت و پرميني به
دوا داي، ده لين نه و قسه يه راس ته و،
نه گهر قسه که په يوه ندي به داهاتو وياوړه
هېڅ، نه و ترسي زوريان له کړدي
نه و کاره ده بلي بلي هوي
پرمينه که و. بنچينه ي نه م بياوړه

خراپه ش هېڅ ديسپيکي هېڅ ستر او نه
که ده لیت:

(من حدث فطرس عنده فهو حق) ^۹.

۳/ يه کيکي تر : ناشتني موي
تاشراو نينو کي کراو . و توره بون له و
که سانه ي نه م کاره ناکه ن، بنچينه ي
نه م ش هېڅ ديسپيکي بي بناغه و به لگه يه
که ده لیت:

(كان إذا أخذ من شعره أو قلم أظفاره
أو احتجم بعث به إلى البقيع دفن) ^{۱۰}

واته کاتي که پيغه مېر ^{۱۱} موي
سهر ي ده تاشي يا خود نينو کي ده کړد
وه يان که له شاخي ده گرت کوي
ده کړنه ووه ده ينارد بو به قيع له و ي
ده يان خسته ژر گل.

۴- يه کيکي تر له و کاره خراپانه ي
که به هو ي هېڅ ديسي لاوازو هېڅ ستر او نه
نه نجام ده دريت: ريش تاشين و کورت
کړدنه ووه يه تي به به لگه ي هېڅ ديسپيکي
هېڅ ستر او نه و که ده لیت:

(كان النبي ﷺ يأخذ من لحيته من عرضها
وطولها) ^{۱۱}. واته پيغه مېر ^{۱۲} له ريشي
خوي نه بري، له دريتي و له پانيه که شي،

(۹) سلسلة الأحاديث الضعيفة ۱۳۶.

(۱۰) سلسلة الأحاديث الضعيفة ۷۱۳.

(۱۱) سلسلة الأحاديث الضعيفة / رقم (۱۳۶)

(۸) سلسلة الأحاديث الضعيفة ۴۵۰.

كه نه مه پيچه وانه ی چهندين فهرموده ی صحیحه كه له هه مووی دا فهرمانمان پی دهكات پښتمان به ربه دینه وهو دهسكاری نه كهن

یه كك كه وانه (اعفوا للھی وجزوا الشوارب)^{۱۲} وه فهرموده یه کی تركه بوخاری وموسلم دهیگپنه وه (كان النبی كثير شعر اللحية)^{۱۳}.

۴- یه كك کی تركه زوربه ی خه لكی واده زانن غه یبه دهست نویژو نویژه كان ههر له بنه ربه تدا هه لده وه شینیتته وه، كه نه مه ش راست نیه، هه رچه نده غه یبه ته له گونا هه گه وره كانیشه، به لام نابیت تهو درو گه وره یه ی بوبكریت به دهم پیغه مبه ره وه ﷺ، بنچینه ی ته م بو چونه هه له یه ش هه دیسیكی هه لبه ستراوه كه ده لیت (الغیبة تنقض الوضوء و الصلاة)^{۱۴} غه یبه ته دهست نویژو نویژو هه لده وه شینیتته.

۵/ فهرموده لارو هه لبه ستراوه كان خه لكیان به هه له بردوه له هه موو بواریك، هه تاوه كو له ده رباره ی باوه رپوون به زات وناوو سیفات هه كانی په روه ردگاریش،

هه له ی ژور گه وره یان له بیر ی خه لكیدا دروست كړدوه.

له پښتانه ته یكی هه لبه ستراودا (باسی هاتنه خواره وهی خودا له سهر حوشتريك پوژ ی عه ربه وه و به رز بوونه وهی بو ناسمان له سهر به رده ربه شه كه وه) دهكات. یا خود ته م پښتانه ته هه لبه ستراوه كه ده لی (كنت كترأ مخفياً فأحیبت ان أعرف فخلقت الخلق فی عرفی)^{۱۵} واته من — خودا — كه نزیكی شاروه بووم، وه حه زم كړد بناسریم بو یه ته م بوونه وه رهم دروست كړد تاوه كو بمناسن

وه له پښتانه ته یكی تری هه لبه ستراودا هاتوه (من عرف نفسه فقد عرف ربه)^{۱۶} ته م پښتانه ته ش جیگه ی باوه بو دلخو شی ته هلی ته ریه ته و ته سه ووه، چونكه ته وان پی یان وایه هه ركه سیك به باشی خوی بناسی، ده گاته تهو قه ناعه ته ی كه شینیه كه له شینیه كانی خودا له وكه سه دا ربه نگی داوه ته وه و خوی گه وره له گه ل ته هلی ته ریه ته یه کی گرتوه و ش ی بوته وه — الاتحاد والخلول — بو یه بیستراوه له یه ككیان كه له جیاتی

(۱۴) سلسله الأحادیث الضعیفة رقم ۸۳۵

(۱۵) تذكرة الموضوعات ۱۱

(۱۶) سلسله الأحادیث الضعیفة ۶۶

(۱۲) سلسله الأحادیث الضعیفة رقم ۷۱۳

(۱۳) صحیح الجامع (۴۸۲۵)

نورېکې کور لې مالکېه وه بې مالکېکې تر، وه له شوېنېکېه وه بې شوېنېکې تر بلو بېتېه وه، وتیان به هې چي نه پېغه مېهري خودا ﷻ؟ له وه لاندې وتي: چونکه کومېکې پيدا دېن کېه وه سفي خودا دېکېن وسيفاتي بې بريار دېدن (!).

نورېکې تر لېه وه دېسېه هېلېه ستر او نه: (عليکم بدين العجائز)^{۱۸} واته ئېوه دېست بگرن به دېني پېره ژن وپېره مېر دېکانتان ولېه سرقسې ئېوان بېون. يا خود دېسې (اذا كان آخر الزمان، واختلفت الأهواء، فعليکم بدين البادية)^{۱۹}.

نورېکې تر لېه وه دېسېه هېلېه ستر او نه: (ما وسعني أرضي ولا سمائي ولكن وسعني قلب عبدي المؤمن)^{۱۷} واته خوي گېره فېرموېه تي ئاسمانه کان جېگې منيان تېدا نه بېوتېه وه، به لآم دلې به نده کېم جېگې مني تېدا بېوتېه وه يېکې تر لېه بېرو باوه پېه خراپانه يېه هې فېرمووده لاوازو هېلېه ستر او نه وه له ناو خېلکې پېنگې داوه تېه وه، ترسانه له وه يېه سېفات بې پېره دېگار دېنېن — ئېه سېفاتانېه کېه خوي پېره دېگار يا پېغه مېهري ﷻ — باسيان کردووه “ به بيانوي ئېوه کېه ئېمه وېچواندنې تېدا يېه، وه له ترسي ئېم فېرموده هېلېه ستر او نه ش :

(۱۸) سلسلة الحديث الضعيفة رقم ۵۳.

(۱۹) سلسلة الحديث الضعيفة رقم ۵۴.

(۱۷) الموضوعات (۱۰۵/۲).

به تاييه ت له بواري عه قیده ، که بنچینه ی
نيسلامه تيه و به یی عه قیده ی پاک نيمه
دواړو ژمان له ترسدايه وهیچ
کرده وه يه کمان لئ ودرناگیری هه روه ک
په روه ردگارمان ده فهرمویت
(وَمَنْ يُكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي
الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ۲۰

(وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ
أَشْرَكْتَ لَيَحْبِطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ) ۲۱

که واته نه ی موسولمانانې نازيز وريابه
له وهی که :

۱- هیچ ه دیسیک له پیغه مبه ره وه -
ﷺ نه گپړته وه تا دلنیا نه بیت له وهی که
صه حیحه ، وه پښتانه ی دلنیا بونیش سوپاس
بؤ په روه ردگار زور ناسان بووه نه ویش به
خویندنه وه ی بیرو پای زانایانی فهرموده
ناس (علماء الحديث) له سه ری ، که ان شاء الله
له کوتایي نه م باسه دا نماره بؤ هندیک
له و سه رچاوه ده که ين.

۲- هول بده موسولمانانې تریش
ناگادار بکه یته وه له زهره رو زیانی
فهرموده لاوازو ه لېه ستر او ده کان
وه شویته واری خرابیان.

۳- ته نها پشت به و کتابانه بیه سته که
(تحقیق) کراون له لایه ن زانایانی کوئی
فهرموده ناس وه ک حافظ ابن حجر
العسقلانی یاخود حافظ العراقی یان حافظ
الزبلی وه له زانایانی نه م سه رده مه ش وه ک
شیخ البانی وه شیخ احمد شاکر په حمه تی
خوا له هه مویان بیت

سه رچاوه کانی فهرموده ناسی

سوپاس بؤ په روه ردگار که به فهرزلی
خوی پښتانه ی دینداری وشاره زابوونی
له دین بؤ ناسان کردوین ، به تاييه ت له م
پوژگارده دا به هوئی په یدا بوونی چه ندین
کتیپی ه دیس که هه زاران ه دیسیان
گرتوته خو وه موی (تحقیق) کراوه
، وه به شیوه ی پیته کانی هیجائی پوژلین
ورپز کراون به جوړیک که هه رکه سیک
بیه ویت زور به ناسانی ده توانیت به دوی
ه دیسیک دا بگه ریت بوی ساغ بیته وه
که صحیحه یان ضعیفه . گرنګ ترینې نه م
کتیپانه ش نه مانه ن:

(۱) صحیح الجامع الصغیر و زیادته .
شیخ البانی تحقیقی کردووه له دوو
به رګدا له (۸۰۰۰) ه دیسی صحیحی
گرتوته خو که به شیوه ی پیته کانی
هیجائی ریز کراون به جوړیک که سه ره تای

- ۴- سنن ابن ماجه / که شیخ البانی تحقیقې کړدوه ۰۰۰۰
- وۀم چوار کتیبانه ش هـمووی به شیوه ی پښتانه هیجائی پښکراون ان شاء الله ده تـوانی به ئاسانی به دواى دابگه پښت ،خو ئه گهر هـر نه دوزیه وه ده پښت بچیت بو خویندنه وه ی :
- (۵) مسند الإمام أحمد / أحمد شاکر، تحقیقې کړدوه ، وۀمیش به شیوه ی پښتانه هیجائی پښکراون .
- به لام ئاگاداریه ئه وه ی که باسـمان کرد له م به دوا د گه پانه دا ،له کاتیک دایه که نه زانرا کی حه دیسه که ی پښتانه کړدوه ،به لام که ریوایه ته که ی زانرا وه ئه وه ی بنوسری (رواه أبو داود) ئه وایه کسـه ر ده چیتـه سه ر خویندنه وه ی کتیبی ابوداود له وى دا به دواى دا ده گه پښت .
- (۵) جامع الأصول لابن الأثير / (شیخ عبد القادر الأرناؤوط ته تحقیقې کړدوه له یازده بهرگ دایه وه به شیوه ی پښتانه هیجائی پښکراون .
- خوینـه رى به پښ :
- ئـه مانـه وه ی خواره وه ش ناوی چـه ند سه رچاوه یه کی تری حه دیسه که هـموویان تحقیق کراون له لایـه ن زانایانی فه رموده ناسی به ناوبانگ ،وه به شیوه ی
- هـر حه دیسـیکت له بهر بیت زور به ئاسانی ده توانیت کوتا یه که ی بدوزیتـه وه به یی ئه وه ی هـموولا په پره کان هـل بدریتـه وه .
- وه ئه گهر حه دیسه که ت له م کتابـه نه دوزیه وه بچو بو کتابی :
- (۲) ضعيف الجامع الصغير / که شیخ البانی تحقیقې کړدوه له سى بهرگ دایه وزیاتر له (۶۰۰۰) حه دیسـی لاوازو هـلـه سـتراو الضعیف والموضوعـی گرتوته خو وۀمیش به شیوه ی پښتانه هیجائی پښکراون .
- (۳) وه ئه گهر حه دیسه که شـت هـر نه دوزیه وه که ئه مـه ش ئه گه ریکی دووره ،چونکه زوربه ی ئه و حه دیسانه ی له کتیب و نامیلکه و وتاره کان دا ده بیستیت له یه کیک له م دوو کتیبـه دا هـیه . به لام ئه گه ر هـر نه بوو، بچو بو خویندنه وه ی ئـه م کتیبـانه :
- چوار سه رچاوه کانی سوننه ن (السنن الأربعة) که بریتین له مانه :
- ۱- سنن ابن داود شیخ البانی تحقیقې کړدوه ۰۰۰
- ۲- سنن الترمذی / شیخ البانی تحقیقې کړدوه ۰۰۰
- ۳- سنن النسائی شیخ البانی تحقیقې کړدوه ۰۰۰

پیتھکانی ہیجائی و بابہ تہ فقیہہ کان
ریزکراون

بق ئه وه ی به د ن د ن ی ای یه وه فه رمو وه
یه ک له پیغه مبه ره وه ﷺ بگپړته وه و بلاوی
بکه بته وه سود له م سه رجاوانه وه ریگره :

١- (ترتيب صحيح الجامع الصغير على الأدب الفقهية).

عوني الشريف پښکي خستووه (ترتيب).
۲- نصب الراية / که الحافظ الزيلعي
ته حقيقي کردوون، وه فه هر سه ی بؤ
کراوه له سه ر بيته کاني هيجائي.

۳-مشکاة المصابيح/ألبناني ته حقیقی
کردوه و ، چەند فەهرەسە یەکی هەیە لە
بەرگی سێهەم دا.

۴- تلخیص الحیر. ابن حجر العسقلانی
تہ حقیقی کردوہ و فہرہ سہ کہ شی
لہ بہرگیکی سہرہ خودایہ

۵- شرح السنة. زهير الشاويش و شعيب الأرنؤوط ته حقیقیان کردوه. وه به رگی شانزه تابه ته به فه ره سه .

٦- صحيح ابن خزيمة.

دکٽور محمد الأعظمی ته حقیقی کردوہ

٧- إرواء الغليل في تخريج أحاديث منار السبيل. شيخ الباني ته حقيقي كردوه ، وهه رگي نؤيه مي فه هره سي كتبه كه به .

٨- سلسلة الأحاديث الصحيحة .

شیخ‌البنی کوی کردۆتەوێ ته‌حقیقی
کردوێ هه‌ربه‌رگه‌و فه‌هره‌سه‌ی خۆی
له‌گه‌ڵ دانیه‌.

٩- سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة.

شیخ‌البنی کۆی کردۆته‌وه ته‌حقیقی
کردوه ، وه‌هر به‌رگه‌ی فه‌ره‌سه‌ی
کۆتایی خۆی هه‌یه .

١٠- (الجامع الصحيح مالميس في الصحيحين).

شیخ مقبل بن هادي الوادعي كۆي
کردوته وه ته حقیقی کردوه .شه ش به رگه و
هر به رگه شی فهره سه ی خو ی
له گه ئدابیه .

بیدعه و هوکاره خراپه کانی

ما هفتان بارام

له سهر موسولمانان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وآله.

محمد، وشرالأمور محدثا وکل محدثة بدعة ،
وکل بدعة ضلالة ، وکل ضلالة في النار).^١

واته : پیغه مبهه ﷺ کاتیك ووتاری بۆ
خه لکی ده دا ، سوپاس و ستایشی
په روهردگاری ده کرد به وهی که نه و
شایسته یه تی بۆی بکریت .

پاشان ده یفه رموو : (هه رکه سیك
په روهردگار پینمایي بکات ، هیچ
گومراکاریکی نییه ، هه رکه سیکیش گومرا
بکات پینمایي که ری نییه ، وه باشترین
فه رموده یه ک ، کتیبه که ی په روهردگار
(قورئان)، وه باشترین پینمایي که ری نیمایي
موحوممه ده (سونه ته کانی)، وه خراپترین
شتیش (حادثات) ه - هه موو نه و
داهینراوانه ی هینراونه ته نه م ئیسلامه وه
دوای پیغه مبهه ﷺ - ، هه موو

هه ر له سهه رته تایی ئیسلامه وه ، زانایانی
نه م دینه موسولمانانیا له ئاکامی
ترسناکی بیدعه ئاگادار کردوته وه ، وه
پیش هه موویشیان پیغه مبهه ﷺ زۆر
فه رموده ی هه یه له م باسه ترسناکه دا ، به
جوړیک له زۆریه ی ووتاره کانیدا بۆ
هاوه لانی له سهه رته تاوه ، پاش سوپاس
و ستایشی په روهردگار ، نه یترساندن له
ئاکامی شوین که وتنی بیدعه .

هه روه ک له چه ند کتیبیکی هه دیسدا
هاتوو ه : له جابره وه ﷺ ده فه رمویتی:
(كان رسول الله ﷺ يخطب الناس فيحمد
الله و يثني عليه بما هو اهل له، ثم يقول : من يهد
الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وخير
الحديث كتاب الله عزوجل وخير اهدي هدي

(١) اخرجه المسلم والنسائي ،والجملة الأخيرة اخرجها النسائي

باسناد صحيح .

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَتْرَعُهُ مَنْ الْعِبَادَ ، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بَقْبِضِ الْعُلَمَاءِ ، حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ عَالِمًا ، اتَّخَذَ النَّاسُ رِوْءًا جَهْلًا فَسْئَلُوا ، فَأُفْتُوا بِغَيْرِ عِلْمٍ ، فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا) . حديث متفق عليه .

واته : په روه رډگار (علم) - زانيارى شهرعى و دينى - له ناو نابات ، له ناو بهنده كانيدا به دامالينيكى كتوپړى ، به لكو علم له ناو د نابات به له ناو بږدى زانايان ، هه تا زانايه ك نامينيت له ناوياندا ، هه لدهستن به دانانى سهر كردهى نه فام و پرسياريان لى ده كهن و فتهوا ددهن به بى زانيارى و گومړا دهن و خه لكيش گومړا ده كهن .

جا بو نه وهى خو مان له بیدعه بپاريزين ، پيوسته له سهر پى و شوينى پيغه مبه ر و هاو لانى پيغه مبه ر ، بږوين و پيش هه موو شتيكيش بزانيان :

په كه م: سوننه تى راستى پيغه مبه ر چى يه ، بو نه وهى شوينى بكه وين .

دووه م: هه موو نه و بیدعانهش به گه و ره و بچوكيانه وه بزانيان ، بو نه وهى خو مانى لى بپاريزين و تى نه كه وين و گومړا نه بين . چونكه هه ركه سيك نه زانيت خرابه چى يه و چونه ، بيگومان تى ده كه وييت ، له وانه يه به

داهين راويكيش بیدعاه يه ، وه هه موو بیدعاه يه كيش گومړاييه ، وه هه موو گومړاييه كيش له ناگردياه) .

له م فه رموده يه دا دوو خالى زور گرنگمان بو پون ده بيته وه :

په كه م: دينى نيسلام بريتيه له شوين كه وتنى قورئان و سوننه تى پيغه مبه ر و هيچى تر ! .

دووه م: هه ر عياده تيك و شتيك به دين بزانييت و له سوننه ت و سهرده مى پيغه مبه ردا نه بو ويى ، بیدعاه يه و گومړاييه ، بیدعاه يه به گشتى :

گومړاييه و چاك و خرابى بو نى يه و هه مووى هه ر خرابه .

له قيامه تيشدا ناكامى ناگرى دوزه خه .

بیدعه له م سهرده مه دا زور بالاوه و پهره ي سهندوه له ناو زوربه ي موسولماناندا ، به هوى نه فامى و دوركه وتنه وه يان له قورئان و سوننه ت به گشتى ، وه كه سانيكيش بونه ته پيشه وا و مو فتى كه شاره زاييان له قورئان و سوننه ت نى يه ، خه لكيش به نه فامى و بى ناگايى به گو فتارو پره فتاريان ده كهن .

هه روه ك له صه حيحى بو خاريدا هاتووه كه پيغه مبه ر فه رموويه تى :

به لگه یه کی پاست و دروستی شهرعی
له سهر نه بیت ، وه مه به ست پی ی نزیك
بوونه وه بیت له په روه ردگار و خیر ده ست
که وتن بیت .

به پی ی ئه م پیناسه یه ش هرچی داهینراویك
مه به ست پی ی عیباده ت و نزیك بوونه وه له
په روه ردگار نه بیت ، وه ك داهینراوه
دوونیا یه کان ، ناکه ونه ژیر ئه م به خراب
زانین و حه رامیه ته وه .

ئهی موسولمانی به پیز ، بزانه له
بنچینه کانی ئاینی پیروزی ئیسلام که ئیمان
به بی ئه و دانامه زریّت "باوه پیوونی ته واوه تی
یه به بی گومان وه به وه ی که ئه م دینه
په روه ردگار مان به بی که م و کورتی دایر شتوه
و پیغه مبه ریش ﷺ هه ربه و ته واوه تی یه ی به
موسولمانانی راگه یاندووه ، هیچی لی زیادووه
که م نه کردووه ، به ئاشکرا بانگه وازی بو
کردووه . وه ئه رکی سهرشانی موسولمانیش
گوی رایه لی و په پره وی کردنه - السمع و
الطاعة - وه هیچی ترنا . ! به لگه یش بو ئه م
پاستیه له قورئانی پیروژدا زوره ، بو نمونه :

قال الله تبارك وتعالى (الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
وَأَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا)
واته : ئه مړو - له حجة الوداع -
دینه که تانم بو کامل کردن به پون کردنه وه ی

چاکیشی بزانتیت و چاوه پری پاداشتیش
بیت به کردنی و بانگه وازیشی بو بکات .

حوزه یفه ی کوری یه مان ده یفه رموو:
(كان الناس يسألون رسول الله ﷺ عن
الخير، وكنت أسأله عن الشر ، مخافة أن
يلدركني) ٢ .

واته : خه لکی - هاوه لانی پیغه مبه ر -
پرسیاریان له پیغه مبه ر ﷺ ده کرد له
خیرو چاکه ، منیش پرسیارم له خرابه
لی ده کرد ، له ترسی ئه وه ی نه ك توشم
بیت) .

هه ربویه هه لده ستین به پون کردنه وه ی
مانای بیدعه و چو ن ناسینی و پیگا کانی
خوپاراستن لی انشاء الله .

بیدعه چی یه ؟

(البدعة): له زمانی عه ره پیدا به شتیک
ده گوتریّت بیته کایه و بوونه وه ، که له وه و
پیش نه بوی ، زیاتریش بو (ذم) به کار
ده هینریّت که م کردنه وه ی پیزو پیز - .

بیدعه له روه شهرعیه که یه وه :

به هه موو ئه و پیگا و شیوازانیه ی
عیباده ت ده گوتریّت که داهینراوین و له
ئه صلی شهرعدا نه بن و ئاماره یان بو
نه کرابیت له قورئان و سوننه تدا و هیچ

ته قواي خوا بکه و خوتان بپاريزن له
سه رپنچي کړدن له و فەرمانانه ، چونکه
توپرهي خواي به دواوډيه و خواي
گه ورهش سزاي زور تونده .

وه زور نايه تي تريس له باره ي هم
پاستيه وه و به هه مان و اتا زوره له قورئاني
پيروزدا .

پنځه مېر ﷺ پي ي پاگه ياندين که
ثابتي پيروزي ئيسلام به ته واوي دارپژراوه
و هيچ بواريك نيه و نه ماوه بو هيچ
که سيک که دواي خوي شتيکي لي زياد
بکات و عياداتي تري تيکه ل بکات . وه ک
فهرموويه تي :

(ما ترک شيئا يقربکم الى الله تبارک
وتعالی إلا و امرتکم به و ما ترک شيئا
يعدکم عن الله تبارک و تعالی و يقربکم الى
النار إلا و هيئتکم عنه) .

واته : (هيچ شتيک نيه به جيم
هيشتيبت که له په روه ردگار تان نزیک
بکاته وه ، ئيلا فەرمانم پي کړدون . وه هيچ
شتيکيش نيه به جيم هيشتيبت و
دوورتان بخاته وه له په روه ردگارو نزیکتان
بکاته وه له ناگر ، ئيلا فەرمانم
پي کړدون به دورکه وتنه وه لي) .

وه هه روه ها ده فهرمويت :

دين بوتان به ته واوي و سه رخستن تان به سه ر
موشريکاندا وه هه روه ها ته واو نيعمه تي
خوم به سه ردا رشتن و پازي بوم به ئيسلام
که ئاينتان بي) .

وه ده فهرمويت :

(وَأَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا
تَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ
بِهِ لَعَلَّكُمْ تُتَّقُونَ) ٣ .

واته : نه وه پښتانه مننه که پاسته ، بويه
بيگرنه به رو شوي نې بکه ون ، وه شوين
رپنچکه کان مه که ون ، چونکه له رپبازو
پاسته که ي خوا لاتان دده ن . نه مه
وه سيه تي خوايه بو ئيوه ، به لکو به
ته قواين و خوتان بپاريزن ، له و رپچکانه ي
له پښتانه پاسته که ي به هه شت لاتان دده ن .

وه هه روه ها ده فهرمويت :

(وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ) ٤ .

واته (نه و رپبازو رپنمايي و فەرمانانه ي
پنځه مېر ﷺ بوي هيناون ، وه ريان بگرن و
ده ستيان پيوه بگرن . وه هه رشتيکي لي
قه ده غه کړدون ، لي دوریکه ونه وه ، وه

(٣) (الأعام: ١٥٣)

(٤) (الحشر: من الآية ٧)

(٥) حديث صحيح أخرجه الإمام الشافعي في (الرسالة)

(إني قد تركتكم على مثل
البيضاء ليلها كنهارها . لا يزغ عنها
بعدي إلا هالك)^٦ .

واته: (به پاستی و بی گومان من له سه ر
پوشناییه ک نیوهم جی هیشتوو، شه وی
وه ک پوژی وه هایه ، هه رکه سیک دواي من
لی لایبات ، بیگومان گومرایه و به هیلاک
چوهه) .

داهینان وزیاد کردن له دیندا

پښتانه پی نه دراوه

۱/ شهر دانان- التشريع- ته نها
مافی په روه ردگار، به نده کانی بویان
نییه له دین و شهرعی په روه ردگار زیاد
بکن ، چونکه نه گهر زیاد کردن دروست
بوايه، نه وا که م کردنیش دروست ده بوو.
پیغه مبه ر ﷺ فه رموییته تی (اذا حدثکم
حدیثاً فلا تریدن علي) .^٧

واته نه گهر باسیکم بو باس کردن
هیچی لی زیاد مه کن .

۲/ فه رمان و نه رکی سه رشانى خه لکی
گوئ رایه لی و په پر وه ی کردنى شه رعو
به س - السمع والطاعة - . نابیت که م و
زور لی زیاد بکریت! وه ک نیمامی مالک

فه رموییته تی: (من ابتدع في الإسلام بدعة يراها
حسنة فقد زعم أن محمداً خان الرسالة لأن الله
يقول : (اليوم أكملت لكم دينكم وأتممت عليكم
نعمتي ورضيت لكم الإسلام ديناً) . فما لم يكن
يومئذ ديناً ، لا يكون اليوم ديناً .

واته: هه رکه سیک بیدعه یه له
نیسلامدا دروست بکات و به باشی بزانیت،
نه وا به و کرده وه یه ی بریارى نه وه ی داوه
که محمد ﷺ خیانه تی له دینه که کرده وه .

له به رنه وه ی په روه ردگار ده فه رمویتی :
(اليوم أكملت لكم دينكم وأتممت عليكم... الآية)
(^٨ .

وه هه ر شتیکیش نه و پوژه دین نه بوئی
به هیچ جوریک نه مړو نابیتته دین .

۳/ پیغه مبه ر ﷺ ده روازه ی بیدعه و
زیاد کردنى له دیندا بو هه تا هه تایى
داخستوه له پوی هه موو که سیکدا .

هه روه ک فه رموییته تی: (من احدث في
امرنا ما ليس منه فهو رد) .^٩

واتا: (هه رکه سیک شتیک بهینیتته نه م
دینه مانه وه و تییدا نه بیت ، نه وا
ده دریته وه به پوی خویدا) .

(٦) أخرجه احمد وغيره وصححه الألباني / كتاب السنة

(٧) المائدة: من الآية ٣

(٨) الأحاديث الصحيحة ٣٤٦

(٩) متفق عليه

وه هه روه ها ده فهرمویت : (من عمل عملاً ليس عليه امرنا فهو رد) ^{۱۰}

واتا: هه ر که سیک کرده وهیه ک - عیباده تیک

- بکات و فهرمانی نه م دینه ی نیمه ی

له سهر نه بیت ، نه وا لی وهرناگیریت) .

مه به ست له په رستنی په روه ردگار

ده ست که وتنی پاداشته و نزیک بونه وهیه

لی، نه م مه به ستیش ته نها به و عیباداتا نه

ده بیت که په روه ردگار خوی له قورئاندا

بوی دیاری کردوین و له سوننه تدا هاتون ،

هه رچی عیباده تیکیش له قورئان

وسوننه تدا نه بیت ، نه وا بیدعه یه و له جیاتی

نزیک بوونه وه و پاداشت ، سزاو دوور

که وتنه وه ناکامیه تی .

چون بیدعه بناسین ؟!

ابن تیمیة رحمه الله ، بنچینه و

بنه مایه کی دارپشته ، که به هویه وه

بتوانین بیدعه بناسینه وه . وه ک چون له

کتیبی (العبودية) کهیدا هاتوه و ده لیت :

کاکله و کروکی دین له سهر دوو

بنچینه یه :

۱/ هیه که س و هیه شتیک نه په رستین

ته نها (الله) نه بیت .

۲/ به هیه عیباده تیکیش نه ی په رستین

ته نها به وه نه بیت ، که به شهرع دایناوه .

(۱۰) أخرجه مسلم وغيره

وه له کتیبی (اقتضاء الصراط المستقیم

مخالفة اصحاب الجحیم . ص ۲۶۹) دا ده لیت

بنچینه له هه موو عیباده ته کاند ا نه وهیه :

هیه عیباده تیک نه کریت به شهرع ته نها

نه وه نه بیت که په روه ردگار کردویه تی

به شهرع .

وه له عاداتیشدا نه وهیه : هیه عاده تیک

نه کریت ، ته نها نه وه ی نه بیت که

په روه ردگار پښه ی پی داوه و مخالفه ی

شهرع نیه .

جا کرده وه بو نه وه ی صالح بیت و

وه رگراو بیت ، پیویسته دوو مه رچی

که وره ی تیدا بیته جی :

یه که میان : خواهن کرده وه که

مه به ستی پی و په زامه ندی په روه ردگار

بیت .

دووهمیان : ده بیت کرده وه کهیش

به پی و نه و شهرع بیت که په روه ردگار له

قورئاندا دای پرشته ، یاخود پیغه مبه ر

له سونه ته کانیدا پونی کردوته وه .

هه رکاتیک یه کیک له م دوومه رجه له هه ر

عیباده تیکدا نه هاته جی ، نه وا نه و

کرده وهیه به چاک ناو نابریت و بیدعه و

گومراییه .

نه وکه سه ی ده لیت کرده وه ی چاک

به نیه تی چاکه و به س ، نه وه پاست

ناکات.، چونکه نیه تی چاک به ته نها به س
 نیه بۆ به چاک گتړانی کرده وه ، پټویسته
 له گهل نیه ته باشه که شدا ، په یوه ست
 بونی به شهرعه وه تیدا بیت .

چونکه کرده وه ی خراب پړوانی به نه گهر
 نیه تیش چاک بیت. پټویسته له هه موو
 عیبادات و کرده وه کانماندا ، نه م دوو خاله
 زور گرنگه پړچاو بکهین و پټوهری هه موو
 کرده وه یه ک بیت و راست و خرابی پی
 ده ست نیشان بکهین وه نه م پټوهره ش
 سه نگی مه حه که بۆ هه مو کرده وه یه ک ،
 وه کاتیک کرده وه ی خه لکی پی بټوین ،
 که م له کرده وه کان به سه لامه تی ده رچن و
 نه و کرده وانه ی راست و دروسته و له سه ر
 قورئان و سونه تیشه ، له م سه رده مه دا
 ناموویه و زوربه ی خه لکی پی شتیکی
 سهیره .

جوړه کانی بیدعه .

بیدعه له دیندا دوو جوړه :

جوړی به که م :

بیدعه ی بیرو باوه پ و گوftar ، وه ک
 ووته کانی (الجهمة والمعتزلة والرافضة).
 وه هه موو نه و فیرقه گومپایانه و بیرو
 باوه پریان.

جوړی دووهم : بیدعه له عیاده ته کاند
 به په رستنی په روه ردگار ، به عیاده تیک
 خوی به شهرع دای نه نابیت .
 وه نه مهیش چند جوړیکن :

۱/ نه و بیدعه یه ی له بنچینه ی
 عیاده ته که دایه ، وه ک عیاده تیک به ینیته
 کایه وه ، که هیچ بنچینه یه کی نه بی
 له شهرعدا ، وه ک نویتیک زیاد بکات ،
 پوژوویه ک زیاد بکات ، جه ژنیک زیاد بکات ،
 وه ک جه ژنی سه ری سال و جه ژنی اسراو
 میعراج و به رات و ... هتد .

۲/ زیاد کردنه که له سه ر عیاده ته
 شهرعیه که بیت ، وه ک زیاد کردنی رکاتی
 پینجه م له نویتزه چواریه کاند .

۳/ بیدعه ی شیوه ی نه جامدانی
 عیاده تیک . وه ک زیکر کردن به ده نگ و
 کورس و گورانیه وه ، یاخود زور
 زیاده پړه ی له عیاده تدا ، به شیوه یه ک له
 سوننه تی پیغه مبه ر ﷺ ده رچیت .

۴/ دیاری کردنی کاتیک بۆ عیاده تیک
 که نه و کاته جیگه ی نه و عیاده ته نه بی و
 شهرع دیاری نه کردبی .

چونکه نه صلی عیاده تی نویتزو پوژو
 شهرعیه ، به لام کاته کانی پټویستی به
 ده لیلیکی شهرعی هیه . وه ک نویتزی
 بیدعه ی به ناو (سنة الجمعة) ..

هه لویستی صه حابه

به رامبه به بیدنه

عبدالله کورې مسعود ﷺ دهیغه رموو:

(اتبعوا ولا تبدعوا فقد کفیتم) .

واته : شوین شهره بکهون و بیدنه
مه کن ، تنها نه وه تان له سره .

عبدالله کورې عمر دهیغه رموو :

(کل بدعة ضلالة وإن رآها الناس
حسنة)^{۱۱}

واتا : هه موو بیدنه یه ک گومراییه نه گهر
چی خه لکیش به چاکی بزانیته .

نهو هوپانه ی ده بڼه دروست بوونی

بیدنه .

۱/ نه زانینی سونهت و زانستی زاره وی
حدیث - علم مصطلع الحدیث - ، که بوته
هو ی جپانه کردنه وه ی فهرموده ی صحیح و
لاواز له لایه ن زوریه ی موسولمانان .

۲/ که سانیک بونه ته مفتی ، پرس وړای
شهرعیان پی ده کریت و دهرسی خه لکی
داده دن به بی علم و به هه واو ئاره زوی
خویان .

۳/ زور خوونه ریت - عادات - کراون
به دین و شهره ، به بی هیچ به لگه یه کی
پاست له قورئان و سونهت ، وه ک کوړی

ته عزیزه دانان و بیدنه ی پرش بینی
به رامبه مانگی سه فه رو زور شتی تریش .

۴/ شوین که وتنی کویرانه ی زوریه ی

خه لک بو که سانیک که به مه عصوم و پیاو
چاکیان داده نی و هه رچی کردیان و
ووتیان پییان دین و شهره ، نه گهر
پیچه وانه ی قورئان و حه دیسی صه حیچی
پیغه مبه ریش بیت ﷺ .

۵/ شوین که وتن و به دوا گه رانی هه ندیک
که س و به ناو زانایش بو نه و ئایهت و
فه رمودانه ی له پواله تدا شوبه یان تیډایه ،
(متشابه) ن و چه ند ته فسریریک هه لده گرن و
خه لکانی پیده خه نه گومانه وه و گومپریان
ده کن . هه روه ک چو ن په روه ردگارمان له
پیڼاسه و وه صفی قورئاندا ده فهرمویت :

(هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ
مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ
الْفِتْنَةِ وَأَبْغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ
وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ
رَبِّنَا وَمَا يَذْكُرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ)^{۱۲}

واته: ئه وه - په روه ردگار - که
قورئانی بۆ سر تۆ هیناوه ته وه خواره وه
و له ئایاته کانیدا ئایاتی موحه می تیدایه ،
ئه وانیش وهك(أم الكتاب) وه هه ندیک ئایاتی
تریش(متشابه) ن ، وه ئه وه که سانه ی له
دلّه کانیاندا له که و لادانیك هیه شوین
متشابه هه کانی ده که ون ، به مه به سستی
ئاشوب و ته ئویل کردنی ، وه ماناو ته ئویلی
(الله) نه بیئت که س نایزانیت ، وه ئه وه
که سانه یش زۆر له زانیاریدا شاره زان ،
ده لئین باوه رمان پیته تی ، هه مووی له لایه ن
په روه رد گارمانه وه یه ، وه خاوه ن بیرو
هوشه کان نه بیئت نافامن .

چه ند نموونه یه ک له و بیدعه

باوانه ی ناو موسولمانان .

بیدعه زۆر زۆر تره له وه ی که بتوانین
لیره دا ته نها ناویان به ینین ، به لام هه ر بۆ
نموونه ئاماژه بۆناوی چه ند یه کیک له و
بیدعه زه قانه ده که ین و، له داهاتویشدا
انشاء الله باسی هه ر یه کیکیان به دريژی له
پښگه ی ئه م گوڤاره وه ده که ین .

□ ئاهه نگ گيرانی شه وی ئیسراو
معراج و کوښونه وه له مزگه وته کاندایه و
بۆنه یه وه ، که هېچ ده لیلکی قورئان و
حه دیسیشی له سه ر نی یه .

□ چون به ره و پیری حاجیان به ده ف
و ذیکرو شیعرو گورانی یه وه له زۆریه ی
وولاتانی ئیسلامی .

□ له نویژ و پوژو و حه ج و عومره و
ژن هیان و مندالبوون و مردوو ته عزیه و
سه فه ر و نان خواردن و جل و به رگ و
هه موو بواره کانی ژيانی موسولمان بیدعه
تیکه له ی بووه و، جیگه ی سونه تی
گرتوته وه . خه لکیش دینه راسته که یان لی
بزر بووه و له سه ر بیدعه عیباده ت ده که ن
و هه لسوکه وت ده که ن .

وه پیویسته موسولمان زو به ناگا
بیته وه و عه قیده و عیباده ت و عاداتی پاک
بکاته وه و بگه ریته وه سه ر په یه وه ی کردنی
قورئان و سونه ت . به بی هیچ لووت به رزی
و ده مار گیریه ک .

تۆبه ی بیدعه چی وه ناگیریت

هه تا واز له بیدعه که ی نه هیښیت .

ترسناکی بیدعه له وه دایه که :

۱/ کرده وه ی خاوه ن بیدعه به پرویا
ده دریته وه و لی وه رناگیریت :

قال الله تبارک وتعالی: (قل هل ننبئکم
بالأخسرین اعمالاً الذین ضل سعبهم فی الحیاة
الدنیا وهم یحسبون انهم یحسنون صنعاً)^{۱۳}

واته : (پښتانه بلای نهی محمد ﷺ)
 نایا پښتانه رابگه یه نین نه و که سانه ی
 کرده و ده کانیان پوچه ل بوتته وه . نه و
 که سانه ن که هر له ژبانی دوونیادا
 کوششه که یان به فیرو چوو و وه هایش
 ده زانن ئیشی چاک ده که ن) .

وه پیغه مبه ریش ﷺ فه رموویه تی :
 (من أحدث فی أمرنا هذا ما لیس منه
 فهو رد)^{۱۴} .

۲/ توبه ی به پودا داخراوه هه تا له سهر
 بیدعه که ی به رده وام بیت .
 قال صلی الله وسلم (إن الله حجب التوبة
 عن کل صاحب بدعة ، حتی یدع بدعته)^{۱۵}
 واتا (په روه ردگار توبه ی داخستوه
 به پوی هه موو خاوه ن بیدعه یه کدا ، هه تا
 واز له بیدعه که ی نه هیښت) .

۳/ به پیی فه رمووده ی پیغه مبه ر ﷺ
 هه موو خاوه ن بیدعه یه که مه لعونه .

وه که فه رموویه تی :
 (من أحدث فیها او آوی محدثاً فعليه لعنة
 الله والملائكة والناس أجمعین)^{۱۶}

واتا : هه ر که سیک له م دینه دا شتیک
 زیاد بکات ، یاخود دالده و کومه کی یه کیک

بکات شتیک ی لی زیاد کرد بیت ، نه و
 له عنه تی خوداو فریشته کان و هه موو
 خه لکی له سهره) .

۴/ تاوانی نه و که سانه ش ده چیته
 نه ستوی که لاسایی ده که نه وه و به
 بیدعه که ی عیباده ت و خوا په رستی
 ده که ن . وه که په روه ردگار ده فه رموویت :

(لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ
 الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلِئْسَاءَ مَا يَزُرُونَ)^{۱۷} .

واتا : باتاوان و کولی خویان به ته واوی
 هه لگرن پوژی قیامه ت ، له گه ل تاوانی نه و
 که سانه یش گومرایان ده که ن به بی زانیاری .
 ۵/ له ناوی که و شه ربی به ش ده بن و
 به ره و دوزه خ ده برین هه روه که چون
 پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی :

(هل تدرون ما الکوثر؟ هو نهر أعطانيه
 ربي في الجنة ، عليه خير كثير ، ترد عليه امي
 يوم القيامة ، (شراؤه أحلى من العسل ، من
 شرب منه فلا يظمأ أبداً) أنيته عدد الكواكب
 ، يُتَلَجُّ العبدُ منهم فاقول :

ياربَّ الله من أممي فيقال : إنك لا تدري ما
 أحدثوا بعدك (- وفي رواية - فاقول : سحقاً)
 ۱۸

(۱۷) النحل / ۲۵

(۱۴) متفق عليه .

(۱۵) حديث صحيح أخرجه الطبري والترمذي وحسنه

(۱۶) أخرجه البخاري والمسلم وغيرهما

(۱۸) صحيح الجامع الصغير وزيادته .

(مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمَلَ بِهَا بَعْدَهُ... الحديث)

واته: (هر که سنيک سوننه تيکي باش له ئيسلامدا بکات، نه وه پاداشتي خوي ههيه و، پاداشتي نه و که سيش که ئيشي پي بکات دواي نه و....)

نه و که سانه ي بېدعه يان به سونه تيک و کرده و هيه که چاک له قه لاهم داوه و نه لئین (بدعة حسنة) يه، نه م فرموده يه يان کرده به به لگه.

پيش نه وه ي پوچه لي نه م داوايه پوون بکړينه وه، پيويسته دريژه ي پوداوه که و فرموده که باس بکين.

جريري کوري عبدالله ﷺ فرمووي:
 ئيمه لاي پيغه مبه ر ﷺ بووين سر له به ياني بوو، کومه ليک هاتن پي پته تي و پروت، هه ريه که به پارچه يه ک خوي داپوشيبو. شمشيريان له ملد ابو زوريان ياخود هه موويان له هوزي (مضر) بوون، ده موو چاوي پيغه مبه ر ﷺ گورا که بيني نه وه نده هه زارو بيده ره تانن چوه ژوره وه وهاته دهره وه، وه فرماني به بيلال کرد و بانگي داو قامه تي کردو پيغه مبه ر ﷺ نويزي کرد، ئينجا وتاري داو فرمووي:

واته: نه زانن کوثر چي يه؟، پوباريکه په روه دگارم له به هه شتدا پي ي به خشيوم، خير يکي زوري له سهره، نوممه ته که م دينه سهری و ئاوي ليده خو نه وه له پوژي قيامه تدا (خواردنه وه و تامي له هه نگوين شيرينتره هه رکه س لي بخواته وه هه رگيز تينوي نابيت). په رداخه کاني له سهرين به ژماره ي نه ستيره کانن. که سانتيک ناگه نه من و دوور ده خرينه وه، له و کاته دا ده ليم نه ي په روه دگارم نه وه له نوممه تي منه، -له وه لامدا- ده گوتري تو نازانيت چيان داهيناوه دواي تو، -له ريوايه تيکدا- ده ليم له وه لاترچن).

به رپه رچ دانه وه ي چند شوبه يه ک

له بواړي باسي بېدعه دا، پيويسته به پونکر نه وه ي هه نديک فرموده ي پيغه مبه ر ﷺ، وه چند هه لويس تيکي هاوه لاني، که بېدعه چيه کان و نه فامان له شهرع، کردويانه ته دار ده ست و به لگه بو په وادانان و به شهرع کردني زور له بېدعه کان و، که سانتيکي زوري پي گومرپوون.

۱/ پيغه مبه ر ﷺ فرمويه تي:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ) ۱۹: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ) ۲۰.

ئەم دوو ئایەتە ھاندانی موسوڵمانان بوو کە ھەموویان وەك یەكەن و لەیەك نەفس دروست بوون و پێویستە یارمەتی یەكتر بدەن و بشزانن کە ھەریەكە چی پێش خۆی ئەنێت بۆ سبەینێ کە پۆژی قیامەتە، وەھانی دان بۆ خێرکردن بە دیناریان، بەدرھەمیان، بەجلیان، لە گەنم لە مشتە خورما، ھەتا فەرموی: ئەگەر بە لەتە خورمایەکیشت بێت.

جریر فەرمووی: پیاویك لە ئەنصار یەك كۆمەلە زیوی لە مشتیا ھێنا کە دەستی نە ی دەگرت، دای نالە بەردەمی پێغەمبەر ﷺ، دواى ئەو و خەلكى دەستیان کرد بەشت ھێنان، تا دوو كۆمەلە خواردن و جل و بەرگیان ھەل چنی. پووێ پێغەمبەر ﷺ لە خۆشیدا گەشایەو دەدرەوشایەو وەك خشل ئینجا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها بعده، من غير أن ينقص من أجورهم شيء،

ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها، ووزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) ۲۱.

كاتیک درێژە ی پوداوە کە مان زانی، ماناکە یشی وەك خۆی تێدەگەین. فەرمودە کە ی (من سن في الإسلام) واتا ھەر کە سێك کردەو ھەیکى چاك بکات، یاخود ھەل بستییت بە کردنی سونەتیک. گومانی تێدا نیە، خێرکردن فەرمانیکی شەرعیە و سونەتی پێغەمبەر ﷺ.

(في الإسلام) لە کاتیکدا ئەو کە سە موسوڵمان بێت، لە جاھلیەتدا ئەو خێرە نی یە و ئەگەر کردبێتیشی لەبەر پەزنامەندى پەرەردگار نەبوو. چونکە زۆریە ی ھاو لەنێ پێغەمبەر ﷺ (عاشوا في الجاهلية وفي الإسلام) لە جاھلیەت و لە ئیسلامیشدا ژیاون.

جا پاداشتی ئەو کردەو ھەیکى خۆی ھەییەو، پاداشتی ئەو کە سانەیش کە چاو لەو دەکەن و ئەو کردەو چاکە دەکەن. بەبێ ئەو ھەیکى پاداشتی ئەوانیش ھیچ کەم بپیئەو.

لەبەر ھەمیشدا ھەر کە سێك کردەو ھەیکى خراب بکات لە ئیسلامەتیدا -سنة سيئة-

(۱۹) النساء: من الآية ۱

(۲۰) الحشر: من الآية ۱۸

(۲۱) أخرجه مسلم والنسائي وأحمد والدارمي وغيرهم .

دریژه ی نه م پروداووش پوچه لې ته فسیری
فرموده که له لایه ن بیدعه چیه کانه وه
د درده خات ، که ده لاین نه م فرموده یه
مانای نه وه یه هرکه سیک بیدعه یه کی چاک
بکات له نیسلامدا

فرموده که ی پیغه مبه ر ﷺ که (کل
بدعة ضلالة) هه موو بیدعه یه ک گومراییه ،
گشتی یه و هه موو بیدعه یه ک ده گریته وه .
د درده که ویت نه م لیکدانه وه یه یان زور
پوچه له ، چونکه کرده وه ی صه حابه که
خیر کردنه له پروداوکه دا ، خیریش پیشتر
له شهرع و سونه تدا هه بوو .
نایا نه م کابرایه بیدعه یه کی حه سه نه ی
کرد ؟! . شتیکی هیئایه نیسلامه وه که
له وه و پیش تییدا نه بوو ؟! .

۲/ کردنی نویژی ته راویح به جه ماعه ت ،
له ناو زوریه ی موسولماناندا نه و ووته یه ی
نیمامی عمر ﷺ (نعمت البدعة هذه) زور
بلاوه و کراوه به ده لیلیکی تر بو به شهرع
دانانی بیدعه .

نه م به لگه یه ش هر وه نه و ی پیشوو
به هیئانی به سه رهات وشپوه ی کردنی
نویژی ته راویح له سه رده می پیغه مبه ردا ﷺ ،
هه لده وه شیتته وه .

سزاکه ی له نه ستویه و سزای نه و
که سانه یش که کرده وه به و نیشته خرابه
ده که ن ، به چاو لیکه ری نه و ، به بی نه وه ی
له سزای نه وانیش هیچ که م بیته وه .

نه و که سه ی پروانیتته پواله تی مانای
فرموده که به بی تیگه یشتن له ته واوی
به سه رهاته که ، واتیده گات که ده شی
سونه تیک زیاد بکریت له نیسلامدا ، به لام
نه م تیگه یشتنه وه که نه وه یه یه کیک بلایت
په روه ردار له قورئاندا ده فهرمویت (ویل
للمصلین) مانای وه یل - سزایه کی دوزخه
- بو نه و که سانه ی نویژ ده که ن .

به بی نه وه ی ته ماشای نایه ته کانی
دوایی نه م نایه ته بکات . که ده فهرمویت:
(الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ وَالَّذِينَ هُمْ يَرَاءُونَ
وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ) ۲۲ .

واتا: (وهیل بو نه و نویژ خوینانه یه که
له نویژره کانیا ن که مته رخه من و بی ناگان
وه نه و که سانه که بو پیاپی نویژ ده که ن و
پییدا ویستی ناو مال ناده ن به جیران) .
وینه ی نه م نایه تانه له چهند جی یه کی
تری قورئاندا هه یه ، هه روه ها له
فرموده کانی پیغه مبه ریشدا ﷺ .

له جابري کورې عبدالله ﷺ (أن النبي ﷺ لما أحيا بالناس ليلة في رمضان صلى ثمان ركعات وأوتر) ٢٣ .

واته (پيغه مېر ﷺ کاتیک شه ویکي پهمه زانی به خه لکی زیندوو کرده وه ، هه شت پکاتی نویژ کردو ئینجا نویژ ویتري کرد).

وه له حه دیسیکی تردا له عانیشه وه :

رضي الله عنها (أن النبي ﷺ قام في الناس ثلاث ليالي وتأخر عنهم في الليلة الرابعة وقال : إني خشيت أن تفرض عليكم فتعجزوا عنها) ٢٤ .

واته (پيغه مېر ﷺ سی شه و نویژي له ناو خه لکیدا - صه حابه - کردو شه وی چواره م دواکه وت لیان و فهرمووی ترسام له وهی فهرز بکریک له سه رتان و نه توانن جی به جی بکن) .

له م دوو فهرموده یه دا نه وه پروون ده بیته وه که :

۱/ کردنی نویژي ته راویح به جه ماعت ، پیغه مېر ﷺ کردو ویه تی له سوننه تی نه وه ده ژمیږدریت .

۲/ نه کردنی نه نویژه به جه ماعت دواي نه و سی پوژه ، ده گه پیته وه بو هو یه ک

(علة) ، نه ویش ترسانی فهرز بوونی بو ، به نه مانی نه و پیگره له دواي پیغه مېر ﷺ ، نویژي ته راویح ده گه پیته وه سه ر نه و صلی سونه ته که که کردنی ته به جه ماعت .

وه ئیمامی عومر ﷺ یانزه پکاتی به جه ماعت کرد ، به مایش سوننه تیکی زیندوو کرده وه .

که واته مه فهمی بیدعه شه رعیه که که گومراییه دانابریک به سه ر کرده وه که ی ئیمامی عومر ﷺ . هه رچه نده گوتبیته شی بیدعه یه ! چونکه له شه رعدا ووشه ی بیدعه ته نه ا بها بو (ذم) به کارده هیږیت . که واته مه به سستی بیدعه (لغویه) که بووه ، چونکه له زماندا مانای بیدعه فراوانتره وه هه موو شتی که ده گریته وه که له وه ویش نه کرابیت

۳/ هه روه ها نه و که سانه ی بیدعه به چاک ده زانن ، پشت به ووتیه ی ئیمامی شافعی ده به ستن په حمه تی خوی لی بی (البدعة بدعتان: بدعة محمودة ، وبدعة مذمومة ، فما وافق السنة فهو الحمود ، وما خالف السنة فهو مذموم ، احتج بقول عمر ﷺ في قيام رمضان: (نعمت البدعة هذه)) أخرجه أبو نعيم في (الحلية) ۱۱۳/۹ .

واته (بیدعه دوو بیدعه یه : بیدعه ی چاک ، وه بیدعه ی خراب ، هه رچی یه کی به

(۲۳) أخرجه الطبراني في الصغير، وابن حبان في صحيحه

(۲۴) أخرجه الشيخان في صحيحهما.

که له دیندا نه بیټ - به باشی بزانیټ - بیټه
ناو دینه وه - نه وه شه رعی داناوه .

وه له کتیبه به ناوبانگه کېدا (الأم)
فه صلیکی له ژیر ناوی (ابطال
الاستحسان) دا نویسویه ، واته :
پوچه لکړدنه وهی به چاک دانان^{۲۶} .

که واته هرکه سیک د هیه ویت له وته که ی
نیمامی شافیعی په حمه تی خوی لی بی
تی بگات ، با پابه ند بیټ به و بنچینه و
بنه مایانه ی نه و دایرشتون .

ت / نه وانه ی بیدعه به باش ده زانن
ووته کان باددهن به وباره ی له گه ل ه و او
ناره زویان ده گونجیت .

(ابن رجب الحنبلي) که یه کیکه له گه وره
زانایانی نیسلام ده لیت :

(ومراد الشافعي رحمه الله ما ذكرنا من قبل أن
اصل البدعة المذمومة ما ليس له أصل في
الشريعة ترجع اليه وهي البدعة في إطلاق
الشرع، وأما البدعة المحمودة فما وافق السنة،
يعني : ما كان لها أصل من السنة ترجع اليه،
وأما هي بدعة لغة لا شرعاً لموافقته
السنة)^{۲۷} .

گویره ی سوننه ت بوو نه وه چاکه ، وه
هرچی یه کی به پیچه وانه ی سوننه ت بوو
نه وه خرابه ، وه به لگه یشی به وته که ی
نیمامی عومر ﷺ هیناوه ته وه .

لیکدانه وه ی وته که ی نیمامی شافیعی
په حمه تی خوی لی بی له چنه د خالیکدا .

أ / نه گه ر پاست بیټ له وه وه
گیرد رابیټه وه ، نه وه نابیت پیچه وانه ی
فرموده که ی پیغه مبر بیټ ﷺ ، یاخود
ته خصیصی نه و مانا گشتیه ی بکات (کل
بدعة ضلالة) .

چونکه نیمامی شافیعی بوخوی لیوه ی
گیرد راوله ته وه که : (أن قول الصحابي اذا
انفرد ، ليس حجة ولا يجب على من بعده
تقليده)^{۲۵} . وته ی صه حابیه ک به ته نه
نابیت به لگه وه پیویست ناکات نه وانه ی
دوی خوی ته قلیدی بکه ن .

نیتر چو ن قسه ی نیمامی شافیعی
به لگه بیټ و قسه ی صه حابی
به لگه نه بیټ ؟ ! .

ب / نیمامی شافیعی په حمه تی خوی
لی بی چو ن به بیدعه ده لیت چاک ، وه خوی
خاوه نی نه و ووته به ناوبانگه یه (من
استحسن فقد شرع) هرکه سیک شتیک -

(۲۵) تخریج الفروع علی الاصول، الزنجاني الشافعي ص ۱۷۹

(۲۶) (الأم) ۷/۲۹۳-۳۰۴

(۲۷) جامع العلوم والحکم ص ۲۵۳

چه‌ند شیوهیه ک له‌سزای خوا

بو تاوان باران له دنیا

نوسینی (الشیخ : محمد بن جمیل زینو)
وه‌بگیرانه (سه‌لاطی)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

یه‌که‌م:

تاوان هو‌یه‌که بو‌شکستی

موسولمانان :

خوای گه‌وره باسی غه‌زای (توحد)مان
بو ده‌کات که جه‌نگه‌که له قازانجی
موسولماناندا بوو چونکه ئه‌مان له سه‌ره‌تادا
زال بوون به‌سه‌ر بی‌پرواکاندا، هه‌تا ئه‌و
کاته‌ی که ناکۆکی که‌وته نێوانیان و بی
فه‌رمانی پیغه‌مبه‌ریان ﷺ کرد، چونکه
موسولمانان هی وایان تیا بوو که ئاواتی
ده‌سه‌که‌وته‌کانی جه‌نگ و به‌ده‌ست هێنانی
دوینا بوو، ئه‌وه‌ش بووه هۆی تیکشکانیان
وسه‌رکه‌وتنی بی‌باوه‌ره‌کان، چونکه
پاداشت به‌پیی کرده‌وه‌یه .

خوای گه‌وره ئه‌فه‌رموی: (وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ
اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تُحْسِنُونَ يُذِنُ لَكُمْ إِذَا فُتِنْتُمْ
وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأُمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا
تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمَنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ
صَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو
فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ . إِذْ تَضَعُدُونَ وَلَا تَلْوُونِ عَلَى
أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ فَأَتَابَكُمْ غَمًّا بِغَمٍّ
لَكَيْلًا تَحْزَنُوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ
خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ)^۱

واته : خوای گه‌وره وه‌عدو په‌یمانی
خۆی چه‌سپاند که سه‌رکه‌وتنتان بوو،
وه‌ئیه‌وه له غه‌زای توحددا سه‌رکه‌وتن به
شیوه‌یه‌ک که بی‌پرواکان هه‌لئه‌هاتن و
ئیه‌وه‌ش ئه‌تان کوشتن، هه‌تا خۆتان بوون
به‌هۆی شکستی خۆتان و بوون به‌پال‌پشت

^۱ (آل عمران: ۱۵۲-۱۵۳)

بؤ دوژمنان بہ ہوی دوو بہرہ کیتانہ وہ کہ
 ئہ ویش بہ پشت گویٰ خستنی فہرمانی
 پیغہ مبر ﷺ لہ لایہن ہہ ندیکتانہ وہ ،
 ہہ ندیکتان ووتتان با لہو شوینہ ی کہ
 پیغہ مبر ﷺ ، بوی داناوین نہ جولین و
 بی فہرمانی نہ کہین ، وہ ہہ ندیکتان ووتتان
 - بہ ہوی عہ قل خستہ پیش شہر ع ! - :

پیویست ناکات بمینینہ وہ چونکہ دوژمن
 شکاوه و خواری بہک نیہ لہ گورینی ئہو
 شوینہ ی کہ پیغہ مبر ﷺ بوی دیاری
 کردوین . جا دابہ زین لہ شاخ و بی فہرمانی
 پیغہ مبریان ﷺ کرد دوی ئہ وہ ی خوای
 گہ ورہ خوشحالی کردن بہو سہرکہ و تنہ ی
 کہ پیشانی دان ، ہہ ندیکتان دونیای
 ئہ ویست (ئہ وانہ ی فہرمانی پیغہ مبریان
 ﷺ شکاندو دابہ زین بؤ کوکوردنہ وہ ی دەست
 کہوت) وہ ہہ ندیکتان پاداشتی دوا پوژی
 ئہ ویست (ئہ وانہ ی کہ دانہ بہ زین و فہرمانی
 پیغہ مبریان ﷺ نہ شکاند) ، ئہ م جیاوازی و
 دوو بہرہ کیہ (کہ ئہ نجامی سہرپیچی کردن
 بوو لہ فہرمانی ﷺ) بوو بہ ہوی
 سہرنہ کہوتنی تہواویتان و دوژمن زہ فہری
 پی ہینان و زال بوو بہ سہرتان ئہ مہ
 تاقیکردنہ وہ ی خوا بوو بؤ دہرکہوتنی
 موسولمان و کافر ، وہ ملکہ چ و یاخی “ بؤ

ئہ وہ ی بیی بہ ہوی سہرپینہ وہ ی تاوانی
 شکاندنی فہرمانی پیغہ مبر ﷺ ، وہ
 بہ راستی خوا لیتان خوش بوو وہ خوای
 گہ ورہ خواوہن فہزل و منہ تی گہ ورہ یہ
 بہ سہرتانہ وہ لہ وانہش منہ تی موسولمان
 بوونتان و لی خوش بوونتان لہو تاوانہ و
 پاداشتان لہ سہر موصیبہ تہکان .

وہ خوای گہ ورہ باسی شکستہ کہیان
 ئہ کا لہ کاتی غہ زای ئوحددا و
 سہرزنشتیان ئہ کات کہ چوئن ہل ئہ ہاتن
 و ئاوپیان لہ یہک نہ ئہ دایہ وہ و ہہ موو
 ہیوا یہ کیان پژگار بوونی خویان بوو ،
 لہ کاتی کدا کہ پیویستی بہوہ نہ دہ کرد
 چونکہ ئہ و ہندہ خہ تہر نہ بوو و ہئاخر
 کہ سی نہ بوون لہ بہر دہم دوژمندا بہ لگو
 پیغہ مبر ﷺ بانگی ئہ کردن و ئہ ی فہرموو
 : { بؤ لای من بہندہ کانی خوا } ، بہ لام بی
 ئہ وہ ی گوی بدہنی ، لہ کاتی کدا بہس
 ہلہاتنہ کہ بہ تہنہا شایہنی لؤمہو
 سہرزنشت بوو چ جای بی گوئی
 پیغہ مبریشی ﷺ بجیتہ سہر کہ شایہنی
 لؤمہ ی زورترہ ، لہ بہر ئہ م بی فہرمانیانہ
 خوای گہ ورہ سزای دان بہ چہند غہ میک
 لہ سہریہک : غہ می تیشکانی سہریازی وہ
 غہ می لہ دەست چونی دہسکہوت و

غهميکيش له هممو غهمه کان گه وره تر که بیستیان گوايه پیغه مېر ګور اووه ، به لاهم خوی گه وره به به زه یی خوی هممو نه و غهمانه ی به خیر گپړا بوموسولمانان، بوی نه و هی خه فته نه خون له له ده ست چوونی سه رکه وتن و له وهش که توشیان بوو له شکست و کورژان و بریندار بونیان و هممو نارپه حه تی په کیان لا سوک و ئاسان بوو که دلنیا بوون سوپاس بوی خوا پیغه مېر ګور سه لامه ته وه له کوتاییدا خوی گه وره نه فهرموی (وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) واته اللّٰه ئاګای له هممو کرده وه کانتانه ۰

همروه ما له غم زای (حونه ین) دا هندی له موسولمانه کان له خویان بایی بوو بون و شانازیان به زوری ژماره یانه وه نه کرد که نه مهش تاوانیکی تره و بوو به هیی تیشکانیان له گهل نه وه شدا زور بوون وه خوی گه وره له باسی نه و غه زایه دا ده فهرموی: (لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ) ۲.

واته : خوی گه وره منته ئه کات به سه ر موسولماناندا که سه ری خستون له زور شویندا، هه تا له پوژی حونه یندا که موسولمان زور نارپه حه ت بوون و دنیا یان له سه ر ته نگ بوو، له گهل فراوانیشیدا و فهرمووی : به پاستی خوی گه وره له زور شویندا سه ری خستون به سه ر بی بپروایاندا له وانه پوژی حونه ین که له به ر زوریتان هه ندیکتان له خوتان بایی بوون به لاهم نه و زوریه سوودی نه بوو بوتان و تیشکان به شیوه یه که زه ویتان لی ته سک به وه وه له گهل گه وره شیدا و هه لھاتن هه تا خوی گه وره دلنیا یی و سه کینه ی پی به خشین و یارمه تی دان به سه ریازی مه لاکه بی نه وه ی بیان بینن وه مژده ی پیان به سه رکه وتن، له هه مان کاتیشدا سزای بی بپرواکانی دا به سه رکه وتن موسولمانان به سه ریاندا و ده ست گرتن به سه ر مال و سامانیاندا. ئا هم دپرانده توله یه له کافران له دنیا دا، له گهل سزای سه ختی دوا پوژیش ۰

له م دوو باسه دا بومان ده رکه وت که سه رخستنی خوی گه وره بوی موسولمانان نه گورپی بوی شکست و دپراندن به هیی تاوانه وه ، جا نه وه ی شایه نی سه رنج و

۲ (التوبة: ۲۵)

باسه و جيگه ي تېبيني يه له م چيرؤكانه ي
پېشودا بووني پېغه مېر ښه له پريزى
موسولماناندا كه ئه وانېش هاوه لاني
پېغه مېر و باشترين چيني موسولمانانن
له سر زه ويدا، به لام ئه وانه نه بوون به هوى
دوور خستنه وهى سزای خواى گه وړه
له سريان ئه ي ئه بى سزای خواى گه وړه
چون بيت به رامېر به موسولمانانى ئيستا
كه تاوان بووه به پيشه ي زور به يان وه وا
ده بينن كه سر كه وتن يان له ئېهمال كردنى
سوننه ت و پشت گوى خستنى بانگه وازى
ته وحيد و چاوپوشى كردن له شيرك و
بيدعه و شوين كه وتنى نوممه تانى تر و زور
خه لك كوكردنه وه دايه !!! .

دووه م

تاوان خير و نعيمه ت له ده ست دېدا

المعاصي تذهب الخيرات وتزيل النعم

خوای گه وړه ئه فېرمويت (ان الله لا يغير

ما بقوم حتى يغيروا ما بانفسهم) (الرعد: من الآية ۱۱)

خوای گه وړه خوښى وسه رفرانزى هيچ
كومه لك نا گورې بؤ ناخوښى و سزا هه تا
ئو كومه له خوښان نه گورن له باشه وه بؤ
خرابه، ئه مه سوننه تى خوای گه وړه يه كه
خوش گوزهرانى و ئاسايشى هيچ كومه لك

ناگورېت هه تا ده ست نه كه ن به خراپه كارى
و تاوان .

وه پيوسته ئامار ه بؤ ئه وه يش بكه ين
كه قوتار بوون له سزای دونيا يى بؤ تاوان
باران مانا ي پړواو ليخوش بووني خواى
گه وړه نيه، وهك له م فېرموده يه دا هاتووه
كه پېغه مېر ښه ئه فېرمويت: (اذا رأيت الله
يعطي العبد من الدنيا على معاصيه ما يجب
فإنما هو استدراج ثم تلا: (فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ
فَتَحْنَأُ عَلَيْهِمُ أَبْوَابُ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا
أَخَذْنَاهُمْ بِغْتَةٍ فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ) . واته ئه گه ر
بينيت الله نعيمه ت وخوښى ئه دات به
به نده ي تاوان بارى له دونيا دا ئه وه له باشى
ئو ويه نده يه نيه به لكو مؤله ت دانى خوا يى يه
بؤى وهك خواى گه وړه فېرموى (له كاتيكدا
فېرمانه كانى خوايان له بير خوښان برده وه
مؤله تمان دان و هه موو ده رگايه كى خوښى
وړا بواردنى دونيا يى مان لى كردنه وه تاوايان
لى هات زور خوش حال بوون به و خوښى و
پا بواردنه له پړا گرتمانن به سزايه كى كتوپر
له كاتى بى ئاگايى و دلنيا يى بؤيان هات بؤ
ئو وه ي زور توندو كاريگه ربيت له سريان .

^۳ (الأعام: ۴۴)

^۴ رواه احمد ۱۶۸۰ والطبراني بسند حسن .

سځهه م

موردان له دل (الختم على القلب)

هه نديك له پيشينان (السلف) هه رمويانه (پاداشتي چاكه هاتني چاكي تره به دوايدا وه توله ي خراپه توش بوني خراپه ي تره به دوايدا).

ئه م وته به مائه كي گرنه و پيوسته هه موسولمانيك بيرى لى بكاته وه و له خويده به رجه سته ي بكات وه هيچ گوماني تيدانيه كه گه وره ترين به ره مې تاوان له دونيادا بريتي به له ناسايي بووني تاوان كردنى يه كه له دواي يه كه لاي تاوان بار هه تاواي لى دى نه چاكه ئه زاني نه دژي خراپه ش ئه وه ستي .

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ : (إن العبد إذا أخطأ خطيئة نكت في قلبه نكتة سوداء، فإن هو نزع واستغفر وتاب صقل قلبه، وإن عاد زيد فيها حتى تعلو على قلبه وهو الران الذي ذكر الله تعالى: (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)°

واته پيغه مبه ر ﷺ ئه فه رمويت :

به نده ئه گه ر تاوانيكى كرد خاليكي پره ش ئه چيته سه ر دلى جائه گه ر به رده وام نه بوو وه وازى له تاوان هيناو توبه ي كردو داواي لى خوش بووني كرد ئه وه دلى پاك ئه بيته وه له و خاله پره شه ، به لام ئه گه ر به رده وام بوو له تاوان كردن ئه وه خاله كه زياده كا هه تا هه موودلى داده پوشي. وه ئه وه ئه وپه رده (رَيْن) يه كه خواي گه وره ئه فه رموي: داي پوشيوه دليان تاوان و كرده وه خراپه كانيان به شيوهيهك بپروا ناهينن و حق نابيستن.

وينه يه كي تریش له ئه نجامي يه كي له تاوانه كان، كه پيغه مبه ر ﷺ، بؤمان باس ئه كات ئه فه رمويت: {لَيْتَهُنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدَعِهِمُ الْجُمُعَاتُ أَوْ لِيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لِيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ}°

واته ئه و موسولمانانه ي كه نويژي جومعه ناكه ن، ئه وه يان واز ئه هينن له و كاره يان و ده ست ئه كه نه وه به (جمعه) كردن ، يان خواي گه وره موري تاوان باري ئه نى به دلياندا تا وايان لى دى بى ناگا ئه بن له يادي خوا .

چواره م

گيرا نه بووني دوعا (ردّ الدعاء)

° (الطفيفين: ۱۴) رواه احمد والترمذي ۳۳۳۴ والنسائي وابن

ماحة ۱۴۱۸ وابن حبان بسند صحيح

° رواه مسلم ۸۶۵

یه کێك له به ره مه کانی مل که چی
فه رمانه کانی خوای گه وره گیرا بوونی
دوعایه به شیئویهك ئە گهر موسولمانی
پاست و مل که چ داوایه کی دونیایی یان
قیامه تی هه بیته خوای گه وره لی قه بول
ئه کات وهك پیغه مبه ر ئە فه رمویت: {إن الله
حيٌّ کریمٌ یستحي إذا رفع الرجل إليه یدیه أن
یردهما صفراً خائبین} ^۷.

واته خوای گه وره شه رمی زۆره و زۆر
به خشنده یه بی دوعا کردنیش، ئە ی ئە بی
دوای دوعا کردن چۆن بیته بی گومان زیاتر
به خشنده یه و شه رم ئە کات ئە گهر به نده ی
دوعا بکات لی وه رنه گریته و بی به شی
بکات له و به خشنده یی و به زه یه ی که به
دوعا کردن ئە یدا به مروقه.

به لām خوای گه وره تاوان باران بی به ش
ئه کات له هه مان نیعمه ت و دوعایان گیرا
نابیت با زۆریش دوعا بکه ن وه کو پیغه مبه ر
ﷺ ئە فه رمویت: {ادعوا الله وأنتم موقنون
بالإجابة واعلموا أن الله لا یقبل دعاء من قلب
غافل لاه} ^۸.

واته دوعا بکه ن به شیئویهك ئومیده وار
بن وه یه قینیشتان هه بیته که خوا لیتان

وه رنه گریته . وه بشزانن که الله دوعای
که سانیك قه بول ناکا مل که چی فه رمانی
خوا نه بن و بی ناگان له وه ی که داوای
ئه که ن به زوبان وه دلله کانیا ن به شتی پپو
پوچه وه خه ریک بیته . وعن حذیفه ؓ، قال:

قال رسول الله ﷺ (والذي نفسي بيده
لتأمرن بالمعروف ولتنهون عن المنکر او
لیوشکن الله أن یبعث علیکم عقاباً من عنده
ثم لتدعنه فلا یتجیب لکم) ^۹.

واته پیغه مبه ر ﷺ ئە فه رمویت سویند
به وه ی گیانی منی به ده سته، یان فه رمان به
چاکه ئە که ن و دزایه تی خراپه ئە که ن یان
به زوترین کات سزای خوا بیته بۆ دیت و به
دوعا کردنیش خوای گه وره ئە و سزایه تان
له سه ر لانا بات، واته یان فه رمان به چاکه و
دزایه تی کردنی خراپه له ئیوه وه یان
دابه زینی سزای گه وره له لایه ن خوای
گه وره وه، که واته هه ر کاتی فه رمان
به چاکه و دزایه تی خراپه هه بوو ئە وه
سزانیه وه ئە گهر ئە و دوانه نه بوون ئە وه سز
ا مسۆگهره ! .

پینجه م

سووک و ریسوا کردن (الفضیحة)

^۷ رواه أبوداود ۴۸۸ والترمذي ۳۵۵۶ وأحمد ۲۳۲۰۲ بسند صحيح

^۸ رواه الترمذي ۳۴۷۸ والحاكم بسند صحيح

^۹ رواه أحمد والترمذي ۲۱۹۹ بسند حسن

عن ابن عمر رضی اللہ عنہما قال: قال رسول اللہ ﷺ:
(یامعشر من أسلم بلسانه ولم یدخل الإیمان فی
قلبه لاتؤذوا المسلمین ولا تعیروہم، ولا تتبعوا
عوراتہم، فإن من تتبع عورة أخیه المسلم یتبع اللہ
عورته، ومن تتبع اللہ عورته یفضحه ولو فی
جوف رحله) ^{۱۰}

واتہ پیغہ مبر ﷺ فہ رموی {ئہی ئہ وانہی
کہ موسولمانی سہ رزارہ کین و بناغہ و
تہ واوی باوہ پ جیگیری دلتان نہ بووہ نازاری
موسولمانہ راستہ کان مہ دہن ئہ وانہ بہ زمان
باوہ پ بیان ہیئاوہ و جیگیر بووہ لہ دلیاندا
توانج و سہ رزہ نشتیان مہ کەن لہ سہر
تاوانی رابردویان چاودیتری و جاسوسی
بہ سہریانہ وہ مہ کەن بؤ ئاشکرا کردنی
عہیب و عاریان وہ ہرکەسی وا بکا ئہ وہ
خوای گہ ورہ جاسوس و چاودیتر ئہ بی بہ
سہریہ وہ بؤ ہہ مالئینی عہیب و عاری، وہ
ہرکەس خوای گہ ورہ وای لی بکات پسوای
ئہ کات ئہ گہ ر ہرلہ مالئیش نہ یہ تہ دہر و
کہ سیش ہست بہ تاوان و خراپہی نہ کات }
شہ شہم

گیرؤدہ بونی زؤر مجادہلہ کردن

(إتيان الجدل)

عن أبي أمانة رضی اللہ عنہ قال: قال رسول اللہ ﷺ:
{ماضل قوم بعد ہدی کانوا علیہ، إلا أوتوا
الجدل} ^{۱۱}

واتہ: پیغہ مبر ﷺ ئہ فہ رمویت ہیچ کؤمہ لئیک
سہر لی شیواو نہ بوون دوا۱ و ہرگرتنی
ہیدایہت و راستی ئیللا فیتری مجادہلہ
بوون. واتہ بہ ہیچ شتیک گومراو بی بروا
نہ بوون جگہ لہ موجادہلہ کردن کہ ئہ ویش
بریتی یہ لہ ناکؤکی بی ویزدانانہ (بلا
انصاف) لہ سہ رشتی ناپراست (الخصومة
بالباطل) وہ ئہ مہ ش دروست نی یہ و حہ رامہ
مہ گہر پرا گؤرینہ وہ (مناظرۃ) یہ ک بہ نیتئیکی
پاک و بہ ویزدانانہ بؤ ئامانجیکی راست
وہ کو سہ رخستن و ئاشکرا کردنی حہق و
لادانی گومان و شوبہی ناہق .

حہ وتہم

سزا گشت گیر ئہ بیئت کہ تاوان کردن

بہر بلاو بوو

العذاب یعم إذا کثر الخبث .

(قالت عائشة: أهلك وفينا الصالحون ؟)

قال : نعم إذا کثر الخبث) رواہ مسلم ۲۸۸۰

عائیشہ ئہ فہ رمویت: پیرسیم لہ پیغہ مبر

^{۱۰} رواہ الترمذی ۲۰۳۲ بسند صحیح

^{۱۱} حسن رواہ الترمذی ۳۲۵۳

ﷺ: خوی گہورہ سزمان ئہ دات لہ دنیادا و
لہ ناومان ئہ بات لہ گہل ئہ و ہشدا کہ
موسولمان و پیاو چاکیشمان تیاییت؟
لہ وہ لآمدا پیغہمبہر ﷺ فہ رموی بہ لئ
سزای گشت گیرتان بؤ دیت بہ شیئوہیہک
کہ تہ پوو و شکی پیوہ ئہ سوتئ ئہ گہر تاوان
و خراپہ - و ہکو زینا و بہ درپہ و شتی - زور بوو
لہ ناوتانا .

ہہ شتہم

بلاو بوونہ وہی نہ خویشی و پہتا

(الأمراض والأوبئة)

عن البراء بن عازب ﷺ، قال: قال رسول
الله ﷺ: (ما احتلج عرق ولا عين إلا بذنب
وما يدفع الله عنه أكثر)^{۱۲}.

واتہ: ہیچ دہمار و ہرگہ پانیک و چاو
سورپانیک (و بہ لاو نہ خویشی یہک) توشی
مرؤف نایہن بہ ہوی تاوانہ وہ نہ بیٹ وہ
خوی گہورہ زور بہ لاشی لی لاوین وہ
ئہ گہ رخوی گہورہ لہ سہر گشت تاوانیک
سزمان بدا بہ نہ خویشی ئہ وہ لہ ش ساغ
نہ دہما بہ لآم لہ سہرکہ میکیان سزائہ دات بہ
نہ خویشی و لہ زوریشیان خوش ئہ بیٹ.

نویہم

ناکوکی (الخلاف)

عن أنس ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ:
{ماتواذ اثنان في الله فيفرق بينهما إلا بذنـ
بحدثة أحدهما}^{۱۳}

واتہ ہیچ دوو موسولمانیک کہ لہ بہر خوا
یہ کتریان خوش بویت، ناکوک نابن و
جیاوازی ناکہ ویتہ نیوانیانہ وہ ئیلا دوی
تاوان کردنی یہ کیکیان نہ بیٹ .

وہ ہندی کہ س واگومان ئہ بہن کہ
ئیمال کردنی ہندی جوری خوا پہ رستی
(عبادہت)، وہ ہندی سوننہ تی پیغہمبہر
ﷺ کہ پیئ ئہ لئن ئہ مہ شتیکی جوزئیہ
یان پوالہ تی (شہ کلی) یہ وئہ و بایہ خہ پی
نادہن چونکہ بہ گومانی ئہ وان ئہ و سزایانہ
نایان گریتہ وہ ، بہ لآم وانیہ بہ بہ لگہی ئہ م
فہ رمودانہ ی پیغہمبہر ﷺ :

أ- عن أنس ﷺ، قال: أقيمت الصلاة، فأقبل
علينا رسول الله ﷺ بوجهه فقال: {أقيموا
صفوفكم وتراصوا فإني أراكم من وراء ظهري
{قال: وكان أحدنا يلزق منكبه بمنكب
صاحبه وقدمه بقدمه}^{۱۴}

وفي رواية: (قال أنس: فلقد رأيت أحدنا

^{۱۳} رواه البخاري في الأدب المفرد بسند صحيح.

^{۱۴} البخاري

^{۱۲} رواه الطبراني في الأوسط والضياء المقدسي بسند صحيح

يُلبصق منكبه بمنكب صاحبه وقدمه بقدمه) -
وزاد معمر في روايته كما في فتح الباري- فلو
ذهبتَ تفعل هذا اليوم لنفر أحدهم كأنه بغل
شموس) وترجم البخاري لهذا الحديث بقوله
(باب إلزاق المنكب ، والقدم بالقدم في
الصف) .

واته قامهت کرا بؤ نویژی جه ماعهت
پیغه مبه ر ﷺ پوی تی کردین وفه رموی
(پړک پاره ستن و پال بدنه به یه که وه
چونکه من له پشتیشه وه ئه تان بینم)
ئهنه س ﷺ ئه فهرموئ بینیم دوی ئه و
فه رمانانه ی پیغه مبه ر ﷺ شان وقاچیان
ئهنوسان به یه که وه .

وهمه عمه ر په زای خوای لی بی له
پړوایه تی خویدا که له کتیبی (فتح الباري) دا
هاتووه فهرموئ: ئه گهر ئه مړووا بکه یت
خه لک پیی ناخو شه و توپه ئه بی ولایت دور
ئه که ونه وه وه هئستری چه موش ! !

وه امامی بوخاری په حمه تی خوای لی بی
ئهم حه دیسه ی له ژیر ناو نیشانی
باسی (لکاندنې شان به شان وقاچ به قاچ له
پیزی جه ماعه تدا هیئاوه) .

ب:- وعن النعمان بن بشير ﷺ قال: أقبل
رسول الله ﷺ على الناس بوجهه فقال:
{أقيموا صفوفكم ثلاثاً، والله لتقيمن صفوفكم

أو ليخالفن الله بين قلوبكم} قال: فرأيت
الرجل يلصق منكبه بمنكب صاحبه وركبته
بركبة صاحبه وكعبه بكعبه)^{۱۵}

نوعمانی کورپی به شیر ئه فهرموئ له
کاتی نویژدا پیغه مبه ر ﷺ پوی تی کردین و
سی جار فهرموئ پیزه کانتان پړک بخه ن
سویند به خوا یان پیزه کانتان پړک ئه که ن و
پاست ئه وه ستن یان الله دوو به ره کی
وناکوکی ئه خاته ناو دلله کانتانه وه، ئینجا
نعمان فهرموئ دوی ئه و فهرمانانه ی
پیغه مبه ر ﷺ پیاوم ئه بینی شانی ئه نا
به شانی هاوه له که یه وه وئژنوی به ئه ژنوی
وقوله پیی به قوله پییه وه .

ئهمه ش سزایه کی توندو تیژه پیغه مبه ر
ﷺ ئه مان ترسینی پیی که ناکوکی و
دووبه ره کی ده خاته نیوان دلله کانتانه وه
له سه ر پړک نه کردنی پیزی نویژ
له جه ماعه تدا^{۱۶} ، که هندی که س زور بی
بایه خ سه یری ئه که ن و پیی ئه لئین
ئهمه شتیکی جوزئی یان پړواله تی یه !

^{۱۵} رواه أبو داود وابن حبان وأحمد بسند صحيح

^{۱۶} پیز پړک نه کردن ئه وه سزاکه ی بیث ئه ی نه بی عه قیده
پړک نه خستن سزاکه ی چی بیث ! که واته چوون موسولمانان
یه که ده بن تاوه کو عه قیده و پیزایان یه که نه که ن به گویره ی
سوننه ت !

دهيه م

ړوچون به زه ويداو ويران بوون

(الخسف والدمار)

عن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ:

(في هذه الأمة خسف ومسح وقذف إذا ظهرت القيان والعاظف وشربت الخمر)^{۱۷}

واته خواي گه وره سزای موسولمانان
ته دات به ړوچوون به زه ويداو و نوقم بوون
تتيذا ، وه گورپان وشيواندنې شيوهي دروست
بوونيان و باراندنې به رد به سه رياندا له
ئاسمانه وه ته گه رتياياندا ده ركه وت :

۱- كيژوله و كه نيزه كي گوراني بيژو
لوټي .

۲- بلاو بوونه وهي ئاميري موسيقا
به هه موو جوړه كانيه وه وه كو ده ف وعود
... هتد .

۳- عاره ق خوار دنه وه به هه موو
جوړه كانيه وه ، يان به ئاشكرا خوار دنه وهي

يانزه هه م

ناوبانگ زړان و خراب باس کران

(الذكر السيئ)

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ:
{ما من عبد إلا وله صيت في السماء، فإن
كان صيته حسناً، وُضع في الأرض، وإن كان
صيته في السماء سيئاً وُضع في الأرض} ^{۱۸}

واته پيغه مبه ر ﷺ ته فه رمويټ هيچ
عه بديك نيه الا ناوبانگي هه يه له ئاسماندا
وه ته گه ر ناو بانگ وشوره تي له ئاسماندا
باش بيت ته وه له زه ويشدا باش ته بيت وه
ته گه ر ناوبانگي له ئاسماندا خراب بيت له
زه ويشدا خراب ته بيت .

وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ:
{إذا أحب الله عبداً نادى جبريل إني أحبت
فلاناً فأحبه، فينادي في السماء، ثم تنزل له
المحبة في الأرض: فذلك قوله تعالى: (إِنَّ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ
وُدًّا) ^{۱۹} .

^{۱۸} رواه البزار بسند صحيح

^{۱۹} مريم آية ۹۶

^{۱۷} رواه الترمذي بسند صحيح ۲۲۱۲

(وإذا أبغض الله عبداً نادى جبريل إني أبغضت فلاناً، فينادى في السماء، ثم تنزل له البغضاء في الأرض). رواه الترمذي بسند صحيح

واته پیغہمبہر ﷺ ئەفہرموئیت { ئەگەر خوای گہورہ بہندہیہکی خۆش بوئیت ئەوہ بہ جبرہئیل ئەفہرموئ من ئەو بہندہیہم خۆش ئەوئیت دەتۆش خۆشت بوئیت، جبرہ ئیلش ﷺ بانگ ئەدا بہناو خەلکی ئاسمانہکاندا خوای گہورہ فلان بہندہی خۆش ئەوئیت دەی ئیوہش خۆشتان بوئیت جا ئەوانیش خۆشیان ئەوئیت وخۆشەویستی داتہبہزئ بؤ خەلکی سەر زہوی واتہ ئەوانیش خۆشیان ئەوئیت . ئەمەش مانای فرمودہی خوای گہورہیہ لہ سورہتی مریم دا (بہپاستی ئەوانہی کہپروایان هیناوە وکردهوی باش ئەکەن خوای گہورہ خۆشەویستیان ئەکات لای خۆشەویستانی خۆی ودانیشتوانی زہوی و ئاسمانہکان. ئەمەش پاداشتی خۆش ویستنی ئەوانہ بؤ اللہ . وہ ئەگەر خوای گہورہ پقی لہ بہندہیہکی بیت بانگی جبرہئیل ئەکات ئەوہمن رقم لہ فلان عہدہ ئەویش بانگ ئەدا لہ ئاسماندا خەلکی ئاسمانہکانیش پقیان لئی ئەبیت وہ پق

لێبوونی بؤ داتہبہزئ بؤ سەر زہوی خەلکی سەر زہویش پقیان لئی ئەبیت

دوانزہہم

لہدہست چوونی دونیاو قیامہت

(خسران الدنيا والآخرة)

عن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ (من كانت الآخرة همّة، جعل الله غناہ فی قلبہ، و جمع لہ شملہ، وأتته الدنيا وهي راغمة، ومن كانت الدنيا همّة، جعل الله فقره بين عينيه وفرّق عليه شملہ، ولم يأتہ من الدنيا إلّا ما قُدّر لہ) ۲۰.

واتہ پیغہمبہر ﷺ ئەفہرموئ ہرکەسی مہبہست و ہول و نیہتی دوا پۆز بیت خوای گہورہ پازی ئەکات بہ ژیانکی مام ناوہندی (کفاف)، بؤ ئەوہی ماندو نہبیت لہ بہدہست هینانی زیادہی دنیا دا وہ خوای گہورہ ھۆکاری پیویستیہکانی ژیانہی بؤ ئاسان ئەکات بی ئەوہی خۆی بزانی. وہ ژیانیشی بؤ دابین ئەبیت بہ ئاسانی و بی ماندوو بوون وہ دنیا مل کہچی ئەو دەبیت بہدوای ئەو دەکەوئیت .

وہہرکەسیک ئاوات و نیہتی دنیا بیت خوای گہورہ چاو برسی ئەکات و بہردہوام پیویستی بہ خەلک ئەبیت و ھەمووکارەکانی

۲۰ رواه الترمذي بسند صحيح رقم ۲۴۶۵

له سه رگران نه بښت و د دنیاو پیوستی کانی
به و نه ندازه به بؤ دیت که بؤی بریار دراوه با
زیاد له پیوستیش ه ولى بؤ بدات و
به دواشیدا پاکات! ثابو شپوه په تاوان بار
ه لپه یه تی به دواى سه رابیکدا
(تروسکایه کدا) که دوره له پاستیه وه و
حه قیقه تی نیه، وه تاریکی دل ئابلوقه ی
نه دات تاواى لى دى شه یتانه کان لى نزيك
نه بنه وه و ه سوه سه ی بؤ دروست نه که ن و
پیاو چاکان لى دور نه که ونه وه .

خواى گوره نه فهرمویت:

(وَمَنْ يُعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ يَقِضْ لَهُ شَيْطَانًا
فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّوهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ)^{۲۱}

خواى گوره پیمان راده گه یه نى به
سزایه کی گوره بؤ نه و که سانه ی که پشت
نه که نه قورئان و دژى نه و ستن له کاتیکدا
نه و قورئانه گه وره ترين به هره ی خوايیه بؤ
سه ر به نده کانی که هه رکه سى په پره وى
بکات و وهرى گریت نه وه خیریکى گوره ی
وه رگرتوه و هه رکه سى پشتی تیکات نه وه
که و توتنه زیانیکى وا گه وره وه که دهریان

بوونى نیه لى مه گره به توبه کردن و
گه پانه وه بؤ لای الله. وه خواى گه وره
شه یتانى بؤ پام (مسخر) ده کات و ده یکاته
هاوپړ و هاوکارى له خراپه دا وه وای لى
ده کات که دورى بخاته وه له پښتانه پاست
وئسلامه تی له گه ل نه مانه شدا وا گومان
نه بن که پښتانه پاست و هیدایه تیان
گرتوه .

وه تاوان باران خه م وخه فته دنیايان
زور نه بى تا خواى گه وره ئیهمالیان نه کات
وده ست به رداریان نه بښت وه کو پیغه مبه ر
نه فهرمویت:

{من جعل الهموم همًّا واحداً هم المعاد
كفاه الله سائر همومه ومن تشعبت به الهموم
من أحوال الدنيا لم يُبال الله في أي أوديتها
هلك}^{۲۲}

واته: هه رکه سى هه موو خه م خوار دنه
کانى کوکاته وه له یه که خه مدا نه ویش خه مى
دواپړ و قیامت بى "خواى گه وره هه موو
خه مه دنیا ییه کانی ساپړ نه کات و بى
خه مى نه کات و یارمه تی نه دات .

وه هه رکه سى هه موو خه مه کانی هه ر بؤ
د دنیا بښت و دوا پړ و قیامت پشت گوى

^{۲۱} الزخرف ۳۶، ۳۷

^{۲۲} رواه ابن ماجه بسند حسن من حديث ابن مسعود رقم (۲۵۷) وقال الألباني ضعيف إلا المرفوع منه فهو حسن

بخات خوای گه ورهش یارمه تی نادات
وکفایه تی نادات له سهر دونیا وئیه مالی
ئکات و بایه خی پی نادات له کوئی له ناو
ئه چیت با له ناو بجیت .

وه خوای گه وره وا ئکات له و تاوانبارانه
که به به رده وامی پیویستیان به خه لک هیه
و چاوه نوارپان دهن وه کو پیغه مبه ر
له م حه دیسه دا ئه فهرمویت :

{من التمس رضا الله بسخط الناس كفاه الله
مؤونة الناس. ومن التمس رضا الناس
بسخط الله وكله الله إلى الناس} ۲۳

واته : هه رکه سی ئاوات وه ولی له
دونیا دا په زامه ندی خوای گه وره بیت بی
گوئی دانه تیروتوانج و تورپه بونی خه لکی ،
له بهر خوا ، ئه وه خوای گه وره پیویست و
(محتاج) ی ناکات وخوئی کفایه تیه تی
چونکه خوای گه وره که مته رخه م نیه
به رامبه ر ئه وانه ی پشتی پی ئه به ستن .

وه هه ر که سی گوئی نه داته په زامه ندی
الله له پیناوی له خو پازی کردنی خه لک ،
ئه وه خوای گه وره لیی دهره نجیت ،
خه لکیشی هه ر لی پازی ناکات به لکو

ئهوانی به سهر دا زال ده کات ، تا وای لی دی
ئازاری ئه دهن وسته می لی ئه که ن .

سیانزه ههم

نه مانی به ره که ت له ئیش و مالدا

(فقدان بركة الأموال والأعمال)

نمونه ی زور هیه له فهرموده کانی
پیغه مبه ر که به لگهن له سهر یارمه تی
دانی خوای گه وره بؤ به نده مل که چه کانی
و پشتنی به ره که ت به سهریانداو ئیه مال
کردنی تاوان باران وه ل گرتنی به ره که ت
له سهریان وه کو پیغه مبه ر له م
فه رموده یه دا دهره که وئی :

عن أبي هريرة ؓ قال: قال رسول الله ﷺ
: {ما من يوم يصبح العباد فيه، إلاّ ملكان
ينزلان فيقول أحدهما اللهم أعط منفقاً
، خلفاً ، ويقول الآخر : اللهم أعط ممسكاً
تلفاً} ۲۴

واته هیچ پوژیک نایه ت به سهر به نده کاند
ئیللا دوومه لایکه ت دانه به زنه سهرزه وی
ویه کیکیان دوعا ئکات وئه فهرموئی خوایه
ئه وه ی له پیناوی تودا مال و سامانی به خت
ئکات بوی پر بکه ره وه و به ره که ت
بریزه به سهریدا .

۲۳ رواه الترمذي ۲۴۱۴

۲۴ رواه البخاري ۱۴۴۲ ومسلم ۱۰۱۰

دووهمه ميان دوعائو کات ، نه فهرمويت :
خوایه نه وانه ی مال و سامانیان له پیناوی
توډا به خت ناکه ن و خیری لی ناکه ن
وباوه شیان کړدوه به دنیا دا خوایه مال
و سامانیان له ناو به ریت و فو پو به ره که تی
خوتیان لی بگریته وه .

وعن أسماء ؓ قالت: قال رسول الله ﷺ

(لا توكيء فيوكأ عليك) ^{۲۵}

واته : په زیل وچړوک مه بن له به خشینی
مالتان له پیناوی خوا دا چونکه خوی گه وړه
یارمه تی و سه رپه رشتی نه و که سانه ناکات
که به خیلن له خیر و چاکه دا . و نه ویش خیری
خویان لی ده گریته وه .

وعن حکیم بن حزام ؓ قال: قال رسول
الله ﷺ :

(إن هذا المال خضرٌ حلو ، فمن أخذه
بحقه بورك له فيه، ومن أخذه بإشراف نفس لم
يبارك له فيه وكان كالذي يأكل ولا يشبع،
واليد العليا خير من اليد السفلى) ^{۲۶}

واته : پیغه مبه ر ﷺ فهرموی : به پاستی
نه م مال وینه ی میوه و سه و زه و شیرینی
وايه ^{۲۷} هره که سی به حقی خوی و هری

^{۲۵} رواه البخاري

^{۲۶} متفق عليه

^{۲۷} وانا: وینه ی دنیا له خوش ویستن و هز لی بوون و هه ولدان
بوی و هه کو میوه و سه و زه و شیرینی وايه “ چوون میوه و سه و زه

بگریت ، له پښتانه ی حه لاله وه نه ک پښتانه ی
حه رام و به سوال و ده ست پان کړدنه وه
نه وه به ره که ت نه پښتانه ی به سه رمالیدا .

به لام هره که سی به پنه ی شان په یدای
نه کات و به چاوتی پښتانه ی و سوال و ناشه رعی
ده ستی که وی نه وه خوی گه وړه بی
به ره که تی نه کا و وه کو نه و که سه ی لی دی
که توشی برسیتی بوو بیت (وه ک نه لاین)
نه خوشی یه که هره که س بیگریت تیر
ناخوات . یان و تراوه وینه ی وه نازده لی
له و پرگا وایه و تیر بوونی نیه ! .

له کو تاییدا پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی
ده ستی سه ره وه باشتره له ده ستی
ژیره وه ، واته : نه و که سه ی خیر و خیرات
نه کات باشتره له و که سه ی که ده ست پان
نه کاته وه و سوال نه کات .

ده دیسیکی گشتی له م باره یه وه

عن عبدالله بن عمر ؓ قال:

أقبل رسول الله ﷺ فقال: {يا معشر
المهاجرين! خمسٌ إذا ابتليتم بهن وأعوذ بالله أن
تدركوهن :

مروءه حزی لی نه کا و نه گه ر هه نکوین و شیرینی سی بچیته پان
نه وه زیاتر حزی لی نه کات (دونیاش به هه مان شیوه) وه ناما زه
بؤ نه وه که مال و سامان له و شتانه ک نامیننه وه هه و هه
چوون میوه و سه و زه نامیننه وه .

۱- لم تظهر الفاحشة في قوم قط ، حتى يعلنوا بها إلا فشا فيهم الطاعون والأوجاع التي لم تكن في أسلا فهم الذين مضوا.

۲- ولم ينقصوا المكيال والميزان إلا أخذوا بالسنين وشدة المؤنة وجور السلطان عليهم.

۳- ولم يمنعوا زكاة أموالهم إلا منعوا القطر من السماء ولولا البهائم لم يمطروا.

۴- ولم ينقضوا عهد الله وعهد رسوله إلا سلب الله عليهم عدواً من غيرهم فأخذوا بعض ما في أيديهم .

۵- وما لم تحكم أئمتهم بكتاب الله وتخيروا مما أنزل الله ، إلا جعل الله بأسهم بينهم }

واته : پيغه مېر ﷺ پوی کرده کومه لى کوچه رانی مه ککه و فه رموی ته گه ر ئالوده ی پینج شت بوون و بوو به کردارتان - و په نا ته گرم به الله له وهی که توشیان بین - ته وه بى خیر ته بن و جوړه ها توله وسزای الله تان بو دى .

۱- هیچ کومه لیک به د پرهوشتی وزینا کردنى تیا بلاو نه بوته وه ئیلا توشی جوړه ها نه خوشتی وئیش وئازار ته بن وه کو ئیستا که زوریه ی وولاتانی بى بپروا گیریان خواردوه به نه خوشتی ئایدزه وه وده سته وسان بوون له ئاستیا .

۲- وه هیچ کومه لیک ده ست ناکه ن به دزی وخیانته له ته رازو و پتوانه یاندا ئیلا خوی گه وړه توله یان لى ته کاته وه به گرانی و قورسی بارى ژیان و سته م و زولمى فه رمان پړواکانیان به سه ریانه وه .

۳- وه که زه کاتى مالیان دهرنه که ن په وړه ردگاریش بارانیان بو نابارینى وه ته گه ر له بهر ئاژهل نه بوايه خوی گه وړه سزای بى بارانى ته دا به سه ر ته و کومه لانه ی که زه کاتى مالیان دهرناکه ن .

۴- وه هیچ کومه لیکى موسولمان عه هدو په یمانى نیوان خویمان و دوژمنانیان ه لئاو ه شیننه وه بى هو ئیلا خوی گه وړه دوژمنى دهره کی زال ته کا به سه ریاندو ه ندى له مال و سامانیان له بن ده ست دهر دینى

۵- وه هیچ کومه لیک پشست ه لئاكات له قورئان وسوننه ت و کردنى به به رنامه ی ژیان به گشتى ئیلا خوی گه وړه توشی ئاژاوه و شه پرو کیشه ی ناو خوئییان ته کات^{۲۸}

والحمد لله رب العالمين

^{۲۸} رواه ابن ماجه ۴۰۱۹ والحاكم بسند صحيح

کورتہ بہر اور دیکھ کر تھک و مافہ کانہ نافرہت

نامادہ کردنی
م/ صلاح الدین
م/ عثمان علی

لہ نیوان دینی ئیسلام و پیش ئیسلام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پلہو پایہو شوینی نافرہت

لہ پیش ئیسلامدا

مہ بہ ست لہ پیش ئیسلام ، سہ ردمی
نہ فامی یہ ، کہ عہ رہ بہ کانہ تیدا دہ ثیان
بہ شیوہ یہ کی تایبہ تی ، ہہ موو سہر
زہ ویش بہ شیوہ یہ کی گشتی ، کہ خہ لکی
ماوہ یہ ک بوچرا بون لہ یغہ مہ ران ، وہ
بہ رنامہ کانیان سرا بونہ وہ و نہ مابون ،
تہ نہا کہ مہ ک نہ بیت لہ خاوہن پہرتو کہ
ئاسمانیہ کان کہ لہ سہری مابونہ وہ .

وہ زوریہ ی نافرہ تانیش ، بہ گشتی لہو
کاتہ دا ژیانکی سہخت و ناہہ مواریان
بہ سہر دہ برد - بہ تایبہ ت لہ کومہ لگای
عہ رہ بیدا - کہ پییان ناخوش بوو ہر لہ
دایکیش ببیت ، جا ہہ یان بوو لہ ژیر
خولدا زیندہ بہ چالی دہ کرد ہتا دہ مرد ،

وہ ہہ یان بوو وازی لی دہ مینا بمینیتہ وہ
بہ لام لہ ژیانکی سہر شوپری و ریسوایی دا
وہ کو خوی گہ ورہ دہ فہ رمویت :

(وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ
كَظِيمٍ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ
عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ)

واتہ : (کاتیک موژدہ بدرایہ بہ یہ کیکیان
بہ وہی کہ کچیان بووہ ، نہوا پوخساری
پہش ہلڈہ گہرا لہ غہم وپہ ژارہو خہفت
وہ پپ دہ بو لہ بق وقینہ ، بہ لام دہری
نہ دہبری و دہیشاردہ وہ ، وہ خوی
دہشاردہ وہ لہ خہ لکی ، لہ خراپی ئہو
مژدہ یہ ی کہ پیی درابوو) کہ بہ ہوی ئہو
کچہ ی بویہ تی ، توشی خہفت و عہیب و
عارو شہرمہ زاری بووہ ، بہ پیی ئہو داب

و نه ریتې هېڅکله هېڅو. و نه نډېک له عه ربه کان لایان وایو زینده به چال کړنې کچ مافیکې پړه وای باوکه.

و نه خوی گه وره ده فېرمویت :

(وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ، بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ) ۲.

واته : کاتیک له پړوڅی قیامه تدا کچی زینده به چال کړاو پرسپاری لې ده کړیت ، به هوی چ تاوانیکه وه کوژاویت ؟ مه به ست نه وه یه ، پرسپار له بکوژه کھی ده کړیت و توله لې ده سپنریت .

(الموودة) : کچیکه ، زینده به چال کرابیت له ژیر خولدا ، هه تا مردن .

و نه گهر ئافره ت پاریزراو بوايه له زینده به چال کړن ، نه وا ده ژیا ، به لام ژیانیکې ریسوایی .

ژنان له پېش هاتنی ئاینی ئیسلام ستم لیکراو بوون، له لایه نه هه موو یاساو گه لیکه وه ، و نه به چاوکی سوکه وه و نه به نده یه ک سیر ده کړان ، و نه هه روه ها له لایه نه ئه وانه یش که خویان به خواوې کتیبی ئاسمانی ده زانی، و نه ک جوله که و گاوره کان ، هه به هه مان شیوه سیر ده کړان . ژنان ده کړدراو و ده فروشران

و نه ئاژهل و کهل و پهل ، و نه ژوریان لې ده کړا له سهر میړد کړن ، و نه پارهیان پې پیدای ده کړن به داوین پیسی و له ش فروشی به ژور .

و نه خواوې مولک و مال نه بوون . ته سه پوف کړدنیاو له مالی خویان لې قه دهغه کرابوو به پې پرسپی پیاو کانیان، و نه پیاو هه بوو ته سه پوف کړن له مالی ژنان به پې پره زامه ندی و پرس پی کړدنیاو . هیچ به شیکې له میراتی نزیکه کانی نه بوو ، هه رچه نده مولکه که ژوریوایه و، ئافره ته که بینا لاندایه به ده ست هه ژاریو نه بوونیه وه ، چونکه نه وان پیاو انیاو تایبه ت کړدبوو به میرات و نه رگرتنه وه به ته نها جگه له ئافره ت ، به مه یش نه ده وه ستان ، به لکو له پاش مردنی هاوسه ره که ی ، ئافره ته که یشیان به میراتی ده برد بو خویان هه روه کو چوون ماله که یان ده برد .

و نه ده ربارهی بوچونی پیاوان به رامبه ر به ژنان جیاوازی هه بوو! ئایا ژن مرقه و خواوې نه فس و گیانه و نه پیاو ؟ و نه باوه رپیان و ابو، گیانی پیاو ده مینیته و نه بو هه تا هه تایو به لام گیانی ژن

ناميڻيٽه وه! وه ئايا ژن شايه نى ئه وهديه،
ببيٽه خاوه نى ئاين ويه رستش بکات؟
وه ئايا ده چيٽه به هه شت؟.

وه له يهكك له و كۆپو كۆبونوانه كه
له (روميە) بهسترا ، بپياردرا ، ژن
ئاژه لايكي پيسه و خاوهني گياني خوئي
نييه و نامينيته وه ههتا ههتايه ، بهلام
پيويسته له سهري په رستن بكات و
خزمه تكاري بكات ، وه دهبيت زاري
ببهستريت وهك ووشتر و سهگي هار ، وه
دهبيت قه دهغه بكرت له پيكه نين و
قسه كردن له بهرئه وهه يهتي شهيتانه .

وہ زۆریہی شەریعەتەکانی پیش
شەریعەتی ئیسلام، بە ھۆی دەست
تێوەردان و بیدعە دروست کردن تیااندا،
بەپەروایان زانیووە ، باوک کچەکە
بفرۆشییە ، وە ھەرودھا مافی تۆلە
سەندنەو (القصاص) نەبوو لە سەر پیاو
ئەگەر ژنی بکوشتایە ، وە ھەرودھا
خۆننیشی لەسەر نەبو .

وہ ژمارہیہ کی زوری ئافرہت له ژیر
سہرپہرشتی یهك پیاودا (هاوسهه)
ده ژیان، چونكه ئهوان په یوه ست نه بوون
به ژماره یه کی دیاری کړاو له خیزان ، وه
گوټیان نه ددها به وهی که ئه و ئافرته

زۆرانه، توشى تەنگ وچەلەمە و ناخۇشى و
ستەم لىكردن دەبن يان نا ، بەھۆى
ئەوھى كە ھەمويان خىزانى يەك پياون .
وہ تائىستاش لە ھەندىك جىگە
دەبنىن دەبىت ژن مارەيى بدات بەپياو.
وہ بۆكەس و كارى ژن ھەيە زۆر لىكردن
لە سەر مېرد كردن ئەگەر بەھەزى
ژنەكەش نەبىت ، يان مېردكردن لە ژن
قەدەغە دەكەن بەتەواوى ئەگەر
مېردەكەى بمرىت ، يان تەلاقى بدات.
زۆر ستەمى تريس ھەبوون لە ژنان
دەكران و دەكرىت، كە لەم كورته باسەدا
ناتوانرىت ھەموويان بخرىنە روو .

پلهو پايهو شويني ئافرهت

له ئیسلا مدا

ئىسلام ھات و ئەم سىتەم كاريانىھى
لەسەر ئافرەت ھەلگرت و، شوینی خوئی
لە مرقۇئایەتە دا بوۆ گە پاندىھوو پرای
گە یاند كە ئافرەت ھاوبەشى پیاوھ لە
مرقۇئایەتیدا ، ھەروھكو چۆن ھاوبەشى
پیاوھ لە پاداشت وسزا وەرگرتن لەسەر
كردهوھ ، خواى گەورە دەفەرموئیت :

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنشَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^۳ .

واته: هه‌رکه‌ سټک کرده‌وه‌ی چاک بکات
چ پیاو بیټ چ ئافره‌ت ، به‌و مه‌رجه‌ی
باوه‌ر داربن ، ئه‌وا ئیمه‌ ده‌یژینینه‌وه
ژیانیک‌ی باش ، به‌پی دانی پوزی‌ه‌ لال ،
له‌ پاشانیشدا بو به‌ه‌شت، وه‌پادا‌شتیان
ده‌ده‌ینه‌وه به‌ باشتر له‌و کرده‌وانه‌ی که
کردویه‌انه .

وه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ ئایینه‌که‌ی ته‌واو کرد
به‌ ناردن‌ی کۆتایی پیغه‌مبه‌ران محمدی
کوپ‌ی عبدالله (ﷺ) ، وه‌ به‌خشی به‌ژنان
له‌ قورئان و سوننه‌دا ، هه‌موو مافی‌ک که
به‌خشیویه‌تی به‌پیاوان ، جگه‌ له‌و‌شتانه
نه‌بیټ که‌ جیاوازی ته‌بیعه‌تی ژنایه‌تی و
حاله‌تی ژنایه‌تی ده‌یخوازی .

وه‌له‌گه‌ل چاودیری و پیرلیگرتنی ژنان
و به‌زه‌یی پیداهاتنه‌وه‌و سۆز نواندن
بو‌یان ، به‌شیویه‌یه‌کی وه‌ها که‌ پیغه‌مبه‌ر
(ﷺ) ده‌یفه‌رموو:

(خيرکم خيرکم لأهله وأنا خيرکم
لأهلي)^۴

واته‌ باش‌ترین‌تان ئه‌وانه‌ن که‌
باش‌ترین‌تان له‌گه‌ل‌ خیزانه‌کانیادا وه‌من
باش‌ترین‌ی ئیوه‌م له‌گه‌ل‌ خیزاندا .

وه‌خوا‌ی گه‌وره‌ قه‌ده‌غه‌ی کرد که‌
ئافره‌ت دابنریټ به‌ به‌شیک له‌ میراتی
می‌رد که‌ به‌جیی ده‌هیلاټ ، خوا‌ی گه‌وره
ده‌فه‌رمویټ :

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ
كَرِهًا)^۵

واته : ئه‌ی باوه‌ر‌داران‌ه‌ لال‌ نیه‌ که‌
ئیه‌وه‌ ئافره‌ت به‌شیوه‌ی میرات بو‌ خۆتان
به‌رن به‌زۆر .

هه‌روه‌کو چۆن‌ خه‌لکی سه‌رده‌می
نه‌فامی ده‌یانکرد که‌ خۆیان به‌شایه‌نی
ئه‌وه‌ داده‌نا که‌ ئافره‌ت به‌میراتی به‌رن ،
وه‌ خوا‌ی گه‌وره‌ سه‌ربه‌خویی که‌سایه‌تی
بو‌ ئافره‌ت مسۆگه‌ر کرد .

ئیسلام ماښامی‌ خاوه‌نداریه‌تی بریاردا بو‌
ژنان به‌ هه‌موو جو‌ره‌کانیه‌وه‌و ته‌سه‌روف
کردن به‌مالی‌ خۆیان . وه‌له‌و مافانه‌ دانانی
وه‌صیه‌ت و میرات بو‌ ژنان وه‌ک پیاوان .
وه‌ پیویستی کرد له‌سه‌ر پیاوان بژیوی بو‌

(۵) النساء / ۱۹

(۳) (النحل: ۹۷)

(۴) سلسلة الأحاديث الصحيحة (۲۸۵)

خوځیان و منالنه‌کانیان دابین بکه‌ن نه‌ګه‌ر
ژنان ده‌وله‌مه‌ندیش بوون .

وه ئیسلام به‌خشی به‌ژنان مافی کړین
و فروښتن و به‌کړی دان و به‌خشین و
دیاری و خیر کردن و جګه‌له‌وانه‌ش ، وه
هه‌روه‌ها مافی به‌رګری کردن له‌مالیان
وه‌ک به‌رګری کردن له‌نه‌فسیان وه
شکایه‌ت کردن و چوونه‌دادګا .

کړدی به‌میرات ګر ، نه‌ک به‌میرات ګیراو
، وه‌له‌خزمه‌نزیکه‌کانی مافی میرات
ګرتنی بۆ ئافره‌ت داناوه ، خوای ګه‌وره
ده‌فه‌رموږت :

(الرِّجَالُ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ
وَالنِّسَاءُ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا
قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا) ٦ .

واته : له‌و مولک و سه‌روه‌ت و سامانه‌ی
که‌دایک و بیاوک و خزم و که‌س و کار به‌جی‌ی
ده‌هیلن ، پیاو به‌شی خو‌ی هه‌یه‌و
ئافره‌تیش به‌شی خو‌ی هه‌یه ، که‌م بیټ
یاخود زور ، مافیکی جی‌ګیره ، خوای
ګه‌وره‌پیویستی کردوه . نابیت
هه‌لوه‌شیریت‌ه‌وه‌یاخود که‌م بکړیت‌ه‌وه .

وه خوای ګه‌وره‌ده‌فه‌رموږت :
(يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ
الْأُنثَىٰ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ
كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ) ٧ .

واته : خوای ګه‌وره‌پاسپارده‌یی‌تان
ده‌کات له‌باره‌ی منداله‌کانتان ، له
کاتیګدا که‌کوړو کچ ببنه‌میرات ګر ،
نه‌وا کوړ دوو نه‌ونده‌ی کچی بۆ‌هه‌یه ،
به‌لام نه‌ګه‌ر ته‌نھا زیاد له‌دووکچ
به‌جی‌ما ، کوړیان له‌ګه‌لدا نه‌بوو نه‌وا له
سی به‌ش دوو به‌شیان بۆ‌هه‌یه ، وه
نه‌ګه‌ر ته‌نھا یه‌ک کچ بوو نه‌وا نیوه‌ی
میراتی یه‌که‌ی بۆ‌هه‌یه .

تا کوټایی نه‌و ئایه‌تانه‌ی که‌له‌باره‌ی
میرات ګری ئافره‌ته‌وه‌هاتوون ، ئیتر ئایا
دایک بیټ یا کچ یا خوشک یا خیزان .

وه له‌بواړی خیزانیدا خوای ګه‌وره‌ژن
هینانی کورت کرده‌وه‌له‌سه‌رچوار ژن
به‌لای زوره‌وه ، به‌مه‌رجی بتوانیت
هه‌ستیت به‌دادپه‌روه‌ری کردن له
نیوانیاندا ، وه نه‌ګه‌ر ترسا له‌وه‌ی که
ناتوانی به‌یه‌کسانی رایان بګریت ، نابیت
له‌یه‌ک ژن زیاتر به‌ینیت .

وځای په ځای کېدو پېښې کېدو
له سهر پیاوړه په چاکه هڅو کېدو
له ځای کېدو ، وځای کېدو :
(وځای کېدو په معروف)^۸ واته :
هڅو کېدو په چاکه له ځای کېدو .

وځای کېدو په دین کېدو ،
وځای کېدو په دین کېدو ،
په دین کېدو ، په دین کېدو
و له دین کېدو په دین کېدو
وځای کېدو په دین کېدو :

(وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نَحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ
عَنْ شَيْءٍ مِنْهُنَّ فَاْكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا)^۹ .

واته : د مافۍ په اړه دین
خوځېدو په دین ، په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو
په دین کېدو په دین کېدو ، په دین کېدو
وځای کېدو په دین کېدو .

وځای په ځای کېدو په دین کېدو
په دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو

په دین کېدو ()^{۱۰} واته : د مافۍ په اړه دین
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو .
و له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو

له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو

(وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
أَزْوَاجًا لَتَسْكُنُوا إِلَيْهَا)^{۱۱} .

(واته : له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو
له دین کېدو په دین کېدو په دین کېدو

(۱۰) البخاري ۴۴۱/۲ و مسلم ۱۴۵۹/۳ .

(۱۱) الروم : من الآية ۲۱

(۸) النساء/ ۱۹

(۹) النساء/ ۴

ژن ، بڼه وهی ئارام بگرن له لای و
گټراویه تی له نیوانتا ندا خوښه ویستی و
به زه یی).

قورئان دادگري کردووه له نیوان ژن و
میږد ، به بهش کردنی ئیش و کار و
مافه کان به چاکه و داد په روه ری ، له گه ل
دانانی مافی سه روکایه تی بڼه پیاو ، له بهر
ئه وهی پیاو به توانا تره له سه ر جی
به جی کردنی به ژبوی و
پاریزگاری. هه روه كه دهفه رمووی:

(وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ
عَلَيْهِمْ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) ۱۲.

(و ه بڼه ژنان هه یه له ماف و حقه کان
به نه ندازه ی ئه وهی له سه ریان پیویسته
له ئیش و کار ، و ه بڼه پیاو ان هه یه یه
پله ی زیاتر له ژنان)

و ه قورئان ئه و پله زیاده یه ی پون
کردو ته وه به ووته ی پیروزی :

(الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ
عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ) ۱۳

(پیاو ان به هیژ ترن له ژنان به و
به خششه ی که خوا دایوه تیه هه ندیکیان

له سه ر هه ندیکیان ، و ه به وهی
ده به خشن له ماله کانیان) .

ته لاق دانی ژن له وانه یه بیته یه کیك
له پیویستیه کانی ژبانی ژن و میږدایه تی،
ئه گه ر نه توانرا هه ستن به دابین کردنی
مافه کانی ژن و میږدی له پاگرتنی
سنوری خوای په روه ردگار و مافه کانی
پاراستنی ناموس و دابین کردنی بڼوی
(النِّفَقَةُ) ، و ه ژبان به چاکه بردنه سه ر
له گه ل یه کتری ، و ه هه روه ها ته لاق
شتیکي پی پیدراو بووه له لایه ن خاوه ن
نامه ئاسمانیه کانی تر ، و ه هه روه ها
له لایه ن ئه وانه ی بت په رستیش بوون له
عه رب و غه یری عه رب ، به لام ته لاق
دان ده بووه هوی ئه وهی که ژن
سته میکی زوری لی بکری ، به لام ئیسلا م
هات و هه موو ئه و سته مانه ی لابرده له
سه ر ژن له ته لاق داند ، به شیوه یه کی و
که هیچ شه ریه تیکی پییش ئیسلا م به م
شیوه یه نه بوو ، و ه هیچ یاسایه ک
نه هاتووه له دوا ی ئیسلا م ، به و وینه یه ی
که له ئیسلا م دا هه یه ، ئه وروپیه کان
ته لاق دانیان قه دهغه کرد و ه په خنه شیان

له ئىسلام دەگرت له سهرى ، به لام له
دواييدا بۆ خوشيان ناچار بوون له سهر
حه لال كردي ، به شيويه كه زياده پرهويان
تيذا كرد ، كه زورچار ده بوه هوى پهيدا
بوونى ئالوزى له ژيانى ژن و ميژدا و
هه لوه شاننده وى پى به ستى خيزان و هوز.
وه ئىسلام گرى ماره كردي خسته
ده ستى پياو به شيويه كه گشتى . وه
هه ر به ده ستى پياو هه لوه شاننده وى
ئه و گرى به ، چونكه پياو سورتره له سهر
مانه وى ژيانى ژن و ميژدايه تى ، به وى
كه له سهر پياو پيويسته دابين كردي
بژيوى ، وه هه روه ها سه بر و ئاراميان له
ژنان زياتره له سه ر ناخوشى ، وه
هه روه ها خوى گه وره فه رمانيشى به
پياوان كردووه كه دان به نه فسى خوياندا
بگرن . به باشى په فتار بكه ن له گه ل
ژنه كانيانداو سه بر بگرن له سهر
ناخوشيه كانيان جا فه رموى :

(وَعَاشِرُوهُمْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُمْ فَاعْسَى
أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا) ١٤

(واته: به چاك له گه ل ژنه كانتان بژين
وه نه گه رشتيكيان تيدا بوو ئيوهحه رتان

لئی نہ ہو، لہوانہ یہ خـــوای
گہ ورہ بہ خیریکی زور بۆ تان بگیڤی) .
وہ ہر وہا ژن مافی ہلّوہ شان دنہ وہی
بہندی مارہ کردنی ہہیہ لہ لای قازی ،
کاتیڭ کہ میږدہ کہی یه کیڭ لہ و کہ م و
کورتیانہ ی تیدابیّت وەك نہ بوونی یه کیڭ
لہ و ئەندامانہ ی کہ پیویستن بۆ ژیاننی ژن
و میږدایہ تی و ہہندیڭ نہ خویشی و نارپکی
وہ ہر وہا کاتیڭ کہ پیاو نہ ی توانی
ہہ سستی بہ دابین کردنی مافہ
پیویستہ کانی ئافرہ ت .

وہ لہر پیاو پیوستہ دابین کردنی
 بژیوی بۆ ژنه تہ لاق دراوہکە ی بۆ ماوہی
 ئەو پۆژانہی کہ ناتوانی میردیکی تر
 بکات تہیدا (العدہ) .

ئىسلام ئامۆزگارى زۆرى مەرۋىيى
 كىرەۋە بەۋەى كە باش بىت لەگەل دايك
 و باوكدا وە بەرامبەرى كىرەۋە لەگەل
 پەرستىنى خاۋادا ، وە پىغەمبەر (ﷺ)
 تەئكىدى كىرەۋە كە مافى دايك لە
 پىشتىرە لە ھى باوك وە ئامۆزگارى زۆرى
 كىرەۋە لە پەرۋەردە كىردى كچان و ئاگا
 ئى بوۋنى خوشكان ، بەلكو بە پىۋىستى
 گىراۋە بۆ ھەموو ژنىك كە سىكى ھەستى

(وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا)^{۱۰}

واته: ئه‌وانه‌ی شوین ئاره‌زوه‌کانیان ده‌که‌ون و ئاره‌زوه‌کانیان تیر ده‌که‌ن به ناشه‌رعی، ئه‌یانه‌ویت ئیوه‌ش وه‌کو ئه‌وان بکه‌ن ، به‌لای ئه‌واندا لابه‌دن و بچه‌سه‌ر په‌وشتی ئه‌وان .

وه ئه‌وانه‌یش که دلایان نه‌خوښه له موسولمانان، ئه‌یانه‌ویت ببیتـــه شتومه‌کیکی هه‌رزان له‌پیشه‌نگای خاوه‌ن ئاره‌زوخوازه شه‌یتانیه‌کانیان ، ببیتـــه شتومه‌کیکی ئاشـــکرا و پـــیش چاو، تاله‌زه‌ت بکه‌ن له جوانی و پوخساریان ، یاخود بگه‌ن به‌ناشیرین تریش له‌مه ، بویه سورن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ده‌رچیت له مال‌ه‌که‌ی و شانبه‌شان به‌شداری پیاوان بکه‌ن له‌ئیش و کاره‌کانیاندا . یاخود میوانداری بکه‌ن له‌ناو ئوتیل و چیشته‌خانه و فرۆکه و شوینه گشتی‌یه‌کانی تر ، یاخود بخوینن و وانه بلیننه‌وه له‌به‌شیکی خویندنی تیکه‌لاودا ، یاخود ئه‌که‌ریک بن له‌شانودا ، یاخود ګۆرانی بیژین ، یاخود به‌خشی به‌رنامه

به‌چاودیږی کردنی وه هه‌ر ژنیک چاودیږی کاری نه‌بی له‌خزمان ، ئه‌وا پیویسته له‌سه‌ر گه‌وره‌ی موسولمانان و موسولمانان چاودیږی بکه‌ن و سه‌ره‌رشتی بکه‌ن و یارمه‌تی بده‌ن !! وه پوخته‌ی قسان، به‌پاستی نه‌مان دیوه له هیهچ ئاینیک و شه‌رعیک و یاسایه‌کی جیهاندا ، که مافی به‌خشیی به‌ژنان وه ئیسلام ، له دابین کردنی مافه‌کانیان و چاودیږی کردنیان و پیرز لږگرتنیا .

به‌لام ئه‌وه‌ی ئه‌مپۆ بی‌باوه‌پان و دوو پوان و ئه‌وانه‌ی نه‌خوښی له دلایندایه ده‌یانه‌ویت “ نه‌هیشتن و لږسه‌ندنه‌وه‌ی ئه‌و پیرزو مافانه‌یه که ئافره‌تی موسولمان به‌ده‌ستی هیناوه - ئه‌و پیرزو سه‌ره‌ریزی پاریزراوه‌ی له‌ئسلامدا هه‌یه‌تی توپه‌ی کردون و پقی جولاندون - چونکه ئه‌یانه‌ویت ئافره‌ت ببیتـــه ئامیږی پوخاندن و داوی راوکردنی ئیمان لاواز و خاوه‌ن ئاره‌زوه‌ ملکه‌چیه‌کان ، پاش ئه‌وه‌ی که ئاره‌زوه‌ ګرپسه‌ندوه‌کانی خوینانیا پی تیرکردوه .

وه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت :

(۱۰) (النساء: من الآية ۲۷).

- ۱- پټوښتی بهم ئیش کردنه هه‌بیټ ،
یاخود کۆمه‌ل پټوښتی پټی بیټ به
شټوه‌یه‌ک که پیاو نه‌بیټ جیگا‌که‌ی
بگریته‌وه‌و پټی هه‌ل‌سیت .
- ۲- ده‌بیټ ئه‌م ئیش کردنه‌ی له پاش
هه‌ل‌ستانی بیټ به جی‌به‌جی کردنی ئیش
و کاری مال‌ه‌وه‌ی که ئیشه‌سه‌ره‌کی و
بنچینه‌ی یه‌که‌یه‌تی
- ۳- ئه‌م کار کردنه‌ ده‌بیټ له
چوارچیوه‌ی ئافره‌تاندا بیټ ، وه‌کو فی‌ر
کردنی ئافره‌تان و چاره‌سه‌ره‌کردنی
ئافره‌تان ، وه‌جیا بیټ له پیاوان .
- ۴- هه‌روه‌ها قه‌ده‌غه‌نی‌یه‌ به‌ل‌کو
پټوښته‌ له‌سه‌ر ئافره‌ت که کارو‌باری
دینه‌که‌ی فی‌ر بیټ نه‌وه‌نده‌ی که
پټوښتی پی‌یه‌تی ، وه‌ فی‌ربونیشی
ده‌بیټ له چوارچیوه‌ی ئافره‌تاندا بیټ ،
وه‌ هیچی تی‌دا نی‌یه‌ نه‌گه‌ر ئاماده‌ی وانه‌و
ده‌رس بیټ له‌ مزگه‌وت و هاوش‌یوه‌ی
مزگه‌وت ، وه‌ ده‌بیټ داپۆشراو و جیا‌بیټ
له پیاوان ، له‌سه‌ر پۆشنایی ئافره‌تانی
سه‌ره‌تای ئیسلام که چۆن کرده‌وه‌یان
ده‌کرد فی‌رده‌بون و ئاماده‌ ده‌بون له
مزگه‌وته‌کاندا.
- بکه‌ن له‌ ده‌زگا‌ راگه‌یاندنه‌ پروته‌کانه‌وه‌ ،
بو‌ ئه‌وه‌ی خه‌ل‌کی توشی ئاشوب بکه‌ن و
له‌ خشته‌یان به‌رن به‌ ده‌نگ و په‌نگیان .
وه‌ گو‌فاره‌ پروته‌کانیش وینه‌ی
ئافره‌تانی له‌ خشته‌به‌ری پروتیا‌ن کردووه‌
به‌هۆکاری‌ک بو‌خسته‌نه‌ بازارپی
گو‌فاره‌کانیا‌ن و سه‌ره‌نج پاک‌یشه‌انی
خه‌ل‌کی و بلا‌وبونه‌وه‌یان . هه‌روه‌ها هه‌ندی
له‌ بازرگانه‌کان و کارگه‌کان ئه‌م وینه‌یان
به‌کار هی‌ناوه‌ وه‌کو هۆکاری‌ک بو‌ په‌یدا
کردنی سه‌ره‌نج پاک‌یشه‌ان بو‌ به‌ره‌مه‌کانیا‌ن
که ئه‌م وینه‌یان داناوه‌ له‌سه‌ر پی‌شه‌نگاو
به‌ره‌م و به‌ده‌ست هاتو‌ه‌کانیا‌ن .
- وه‌ به‌هۆی ئه‌م به‌کار هی‌ناوه‌ هه‌ل‌انه‌وه‌
ئافره‌تان وازیان هی‌ناوه‌ له‌ ئه‌رکه‌
سه‌ره‌کی و راسته‌قینه‌کانیا‌ن له‌ مال‌ه‌وه‌ و
ده‌ست به‌رداری بوون ، که ئه‌ویش
هاوسه‌ره‌کانیا‌ن ناچار کردووه‌ بو‌ هی‌نایی
خزمه‌تکارانی بیانی بو‌ خزمه‌ت کردنی
منداله‌کانیا‌ن . و پیک‌خستنی ئیش و کاری
مال‌یا‌ن ، که ئه‌مه‌ش بو‌ه به‌هۆی زۆر له
فیتنه‌کان ، وه‌ خراپه‌یه‌کی زۆری هی‌ناوه‌ .
*ئیسلا‌م به‌ره‌هه‌ل‌ستی ناکات له‌ ئیش
کردنی ئافره‌ت له‌ ده‌ره‌وه‌ی مال‌ه‌که‌ی
نه‌گه‌ر په‌یوه‌ست بیټ به‌م مه‌رجانه‌وه‌

چریکه یه کی هوښیار کردنه وه

له تیكه لی و به ته نها بونی

ژن و پیاو

الخلوة الاختلاط

أ- ئه وانهی به پشت و ره گهز حهرام

بن {المحرمات بالنسب} ئه مانهن :

دایکان، کچان، خوشکان، پور،
خوشکانی دایک، یا خوشکانی باوک،
کچانی براو کچانی خوشک، واته برار او
خوشکه زا. به به لگهی ئایه تی :

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ
وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ)^۱

ب- ئه وانهی به شیر خواردنیش

الرضاعة حهرام بن :

وه حوکمی شیر خواردنیش (الرضاعة)
هه مان حوکمی پشت و ره گهز (النسب) ه
و هه روه ک ئه وان حه رامن واته هه ر
ئافره تییک له وانهی پیشوو که
به هوئی نه سه ب حه رام بون، لییره شدا
به هوئی شیر خواردنه وه حه رام ده بن .

که واته ئه گه ر کوریک له کاتی شیر ه
خوره ییدا شیری ئافره تیکی خواردنیش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیتاسه سی مانه وه (الخلوة) :

مانه وه ی ئافره ت له گه ل پیاو دا بریتی یه
له مانه وه ی ئافره تی بیگانه (نامه حه رم) له
گه ل پیاوی بیگانه و کۆبونه وه له گه لیدا به
ته نیا دور له خه لکی مه حه رمی خو ی . ئه م
کرده وه یه ش سیفه تیکی سه رده می
نه فامیه، وه یه کیکه له تاوانه گه وره کان .

ئافره تی (محرم) کی یه ؟

حه زده که م به وردی بزانی ژنی
(محرم) چی یه وکی یه وه هه روه ها ژنی
(نامحرم) یش ؟

ژنی هه حه رمه م : به هه موو ژنی ک ده گو تریت
که به پیاو ناشیت و دروست نه بیت ژن و
می ردا یه تیان له نیواندا بیت هه ی کاتیک هه تا
هه تایه جا به هوئی ره گهز (نسب) بیت
یا خود شیردان (الرضاعة) یا به هوئی ژن و
ژنخوازی (المصاهرة) بیت .

^۱ (النساء : من الآية ۲۳)

هه روه ها له حه دیسی صه حیحا هاتووه
 که: (يَحْرَمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرَمُ بِالنَّسَبِ)^۳
 که واته بق مان دهرکه وت که نه و کورپی
 شیر ی نافرته تیکی خوار دووه نه وه بووه ته
 کورپی نافرته ته که وه کورپی دایک له
 پوانگه ی حه لال و حه رامی له به رنه وه هر
 نافرته تی که له کورپی دایکه که حه رام بی نه وه
 له و کورپه شیر خوار دووه و ه ه حه رامه .
 ج- به لام نه وانده ی که به هوی زن و
 زن خوازیه وه (المصاهرة) حه رام دهن
 بریتین له :

(۱- ژنی باوک واته زپ دایک ، ۲- ژنی
 کورپ ۳- دایکی خیزان واته خه سو
 نه مه یان له گه ل ماره برینی کچه ی حه رام
 ده بیت ۴- کچی ژنتان له میړدیک ی
 تر- نه وه یان به ماره کړدن حه رام نابیت
 تا دایکی نه گوازیته وه و نه چیته لای) . (ولا
 تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ
 إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا) ۴ . (وَأُمَّهَاتُ
 نِسَائِكُمْ وَرَبَّائِكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ
 اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَ فَلَا
 جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ)
 (النساء: من الآية ۲۳)

پیښج جار نه وه: (۱) نه و نافرته ته شیر
 دهره بوته دایکی و لای حه رام ده بیت
 هه تاهه تایه (۲) . وه هه روه ها کچانی نه و
 دایکه ش ده بنه خوشکی (۳) وه
 خوشکانیشی ده بنه پوری (۴) وه
 پورانی نه و دایکه شیر دهره ش له هر
 دوولای دایک ویاوکی شیر دهره هر
 حه رام لای (۵) وه کچانی براو خوشکی
 له دایکه شیر دهره که ش هه مان حوکمیان
 هه یه (۶) وه دایکی شیر دهره ش ده بی
 به نه نک ی (۷) وه هه روه ها دایکی میړدی
 دایکه شیر دهره که ش هر نه نکیه تی (۸)
 وه خوشکی میړدی شیر دهره ش پوریه تی
 (۹) وه هر نافرته تی که دایکه شیر
 دهره که ی شیر ی دابیت ی له و میړده ی یا
 له میړدیک ی تر هه رده بیته خوشکی (۱۰)
 وه هر نافرته تی که تریش که کچی میړدی
 دایکه شیر دهره که ی بیت نه وه
 خوشکیه تی جا له و نه ی بیت که
 شیر دهره که یه تی یا له ژنیک ی تر هر
 یه کسانه .
 وه به لگه ش له سهر نه وه ی که شیر
 خوار دن (الرضاعة) حوکمی نه سه بی هه یه:
 (وَأُمَّهَاتُكُمْ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ
 الرِّضَاعَةِ) ۲ .

^۳ متفق علیه ، بخاری ۲۶۴۵

^۴ (النساء: ۲۲)

^۲ (النساء: من الآية ۲۳)

تافره تی (نا مه حرم) بیګانه کی؟

ژنی بیګانه (غیر محرم) بڼه پیاوړتیا بریتیتن له کچی پور ، خوشکی دایک بیت و چ خوشکی باوک بیت، کچی مام واته ناموزا کچی خال واته خالوزا، ژنی مام (ناموزن) ژنی خال (خالوزن) ، ژنی کوپری براو کوپری خوشک (خوشکه ز وبرا ز)، خوشکی ژن ، ژنی برا (براژن)، کچی برادره ژن وکچانی دراوسی و... هتد، به م پی ټه تادورده که وټه وه به لگه ی حه رام بونی ټیکه لی و

ته نه باون له گهل تافره تی نامه حرم به لگه له سه ر حه رامی مانه وه و ټیکه ل بون به تافره تی بیګانه ژورن وه:

(۱) نه و فهرموده یی که (ابن عباس رضی الله عنه) بومان ده گپ ټه وه وده لی : گویم له پیغمبر ﷺ بوو ده یفه رموو (لا یخلون رجل بامرأة إلا معها ذو محرم) .

واته به هیچ شیوه یه ک دروست نیه پیاوړ ژنی بیګانه به یه که وه بمین نه وه و کوپنه وه له شوینیکدا که تافره ته که که سی (محرم) ی خوی له گهلدا نه بیت .

(۲) وه له عامری کوپری ره بیعه وه ﷺ فهرموده تی : (ألا که پیغمبر ﷺ فهرموده تی : (ألا

لا یخلون رجل بامرأة إلا كان ثالثهما الشيطان)^۶

واته ناگادار بنه وه “ هیچ پیاوړیک به ته نه نامینیته وه له گهل تافره ټیکه نا محرم “ چونکه گهر ژن و پیاوړیک بیګانه به یه که وه و هستان شهیتانی نه فهرت لی کراو یه کسه ر ده بیته سی ټه م که سیان جا نه مه ه مو پیاوړیک ده گریته وه چ پیاو چاک و ماموستا و بانگه وازیکار چ پیر ، هه روه که ه موو ژنیک ده گریته وه چ ژنی چاک و چ پیره ژن دروست نی یه به یه که وه و ه مینن .

(۳) وه له جابره وه که پیغمبر ﷺ فهرموده تی (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا یخلون بامرأة لیس معها ذو محرم منها ، فإن ثالثهما الشيطان) .

واته هه رکه سیک باوه پی به خواو به پوژنی دواپی ه بیت با هه رگیز له گهل تافره تی بیګانه کونه بیته وه که مه حرمی خوی له گهلدا نه بیت ، چونکه له و کاته دا شهیتان سی ټه م که سیان ده بیت .

(۴) وه پیغمبر ﷺ فهرموده تی :

^۶ صحیح ، أخره احمد (۴۴۶/۳) من حدیث عامر بن ربیع رضی الله عنه مرفوعاً بمعناه ، وأما اللفظ فهو عنده (۳۳۹/۳) من حدیث ابی رضی الله عنه ، وله عنده (۲۶، ۱۸/۱) شاهد من حدیث عمر رضی الله عنه ، وصحیحه الحاکم (۱۱۴/۱) ووافقه الذهبي وهو كما قال / الألبانی غایة المرام (۱۰۶/۱۰۵)

^۷ وه نه لبانی له (غایة المرام فی تفریح احادیث الحلال والحرام ، ل ۱۰۶ بهم شیوه هیناویته تی (لا یخل أحدکم بامرأة إلا مع ذي محرم) صحیح أخرجه البخاری (۴۵۳/۳) ومسلم (۱۰۴/۴) واحمد (۲۲۲/۱)

خو! ﴿فهرمويه تی﴾ (ایاکم والدخول علی النساء، فقال رجل من الأنصار، یارسول الله! أفرأیت الهم؟ قال: الحمى الموت) ^۹.

به واتی: ووریا بن هه رگیز له گهل ژنانی بیگانه دا کومه بنه وه، یه کی له نه نصاریه کان ووتی نه ی پیغه مبه ری خوا، نه ی بؤ ماله خه زوران (الحمى). (برای میرد، ناموزای میرد، خالوزاو پورزا) ده لئی چی؟ فهرمووی نه وه هه مردنه! واته مردن باشتره.

پیغه مبه ر ﴿نه مه ی بؤ پون کردوینه وه که هویه کی سه ره کی یه بؤ بؤگه ن بوون و پیس بوونی ژیان و شاره ستانیه تی مرقف و دای ده ته پیښی، وه ک چون مردن لاشه ی مرقف بؤگه ن ده کات ودایده پزینی.

أبي - رحمه تی خوی لى بیت - فهرمويه تی: (با ثافره ت خوی له مانه وه (الخلوة) و تیکه لى پیاو دوریخاته وه و خوی دوچارى نه و داوه بؤگه نه نه کات، هه رچه ند بؤ ماوه یه کی ژور کورتیش بیټ، به تاییه تی له کات و

(لا تلجوا علی المغیبات، فإن الشیطان یجری من أحدکم مجرى الدم) ^۷.

واته مه چونه ژورى ثافره تانیک که میړده کانیان له مال نین و چونه سه فه ریا له هه ر شوینیکى ترین. چونکه شه یتان به ریگه ی خویندا ده چیته ناو له شتان و زه لله تان پی ده کات.

وه له به رنه وه ی خزمایه تی ریگه یه کی ئاسان کارو پی خوشکاره بؤ کوبونه وه له گهل ژندا. وه ک ناموزاو خالوزاو براژن و ناموزن و... هیتد بویه پیغه مبه ر ﴿له مه ئاگا دارمان ده کاته وه که نه و تیکه لى و مانه وه و کوبونه وه ده روازه یه که بؤ چونه ژوره وه ی شه یتان و پزیکه ی بؤگه ن بون و خراپه کارى ^۸.

۵- هه ر له عوقبه ی کورپی عامر (په زای خوی لى بیت) ده گپړنه وه که پیغه مبه ری

^۷ مسلم (۲۱۷۳)

^۸ نیستا له ناو ژوریه ی کومه لانی خه لکی هیچ ل له م باره وه ناکریتنه وه و گویشی پی ناده ن. وه که یه کی به به رامی بزانیټ به ته نیا له ماله وه دابنیشیت له گهل براژنی خویدا نه وه به کاریکى ناموی ده زانن. که چی هه ر له م سالانه دا ژور شتی سه یرو دل ته زینپوی داوه به هوی ته نه مانه وه ی زن و پیاو له گهل یه کتری!! نه گه ر که میک لا له قورئان فه رموده کانی پیغه مبه ر ﴿بکه ینه وه به ده یان ده قمان ده ست ده که ویت که مانه وه و تیکه لى له کاتیک دا له ثافره تدا به ولوه که س له مال نه بیت هه رام ده کات هه ر له شو براو برازای میړدو ناموزا، ناموزن و خالوزن تابه ره و ژورو هه رامه و مردن چاکتره.

^۹ صحیح أخرجه البخاري (۴/۴۵۳) و مسلم (۷/۷) و کذا الترمذي (۱/۲۱۹) والدارمی (۲۷۸) من حدیث عقبه بن عامر أن رسول الله ﷺ قال: (فذكره وزاد مسلم عن الليث بن سعد قال: (الحمى أخ الزوج: واته برای میړد خزمه کانی میړد له شو برا به پشته وه وه ک ناموزاو نه وانه .. الألباني، غاية المرام.

و پازو نيازيان بؤ يه کتري به بؤ بوني هيچ
په رده و به ربه ستيک که له گومان و
خرابه کاري بيان پاريزيت .

به لگه کاني خرابي و پيسوايي تيکه ل بون چين ؟

به که م : به لگه له قورثاني پيروزه وه
۱- (وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ
الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى) .^{۱۱}

واته له ماله کاني خوتان ئوقره و ئارام
بگرن و بميننه وه ، با بؤ غه يري ميړدي
خويان خو نه پازيننه وه و ئاوا خوړپوت
نه که نه وه . با وه ک ئافره تاني سه رده مي
نه قامي يه که م به ره لا نه بن و خو
نه پازيننه وه و له گه ل پياواني بيگانه دا
نه ميننه وه و تيکه ل نه بن دياره باشترين
په رده و پوښاکيش بؤ پاراستني حه ياو
شه پرف و که سايه تي و جه وه هري
ئافره ت و به رز پاجرني مرقايه تيه که ي و
پاراستني وه چه ي مرقايه تي به پاک و
خاويني ماله که ي خويه تي .

۲- (وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ
وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ) .^{۱۱}

^{۱۱} (الأحزاب: من الآية ۳۳)

سه رده ميکي خرابي وه ک ئه مړودا ،
چونکه ئه مين و ئه مانه تي هه رگيز نه ماوه
يا خود زور ده گمه ن و که مه هه روه ها ئافره ت
فيتنه و تاقي کړدنه وه يه کي سه خته بؤ
پياوان ، چونکه پياوان که م واهه يه خو
پاريزي بکه ن له مه يل وشه هوه ت و ئاره زو
به رامبه ر ئافره تان ، ته نه ها ئه و ئافره تانه
نه بن که به هوي پره گه ز (نه سه ب) ه وه
حه رام بوون و خوي گه وره وای کړدوه
ئاره زوي پياويان به لادا ناچيت و لييان
پاده کات وه ک خوشک و دايک و کچ و ...

حیکمه تيش له حه رام بوني مانه وه ي
پياو و زن به يه که وه نه هيشتني بپو
بيانوه له خرابه و خرابه کاري و نزيک
نه بونه وه لي و دور وه ستان له سنوري
گوناح و خرابه کاري : (تلك حدود الله فلا
تقربوها) ئه مانه سنوره کاني خوي
گه وره و هه رگيز لي نزيک نه که ونه وه و
سنوره کاني خوا نه به زينن

تيکه لي (الإختلاط) چي يه ؟

تيکه لي : بريتي يه له پيکه وه بوني
ئافره تي بيگانه له گه ل پياوي بيگانه و
مانه وه و کوبونه وه يه ک ، که ده بيتنه هوي
گومان و دل کرمي بون به رامبه ريان .

يا بريتي يه له کوبونه وه ي ژنان و پياواني
بيگانه له شوينيک دا ، که بتوانن تي ي دا
قسه و گفتوگو بکه ن و بدوين يا ئيشاره ت

۲- وه له باوکی اُسید مالیکی کوپی ربیعه وه ﷺ گوئی له پیغه مبه ر بوو ﷺ که ده چوو ده ری له مزگه وت، وه ژنان و پیاوان له سه ر پښگا تیکه لاو بیون ، فه رمووی: (استأخرن، فلیس لکن أن تحققن الطريق، علیکن بحافات الطريق، فكانت المرأة تلصق بالجدار، حتی إن ثوبها لیتعلق بالجدار من لصوقها به) ۱۳.

واته: پیغه مبه ر ﷺ به ئافره تانی ده وت له سه ر خوین، خو وه لا نین، بو تان نی یه پانایی پښگا بگرن، به لا پښا برؤن. جازنان خو یان لا داو خو یان به دیواره وه ده نوساند تاوای لی ده هات جله کانیا ن به دیواره وه ده نوسا و دیواریان ده گرت له نزیکیان.

۳- هر وه ها له پیاوایه تی (أبو هریره) دا هاتوو پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی: (لیس للنساء وسط الطريق) واته: ژنان بو یان نی یه به ناو هندی پښگا دا برؤن .

۴- وه پیغه مبه ر ﷺ ده رگایه کی تاییه تی بو ژنان کړد بو وه که پی یی دا ده چونه ژورو ده هاتنه وه ده ر، پیاوان بو یان نه بوو به و ده رگایه دا بچنه ژورو تیکه ل نه ده بون له گه لیاندا و هاو به ش نه بوو نه وه ته له نافع وه نه ویش له (ابن عمر) وه په زای خوا یان لی بیټ ده گڼر نه وه که پیغه مبه ر

واته: نه گه ر داوای قاپ و قاچا غ و پښداویستی پوژانه تان له خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ کرد له داوای په رده وه داوایان لی بکه ن و پو به پو مه بن ، له داوای په رده داوای بکه ن چونکه نه مه بو دللی ئیوه و نه واندیش پاکتره و بی کښه تره !.

نه مه هر چه ند پو به پوی خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ به لام ه موو ئافره تانی موسولمانانیش ده گرتنه وه ، تا دنیا خراب ده بیټ نه م حوکمه له ناو کومه لی موسولمانان پیویسته ئیشی پی بکریټ . دووهم: له سوننه تی پیغه مبه ر وه ﷺ :

(۱) فه رموده ی پیغه مبه ر ﷺ :

(المرأة عورة ، فإذا خرجت استشرفها الشيطان ، وأقرب ما تكون بروحة ربها وهي في قعر بيتها) ۱۲.

واته ئافره ت ه موو له شی عه وره ته ، نه گه ر له مال ده رچوو شه یتان داوای ده که ویت شوینی مه نگاوه کانی مه ل ده گرت ، داخو له کوئی ده توانی له خلیسکی به ریت ، یاپیاوانی پی گونا هبار بکات ، باشتین و ئارام ترین شویندیش که نه مین و نه مان بیټ وله په نای خوا دا بمینځته وه ماله که ی خو یه تی .

۱۱ (الأحزاب: من الآية ۵۳)

۱۲ الترمذي ۱/ ۲۱۹-۲۲۰، إرواء الغلیل ۲۷۳

۱۳ صحیح سنن أبي داود ۵۲۷۲ (حسن)

فهرمووی {لو ترکنا هذا الباب للنساء ؟} ^{۱۴} واته شتيکی باش بوو نه گهر ئه م ده رگايه مان بؤ ژنان جی هیشتبا . جانافع ده لی: عبد الله ی کوری عمر له و پوژده وه هه تا مرد به و ده رگايه دا نه چووه ژوری مزگه وت !! ^{۱۵}.

وه نه گهر ژنان له پیزه کانی دواوه بوان له مزگه وت ، نه وه پياوان به ئیمام و به مه ئمومه وه له سهریان بوو دواى سه لام دانه وه یان له شوینی خوین هه ل نه ستن و نه چنه ده ره وه تاژنان ده پون وده گه نه وه مال، بؤ نه وه ی تیکه لی و به یه ک گه یشتن له نیوان پياوان وژنان پونه دات، نه گهر بی مه به ست و بی نیازیش بیټ .

۵- وه (أبو داود) له (سنن) هکه ی دا له ژیر سهر دیږی {باب انصراف النساء قبل الرجال من الصلاة} دا فهرموده یه ک ده گپیږته وه که {أم سلمة} په زای خواى لی بیټ وتویه تی : (کان رسول الله ﷺ إذا سلم مكث قليلا وكانوا يرون ذلك كيما ينفذ النساء قبل الرجال) ^{۱۶}. وه نه جاریش ریوایه تی کړدوه . واته پیغه مبه ر ﷺ کاتیک سه لامی ده دایه وه که مټک راډه وه ستاو ده مایه وه ، بؤ نه وه ی

ژنان له پیش پياواندا بچنه ده رو تیکه لی پونه دات.

۶- ابن شهاب - په حمه تی خواى لی بیټ - وتی: (نه مه بؤ نه وه بوو نه گهر بؤچونه که مان وابی خواش له هه مووان باشتر ده زانیټ- تا ژنان پیش پياوان برپونه ده رو په له بکه ن پیش نه وه ی پياوان له جیگای خوین هه لېستن و بچنه دهر). وه فهرموده یه کیشمان له (أم سلمة) وه په زای خواى لی بیټ بؤ دینیتته وه که: {کان یسلم فینصرف النساء فیدخلن بیوتهن من قبل أن ینصرف رسول الله ﷺ} .

واته: پیغه مبه ر ﷺ سه لامی دایه وه وژنان یه کسهر ده سستیان ده کړد به چونه ده ره وه و مزگه وتیان به جی ده هیشت و ده چوونه وه مال و دواى ژنه کان نه مجار پیغه مبه ر ﷺ له جیگه ی خوی هه ل ده ستاو له مزگه وت ده چووه دهر .

۷- النسائی ریوایه ت ده کات و ده لی: (ژنان نه گهر سه لامیان ده دایه وه و ده پویشتن پیغه مبه ریش ﷺ له شوینی خوی هه ل نه ده ستا، پياوانیش چه ندیان بویستایه دوعاو پارانه وه و ته سبیحات و نویژیان ده کړد، که پیغه مبه ر ﷺ هه ل ده ستا، پياوانیش هه ل ده ستان).

وه (الحافظ ابن حجر) وتویه تی: (نه وه فهرموده به لگه یه له سهر نه وه ی که تیکه ل

^{۱۴} صحیح سنن أبي داود ۴۶۲

^{۱۵} صحیح سنن أبي داود ۴۶۴

^{۱۶} صحیح سنن أبي داود ۱۰۴۰

بوونی ژنان به پیاوونی بیگانه له سه رجاده و
پښتو کولانه کان و بازار په کانیشدا هر
ناپه سندو باش نی یه، واته (مکروه) ه چ
جای ناو مالانیش .

۸- وه له (أم حمید الساعدي) وه که
چووه ته لای پیغه مبه ر ښی ووتوه :
(نه ی پیغه مبه ری خوا حه زده که م نوږ له
گه ل تودا بکه م) . نه ویش فه رمووی: (قد
علمت أنك تحین الصلاة معي، وصلاتك
في بیتك خیر لك من صلاتك في حجرتك،
و صلاتك في حجرتك خیر لك من صلاتك
في دارك، وصلاتك في دارك خیر لك من
صلاتك في مسجد قومك، وصلاتك في
مسجد قومك خیر لك من صلاتك في
مسجدي) ^{۱۷} واته : به دلنیا یی زانیم که
حه زده که ی نوږ له گه ل مندا بکه ی، به لām
نوږ کردنت له ژوره که ی خوتدا خیر تره
له نوږ کردنت له خانوه که ی خوتدا، وه
نوږ کردنت له خانوه که ی خوتدا خیر تره
له نوږ کردنت له مزگه وتی گه په که که تدا،
وه نوږ کردنت له مزگه وتی گه په که که ی
خوتدا خیر تره له نوږ کردنت له گه ل
منداو له مزگه وتی من دا .

۹- وه له عبدالله ی کوپی عومه ره وه
په زای خوا یان لی بی پیغه مبه ر ښی

فه رمووی ته تی (لا تمنعوا النساء أن یخرجن إلى
المساجد، و یوکن خیر هن) ^{۱۸} واته: ژنان
قه ده غه مه که ن له چونیان بۆ مزگه وت،
به لām مال له کانیان بۆ نه وان باشترو خیر
ترو سه لامه ت تره .

۱۰- وه له (أبو هريره) وه په زای خوی
لی بی که پیغه مبه ر ښی فه رمووی ته تی:
(خیر صفوف للرجال أولها و شرها آخرها،
و خیر صفوف النساء آخرها و شرها أولها) ^{۱۹}
واته: باشتین ریزی پیاوان یه که میانه
خراپ ترینیشیان دوا یه میانه، باشتین ریزی
ژنانیش دوا یه میانه و خراپ ترینیشیان
یه که میانه، له مزگه وتی که ژن و پیاو
نوږ تی تیدا بکه ن به جه ماعه ت .

نه مانه هوموویان له بواری به نده تی و
نوږ کردندا بون که باسما ن لیوه کردن، که
بابای موسولمانان چ پیاو چ ژن له و
حاله تانه دا ژور خوی دوردی گریت له خوت
خوته و زه له ی شهیتان ومه کرو حیله کانی
نه ی ده بی له بواره کانی تری ژیاندا که
پوژانه له کاروباره کاندایه همیشه ویک
ده که ن ده بی چو ن بیت ؟!

۱۱- وه (ابن عباس) په زای خوی
لی بی گوتی : (له نوږ تی جه ژنی په مه زان

^{۱۸} بخاری / ۹۰۰ و مسلم / ۴۴۲

^{۱۹} مسلم / ۴۴۰

^{۱۷} رواه احمد ۲۶۵۵۰

له گهل پیغه مبهرو ابوبکرو عمرو عثمان دابوم نویزه که یان پیش خوتبه خوینده وه کرد، ئینجا دواپی خوتبه خویند رایه وه و پیغه مبهرو ښه دهرچو دیتم کاتی پیاوانی به دهستی خوئی داده نیشاندنه وه، وخه لکه که ی دپ پی ده دا تا ئافره تان تی بپه پن و بچنه دهر و له گهل پیاواندا ټیکه ل نه بن و نه یکه ن به هوسه) وه له پیاوایه تی موسلم دا هاتوه ده لی (یجلس الرجال ییده) واته به دهستی خوئی پیاوانی داده نیشاندنه وه به ئیشاره ت وه خه لکه که ی دپ پی ده دا تا ئافره تان تی په پین و بچنه دهر و له گهل پیاواندا ټیکه ل نه بن .

{ هه لویستی هاو هلان له م باره یه وه }

هه روه ها ئافره تانی صه حابه ﷺ خوئی زور ئاگاداری ټیکه ل بوون ده بوون له گهل بریانی صه حابه دا ، هه تاوه کو له مزگه وته هه ره قه له بالغ و له کاته هه ره قه له بالغه کانیش و له کاتی ریو په سمی حه ج کردندا و له (المسجد الحرام) دا ئه مه یان په چاو ده کرد .

۱- دایکی بروداران په زای خوای لی بی له کاتی ته واف کردندا خوئی له پیاوان جیا ده کرده وه و کراسیکی له بهر ده کردو له گهل یانا ټیکه ل نه ده بوو

٢- ئافره ټیکه پی ووت : (انطلقی نستلم یا أم المؤمنین) واته خیراکه ، په له که به ره و به رده په شه که دهرچو با دهستی لییده ی، وه لای دایه وه و تی : (انطلقی عنک) واته بو خوت بریو پی ناخوش بوو پازی نه بو نه چو تا له گهل پیاواندا ټیکه ل نه بیټ .

۲- وه له سه رده می پیغه مبهردا له کاتی چونه ژوره وه ی که عبه ی پیروژدا ژنه کان پاده وهستان تاپیاوه کان ده هاتنه دهر ، ئه نجا ئه وان ده چونه ژور .

۳- ئافره ټیکه هاته لای عائیشه و ووتی : (ئه ی دایکی بروداران ، حه وت جار به ده وری که عبه دا سورامه وه و دوسی جاریش دهستم له به رده که دا) (عائیشه پی ووت :) خوا پاداشت نه داته وه ، خوا پاداشت نه داته وه ” ئه وه پاله په ستوو شان به شانت له گهل پیاواندا کرد . بوچی ته نها (الله اکبر) ت نه ده کردو تی نه ده په پیت ؟ .

۴- وه له (ابراهیم النحعی) یه وه ده لی (عومر ﷺ) نه ی ده هیشت پیاوان له گهل ژناندا ته واف بکه ن) .

هه‌روه‌ها ده‌لێ جارێکیان پیاویکی له‌گه‌ڵ ژناندا دیت ته‌وافی له‌گه‌ڵ ده‌کردن .
 .إمامی عمر به‌دار یا به‌قه‌مچی لی‌ی دا) .
 خ‌وای گه‌وره‌ نوێژی جومعه‌و جه‌ماعه‌تی له‌سه‌ر ژناندا لاداوه‌و له‌بری ئه‌وه‌ جیهادی ئه‌وانی کردوه‌ به‌ (حج م‌رور) هه‌جیکی مه‌برور . چونکه‌ باشترین حاله‌ت و هه‌وانه‌وه‌ی ئافره‌ت ئه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ نیۆ م‌الی خ‌وی دابێت .

له‌ به‌ر هه‌مه‌کانی تیکه‌لی

ئیمامی {ابن قیم الجوزیه} په‌حمه‌تی خ‌وای لی‌ بێ ده‌لێ : (ه‌ناری ک‌اری و سازاندن و په‌خساندن مانه‌وه‌و تیکه‌لاو بونی ژن و پیاو بنچینه‌و بنه‌ماو سه‌ری هه‌موو شه‌په‌لاو ئاشوبیکه‌ و ده‌بیته‌ ه‌وی داپزان و بۆگه‌ن کردنی کۆمه‌ل ، یه‌کیکیشه‌ له‌هه‌ره‌ گه‌وره‌ترین ه‌ۆکانی هاتنه‌ خواره‌وه‌و دابه‌زینی سزا {العقاب} گشتی‌یه‌کان بۆ سه‌ر هه‌موو گرۆهی م‌رو‌ف له‌سه‌ر زه‌وی) هه‌روه‌که‌ یه‌کیکه‌ له‌ ه‌ۆکاره‌کانی بۆگه‌ن بوونی کارو باره‌ گشتی‌یه‌کان و تاکی‌یه‌کانی م‌رو‌ف . تیکه‌ل بوونی پیاوو ژن ده‌بیته‌ ه‌وی سه‌ره‌ل‌دانی ک‌اری خ‌راپ و زینا که‌ ئه‌میش ه‌ۆیه‌کی سه‌ره‌کیه‌ بۆ مردنی کۆمه‌ل و داه‌ینران و له‌ناو چون ، ده‌بیته‌

ه‌وی دابه‌زینی ده‌ردو به‌لاو تاعونه‌ یه‌ک له‌ د‌وای یه‌که‌کان (الطرق الحکمیة) .
 سه‌ریاره‌ی ئه‌مانه‌ش دیاره‌ی ته‌لاق دان زۆر ده‌بیست ، خ‌ۆپازاندنه‌وه‌و جوانکاری و پ‌وت و ق‌وتی په‌یدا ده‌بیست .
 هه‌یاو ناموس ک‌زده‌بیست و نامی‌بیست ، ئه‌خلاق داده‌زژی و نامی‌بیست ، چاوه‌کان به‌ره‌لا ده‌بن و ناگیرین و نه‌زه‌ر زۆر ده‌بیست و زینای چا‌و ئاسان ده‌بیست ! ، وه‌ه‌ۆیه‌که‌ بۆ بلا‌و بونه‌وه‌ی به‌لا‌ی ئه‌وین و هه‌ز لیکردن و د‌لداری که‌ دین و دنیا ده‌سو‌تی‌بی . چ‌ون ئاگر پ‌وش و په‌لاش ده‌سو‌تی‌بی .

که‌واته‌ ئه‌ی سه‌ر په‌رشتیارانی

ژنان و خوشکان و ک‌چان

بیربکه‌ نه‌وه

شه‌رم بکه‌ن و باش تی‌پامینن ، سبه‌ینی ئیوه‌له‌به‌ر ده‌م په‌روه‌ردگارا پاده‌گیرین و د‌لدایان لی‌تان ده‌پرس‌ریته‌وه‌ به‌رامبه‌ر به‌وه‌ هه‌موو گ‌وناح و تاوان و سه‌ر پی‌چیانیه‌ی که‌ ک‌چ و ژن و ئافره‌تان‌تان ده‌یان که‌ن ، پ‌ۆژانه‌ له‌پ‌وتی و ق‌وتی و خ‌ۆپازاندنه‌وه‌و خ‌ۆب‌ۆن خ‌ۆش کردنه‌ی بۆ غه‌یری می‌ردی خ‌ویان ده‌ی که‌ن ، هه‌ر به‌رامبه‌ر به‌و تیکه‌ل بوون و مانه‌وه‌ی ئافره‌ت له‌گه‌ڵ پیاواندا ده‌یکه‌ن بێ

گه وره ن که ژنانتان ، کچانتان، کورانتان به گه نچ و پيره وه به ره و ئاشوب و فیتنه جلّه و کیش ده کات و ئابرو و ئیمانان بى هیژ ده کات وه دهر باره ی ئه وه موو ئامیرانه گوتراوه : تهنه بیستنی ئه و شته خراپانه دهنه هوی به هیلاک چوون و ئیمان و حه یا له ده ست چوون . ئه ی که واته ده بی شپړی بیستن و بینین به یه که وه چوون بیت .

ده ی موســـــولمانان کچـــــان و خیزانه کانتان و خوشکانتان بپاریژن و که م ته رخه می مه که ن، با نه که ونه به ر قه پالې برسی و شه پوال پیس و پیاوانی بیگانه با وه ک پلنگی برسی لرفیان نه دن :

إن الرجال الناظرین إلى النساء

مثل السباع تطوف باللحمان .

إن لم تصن تلك اللحوم أسودها

أكلت بلا عوض ولا أثمان .

واته : ئه و پیاوانه ی ته ماشای ژنان ده که ن وه ئه و درندانه وان که شالاو بۆ نیچیره کانیا ن ده به ن و به ده وریاندا ده خولینه وه و دم له که لاکیان ده خه ن . ئه گه ر پاسه وانه کان ئه و نیچيرو گوشتانه له چنگی درنده کان نه پاریزن . لرف ده درین و بی به رامبه ر و به لاش ده خورین .

ئه وه ی ئاگاتان لیان بیت . هه روه ک پیاوانیش خویان له و گوناخانه به شدارن . ئه وه ته په سولی خوا ﷺ ده فهرموی : (الرجل راع على أهله وهو مسئول عن رعيته)^{۲۰} واته : پیاو به ر پرسیاره له سهر خاوو خیزانی و هه موو ئه ندامانی خیزانه که ی و لی ده پرسریتنه وه چونکه ئه و شوان و سهر په رشتیارو به ر پرسه له به رامبه ریاندا .

وریا بنه وه : تیکه لی و تهنه ابونی زن و پیاو سهر ده کیشی بۆ خراپ تر و دواړو ژیکي تاریک و... !!

باش بزنان : که خوډاپوشین و خو پاراستن دوو پالېشتی گه وره ن بۆ پاراستنی پروو سوری ته ی و شه ره ف و ناموسی مړوځ، وه ریز گرتن و نه شکاندنی ئه و به ریه ست و سنوران ه ی ئاینی پیروزی ئیسلا م داین او ه بۆ ئه و په یوه ندی په په گه زیانه ی نیوان پیاو زن، که بریتین له به هیژ ترین زمانه ی پاراستن (صمام الأمان) بۆ بلاو بونه وه ی ئاشوب و سهر شوړی و نامه ردی و داوین پیسی .

وریا بن سهر کردنی فلیمی پروت و بی ئابرویی له ته له فزیون و که نال له هه وایه کان و فیدیو سی دی .. به لایه کی

جا نه گهر نه م شهره ف و ناموسه به م
 قه لا و شورانه واته (خوداپوشين و
 پوشاکي خو پاريزی له نيکه لې)
 نه پاريزين چاک بزانه به ه زاران ديوارو
 بهر به ست ناپاريزين و له بهر دم نه و
 هه موو شالاوه نيکشکينه رانه دا خوناکرن
 و دهرمين و دهرپوخين و گورگ و مهر
 نيکه لې دهرين نه و کات گريان و خه فته
 و دادو هاوارو له چوک خودان نايان
 گيرپته وه و په شيمانی سودی ني يه ،
 (دواي شکاني ده ست په کو په کو بایه خي
 نی يه) .

خه تاو لومه و سه رزه نشتی سه ر ه تاو
 کوتايش هه ر بو سه رپه رشتياري کچانه
 که به ده ستی خو ی په تی خراپی له نيوان
 کچی خو ی و پياوی بيگانه دا رايه ل
 کردوه و جله وی بو کچه که ی يا خوشکه
 که ی يا خيزانه که ی شل کردوه .

أتبکي علی لبني وأنت قتلتها.

لقد ذهبت لبني فما أنت صانع ؟

نه وه بو کچه که ت ده گريت له کاتيکدا که

خوت کوشنت

به راستی کچه که ت رویشنت به لام تازه تو
 چ ده که يت ؟

نعب الغراب بما كره...ت، ولا إزالة للقدر
 تبكي وأنت قتلتها ... اصبر، وإلا فانتحر
 واته نه وه تو ده گريت له کاتيکدا تو
 خوت کوشنتو ته ! گريان دادت نادات جا
 ياسه بر بگره له سه ر نه و شوريه نه گينا
 خوت له ناو بهر ! .

کاره ساته سه رشور کهر و دل ته زينه کاني
 نيکه لې و ته نها بون شاهيدن

که شکولي تويزه ره وان وليکول ره وان
 پرپه تی له ديارده دزيوه کاني نيکه لې
 ومانه وه ، کاره ساتی دل ته زين ،
 سه رشوري و حه يابه ره ی سوک و
 پرسوايی ، ناو زپاوی وا که دل نه قل و
 ميشکی مروژ له کار ده خن و چه پوکيکی
 به هين له پوی هه موو نه وان ه ی ديفاع
 له نيکه لې ده که ن و بيانوی بو ده هيننه وه
 و شه رعی په تی پيده دهن و ده مه قالی
 ده که ن له سه ری ، دواي نه وه ی
 راستيه کان پون و ناشکرا دهرين .

سه ر ژميري له و ولاتانه ی که نيکه لې و
 به ره لايی پياو و ژن تي ياندا شتيکی
 ناسايی په په رده ی لاداو له سه ر مه ترسی
 نه وه هه موو نيکه لې په بو دين و دونيا .

و آخر دعوانا
 (أن الحمد لله رب العالمين)

گرنگی پوښاکي شهرعي بو نافرته تي موسولمان

خوشکشان:

م. ناسوده بايز وه سمر احمد

بسم الله الرحمن الرحيم

بوچونه سنور دراوه کهي، هه ولې پړيک
خستني يان ته و او کړدني بدات “ چونکه
نيردراوه له لايه ن خواي داناو کاريه جي
که ته نهاخوي به رژه وهندي به نده کاني
ده زاني. يه کيک له فهرمان پيکراوه
پيويستکراوه کان به ده قي (قورئان
وسوننه ت) بريتي يه له خوداپوشيني
نافرته تي موسولمان، به داخيکي زوره وه
ئهمرږ ده بينين زوريه ي خوشکان و
دايکان و کچانمان پشتيان کړدوته
فهرمانه کهي خواو پيغه مبه ر ﷺ ، له
کاتيډا که به خته وهری و ناسوده ي و
سهره رزي و کامه رانييان له وه لامدانه وه ي
فهرمانه کاني خواو پيغه مبه ر ﷺ دايه،
وه ک په روه ردگار فهرمويه تي :

له راستيدا خوي گه وره و په روه ردگار
که پيغه مبه ري (ﷺ) ناردوه وه کو پړي
پيشانده ر بو ديني په هاو راسته قينه بو
ئوه ي که خه لک له تاريخيه کان پزگار
بکات بو به ديه ي ناني ته نهاپه رستي خوي
گه وره به ئه وپه ري مل که چ بونه وه
له هه موو فهرمان پيکراوو پړي ليگير او يکدا
، وه پيش خستني ئه و به ندايه تي يه
له سه ر هه و او ئاره زوي نه فس . وه
هه روه ها نيردراوه بو ته و او کړدني هه موو
په وشتيکي به رزو جوان و تيکده ريش بو
هه موو په وشتيکي ناشياوو نارپک .

پييازه کهي پيغه مبه ري خوا ﷺ له و
په پړي ته و او ه تي وبي که موو کو پړي دايه
له هه موو لايه نيکه وه وه بي پيويسته
له وه ي دروستکراويک (مرؤقيک) به بيرو

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ)^۱

(مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَشَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ)^۲

به لّام به پيچپه وانه وه كۆمه لّيك له
نافره تانمان وه لّامی بانگه وازه كانی سهر
شوری زهره رمره ندييان داوه ته وه وشوین
ناره زوی نه فس و شه يتانه كانی جنوكه و
ئینسان (شیاطین الإنس و الجن) كه وتون
وه پوښاکي شهرع و ئابرويان وه لاناوه
بۆ پوښاکي بی باوه پانی پوژئاوا به بیانوی
چهند دروشم و ناویك كه جگه له وتهی
بريقه دارو كه فی سهرئاو و خو خه له تاندن
و گهنج چه واشه كردن و كۆمه لگا به ره و
مه لدير بردن هيچی تر نيه !

چونكه نه پيشكهوتن و پرزگاری و
شارستانيهت به جل و بهرگ و پروتی و
بهره لایي وعاداتی بی باومرانه . وه نه
دواكهوتن و ژيرده سته ييش به پوښاکي
ئابرو و شهرعي ئيسلامه .

بۆيه “پيويسته به خوماندا بچينه وه و
مه رجه كانی پوښاکي شهرعي له خوماندا
بهينينه دی .

وه ليړه دا به كورتی له چهند خاليكدا
مه رجه كان ده خه مه وه يادی خوشكانم به
نوميدي بيركردنه وه و سود وهرگرتن لييان
وه وازه ينان له پروتی پوښاکي موديرن
وه من خوازياری ئه وه نيم خوشكانی هاو
نه ته وه م په سه نايه تی داب و نه ريته جوانه
شهرعي يه كه ی دايك و داپيرانمان فری بده ن
به لكو ده لّيم كه نّيمه به خوشحالی
يه وه ده لّين كوردين با عاده ته به رزه
په سه نه كانمان نه گورپينه وه به داب و
نه ريتی پوخاوو داپزاوو بۆگه نی بی باوه ر
و به د پره وشتان

^۱ (الأنفال: ۲۴) . واته :تهی بپواداران وه لّامی خواو پيغه مبه ر ﷺ
بده نه وه كاتيك بانگیان كردن بۆ هر شتيك “ چونكه بانگه وازی
خواو پيغه مبه ر ﷺ مايه ی ژيانی راسته قينه به بۆ ئیوه . وه
به خته وهری ئیوه ته نها له وه دايه .

^۲ (النحل: ۹۷) . واته : هر پياوو نافرته تيكي ئيماندار، وه لّامی
داواكاری خواو پيغه مبه ر ﷺ بده نه وه و كرده وهی چاك بكن نه وه
نّيمه - واته ﷻ - ده يژيه نين ژيانتيكي باش وچاك وپاك، وه
پاداشتيشی دده يينه وه به گویره ی چاك ترینی كرده وه كانی .

سره کانس

پښتانه ژباړنې

۱/ پښتانه پښتانه که هه موولېش
 داپښتانه به بې جياوازي ، وه کو
 داپښتانه پښتانه وه ردو و باسک و سر
 و سينگ . وه په روږدگار فېرموږه تي :
 (وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ
 فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ
 بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ
 أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ
 إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَاءَهُنَّ
 أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ
 الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ
 النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ
 وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ)^۳
 ۲/ ده بېت پښتانه که سره رنج پاکښ
 نه بېت ، به شپوه يه که نه خش ونيگار و
 بريقت دار کـــراو نـــه بېت .

۳/ پښتانه ته ستور بېت ، واته وا ته نک
 نه بېت که لاشه ي تېدا ديار بېت .
 ۴/ پښتانه فراوان بېت و ته سک نه بېت
 شپوه ي له ش دريخت و بېت هه ي تاوان .
 ۵/ نابېت بون خوش کرابېت .
 ۶/ نابېت له پښتانه پياوان بچېت .
 ۷/ له يه کچو نه بېت له گه ل پښتانه
 کافران و خوا نه ناسان ، وه کو نه وه ي
 کورت بېت بونموونه .
 ۸/ پښتانه نه بېت يه کجار گران به ها
 و ديار بېت ، بون درکړنې ناوبانگ و خو
 ناساندن . چونکه ده بېت هه ي پيسوايي و
 پښتانه ناگړين له پوځي زيندوبونه وه دا .
 له کوټاييدا “ خوشکي موسلمان له خوا
 بترسه وچاودېري بکه ، وه بزانه که نه مړو
 کار ده که يت و مو حاسه بهت له گه ل ناگړي ،
 به لام به ياني مو حاسه به يه به بې درفست
 ماني نه نجامداني کار .
 وه هه موو شتيکي به نرځ ، وه کو
 مرواريه که نه گه ر بزر بېت يان له ناوېش
 بچېت شوېني پر ده کړي ته وه ته نها تو
 نه بېت که شوېنت به هېچ ناگړي ته وه .
 نه ي نه و خوشکي ستمت له خوت
 کړدوه ، فريو مه خو (مه خه له تي) به

^۳ (النور: ۳۱)

نافرستانى بى ټاپو (بى شهرم) و هاو
شيوه كانيان چونكه خواى گه وره له
باره يانه وه ده فهرمويت :

(وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ
قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ
أُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْإِطْعَامِ لِيْلٍ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ
هُمُ الْغَافِلُونَ)

واته : له پاستيدا نه وان ته نها وه كو
نازله وان به لكو گومرا تريشن له نازله
وه نه وان نه هلى ناگرن).

پيش نه وهى سه رپنچى خوا بكهيت
بیر بكه وه و (له يادت بى) كه مى ژيانى
دونيا و خپرايى به سه رچوونى.
كه مېونه وهى ته مهن و بى نه مېكى و
تاسه رنه بوونى بو هيچ كه سيك.

پروانه كه سانى عاشقى دنيا چون بى
هوش و (بى ناگان) له ده وريدا به
خواردنه وهى تالى و سزاي جوراو جور
كه ميك راده بوين و پيده كهنن به لام
ده رنه جام زور ده گرین و بى هيو ده بن.
خواى به خشنده هيدايه تمان بدات.

عائيشه په زاي خواى لى بيت فهرموى :
پنغه مېهر ﷺ فهرمويه تى : (لا يقبل الله صلاة
حائض الا بخمار)^(۱).

واتا : (په روه رډگار نويزى هيچ نافرته تيكى
بالغ وه رناگريته به سه رپوشه وه نه بيت).
وه عوبه يدولالى خه ولانى فهرمويه تى : (كانت
ميمونة - زوج النبي ﷺ - تصلي في الدرع
الواحد و الحمار، وليس عليها إزار)^(۲).

واتا : ميمونة - خيزانى پنغه مېهر ﷺ - نويزى
ده كرد به سه رپوشه وه و له ته نها يه ك كراسى
دريزى سر تا پاوه. بى نه وهى پوښاكي تری
تابيهت به ژيره وهى له بهر بيت.
كه واته دروست نى يه نافرته له م شيوه يه
كه م تری له بهر بيت بو نويز.

به لام نه گهر زياتر له م شيوه يه پوښيت ،
واته سه ره راي له چه ك و كراسه دريژه سر تا
پايه كى ئيزار كيش بكا ته به رى ، واته
له ناوه پاستى يه وه بو ژيره وهى شتيكى تريش
بكا ته بهر نه وه باشتره ، چونكه پنغه مېهر ﷺ
ده فهرمويت : (تُصلي المرأة في ثلاثة أثواب: درع
و خمار و إزار) البيهقي بسند صحيح. وقام للمة: ۱۶۲ [سمرأ]

(۱) صحيح أبي داود ۵۹۶

(۲) مالك في الموطأ ، تمام المنة ص ۱۶۲.

⁴ الأعراف: ۱۷۹

له حوكمه كاني جومعه

(من أحكام الجمعة)

م. عبدالكريم

پيش نويز و وتار خويني مزكهوتي نيمان

نويزي جومعه له سه ركي فهرزه ؟

نويزي جومعه فهرزه : له سه ره موو پياوي
(نكر) بالغ وثيرو موسولمان. به لگه
فهرزيه تي قورئان وسوننه ته.

په روه ردگار فهرمويه تي : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ
اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) ١.

عن النبي ﷺ قال: (الجمعة حق واجب
على كل مسلم في جماعة إلا أربعة: عبد
مملوك، أو امرأة، أو صبي، أو مريض)
٢. ماناي فهرموده كه: جومعه حه قايكي
فهرزه له سه ره موو موسولمانيك
به كومه ل بيكات، ته نها چوار كه س نه بي:
(١) بهنده يه كي خاوه ندار، به لام نه گه ر
خاوه نه كه ي ريگه ي پي دا فهرزه بجيت
(٢) ثافره ت، (٣) مندا ل (٤) نه خو ش .
وه مهره ها (٥) نه وكه سه ي له كاتي

نويزي جومعه دا له سه فهردايه ، جومعه ي
له سه ره فهرزني يه . به به لگه ي حه ديسي
(ليس على مسافر جمعة) ٣.

نايا بو نه نجامداني نويزي جومعه به
مهرج گيراوه ريگه پيدان له لايه ن
(الإمام الأعظم) وه ؟

وشه ي (إمام)، زانايان به كاري نه مين
و مه به ستيان نه وكه سه يه كه خاوه ني
گه وره ترين ده سه لات بيت له ولاتدا.
له سه رده مي زاياني پيشودا به (خليفة ي)
موسولمانان نه وترا (إمام). به لام ئيستا
شيوازي حوكم گوراوه و پي نه وتريت
(ملك - أمير - شيخ - رئيس - سلطان).

وه به مهرج نه گيراوه بو نه نجامداني
نويزي جومعه ، ريگه پيداني (الإمام
الأعظم) نه گه ر به مهرج بگيرايه ، نه بوايه
بو مهره موو نويزه كان ريگه پيداني (إمام)
به مهرج بگيرايه . له به ر نه وه ي ته نها له

وشه ی (الصلاة) گشتی یه و هه موو نوږتیک ئه گریته وه، جومعه ش نوږتیه و نوږتی جه ماعه تیش دروسته به یه ک که س بگریت له گه ل پشش نوږتدا.. نوږتی جومعه ش نوږتیکه له نوږتیه کان، هر که سیک بؤ کردنی نوږتی جومعه به مه رجی بگریت ژماره یه ک له خه لک جیا له ژماره ی نوږتیه فزه رزه کانی تر، پیویسته به لگه ی پی بیت ..

ئوه ی جیگه ی سر سورپانه بؤ کردنی نوږتی جومعه ده بی ژماره یان چهند که س بیت ، تا پانزه قسه ی له سره ، به بی ئوه ی هیچ به لگه یه کیان به دهسته وه بیت تنها قسه ی ئوه که س یان نه بیت که ده لیت، جومعه دئه مه زریته هره وه کو چوږ نوږتیه کانی تر دئه مه زریږ.

پاستی ئوه یه : نوږتی جومعه فزه رزیکه وه کونوږتیه فزه رزه کانی تر، جا هر که سیک جوړه مه رجیک به پیویست بزانی بؤ نوږتی جومعه ، جیابی له مه رجی نوږتیه کانی تر، ئوه مه رجی لی قه بول ناکریت ، به بی به لگه ی صحیح و صریح . ئه گه ر له شویندیکدا تنها دوو پیاو هه بوو، یه کیکیان هه سستیت وتار بخویندیه وه و ئوه ی تریان گوئی بگریت

سهرده می (رسول الله ﷺ) دا ده بویه بکرایه و هیچی تر. " چونکه هیچ شتیکی به پاستی له پیغمبر ﷺ نه هاتوه له م باره یه وه .

به لام بؤ کردنی چهند جومعه یه ک له شاریکدا، به مه رج گیراوه هیشتنی ئوه شوینه ی که سهر په رشتی مزگه و ته کان ده کات وه کو (أوقاف)، تا کردنی نوږتی جومعه نه بیته گالته جاپی و (فوجی) و، هه رچه ند که سیک له گه ر په کیکدا هه ستن به کردنی نوږتی جومعه .

که واته چندی (تعدد) جومعه به بی پیویستی (ضرورة)، پیچه وانه ی سوننه ته . ئه مه یش بؤچونی زانای به ناوبانگ (ابن عثیمین) ه.^۴

چهند که س بن ده توان نوږتی جومعه بکه ن ؟

بؤچونی شیخ الاسلام ابن تیمیة رحمه الله - ئوه یه که ئه فزه رمویت: بؤچونی ئوه زانایانه ی که ده فزه رمون سی که س بن واجبه له سهر یان نوږتی جومعه بکه ن و ته یه کی به هیزه . به به لگه ی هه دیسی:

(ما من ثلاثة في قرية لا تقام فيهم الصلاة الا استحوذ عليهم الشيطان).^۵

^۴ (الشرح المنع على زاد المستقنع) (۳۴-۳۳/۵)

^۵ (مسند أحمد).

نویڅی جومعه نه کات، چوار پکاتۍ نیوه پږ
بکات.

به چس فریای نویڅی جومعه ده که ویت ؟
هه رکه سیڅ فریای یه پکات له نویڅی
جومعه بکه ویت، نه و فریای نویڅی
جومعه که وتوه .

به لگه یش له سهری فهرموده که ی
أبی هریره یه خوی لی پازی بیت،
به ده قی:

(من أدرك ركعة من الجمعة، فقد أدرك
الجمعة) ^۸. که واته گه شتن به به سیڅ
له وتاردا، به مه رج نه گیراوه پږ گه شتن
به نویڅی جومعه دا . هه رکه سیڅ فریای
یه پکات له نویڅی جومعه بکه ویت،
دلنیا به فریای نویڅی جومعه که وتوه .

نه و پریوايه ته ی که ده وتریت دوو وتاره
که له شوینی دوو پکاته صحیح نی یه .

حوکمی نویڅی جومعه له جه ژندا

۱/ زیدی کوپی نه رقه م ﷺ
فه رمویه تی:

(انه ﷺ صلى العيد، ثم رخص في
الجمعة، فقال من شاء أن يصل
فليصل). ^۹ واته: پیغه مبه ری خوا ﷺ نویڅی

، پاشان هه ستن پیکه وه نویڅی جومعه
به کومه ل بکه ن، نویڅی جومعه یان جی
به جی کردوه . که واته هه موو شویندیک
نویڅی جومعه ی تیدا ده کریت، نه گه ر
لادی بیت یان دهشت بیت، یان شوینی
پشودان بیت. ابوهریره نه فهرمویت،
نامه یان نویسی پږ امامی عمر ﷺ ،
پرسیاری جومعه یان لی کرد، له وه لأمدا
فه رموی: جومعه بکه ن له هه ر شویندیک
بوون ^۶.

إمامی مالک - ره حمه تی خوی لی
بیت - ده یفه رمو، صه حابه کانی
پیغه مبه ر ﷺ نویڅی جومعه یان نه کرد
لای نه م ناوه، له نیوانی مه که و مه دینه دا.

نه گه ر که سیڅ نویڅی جومعه ی

فه وتا نه وه چ نویڅیک ده کات ؟

قال عبد الله ابن مسعود ﷺ (ومن فاتته
الركعتان فليصل أربعاً). ^۷

واته: هه رکه سیڅ نویڅی جومعه ی
فه وتا باچوار پکات بکات، واتا نویڅی
نیوه پږ بکات. که واته: نویڅی نیوه پږ
(أصله)، واجبه له سهر هه رکه سیڅ که

^۶ ابن أبي شيبه: سه نه ده که شی صه حیه

^۷ رواه ابن أبي شيبه في المصنف (۱/۳۶/۱)

^۸ أخرجه النسائي و الحاكم ثلاثة منها .

^۹ رواه أحمد و أبو داود و النسائي و ابن ماجه و هذا الحديث
قد صححه ابن المديني وحسنه النووي.

(واجب) بوونی نوپژي جه ژن، هه روه كو چۆن نوپژي جومعه واجبە .

چونكه گهر نوپژي جه ژن واجب نه بوایه، چۆن جومعه ی پي لا نه چو؟ .

۲/ فه رموده ی (قد اجتمع في يومكم هذا العیدان، فمن شاء أجزأه من الجمعة، وإنا مجمعون) ^{۱۰} واته: له م پۆژه تاندا (پۆژي جومعه) دووجه ژن كۆبۆته وه، هه ركه سيك ئاماده ی نوپژي جه ژن بيته، له بری نوپژي جومعه يشی ده كه ويته، وئيمه نوپژي جومعه ئه كه ين إن شاء الله.

حوكمه ی خو شوشتن

بو نوپژي جومعه

ئه وفه رموده سه حيانه ی كۆمه ليكي زۆر له سه حابه پيوایه تيان كردووه، ئه وه ده كه يه نيته كه خوشوشتن بو نوپژي جومعه (واجب) ه، له وفه رمودانه ش :

۱/ (غسل الجمعة واجب على كل محتلم) ^{۱۱} واته : خوشوشتنی پۆژي جومعه (واجبه) له سه ر هه موو بالغيك.

۲/ (إذا جاء أحدكم الجمعة فليغتسل) ^{۱۲} واته: هه ركه سيك له ئيوه هات بو نوپژي جومعه، باخوی بشوات . كه سيكيش

جه ژني بو كردن، ئينجا پوخسه تی دان بو جومعه، فه رمووی هه ركه سيك ئه يه ويته نوپژي جومعه بكات بابيكات.

ئه م فه رموده يه ئه وه ئه كه يه نيته كه نوپژي جومعه، له دواي كردنی نوپژي جه ژن كردنی ئه بي به پوخسه ت، ئه گه ر هه نديكيان بيكه ن ئه وه شايه نی پاداشتن. وه (واجب) نی يه له سه ريان، وه هه يچ جياوازيه كيش نی يه له نيوان پيش نوپژ (امام) و خه لكيدا .

له سه رده می خه لافه تی (ابن الزبير) دا جه ژن كه وته پۆژي جومعه وه، ابن الزبير ده رچونی بو نوپژي جه ژن دواخست تاوه كو پۆژ به رز بوه وه، ئينجا ده رچو وتاری دا وتاره كه ی دريژ كرده وه، ئينجا دابه زی ونوپژي كرد. خه لكه كه ئه و پۆژه نوپژي جومعه يان نه كرد، ئه مه يان باس كرد لای (ابن عباس) په زای خوايان لی بيته، فه رمووی: سوننه تی پيكاوه .

(ابن الزبير - په حمه تی خواي لی بيته - كه ئه م هه والاه ی پي گه يشته، فه رمووی عمری كورپی خطابم بينيوه، ئه گه ر دوو جه ژن له يه ك پۆژدا بووايه هاو وينه ی ئه م كاره ی ئه كرد).

ئه م فه رموده يه ش به لگه يه له سه ر

^{۱۰} النسائي والحاكم ووافقه الذهبي، صحيح.

^{۱۱} أخرجه البخاري ومسلم عن أبي سعيد الخدري.

^{۱۲} أخرجه البخاري في صحيحه.

هۆیه که واجب بیئت ئەو بى گومان
وتاره که، که مه به ستى سه ره کى یه ئەویش
واجب ده بیئت. به لام به شىکیش نیه
له نوێژه که، وهك چۆن پیشتر پونکرایه وه.
۲/ پیغه مبه ر (ﷺ)، حه رامى کردوه
قسه کردن کاتیک وتار بیژ وتار
ئه خوینی و، فه رمویه تی:

(إذا قلت لصاحبك : يوم الجمعة أنصت
والإمام يخطب فقد لغوت) ^{۱۴}

واته : ئەگەر به هاو پیکهت ووت
بى دهنگ به له پۆژى جومعه داو ئیمامیش
وتارى ئه خویند، دلنایه (له غوت)
کردوه. که واته گوی گرتن له وتار،
واجبه. جائه گەر گوی گرتن له وتار واجب
بیئت، ئیتر وتاره که چۆن واجب نیه !.

۳/ ئەگەر وتار واجب نه بیئت، که واته
نوێژى جومعه ش وهكو باقى نوێژه كانى
ترى لى دیت و، خه لکی هیچ سودیک
وه رنناگرن له و کۆبونه وه یاندا.
وه گه وره ترین مه به ست بۆ کۆبونه وه ی
خه لک له و پۆژه دا، ئاموژگاری خیرو، بیر
خستنه وه ی موسولمانانه.

۴/ به رده وام بونی پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ
وتارى جومعه، پونکردنه وه ی فه رمانی
خوایه و، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمویه تی

ئه گەر خۆی نه شوات نوێژه که ی دروسته
، به لام گونا ه باره. ئەم خۆشوشتنه
به تایبته ئه وکه سانه ئه گرێته وه که ده چن
بۆ نوێژى جومعه. که واته ئافرهت
ناگرێته وه ، ههروه ها ئه وانه ش که ناچن
بۆ نوێژى جومعه. به لام به داخه وه،
زۆریه ی خه لک له م خۆشوشتنی پۆژى
جومعه یه سست و به شتیکى قورسى
ئه زانن.

حوکمه ی وتاری جومعه

وتاری پۆژى جومعه واجب. چونکه
هیچ کاتیک نه بووه پیغه مبه ر (ﷺ)،
وتاری نه دابیت له پۆژى جومعه دا.
به لگه یه له سه ر واجبی وتاری پۆژى
جومعه بریتى یه له:

۱/ په ره ر دگار فه رمویه تی:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ
الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) ^{۱۳}

واته : ئاماده بن بۆ نوێژى جومعه، وه
تیکۆشن به بایه خه وه به ره و جومعه
برۆن. پۆیشتن بۆ جومعه هۆیه بۆ ده ست
که وتنی خیری جومعه واجب که. جا ئەگەر

^{۱۴} أخرجه البخاري ومسلم

^{۱۳} (الجمعة: ۹)

(صلوا كما رأيتموني أصلي) ^{۱۰}.

واته : وهكو چوون من ئه بېنن نويز د هكهم ئاوا نويز بكن . ئايا ئه م به رده وام بونه ش ، نابيتته به لگه بو واجب بوونى وتارى پوزى هينى ؟.

شيوازي وتار ده بى چوون بيت و چى تيا بگوته ؟

مه به ستى سهره كى له وتار ، هاندانى خه لكه بو خيرو كارى چاكه و خو پاراستنيانه له كارى خراپه . ناوه پوكى وتار ئاوايه ، نه كه مه به ست له وتار ته نها برىتى بيت له به مخرج گرتنى الحمد لله ، يان سه لاوات له سهر پيغه مبه ر ﷺ ، يان خويندى چهنه ئايه تيك . بوونى ئه مانه ، بى گومان له هه موو وتاريكدا هيه و جيگه كيشه نى يه .

دواى الحمد لله وصيه لاوات چى نه وتريت ، نه وه مه به ستى سهره كى يه .

جابرى كورى عبدالله نه فه رمويت :

كان رسول الله إذا خطب احمرت عيناه ، وعلا صوته ، واشتد غضبه ، حتى كأنه منذر جيش يقول : صباحكم ومساءكم ، ويقول أما بعد ، فإن خير الحديث كتاب الله ، وخير الهدي هدي محمد ﷺ وشر الأمور محدثاتها وكل بدعة ضلالة).

وفي رواية :

(كانت خطبة النبي ﷺ يوم الجمعة ، يحمد الله ويثنى عليه ، ثم يقول على أثر ذلك وقد علا صوته) وفي رواية اخرى : (من يهدي الله فلا مضل له ومن يضل فلا هادي له) ^{۱۶} . وللنسائي عن جابر (وكل ضلالة في النار) وإسناده صحيح : اي بعد قوله (وكل بدعة ضلالة) . والمراد بقوله (وكل بدعة ضلالة) صاحبها .

واته : پيغه مبه ر ﷺ كاتيك وتارى نه خوينده وه ، چاوه كانى سور هه ل نه گه را ، دهنگى به رز نه كرده وه ، تورپي زياتر نه بو هه روه كو چوون ئاگاداريان بكات كه سوپايه كه نه يه ويت بدات به سهرتانا ، له به يانيتان وئواره تانا .

پاشان ئه ي فه رموو ، دلنيا بن خير ترين قسه بوو وتريت ، قسه ي خوايه . خير ترين شوين كه وتن شوين كه وتن پيغه مبه رى خوايه ﷺ ، وخراپ ترين كار داهينراوه كانه له ديندا . وه هه موو داهينراويك له ديندا گومراي يه ، وه هه موو گومراييه كه بو ناو ئاگره . واتا نه وه كه سه ي شت دائه هييت له دينى ئيسلامداو له دينيش نى يه .

^{۱۶} صحيح مسلم .

^{۱۰} رواه البخاري .

شهریعتی ئیسلامی پاکي بۆ هاو له کانی
باس نه کړدو، فیږی نه کړدن و فره رمانی
پی نه کړدن به چاکه و، خراپه ی لی
قه دهغه نه کړدن، وه گهر کاریک له کاتی
وتاره که یدا پرووی بدایه پینومایی پیویست
و گونجاوی تیډا دهوت. "هروه چوون
کاتیک یه کیک له هاو له کانی هاته ناو
مژگه وت و دانیشیت پیښ نه وه ی دوو
رکات نویژی (تحية المسجد) بکات،
پیغه مبه ر ﷺ فره رمانی پی کړد
فره رموی هه سته دوو رکات نویژ بکه .
هروه ها له وتاری جومعه دا پیغه مبه ر
ﷺ ، باسی به هه شت و دوژه خی نه کړد،
وفه رمانی پی نه کړدن به ته قوای خوا.

کورتنی وتارو دریژی نویژ

عن عمار بن یاسر ﷺ قال: سمعت
رسول الله ﷺ يقول (إن طول صلاة
الرجل وقصر خطبته مئة من فقهه) ^{۱۸}.
واته: نویژ دریژی وتار بیژو، کورتنی
وتاره که ی، نیشانه ی شاره زایی یه تی.
ته واوی ریوایه ته که ش (فأطيلوا الصلاة
،واقصروا الخطبة، وإن من البيان لسحراً).
واته: نویژ دریژ بکه نه وه، وتار کورت
بکه نه وه. له پره وان بیژی داهیه کاریکه ری
وهکو سیحر .

له ریوایه تیکی ترډا نه یفه رموو:
هه رکه سیک خوی گه وره پینمونی بکات،
که س ناتوانیت گومرای بکات،
وه هه رکه سیکیش به هوی خراپیه وه خوا
گومرای بکات، که س ناتوانیت پینمونی
بکات. نه م فره مووده یه به لگه یه له سهر :
۱/ هه موو داهینراویک له دیندا
گومرای یه .

۲/ سوننه ته وتار بیژ دهنگی به رز
بکاته وه له کاتی وتاردا .

۳/ تاباتوانی ووشه یه ک کورت بی و
مانای ژور بکه یه نیت له وتاردا به کاری
بهینیت .

۴/ ووشه ی (أما بعد) بلایت، ناشکرایه
پیغه مبه ر ﷺ له هه موو وتاریکدا وتویه تی
دوای سوپاس وستایشی (الله).

۵/ خویندنی آیه (۱۰۲) له سوره تی (آل
عمران) وآیه (۱) له سوره تی (النساء) وآیه
(۷۰-۷۱) له سوره تی (الأحزاب) .

پیغه مبه ر ﷺ فره رمویه تی (کل خطبة
ليس فيها تشهد فهي كاليد الجذماء) ^{۱۷}.

واته : هه موو وتاریک که شایه تومانی
تیډا نه بیت، نه و وتاره وهکو دهستی بر او
وايه که هیچ سودی نی یه . وه پیغه مبه ر ﷺ
له وتاره کانیدا یاسای ئیسلام و

^{۱۷} أخرجه أبو داود (۴۸۳۱)

^{۱۸} رواه مسلم .

المنافقون). جاری واش هه بوو (هل أتاك حديث الغاشية) ی ئە خویند، له جیاتى (إذا جاءك المنافقون)، وه جاری واش الله به بوو له پکاتى یه که مدا (سبح اسم ربك الأعلى) ی ئە خویند و له پکاتى دووه مدا (هل أتاك حديث الغاشية) ی ئە خویند.^{۱۹}

ئایا به سه رج گهراوه وتاره کان به عه ره بهی بخویند ریته وه ؟

پاستى قسه ئه وه یه، به سه رج نه گهراوه به لکو واجبه وتاره که به زوبانی ئه و گه له بخوینریت که وتاره که ی بو ئه دریت و، به لگه یش له سه ری :

په روه ردگار فه رمویه تی : (وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ)^{۲۰}.
واته : هیچ پیغه مبه ریکمان نه نار دوه به زمانی گه له که ی خو ی نه بو ی ، بو ئه وه ی بو یان پون بکاته وه .

ئایا ئه گونجی خه لکی مووسلمان له مزگه وت بگه ریته وه و، نه ش زانن وتاریژ ه که یان چی ووتوه ؟!

مه به ست له در یژ ی نو یژ، در یژ یه ک بی ت نو یژ خو ی نه کان نا په حه ت نه کات، واتا مام نا وه ندی بی ت. شیخ عی مین په حمه تی خوا ی لب ی ئه فه رمو ی ت: جاری واهیه پیو یست ئه کات وتاره که در یژ بی ت، ئه مه ش ئه وه نا گه یه نی ت، که بووتر ی وتار بی ژ شار ه زانی یه. له بهر ئه وه ی کور تی و در یژ ی شتیکی نسبی یه. جاری واهه بووه پیغه مبه ر سور ه تی (ق) ی خویند ووه له وتاریدا.

خویندنی سور ه تی (ق)، به له سه رخو یی و وه ستان له سه ر ه موو ئایه تی ک، در یژه و، به لگه یش ه له سه ر دروستی تی خویندنی سور ه تی ک، یان هه ندیک، له وتاری هه موو جومعه یه ک .

ابن القیم فه رمویه تی (جاری واهه بووه پیغه مبه ر) وتاری کور تی هه بووه، جاری واش هه بووه وتاره که ی در یژ بووه، به گو ی ره ی پیو یستی خه لک. وتاری له کاتیکی، پیو یست دا در یژ تر بووه له وتاری به ر ده وامی .

سوننه ته چ سور ه تی ک بخویند ری ت له

نو یژ ی جومعه دا

جار جاری ک پیغه مبه ر (سور ه تی له پکاتى یه که می جومعه دا (سور ه تی الجمعة) و له پکاتى دووه مدا (إذا جاءك

^{۱۹}. مسلم وأبو داود

^{۲۰} (إبراهيم: من الآية ۴)

* کاتیک ته هاته ناو مزگهوت و
 نه گه یشته سهر مینبره، سهیری
 خه لکه که ی نه کرد، پاشان سه لامی لی
 نه کردن و دائه نیشته . پاشان بانگی
 جومعه ده درا.

نویژنی چونه ناو مزگهوت (تدیه

المسجد) له کاتنی وتاری جومعه دا

نه م نویژه سوننه تیکه موئه ککه ده،
 بویه له کاتنی وتاری جمعه یشدا دروسته
 بکریته و، خیرایی بکریته له کردنیدا،
 نه مه ش بۆ چونی (جمهور) ه.

زوریکیش له نه هلی عیلم ده فهرموون،
 نویژنی چونه ناو مزگهوت واجب ه
 به به لکه ی :

۱/ قال النبي ﷺ (إذا دخل أحدكم
 المسجد فلا يجلس حتى يصلي ركعتين) ^{۲۱}.

واته : نه گه ریه کیکتان هاته ناو
 مزگهوت با دو رکات نویژ بکات. مانای
 نه م فهرموده یه هه موو نویژیک
 ده گریته وه.

۲/ أن النبي ﷺ (رأى رجلاً دخل
 المسجد فجلس، قال أصليت؟ قال لا، قال:
 قم فصل ركعتين وتحوز فيهما) ^{۲۲}.

^{۲۱} أخرجه البخاري ومسلم

^{۲۲} أبو داود. ابن ماجه. عن أبي هريرة رضي الله عنه. وقال ابن
 القيم في زاد المعاد / ۴۳۴ : وإسناده ثقات

پاشان نه و دوو وتاره، نه گه ر ئایه تی
 قورئان نه بوو، نابیت ه گونا ه گورپینی بۆ
 زوبانی نه و گه له ی که قسه یان بۆ
 نه که یت. چونکه ته نه ا قورئان دروست
 نی یه گورپینی له زوبانی عه ره بی یه وه بۆ
 زوبانیکی تر .

چه ند حوكمیكس جورا و جور :

* نه گه ر له کاتنی وتاری پیغه مبه ردا
 ﷺ شتیک پروی بدایه یان که سیك
 پرسیاریکی له پیغه مبه ر ﷺ بگردایه ،
 وتاره که ی نه بری ویویستی که ی جی
 به جی نه کرد ، یان وه لامی پرسیاره که ی
 نه دایه وه، پاشان وتاره که ی ته واو نه کرد.
 هه روه ها نه گه ر هه ژاریکی ببینایه
 له ناوکومه لدا، یان که سیك پیویستی یه کی
 ببوایه، پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی نه کرد
 خیری پی بکه ن وهانی نه دان له سه ر خیر
 کردن . * پیغه مبه ر ﷺ له کاتنی وتاردا
 ذکر ی خوی بگردایه، به په نجه ی
 شایه تومانی ئیشاره تی نه کرد بۆ ئاسمان
 * کاتیک خه لك ناماده ی جمعه
 نه بوون پیغه مبه ر ﷺ به ته نه ا نه پویشته
 بۆ وتار خویندن، به بی پاسه وان و
 خزمه تکار. هه روه ها پوشاکی ره شی
 له به ر نه نه کرد تاییه ت بۆ پوژی جمعه

به لām نه کړدنی باشتړه، نه گهر
نه زاننه کان وا تښتگنه سوننه تی
(راتبه یه) ، یان وایزان واجبہ .
که واته هیچ نویژیک نیه پیی بگوتريت
(سنة الجمعة).

نایا دروسته موسافیر نویژن عسر
له گهل نویژن جومعه دا کوکاته وه ؟

دروست نی یه نویژن عسر له گهل
نویژن جومعه دا کو (جمع) بکریته وه .
له بهر نه وه ی نویژن جومعه نویژنکی
سهر به خوږه ، هندی مخرجی تایبه تی
هیه وه ، شیوه ی کړدنی له نویژنه کانی تر
جی او اوزه و، پاداشتیشی جی او اوزه
له پاداشتی نویژنه کانی تر .

هه روه ها سوننه ت ته نها بو
کو کړدنه وه ی نیوه پو له گهل عصر دا
هاتووه . به هیچ شیوه یه له سوننه تدا
نه هاتووه ، پیغه مبه ر (ﷺ) نویژن
عصری له گهل جومعه دا کو کړدبیته وه .
وه قیاسیش ناکریته سهر نویژن نیوه پو ،
له بهر جی او ازی زور له نیوان نویژن
نیوه پو جومعه دا .

واته : پیغه مبه ر (ﷺ) پی او یکی بینی
هاته ناو مزگه وته وه ، فهرموی : نویژن
کړد ؟ وتیننه خیر ، فهرموی :
هسته دوورکات نویژیکه .

۳/ قول النبی (ﷺ) (إذا جاء أحدكم يوم
الجمعة وقد خرج الإمام، فليصل ركعتين
وليتجوّز فيهما).

واته : نه گهر یه کیکتان هاته ناو
مزگه وت ، له پوژن جومعه دا و ، نیمام
وتاری ده خویند ، با دوورکات نویژن بکات ،
وه خیرایی بکات له کړدنیدا .

نایا پیش نویژن جومعه سوننه تی راتبه
هیه وه کو نیوه پو عسر و به یانی ؟
شیخ الإسلام ابن تیمیة رحمه الله
نه فهرمویت : ۲۳

نویژن کړدن پیش جومعه دروسته و
چاکه ، به لām راتبه نی یه ، نه وه ی نویژن
سوننه ت بکات کارنکی ناپه سندی
نه کړدووه ، که سیکیش سوننه ت نه کات
هه رکارنکی ناپه سندی نه کړدووه ،
نه فهرمویت دادپه روه ترین قسه یه ، نه م
بو چونه . قسه ی نیمام نه حمه دیش
هه روايه .

۲۳ له (الإصناف ۲/۴۰۶).

له زانسته کانی قورئان

ئاماده کردنی م: شیرزاد عبدالقادر

شه رعیه کان ئاگادارو شاره زابین له بنه ما
و بنچینه کانی ئه و زانسته ، بۆ ئه وهی به
جوانی له سه رینه مایه کی راست لی
تیبگه یین .

وه خوای گه وره ش له ئایه تیگدا
ده فه رمویتی : (وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا) ^۳
شیخ (عبد الرحمن السعدي) له
ته فسیری ئه م ئایه ته دا ده لیتی : ئه وهی
وه رئه گیریت له ئاماژه ی ئایه ته که ئه وهیه ،
که پیویسته مرؤف بۆ هه ر کاریک
له کاره کانی ، له ریگایه کی ئاسان و
نزیکه وه بۆی بپروات ، که کراوه به
گه یه نه ر بۆی .

وه ده لیت : فیرخوازو فیترکار ،
پیویسته له سهریان به گرتنی نزیك ترین و
ئاسان ترین ریگا ، که مه به ست پیی
دیته دی . جا به م شیوه یه ش هه رکه سیک
هه ول بدات بۆ هه ر کاریک ، وه له ده رگای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

زانسته کانی قورئان

به شیوه یه کی گشتی زانست به هه ردوو
لایه نه که ی دینی و دنیایی ، وه که ده لیتین
ده ریایه کی بی سنور و بی بنه ،
ئاده میزادیش هه رچه نده زانیاری هه بیته
چه ند دلۆپه ئاویکی له وه ده ریا بی سنوره
هه لئینجاوه و هیچی تر . هه روه که
په روه ردگارمان ده فه رمویتی :

(وَمَا أُوتِیْتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا) ^۱

واته : ئه ی ئاده میزاد ئیوه ته نها که میك
له زانست نه بیته پیتان نه دراوه .

وه له ژوور هه موو خاوه ن زانیاریه که وه

زاناتر هه یه : (وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ) ^۲

گومانی تیدا نیه که پیویسته بۆ زانین
وتیگه یشتن له هه ر زانستیک له زانسته

^۱ (الاسراء: من الآية ۸۵)

^۲ (یوسف: من الآية ۷۶)

^۳ [البقرة] (۱۸۹)

خوښه وه بوی بر و ات ، نه وه بی گومان ده گات به مه به سته که ی ، به یارمه تی الله وه گه وره ترین و گرنه ترین کاری مروه له م دونه یه بریتیه له په یوه وکړدنی نه و قورئانه پیروزه ی که په یوه ردگار نارویه تی به خواره بو پښتیمایي ئاده میزاد وه فهرمویه تی :

(فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ)

(فَاِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى . وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمًى) (مَنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا)

واته: نه ی گروی ئاده میزاد له منه وه هیدایه ت و پښتیمایي و به نامه تان بو دیت (نه ویش نه م قورئانه پیروزه یه) جا هه رکه سی شوینی که وئ و په یوه وی بکا به گشتی له هه موو بواره کانی ژیانیدا - به گویره ی توانای - نه وه نه گومرا ده بیت له پښتانه پښتانه ، وه نه

به هیلاکیش ده بیت له دواړوژدا . وه هه روه ها نه ترسی سزاو نارپه حه تی پوژنی مو حاسه به ی له سهره ، وه نه خه می دونه یی ده بی . به لام به پیچیه وانه وه هه رکه سی پښت هه لکا له و قورئانه ، نه وه گومرا ده بیت و ژیانیه ته نگ و تال ده بیت و پو و په شی دواړوژده و به کولی تاوانه وه به کویری مو حاسه به ده کړی !! که واته زور پیویسته به پښتانه و ته وای له م قورئانه پیروزه تی بگه ی و لپی ورد بینه وه ، وه که فهرمانمان پی کراوه :

(كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّدَّبَرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ) .^۷

تاوه کو بتوانین په یوه وی بکه ی و هه فهرمانمان پی کراوه :

(وَهَذَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) .^۸

به لام بو تیگه یشتن له قورئان پیویستیمان به شاره زبون هیه له زانسته کانی قورئان (علوم القرآن) که کومه لیک بنچینه و بنه مای یارمه تی دهر و

^۷ (سورة ص: ۲۹)

^۸ (الأعام: ۱۵۵)

^۴ (البقرة: من الآية ۳۸)

^۵ (طه: من الآية ۱۲۳-۱۲۴)

^۶ (طه: ۱۰۰)

پي ژانسان کارن بو تيگه يشتن له م
قورئانه پيژنه .

که واته بابزانين ئه م زانسته چو ن
پيژناسکراوه و سوده کانی چين .

پيژناسه ي

زانسته کانی قورئان (علوم القرآن)

(بریتى يه له و زانسته ي که
ده کوليتيه وه له و باسانه ي په يوه نديان
به قورئانی پيژنه وه مه يه ، وه کو
(هويه کانی دابه زين) و (مه که کی
ومه ده نی) و (جوړه کانی ته فسیر) وه هر
بابه تيک که په يوه ندي به قورئانه وه
مه ييت).

جاری واش هه يه به م زانسته ده لئين (أصول
التفسير) واته نه ماکانی ته فسیر) چونکه
له و باسانه ده کوليتيه وه که پيويسته
موفه سسیری قورئان پشتيان پي ببه ستي
له کاتی پافه کردنی ثايه ته کانی قورئان.

سوده کانی

سودی ئه م زانسته له وه دايه که
خاوه نه که ی ماناو حوکمی قورئان به ریک
و پيکی وهرده گريت له سر بناغه يه کی
دروست وپته و ، وه به تيگه يشتنيکه وه که
هاوه لانی پيغه مبه ر ﷺ له سهری بوون
به بي که مړه وه ی و زياد په وه ی ، چونکه

ئهم زانسته نزيک ترين و ئاسانترين پښتانه
که يه نه ره به تيگه يشتنی قورئان .

وه (إن شاء الله) له داهاتودا ديژه
ده ده ين به خسته پوی بنچينه کانی
زانسته کانی قورئان ، به لام ليړه دا کورته
باسيکی قورئان ده که ين

پيشه کی يه که سه باره ت

به [قورئان]:

پيژناسه ي قورئانی پيژنه:

زانایانی ئیسلام- په حمه تی خویان
ليبيت- به چنه ند شيويه که پيژناسه ي
قورئانيان کردوه ، يه کيک له و پيژناسه ي
که وتويانه بریتى يه له :

القرآن: ((هو كلام الله ، المنزل على محمد
ﷺ المتواتر ، المتعبد بتلاوته)) .

له م پيژناسه يه دا ، ئهم خالانسه ي
خواره وه وهرده گيرين له باره ی قورئان:

۱- ((كلام الله)): واته :قورئان ووته ی
خودايه ماناو ووشه کانيشي “ له يه که م
پيته وه تاوه کو دوا پيت . (جبريل) يش
گوئی لي بووه له خوی گه وره .

۲- ((المنزل على محمد ﷺ)): واته
دابه زينراوه له لايه ن الله ﷻ بو سهر
پيغه مبه ری خودا محمد ﷺ ، به شيويه که
له شيويه کانی (وه حی) .

۳- ((المتواتر)) واته: قورئان کومه ليکي وه ما گيږاويانه ته وه يو ئيمه که به هيچ شيو هيه که کونابنه وه له سه ردرو کردن ، له بهر زوري ژماره که يان و جياوازي شوينه کانيان . که و ابو قورئان پاريزراوه له هه موو شيو هيه که زيادو که م ، چونکه په روه ردگار خوي گفتي پاراستني داوه (إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحافظون)^۹

۴- ((المتعبد بتلاوته)) واته: خواپه رستي نه نجام ده دري به ته نها خويندنه وه که شي “ چونکه خودي خويندنه وه که شي خواپه رستي يه و شهرعي پيرؤزيش داواي لي کردوين که به ندياه تي بنوينين به خويندنه وه له نويزو جگه له نويزيش له پوي په رستن و نزیک بوونه وه له په روه ردگار .

ناوه کاني قورئان:

خوای گه وره زور ناوي ناوه له (قورئان)، له وانه :
۱- (القرآن)، واته: خوينراوه ، وه نه م ناوه ئاماژه يه يو خويندنه وه و له بهر کردني له لايه ن هه لگراني . وه به لگهي نه م ناوه يش نه م ئايه ته يه :

((إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْسَمُ وَيُشِرُّ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا))^{۱۰} . واته: به پاستي نه م قورئانه پينمايي کاره يو به رترين و داپه روه رترين پيگا، له هه موو لايه نه کاني بيروباوه پ، وکرده وه و په وشت .

۲- (الكتاب)، واته: نوسراو ، که نه م ناوه ش ئاماژه يه يو نوسينه وه و ، وه به لگهي نه م ناوه يش نه م ئايه ته يه :
[لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ]^{۱۱}
واته: به پاستي نه م نه و که سانه ي که پيغه مبه رتان يو نيردراوه کتيبيکمان داگرتوه بوټان که سه ربه رزيتاني تديا به گه ر ئيوه ش له يادتان بي وکرده وه و پي بکه ن .

۳- (الفرقان)، واته: جياکه ره وه له نيوان حه لال و حه رام ، وه پيگاي هيدايه ت و گومپايي ، وه که ساني سه رفراز له که ساني خراپ کار....
به لگهي نه م ناوه يش نه م ئايه ته يه :
(تبارك الذي نزل الفرقان على عبده)^{۱۲}

^{۱۰} (الاسراء: ۹)

^{۱۱} (الانبياء: ۱۰)

^{۱۲} (الفرقان : ۱)

^۹ (الحجر: ۹)

هـ- (مبارک) واته: زور به خپرو
به ره که ته، چونکه سه رچاوه ی زانیاری و
بابه تی چاکه. به لگه ی ئەم سیفه ته یش
ئەم ئایه ته یه:

(وَهَذَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ
تُرحمون) ۱۳

واته ئەمه کتابیکه دامانبه زاندووه ،
پیروږنو به فه پو به ره که ته و پېر خپره “
دهی شوینی که ون و خوتان بپاریزن له
پشت گوږ خستن و ئیهمال کردنى وه
مه روه ها له شوین نه که وتنى یاخود
پیشخستننى پړاو یاسا دانراوه کسان
به سه ری “ نه گینا خوا لیتان توپه ده بی
که واته شوینی که ون به لکو پو حمتان پی
بکړئ .. **والحمد لله**

سه رچاوه کان

۱- تیسیر الکرمین الرحمن فی تفسیر کلام المنان

عبدالرحمن السعدي

۲- التأسیس فی أصول الفقه

أبو إسلام مصطفى محمد

۳- الجداول الجامعة فی العلوم النافعة

(قسم علوم القرآن) ص ۱۳۳.

۴- مباحث فی علوم القرآن: مناع القطان

۵- الوجیز فی أصول الفقه:

د عبد الکرم زیدان.

واته: گه وره یی بو ئەو زاته ی که خپری
زوره به سه ر به نده کانی ، وه گه وره ترین
خپرو نیعمه تی دابه زینی (فرقان) ه بو
سه ربه نده که ی واته: محمد ﷺ .

سیفاته کانی قورئان

به هه مان شیوه خوای گه وره زور
وه سفی قورئانی کردووه ، له وانه:

۱- (هدی) واته: هیدایه ت و پونکه ره وه.

۲- (شفاء) واته: چاک که ره وه بو

هه موو نه خوښیه کی ده روونی ، جا چ
نه خوښی خراپی بیرو بیا وه پ ، یاخود
ناره زوو ، به هه مان شیوه چاک که ره وه یه
بو نه خوښی لاشه ییش.

۳- (رحمة) واته: چاکه و پرحمته و
پاداشتنیک که ده ستی ئەو که سه ده که ویت
پابه ندی ده بیت .

۴- (موعظة) واته: ناموژگاری و وریا
که ره وه یه ، له و کرده وانه ی که الله قینی
لیئانه .

به لگه ی ئەم چوار سیفاته یش ئەم
ئایه ته یه:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ
وَشَفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ) ۱۴

له (بنچینه فقهیه کان)

القواعد الفقهية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ده گوتري (فقيه) واته : تیگه یشتوو

له قورئان و حه دیس .

خوبنه ری بهر یز :

ئاشکرایه که ئاینی پیروزی ئیسلام
خاوه نی به روبوو میکی زانستی گه وره یه ،
وه ئهم به روو بوومه له سه ره تاي
ئیسلامه وه ده ست کراوه به کوکردنه وه ی
له لایه ن کو مه لیک له زانایانی ئهم ئاینه ،
وه یه کی که له م زانستانه که بایه خیکی
باشی پی دراوه زانستی فیه هه : واته
تیگه یشتنی قورئان و حه دیس^۱ ،
هه ره که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی (من
یرد الله به خیراً یفه هه فی الدین)^۲ واته
هه رکه سی خوای گه وره بیه وی

به خته وه ری بکا ئه وه له ئاینی پیروزی
تی ئی ئه گه ینی . وه ئه وکه سه ی ئهم
تیگه یشتنه وه ده ست دینی پی ئی

جا له به رفراوان بوونی ئهم زانسته ، وه
هاتنه کایه ی کو مه لیک پرو داوی تازه
له ژیا نی ئاده می زاد ، هه ندیک له زانایانی
ئیسلام ده ستیان کرد به دانانی چهند
بنچینه یه که بۆ ئهم زانسته پیروزه ،
تا وه کو ببیتته یاریده ده ریکی باش بۆ
کوکردنه وه وه یه که سه رچا وه ی یه تی ئهم
زانسته ، وه شایانی با سه فی ربوون و
زانینی ئهم بنچینه نه با شترین هۆکاره بۆ
ئاسان کردن و تیگه یشتن له حوکمه
فیه یه یه بلا وه کان و له به رکردنیان ،
چونکه هه ر بنچینه یه ی کو که ره وه ی
چهند با سه یکی په رش و بلا وه ، به
وته یه کی کورتی کو که ره وه .

به باشمان زانی پیناسه ی ئهم زانسته
بکه ین به ر له چوونه نا وه رۆکه که یه وه .

پیناسه ی ئهم زانسته

^۱ پیناسه یه کی باشتر بۆ ئهم زانسته بریتیه له (معرفة الأحكام
العملية بأدلتها التفصيلية) .

^۲ رواه البخاري .

القواعد الفقهية : له دوو ووشه پيک هاتووه :

۱- **القاعدة:** که له زمانې څخه رڼه بڼه به مانای (الأساس) دیت واته بنچینه .
۲- **(الفقه)** ته میښ له زمانې څخه رڼه بڼه به مانای (الفهم) دیت واته تیځه یشتن .
به لآم ته زانسته (القواعد الفقهية) لای زانایانی ته زانسته ته م دوو پیناسه یه ی هه یه :

۱- (حکم اعلیٰ) تآتی تحتہ مسائل فقهية فرعية ، يُعرّف من خلاله على أحكام تلك المسائل)^۳
۲- (قضية كلية ينطبق على جميع جزئياتها أو أكثرها ، تُعرف أحكامها منها)^۴ .

له پوانګه ی ته م دوو پیناسه یه ، بومان درده که ویت که قاعیده ی فقهی بریتیه له حوکمیکي ژورینه که ده بیته مایه ی کۆکه ره وه بۆ چنه د باسیکی له یه ک بلاو ، پاشانیش دیاریکړنی حوکمی شهریه ت بۆ ته م چنه د باسه .

که واته هه ر یه ک له بنچینه فقهی یه کان چنه ده ها بابته و مه سائل ده ګر نه خو و حوکمه کانی پوون ده کاته وه .

واته به هو ی زانینی حوکمی قاعیده که ، حوکمی هه موو ته و باسانه ده زانیت که قاعیده که ګرتونیه ته خو .

بۆ نمونه : پرسته ی (الیقین لا یزول بالشک) بنچینه یه کی فقهی یه ، یه عنی یه قین به ګومان لاناچیت .
واته ګومان دلنیا یی لانا بات .

ته م بنچینه یه له ژورینه ی بابته کانی شه ریه تدا به کار دیت و سودی لی ودرده ګیریت . وه چنه ده ها بابته ی فقهی حوکمه که یان ده زانیت به هو ی ته م قاعیده یه وه .
بۆ نمونه :

(۱) له ده ست نویتدا :
ته ګه ر یه قینت هه بوو که ده ست نویت ګرتووه پیش ماو ه یه ک ، به لآم له ګومان دایت “ ئایا ده ست نویت ګه ت شکاوه ، یا نا ؟ .

ته وه لی ره قاعیده که دیته پیشه وه و پزګارت ده کات له م دوو دلّیه و پیت ده لیت :
ده ست نویت ګرتنه که ت یه قینه ، له به رته وه لاناچیت و حوکمی هه لوه شان ه وه ی بۆ نا کریت . وه ګومانی ده ست نویت شکان یه قینی ده ست نویت ګرتنه که لانا بات .

(۲) له نویتدا :

^۳ بپوانه کتبی (مجموعة الفوائد البهية على منظومة القواعد الفقهية) : که دانه ره که ی شیخ صالح بن محمد بن حسن الأسمری .

^۴ بپوانه کتبی : القواعد الفقهية ودورها في إثراء التشريعات الحديثة : د. محمد هلال السرحان .

نه ګر که وتیته ګومان “ ټایا دوو
په ګمته ت ګردووه یان سى ؟ . نه وه
قاعدې ده که دیته وه مهیدان و ګیشته بؤ
حل ده ګات و پیت ده لیت :

دوو په ګمته که ، که که مه که یه یه قینه ،
به لام سییه که که زوره که یه ګومانه “ وه
ګومان یه قین و دلنیا یی پى لاناچیت ،
له بهر نه وه له سر که مه یه قینه که
حیساب بؤ نویه ژه که ت ده که یه و زوره
ګومان لى ګراوه که حیساب نا که یه .

(۳) له پورودا :

نه ګر که وتیته ګومانه وه ، ټایا نه مړو
ګوتایى شه عبانه ، یا یه که م پورى
په مه زانه ؟ .

نه وه لیړه ش سود له قاعدې ده که
ده که یه و به ګومان پورو ناګریت ، تا
دلنیا نه بیت .

وه له چه نده ها بابه ت و بواری تریشدا
سود له م قاعدې ده فیقهى یه و ګرد ګیریت .

به لګه و پالپشته ګانى

بنچینه فیقهى په ګان

وه له پراستیدا پالپشت و بناغه ی نه م
بنچینانه ده ګر پته وه بؤ ده قى قورئان و
فه رموده ګانى پیغه مبه ر ﷺ ، هه ربویه
له قورئاندا کومه لیک فه رموده ده بینین

که بوونه ته بنچینه یه کی ته واو ، وه
هه روه ها بوونه ته پالپشتیکى ته واویش بؤ
وته ی نه و زانایانه ی که هه لساون به م
نه رکه پیروزه . وه نمونه ش له و ټایه ته
پیروزانه :

(مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ)^۵ .

(وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ)^۶ .

(لَا يَكْفِ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وَسْعَهَا)^۷ .

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا

إِلَّا وَسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)^۸

(وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى)^۹ .

(وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى)^{۱۰} .

وه هه روه ها فه رموده ګانى پیغه مبه ر
یش ﷺ ، له م بواره دا ده بڼه پال
پشتیکى ته واو بؤ نه م بنچینانه وه ګو
چون فه رموده ګانى خواى ګه وره بوونه ته
پال پشتیکى ته واو^{۱۱} .

^۵ (المائدة: من الآية ۶).

^۶ (الحج: من الآية ۷۸).

^۷ (البقرة: من الآية ۲۸۶).

^۸ (الأعراف: ۴۲).

^۹ (الأنعام: من الآية ۱۶۴).

^{۱۰} (النجم: ۳۹).

^{۱۱} ناګدار ګردنه وه یه بؤ نه و که سانه ی جیاوازی ده خه نه نښوان
قورئان و هه دیس له کاتى یش پیکردنیا ، به لام ده بینین

وه نمونه ش له فه رموده كاني
پيغه مبه ر ﷺ :

(إنما الأعمال بالنيات)^{۱۲}.

(لا ضرر ولا ضرار)^{۱۳}.

وه پيغه مبه ر ﷺ كاتيک پرسپاريكي
ناراسته بکرایه، وه لامیكي ده دایه وه
به وته یه كي كورتی پړ واتا، هه ر وه كو
خوی ده فه رمویت :

(بُعْتُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ)^{۱۴}.

وه له مه وه بومان دهرده كه ویت، كه
پیوسته له سه ر موسولمانان بایه خيكي
باش بدن به فیروونی ته م بنچینه به
یارمه تی خوی گه وره، وه له م پوه وه
نیمه ش به باشمان زانی كه ده ست بکین
به باس کردنی چنه د بنچینه نه یه ك كه
زانایان باسیان کردوه، ته ویش به سود
وه رگرتن له چنه د کتیب وناملکه یه ك كه
دانراون له م بواره دا.

بنچینه ی به كه م

(الأمور بمقاصدها)

واته: (هه موو کاريک به پړی مه به سته كه یه تی)

پيغه مبه ر ﷺ ده فه رمویت (ألا وإن أوتيت القرآن ومثله معه)
أخرجه: د (۴۶۰۴) وأحمد (۱۷۱۰۸).

^{۱۲} متفق عليه

^{۱۳} ابن ماجه ۲۳۴۱ وحسنه الألباني

^{۱۴} البخاري ۲۹۷۷

وه ته م بنچینه یه به سودترین و گه وره
ترین بنچینه یه “ چونکه په یوه سته به
هه موو بواره كاني زانسته وه، وه ده بیته
هه لسه نگیڼه ری چاكي وخرابی كاره كان،
وه بناغی ته م بنچینه یه ده گه پښته وه بړ
فه رموده كه ی پيغه مبه ر ﷺ :
(إنما الأعمال بالنيات وإنما لكل امرئ ما
نوی).

كه واته هه موو كرده وه یه ك به گوږه ی
مه به ستي خاوه نه كه یه تی . وه مه به ستيش كه
نيه ته، دوو پله ی گرنگی هه یه :

۱- جيا كړدنه وه ی عياده ت له عاده ت
وه ك پړو گرتن : هه ندی جار ئاده ميزاد
خوی له خواردن و خواردنه وه ده گړیته وه
به مه به ستي په رستنی ﷻ، وه جاري
واش هه یه مه به ستي خو پاريزی یه له
نه خوڅی، وه جيا كه ره وه له نیوان ته م
دوو كرده وه یه دا ته نها (نيه ته)

۲- جيا كړدنه وه ی عياده ت له كان
له یه كتری، وه ك جيا كړدنه وه ی نوښت
له نوښتي كتری.

بړ نمونه نوښتی نیوه پړو و عه سر ته گه ر
پړيواريك له سه فه ردا ته نجاميان بدات،
به یه كه وه به كورت كراوه یی ته نجاميان
ده دات . ده بینین نیه ته كه یه ده بیته هوی
جيا كړدنه وه ی هه ردو نوښته كه له یه كتری

۲- (لا ثواب إلا بالنية)

واته پاداشت نيه بهې نيهت . چونكه جيگير بوونی پاداشت له كړده وه و پهرستنې الله ، په يوه سته به بوونی نيهت پاكي “ جا بويه مال به خشين به نيهتي ناو شوهرت و پياكردن پاداشتي نيه .

ليړه دا كوتايي دين به م به شه ، بهو هيوايه ين ببيت مایه ی سود به خشين به خومان وسه رجه م خوینه رانی گوڅاری تازه ، وه پشستیان به خوا به رده وام بوونی ده ببيت چاوپوشنكه رده وه مووسولمانان بو پښتو ژبې پاست .

وه الله يارم ته دهری هه موو موسولماننكي نيهت پاك بيت بو پښتو ژبې پاست .

والحمد لله رب العالمين

له ناماده كړدنې

۱- ماموستا : نازاد حسين برزو

دهرچووی دراستی ئيسلامی

۲- ماموستا عبدالسلام رؤوف محمد

دهرچووی كولیژی شریعت

، له گه له وهی له یه ك كات و جيگه دا وه به یه ك شيوه نه نجام دراوڼ .

وه هم بنچینه په چند بنچینه په کی تری لی ده بیت وه :

۱- (العبرة في العقود للمقاصد والمعاني ، لا للألفاظ والمباني) .

واته : له په یمان به ستندا حیساب بو نيهت و مه به ست و واتا ده کریت ، نه ك بو وته دارپشتن .

ليړه وه بومان دهرده كه ویت كه دامه زړاندنی په یمان به ستن و ئیش وکار له نيهت دایه نه ك له وشه كان ، هر بويه نه گه ریه کی ووتی هم خانووه م بیت به خشی به سه یاره كه ت هم (عهقه ده) به کرپڼ و فروشتن داده نريت نه ك به به خشين .

۲- (دليل الشيء في الأمور الباطنة يقوم مقامه)

واته کاره شاراوه کانی ئاده میزاد دهرده که ون به کاری ئاشکرای خوی . جا له به رته وهی کاره شاراوه کان نازانرین ، له م کاته دا به لگه که ی جیگه ی ده گریته وه . بو نمونه به کاره ینانی که ره سه ی کوشتن ، به لگه یه له سه مه به ستی کوشتن ، هرچه نده بکوزیش وا دهریپریت مه به ستی کوشتن نه بووه

له بیاوازیه کانس نیوان بانگه وازی ئه هلی سوننه و بانگه وازی گروه داهینراوه کان

وه رکیترانی (باوکی عزام)

نابیت به وه نه بیت که سه ره تاکه ی پی
چاک بووه .

(۲) پیبازی ئه هلی سوننه: هه مووی
هه قه چونکه ئیسلام بریتی یه له و
وه هه له و (ناته وای) ته نها له تاکه کانی
ئه هلی سوننه دایه، ئه گینا هه موویان
کۆنابن له سه ر گومراییه ک. به لام پیبازی
شوین که وتوانی داهینراوو حیزیه کانی
سه رده م، ناگونجیت له هه موو
پوه کانه وه پاست بن، به لکو به ئەندازه ی
نزیکی یان له سوننه ت له سه ر هه قن، وه
به ئەندازه ی دووریان له سوننه ت له سه ر
ناهه قن. خوئه گه ر شوین که وتوانی هه ر
حیزییک ده ست بگرن به هه موو
بنچینه کانی حیزیه که یانه وه، ئه وه
به ندایه تی راسته قینه یان به ده ست
نه هیناوه بو خوی به دیهینه ری هه ردوو

(۱) میژوی بانگه وازی ئه هلی سوننه
کۆننه، چونکه سه ره تای
بانگه وازه که یه یان ده گه پیته وه بو ئه و
پۆژگاره ی که پیغه مبه ر (ﷺ) و
هاوه له کانی تیدا بوون (خوایان لی پازی
بیت) ، وه هه ر که سیکیش شوین
پینمایی ئه وان که وتوو له دوی ئه وان ،
به لام غهیری ئه هلی سوننه
بانگه وازه کانیان به دروست بوونی پابه رو
کارگیره کانیانه وه ده ست پی ده کات، وه
هه ندیکیان به زوبانی حال و گوftar ، وا
بو پینماییه که ی پیغه مبه ر (ﷺ) که
باشترین پینماییه ده روانن که نابیت
له م پۆژگاره دا له سه ر ئه و پینماییه
پاویست بین، ! له گه ل ئه وه شدا که
کۆتایی ئه م نه ته وه ی ئیسلامی یه چاک

ده بهن، خو ټه گهر (جار جاریش) فتواي زانايان وهریگرن، ته نها ټه وند ه لى وهر ده گرن که خزمه تی بیرو بوچونه که ی خوځيان بکات، له و کاتانه دا به شانیا ندا ه ل ده دهن و (ده وریان ده دهن) به لام ټه وانه ته نها له کاتی پیوستی اندا ماموستایان و به س^۱. ټه گینا ټه م زانایه به لای

جیهانیان، به پیچه وانه ی ټه هلی سوننه وه که هق مه زهه بیانه و سوننه ت شیعارو پړپړه ویانه، به لام غهیری ټه وان پړیازو به رنامه که یان پاریزراو نی یه (له هله و شتی ناب ه جی)، وه کویونه وه یان له سهر ټه و ناهه قه، نابیت ته به لگه (له سهر پاستیتی پړیاز ه که).

(۲) ټه هلی سوننه: خه لکی هان ده دهن بو شوین که وتنی زانایان به به لگه ی شهرعی یه وه، وه له باسه کانی ئیجتیه ادا که به لگه کانی دژوران و حوکمه که ی نادیار ده بیت لای خوینه ر، ده گه پړنه وه بولای زانایان، وه باوه پریان وایه که ئیجتیه ادا ی زانایان له ئیجتیه ادا ی خوځيان باشتره، وه ټه گهر قوتابیه کیش پیچه وانه ی ماموستا که ی بیت له شتی کدا له بهر ههر به لگه یه ک بیت، ټه وه ټه و قوتابی یه داوای به زه یی و لی خوش بوون بو ماموستا که ی ده کات (له و هله یه ی که کردویه تی)، به پیچه وانه ی غهیری ټه هلی سوننه. چونکه ټه مانه ناگه پړنه وه بو لای زانایان، به لکو ده گه پړنه وه بولای لیپرسراو ټه میری حیزیه که یان، وه تانه ده دهن له زانایان و، به به کری گيراو ترسنوک و باوه ش به دنیا کردوویان ناو

^۱ - به لى، ژوربه ی نوسه رو لیژنه فه تواکانی ټه مړی، که نوسینک ده نوسن، بو ټه وه ی پرواج به نوسراوه که یان بدهن و متمانه ی پی په یدا بکه ن له لای خه لکی، ده چن فه توای زانا به پړزو ناوداره کانی ټه م سهرده مه ی تی که ل ده کهن، وه ک فه تواکانی (بن باز و ابن عثیمین و صالح الفوزان و ټه لبانی)، وه تده. وه بو ته خریج کردنی هه بیسه کان ته خریجی ټه لبانی ده خه نه سهر، به لام له و لاشه وه ههر همان نوسه رو همان دانهرن، چه ندین تانه و ټومه ی ناشرین ده دهنه پال ټه م زانا به پړزانه و به به کری گيراو کار به ده سدی حاکمه کانی خلیج ناویان ده بهن، یان به پړزانه و نامیلکه له دژى ټه لبانی ده نوسن که گواپا له خووه فرموده به (صحیح) و لاواز داده نیت !! وه شوین که وتوانی قورئان و فرموده به ده مار گیر ناو ده بهن و ده لئین پیشینه کانش (سه له فیه کان)، ههر وه که مه زه به یه کان له وهر گرتی هه بیسا، ههر چی ټه لبانی بلیت (صحیح) ه به (صحیح) ده زانن و ټه وه ی ټه لبانی ش بلیت لاوازه به لاوازی ده زانن... ئیمه ش له وه لامدا ده لئین: به پړزان، ئیمه ده مار گیریمان بو هیچ که س نی یه بیجکه له پیغه مبر (ﷺ)، ته نها له پاستیدا نه بیت، وه ههر که سیکی ش پاست بوو، به شانازی وه خو مان به قوتابیه کی حوچه که ی ده زانین، وه زانایه کی وه کو ټه لبانی له بوازی خویدا، دؤست و دؤژمن هه موو شایه تیان بو داوه که به که پیاوړیکه له و دریا یه دا مه له بکات = ئیتر ههر که سیک تانه ی لی بدات و بیه ویت له پړزی که م بکاته وه و گومانی له سهر دروست بکات، ټه وه ته نها له پرووی هه سودی و دل نه خو ش ی یه تی، وه نه ک پړزانه یه ک به لکو ټه گهر په په ی سهدان پړزانه ی تریشی پی پړه ش بکه ن، ته نها سووکی وشه رمه زاری بو نوسه ره که ی ده مینیت ته وه وپله به رزی و زانایه تی ټه و درده خات، هه روه ک شاعر ده لیت

ته وانه وه، نه زانن به پروډاوو بارو دڅو
نه ته وهی ئیسلاام و، کار به دهستان
به کاریان ده هیښن بډفتوادان به شیوه یه ک
که خزمه تیان بکات، وه ک چوڼ گه وره یه ک
خزمه تکاره که ی خوی به کار ده هیښیت.
(کَبَرَتْ کَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا
كَذِبًا) واته: (به پاستی قسه یه کی گه وره و
قورسه له ده میان ه رده چیت، وه بېجگه
له درو هیچ شتیکی ترنی یه).

(۴) ته هلی سوننه : دورترینی خه لکین
له ناشوبه وه، بویه بانگه وازی ته هلی
سوننه له کاتی ناشوبه دا لاواز
ده بیت، به لام غه یری ته هلی سوننه
بانگه واز کاری ناشوبه ن، خو ته گه ر
هه ندیکیشیان بانگه وازکار نه بن بډ
ناشوبه، ته وه پېبازه که یان خاکیکي
به پیته بډ چاندنی ناشوبه تیايد+ ئیت
ته مه بزنان یان نه یزان- وه له به رته وهی

إذا أتتك مذمتي من ناقص

فهي الشهادة لي بأني كامل

وه سوننه تی خوی گه وره یه که زمانی هه سود ده خاته گه ر بډ
دهر خستنی گه وره یی و پښی که سیک که شار اوه بیت، وه ک
شاعیر ده لیت:

إذا أراد الله نشر فضيلة طوبى

أتاح لها لسان الحسود

^۲ (الكهف: من الآية)

بانگه وازی ته هلی سوننه پروون و
ناشکریه، ته نها له که شی پروونی و هیمنیدا
گه شه ده کات. وه غه یری ته وان له که شی
پر توړو ئاوی لیلا ده ز به پراوکردن
ده که ن، وه خو هله واسن به شانې
پروډاوه کاند، به لکو ته وهی مه به سستیانه
به ده سستی به یښن.

(۵) ته هلی سوننه : گرنگی ده دن به
دروست کردنی بنچینه یه کی پته و، له سه ر
بیرو باوه پیکي پاست و به رده وام بوون له
سه ر فه رمانه کانی خوا، به ناشکراو
نه یښی، وه هه لو یستیان به رامبه ر
ئاده میزاد، له و پروانگه یه وه یه، که
هه موویان پیویستیان به بانگه وازی هه ق
هه یه، تا خوی گه وره به هوی وه بارو و
دڅخیان بډ چاک بکات، بویه به باشترین
شیواز ئاموژگاری نه ته وه که یان ده که ن،
وه به جی هیښانی مافه کانی خواو مافی
کاریه رده سته کانیاں یاد ده خه نه وه، وه
رقيان له و که سه ده بیته وه سه ریچی
فه رمانی خوا بکات، له خو یان بی یان له
غه یری خو یان. وه ته مانه فیل له
کاریه ده سته موسولمانه کانیاں ناکه ن،
هه رچه نده سته م کاریش بن!، به
پیچه وانه ی ته هلی بیدعه، که هیچ

گرنگۍ په ك به بانگه واز كړدن بڼو بېرو
 بساوه پرې راست و، زیندو كړدنه وهی
 سوننه و مراندنی داهینراوه كان نادهن،
 به لكو هه موو هه ولو خه میکیان ته نها
 نه وه په كهی دهستیان بگات به كورسی و
 سه روکایه تی، هه رچه نده كومه لگاكانیش
 پرېن له هاوبه ش په یدا كړدنی راشكاو و
 بی بروایی ته واو. چونكه نه مانه پښیان
 وایه نیستا وهختی بانگه واز كړدن نی په
 بڼو نه م شتانه، خو نه گهر بی دهسه لات
 بوون له به دی هینانی مه به سته كه یان،
 نه وه لیرو هه لوی ئاگری ئاشووبه
 هه لده گیرسیښن، جارېك به زهنگی
 ته قانده وهو، جارېك به ئاروژاندنی خه لكی
 به خو پښاندان وه سه ره نجامیش (ظلمات
 بعضها فوق بعض)^۲ هه رچه نده نه مه - لای
 هه ندیك به نیه تیكي پاكه وهیه، به لام
 (نه و نیه ت پاکی په) برسی قه له وو بی
 ئیحتیاج ناكات (لا یسمن ولیغنی من جوع).
 والله المستعان .

گرځونه وه له سه ری، بڼه پښیان ده وتریث
 (نه هلی سوننه و جه ماعه)، به لام غهیری
 نه وان بانگه واز ده كه ن بڼو كومه ل بوون
 نه گهر له سه ر غهیری سوننه تیث بیت،
 ئیتر گور په ست و پافزی و خه وارچی
 وه غهیری نه مانه ش له سه ر بېرو بڼو چونی
 خو یان ده میښنه وه، با چه ند سالیكیش
 له و بانگه واز ده د بمیښنه وه، مادام
 ژماره یان زیاد ده كات! نه و به لای
 نه وانه وه - نه وهی له سه ری ته تی به جی
 هیناوه (كه زیاد كړدنی ژماره په)، وه
 له به رامبه ر نه مانه شدا كومه لكی گرنگی
 ده دهن به باسی بی پوانینه حالی
 خه لكی^(۴) - هه رچه نده نه ته وه ش به ش
 به شی و جیا جیایی تی بكه ویت، به لام
 راستی نیوه نده له نیوان هه ردوولاد .

(۷) نه هلی سوننه: خه لكی پابه ند
 ده كه ن به به لگه ی شه رعی و، تیگه یشتنی
 زانایان بڼو نه و به لگه شه رعیانه . به لام

(۴) واته كه سانېكن كه به شیوازی گشتی حوكمی توندو تیژ
 ده دهن به سه ر خه لكیدا به ته كفر كړدن و ناو بردنیا ن به هاوبه ش
 په یدا كه ر و فاسق و دووړو ته نها به وهی ووت په کی نا دروست
 له ده می ده رچووه، یان له گه ل كه سانېكدا بینراوه كه شوین
 به رنامه ی غهیری نیسلام كه وتوون. به لام له راستیدا پیویسته
 له حال و بار وڅخی خه لكی وورد ببینه وه به ئاستی گیشتن و
 پی نه گیشتنی زانیاری هه لیان سه نگیښن نه وسا حوكم بدهین،
 بڼو نه وهی نه كه وینه هه له وه خه لكیش به هه له دا نه بهین .

(۶) نه هلی سوننه : بانگه واز ده كه ن
 بڼو شوین كه وتنی (پیغه مبه رو هاوه لانی) و

^۳ - (النور/ ۴۰) واته : (چه ند تاریکایه كه هه ندیكي له سه روو
 هه ندیكي په وهیه تی) .

نه وه شدا که مه به ست به م فه رموده یه،
به یعت کردنه به و که سه ی خوی گه وره
کردبیتۍ یه سه رپه رشتیارو به پړوه به ری
کاروباری موسولمانان و، موسولمانان
هموو کوښ له سهری، وه ک نیمام أحمد
به م شیوه یه واتای کردووه .

(۸) نه هلی سونه : له یاسا
شهرعیه کانه وه درده چن و پړگه ده گرنه
به ر، وه مافی نه وه ناده ن به خویان
ده ست خه نه ناو دهرونی خه لکی یه وه،
به لکو به پیۍ پروکه ش په فتار له گه ل
خه لکی دا ده که نه له گه ل حه زهر کردندا
به پیۍ پیو یست و نه نځینی یه کان
ده گپړنه وه بولای خوی به توانوا
ده ست لات، به لام غیری نه وان له سوزه
هه لچوه کانه وه درده چن و، ده ست
ده خه نه ناو نه نځینی و دهرونی
خه لکی یه وه، وه چه ندین ئیحتیمالات بۆ

هموو کوښ له سهری هموو یه کی له وان بلیت: نه مه
پیشه وامه، نه وه واتای نیمامه) وه هه روه ها نیمامی (فرطی)
ده فهرمویت: (بوونی دوو نیمام یان سیان له یه ک پوژگاردا له
ولایتیکدا، به کوی زانایان دروست نی یه).

وه هه روه ها نه وه زیاتر پوچی و نادرستی نه م به یعت
دانه ی نه مړو درده خات نه وه یه، که زانایان هموو به مهرجیان
دانواوه بۆ به یعت دان، که (نه هلی زانست و کیشه په وین، هموو
کوښ له سهری و، نه وه پیشه وایه تی یه بده ن به که سیک که
مهرجه کانی پیشه وایه تی تیا دا کوښیته وه)، بۆ زیاتر ناگادر بوون
به سهر نه م باسه دا پروانه کتیبی (البیعة بین السنة والبدعة) .

غیری نه وان، خه لکی ده به ستنه وه به
به یعت و په یمان، خو نه وانه ی به یعت تیان
دا نه گه ر بیان ه ویت پرباز ه که یان راست
به که نه وه په یوه ست بن به رپبازی
پیشینه وه، نه وه هه رپه شه یان لی ده که ن
به و هوکمانه ی په یوه ستن به په یمان
شیکین و به یعت هه لوه شینه ره وه و،
نه مه ش دوی نه وه ی قه ناعه تیان پیۍ
کردوون به وه ی که (من مات و لیس فی
عنته بیعة مات میتة جاهلیة)^(۹) له گه ل

^(۹) شرح صحیح مسلم (۴۸۲/۱۴) کتاب الأمانة ژماره
(۱۸۵۱). واته: (هه رکه سیک بمړیت و به یعتی له گه رندا نه بیت،
به پیشه و او به پړوه به ری موسولمانان، نه وه وه ک مردنی نه فامی
ده مړیت. واته وه ک چو نه فامه کان به یعت دانایان نه بووه و
به که په لاوړی و بی سهر به ره کاریان به پړوه بردووه، نه وه
نه م موسولمانه ش چونکه به یعتی به خه لیفه نه داوه، له م پوه وه
وه ک نه وان وایه .)

جا نه م فه رموده یه و چه ند فه رموده یه کی تری (صحیح)
که له باری به یعت دان به خه لیفه ی موسولمانانه وه هاتوون، نه هلی
داهینراو حیزبه کان ده چن چاویه ستی له خه لکی پیۍ ده که ن و، و
بویان لیک ده دهنه وه که نه م فه رمودانه تایبته نین به خه لیفه و
پیشه وای گشتی موسولمانانه وه، به لکو نه مه نه مپره مه حلی یه
کانیش ده گپړته وه، وه هموو یه کی له و حیزبانه خو ی به و
پیشه وایه ده زانیت که پیو یسته به یعتی پیۍ بکړیت و هه رکه سیک
نه و به یعتی پیۍ نه دات، نه و وه ک مردنی نه فامی ده مړیت، به لام
له راستیدا نه مه زور دووه له راستی و، ته نها خه لکی پیۍ چه واشه
ده کړیت، چونکه زانایان و نیمامه کان زور له سهر نه م فه رمودانه
دواون و ده فه رموون نه مه تایبته به خه لیفه و پیشه وای
موسولمانانه وه و، ده بیت موسولمانان هموو کوښ له سهری، له وانه
(نیمام احمد) په حمه تی خوی لی بیت که له باره ی نه م
فه رمودانه وه پرسپاری لی کراو، نه ویش وه لامی داوه ته وه
فه رمویه تی: (نه زانیت نیمام کی یه؟، نه و که سه یه که موسولمانان

قسه څه لکي داده نښ و، ماناي قسه څه لکي ده که ن که هر به لاشيا ناچيت .
(۹) ته هلي سوننه : نامورگاري
وهرده گرن به به لگه وه ته گهر
له که سيکيشه وه بيت له دژواره کانيان
به لام غه يري ته وان نامورگاري به جوين
ده زانن بؤ زانايان، به لکو به تانه و شورته
دان و به هله څه داده نښ. وچاکترين
حاليان ته وه يسه که به رپه رچي
نامورگاريه که ده دهنه وه به بيانوي ته وه
که ته مه په خنه يه کي دروست که رني يه،
وه پاستي وون بووي بپرواداره له هر
کوي دوزيه وه هلي ده گريته وه .

(۱۰) ته هلي سوننه : ته گهر
جياوازي شيان تي بکوه ویت له
تيگه يشتندياندا بؤ ده قه کان، يه کتر
قيزه وون ناکه ن، به لام غه يري ته وان
يه کتر خراپ و په ش ده که ن له لاي
خه لکي وه ک خراپي و شوومي قه له په شه
، وه زور جار پقيش په يدا ده که ن له سر
يه کتر، به لکو زور جار پاشينه کان
نه فرته له پيشو وه کانيان ده که ن .

(۱۱) ته هلي سوننه : خويان به دوور
ده گرن له خوچواندن به هاوبه ش په يدا
که رانه وه له هه موو شتيکدا له

شتانه ي له تايبه تمه ندي يه کانيان به لام
غه يري ته وان له وانه يه ته مه به توندوتيزي
دبني ن، يان ده لښ ته مه خو خه ريك
کردنه به تويکله وه

(۱۲) ته هلي سوننه : هه موو به شه کاني
دين وهرده گرن به پي تواناي شه رعي
- وه ناچن سوننه تيک وان لي به يندن له بهر
واجبيک، چ جاي واجبيک وان لي به يندن بؤ
واجبيکي تر به مه رجيک بتوانن
هه موويان جي به جي بکه ن^۶ چونکه

^۶ خوښه ري به ريژ پيويسته ناگاداري ته وه بيت که نيمه
بپروادار ده بيت هولي ته وه بده ين چه نده مان له توانادا هه بيت
فه رمانه کان و سوننه ته کان جي به جي بکه ين، وه ناچيت واجبيک
وان لي به يندن و بلښ ته واجبه ي تر له پيشتره تا ته و نه که م
نه ميش ناکه م، يان بلښ ته تا واجبه کان هه موو جي به جي نه که م
سوننه ته کان جي به جي ناکه م، به لکو پيويسته له سهرمان ته وه
بؤمان په خسا و بؤمان ناسان بوو له واجب و سوننه ت
جي به جيان بکه ين و، به موي کردني کاريکه وه وان له هه موو
کاره کاني تر نه يندن، وه ته م ياسايه ده فهرميوت (مالا يدرک
کله لا يترک حله) واته : (ته وه هه موويمان پي نه کرښ
هه نديکيشي وان لي ناهي ن) به لام ليږه دا خاليکي تر هه يه پيويسته
ناگاداري بين ته ویش ته وه يه، که هه نديک جار ناچار ده بين
سوننه تيک فهراموش بکه ين له بهر واجبيک يان له بهر سونه تيکي
گه وره تر، ته مه ش له کاتيکدا که جاري واهه يه هه نديک له
سوننه ته کان ده بيت هه موي دروست بووني کيشه و ناشوب و ناگوکي
له ناو موسولماناندا، يان جاري واهه يه ناچار ده بيت چاو بنوقيتيت
له ناستي بيده يه کدا، چونکه ته گهر هولي لابردي بيده يه ک
بده يت ده بيت هه مويه ک که چه ندين بيده يه گه وره تر بخريته
جيگه ي، يان بي توانا بيت له لابردي چه ندين خراپه ي گه وره ي
وه کو هاوبه ش په يدا کردن، ناله م کاته دا جي خوي ته فهراموش
کردني ته و سوننه ته، يان بيده نگ بوون له و بيده يه، تا کاتيکي

و ده لښين:)ته هې باشه كه ي ناوروك
پاريزراو ده بښت ته گهر توپكلې پيوه
نه بښت ؟!!

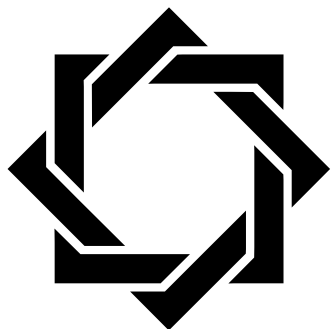
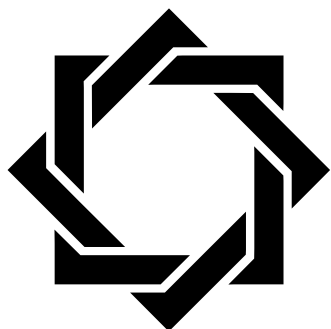
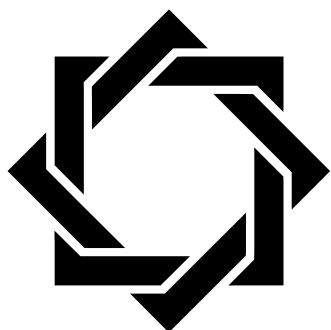
(۱۳) ته هلي سوننه : به روو بوومي
كوڅشه كانيان كه گونجاوه له گهل قورئان
و فېرموده دا به كه م و وسستي نازانن،
چونكه ده زانن كه په روه ردگار فېرمانې
به كار كړن پي كړوون، ئيتړ سر كه و تن
و به روو بووم، ته وه په روه ردگار خوي كه
فېلي ده كات، به لام غېري ته وان ده لښين
ته مه چنه ساليكه ئيمه كار ده كه ين و هيچ
شتي كمان به ده ست نه هي ناوه، و ده توشي بي
هيوايي ده بن، بويه په نا ده به نه بهر چنه
پريازيكي خوارو خيچ و، دوور له پاستي
به مه قورپه كه زياتر شل ده بښت وه (يزيد
الطبري بلة)، ته مه ش هه مووي له بهر ته وه يه
كه (ته مانه) بلاو بوونه وه ي سوننه ت
و مراندني داهي تراوه كان به سر كه و تن
نازانن، به لكو سر كه و تن لاي ته وان ته نها
گه شتنه به كورسي!

(۱۴) ته هلي سوننه پييان وايه كه جيهاد
كړن له پيناوي خوادا گه وره ترين كړده وه
يه، به لام جيهاديش ته نها كورت هل

هه موو واجب و سوننه ته كان له لايه ن
خواوه يه و، پيغه مېره كه ي (ﷺ) پاي
گه ياندووه و نه ته وه كه ي جيل له دواي
جيل گه ياندويانه، به لام غېري ته وان
دين دابه ش ده كن بؤ توپكل و كاكل، وه
خوزگايه له م دابه ش كړدنه شيان
بيان زانايه كامه توپكله و كامه كاكله
توزيك ده رده كه مان كه متر ده بوو، به لكو
زور جار بانگه واز كړن بؤ يه كتاپه رستي
و دوور خستنه وه ي خه لكي له هاوبه ش
پهيدا كړن و داهي تراوه كان به و توپكله
ده زانن كه پيوستيان پي ني يه !^۷ يان
ده لښين ته مه جياوازي ده خاته ناور
نه ته وه ي ئيسلاميه وه ، خو ته گهر دانمان
به م دابه شكړدنه شدا نا (ته وسا ده پرسين

گونجاوتر ده پخست بؤ چاره سره كړدنيان. ته مه ش بؤ چوني
زانايان ته هلي سوننه يه، له وانه ش ئيمامي (ابن تيمه).
^۷ - به لي شوين كه و ته ي داهي تراوه كان و حيزبه كان، تانه
ده دن له شوين كه و تواني پريازي پيشين، به وه ي كه خويان
به چنه شتيكي لوه كي يه وه خهريك كړدووه، ته وانه ي ته وان
بانگه وازي بؤ ده كه ن وهك توپكل وايه، كه هچ سوديك
ناگه به نيت، به لكو ئيمه ده بښت ههول بؤ ناو كه كه ي بده ين و
توپكله كه ي فري بده ين !!

ته وه ي شوين كه و تواني پيشين گرنگي پي ده دن و بانگه وازي
بؤ ده كن، بريتي يه له يه كتاپه رستي و نه هيشتني هاوبه ش پهيدا
كړن و زيندو كړدنه وه ي سوننه ت و مراندني داهي تراوه كان. جا
ته گهر ته مه توپكل بښت، ده بښت كاكله كه ي چي بښت ؟!، دياره
ناو كه كه ي بريتي يه له هونه ري گوراني و موسيقاو شانق و
ته مسيلي، بويه وا ههول بؤ ناو كه كه ي ده دن و توپكله كه ي فري
ده دن.

نه مینراوه ته وه له سه رچه کداری، به لکو
بانگه وازکردن بولای خوا له م پوژگار ه دا
گه وره ترین و به سوود ترین شیوازی
جیهاده وه پییان وایه که جیهادکردن به
چه که چهنده م رچ و پاراستنی خوی
هیه، که پیویسته تیایدا بگه پیتته وه بۆ
ئه حکامه شهرعیه کان و فتوای زانایانی
ئه نه ته وهیه، به لام غهیری ئه وان زور جار
هه ندیک له موسولمانان ده کوژن، وه
ده زگایه که یان کوشکیک یان شتیکی تر
له مانه ده ته قیننه وه و به جیهادی ده زانن،
به لام زانایانی ئه هلی سوننه ئه مه به
ئاشوب ده زانن و نکوولی له هه لگیرساندن
ئاشوبه له ناو موسولمانان و وولاتانی
ئیسلا میدا ده کهن، به لکو ته نانه ت
پییان وایه که جهنگین له گه ل بۆ
بروایانیشدا پیویسته هه رجه کانی بیتته
دی و به ربه سته کانی نه مینیت .

(والحمد لله رب العالمین)

هه لویستی ئیمامه کان

به رامبه سوننه ت

م/ خلیل احمد

بسم الله الرحمن الرحيم

هه لویستی هه رچوار ئیمامه که یه که به رامبه سوننه تی پیغه مبه ر ﷺ و کاری کردنی و واز هینان له هه ر وته یه ک و فتوایه ک پیچه وانه ی سوننه ت بیّت ، هه روه کو له ووته به نرخه کانی خویاندا دهرده که ویت و لیره دا چه ند نموونه یه ک له وته ی هه ر یه کیکیان ده خه یه پرو .

۱/ ئیمامی ته بو چه نیغه رحمه الله .

فه رمویه تی:

* ((إذا صحّ الحديث فهو مذهبي))^۱

واته: (هه ر کاتی که دلنیا بوون له

دروستی و صیحه تی فه رمووده یه کی

پیغه مبه ر ﷺ ته وه مه زه بی منه).

* ((إذا قلت قولاً يخالف كتاب الله تعالى

و خبر رسوله ﷺ، فاتركوا قولي))^۲.

واته ته گه ر قسه یه کم کردو پیچه وانه ی قورئان و چه دیسی پیغه مبه ر ﷺ بوو. واز له قسه که م بهینن .

۲/ ئیمامی مالک رحمه الله .

* ((إنما أنا بشر أخطئ وأصيب ، فانظروا في رأيي ، فكل ما وافق الكتاب والسنة فخذوه ، وكل ما لم يوافق الكتاب والسنة فاتركوه))^۳.

واته : منیش به شه ریکم هه لیش ده که م و دهیشی پیکم ، پرواننه بوچونه که م ، هه رچی هه کی موافقه ی قورئان و سوننه ت بوو وه ری بگرن ، وه هه رچیش موافقه ی

قورئان و سوننه ت نه بوو وازی لی بهینن .

* ((ليس أحد بعد النبي ﷺ إلا و يؤخذ

من قوله ويترك، إلا النبي ﷺ))^۴.

^۱ الفلاني في الايقاض (ص ۵۰

^۲ ابن عبد البر في الجامع) ۲/۲۳

^۳ ارشاد السالك (۱/۲۲۷)

^۴ ابن العابدین في (الحاشية) ۱/۶۳

واته له پاش پیغه مبه ر ﷺ هیچ که سیک
نی یه هه موو قسه یه کی وهر بگرییت ،
ته نها پیغه مبه ر ﷺ نه بییت .

۳/ ئیمامی شافعی رحمه الله .

ئیمامی شافعی له م باسانه ی زور زیاتر
لی گیردراوه ته وه له ئیمامه کانی تر . بۆ
نمونه ش بپروانه ئه م فه رمودانه ی :
* ((أجمع المسلمون على أن من استبان له
سنة عن رسول الله ﷺ لم يحل له أن يدعها
لقول أحد)) .^۵

واته : موسولمانان - مه به سستی زانایانی
ئیسلا مه - کورپان (واته هاو ده ننگن)
له سه ر ئه وه ی هر یه کی که سوننه تیکی له
پیغه مبه ره وه ﷺ بۆ پوون بووه وه
حه لال و دروست نی یه وازی لی به ینیت بۆ
قسه ی هیچ یه کی که .

* ((إذا وجدتم في كتابي خلاف
سنة رسول الله ﷺ فقولوا بسنة
رسول الله ﷺ، ودعوا ما قلت)) .
وفي رواية ((فاتبعوها ولا تلتفتوا إلى قول
أحد)) .^۶

واته : هه رکاتیک له کتیبه که مده
پیچه وانه ی سونه تی پیغه مبه رتان ﷺ
بینی به سونه ته که ی پیغه مبه ره ر ﷺ
کرده وه بکه ن ، واز له قسه ی من به ینن .

له پړوا یه تیکی تردا هاتوه ((شوین
سوننه ته که ی پیغه مبه ره بکه ون و ناوړ له
قسه ی هیچ که سیک مه ده نه وه)) .

* ((إذا صح الحديث فهو مذهبي))^۷
* ((كل مسألة صح فيها الخبر عن
رسول الله ﷺ عند أهل النقل بخلاف ما
قلت ، فانا راجع عنها في حياتي وبعد
موتي)) .^۸

واته : هه ریاسه تیکی - شه رعی -
فه رموده ی راستی پیغه مبه ری ﷺ
له سه ر پوون بووه وه له لایه ن ئه هلی
نه قلله وه - زانایانی فه رموده - وه
پیچه وانه ی ووته ی من بوو . من پاژگه زم
له و باسه له ژیانمداو پاش مردنیشم .

* ((كل ما قلت ، فكان عن النبي ﷺ
خلاف قولي مما يصح ، فحديث النبي اولى ،
فلا تقلدوني)) .^۹

^۷ الفلاني في (الايضاح) ص ۱۰۷

^۸ أبو نعيم في (الحلية) ۱۰۷/۹

^۹ ابن أبي حاتم في (آداب الشافعي) ص ۱۹۲

^۵ ابن القيم (۳/۲) ، والفلاني (ص ۶۸) .

^۶ ابن القيم (۳/۲) ، والفلاني (ص ۶۸) .

واته: (هر چيه كم ووتبت و به لام له پيغه مبره وه ﷺ به صديحي پيچې وانه ي ووتې من بيت ، نه وا حه ديسه كه ي پيغه مبر ﷺ له پيش تره و شوين من مه كه ون و ته قليدم مه كن) .

* ((كل حديث عن النبي ﷺ فهو قولي وإن لم تسمعه مني))^{۱۰} .

هر حه ديسيك له پيغه مبره وه ﷺ ، نه وه ووتې منې ، نه گهر ليشستان نه بيستم .

۴ / نه حمده ي كورې حه نېل

رحمه الله.

له هه موو نيمامه كان زياتر سوننه تي كوكړدو ته وه و پابه ندي بووه ، هه روه ك چون فهرموويه تي :

* ((لا تقلدي ، ولا تقلد مالكا ولا الشافعي ولا الأوزاعي ولا الثوري ، وخذ من حيث أخذوا))^{۱۱} .

واته : ته قليدي من مه كن وه ته قليدي مالك و شافعي و (أوزاعي و ثوري) يش مه كن تويش له و شوينه وهرې بگره كه اييان وهرگرتووه (كه قورئان و سوننه تي صه حيحه) .

* ((من رد حديث رسول الله ﷺ ، فهو على شفا هلكة))^{۱۲} .

هه ركه سيك حه ديسيك ي پيغه مبر ﷺ به رپه رچ بداته وه و كاري پينه كات ، نه وا نه و كه سه له پوخ له ناو چونه .

نائه وه بوو له ووتې به نرخه كاني نه و نيمامه به ريزانه و هاندانيان بو پابه ند بوون به سوننه تي پيغه مبر ﷺ .

نه گهر پيچې وانه ي هه نديك فتواي نه وانيش بيت و نه هيشيان كړدوه له ته قليدي كويرانه يان .

وه نه وپه پي زانياري و ته قوايان دهرده خات ، كه به م ووتانه ئاماره يان بو راستيه ك كړدووه نه ويش نه وه يه :

(هيچ يه كيكيان به ته واوي هه موو سوننه ته كاني پيغه مبر ﷺ ري پينه گه يشتووه و به كه سيشيان نه گووتوه ته قليدمان بكن) .

۱۱ ابن القيم في الاعلام (۳۰۲ / ۲) ، والقلاني (ص ۱۱۳) .

۱۲ ابن الجوزي (ص ۱۸۲) .

۱۰ ابن ابي حاتم

أثر قوله تعالى لا تقدموا بين يدي الله ورسوله

جمع وإعداد
سعد الدين بن محمد الكشي

في الفقه الإسلامي

قال تعالى :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^١
تفسير الآية :

قال ابن عباس رضي الله عنه : يقول: لا تقولوا خلاف الكتاب والسنة^٢.

وقال سفيان الثوري رحمه الله : لا تقدموا بين يدي الله ورسوله بقول ولا فعل^٣

وقال القاضي ابن العربي من المالكية :

قوله تعالى : [لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ] أصل في ترك التعرض لأقوال النبي ﷺ ، وإيجاب اتباعه ، والاقتداء به^٤.

وقال الشيخ عبد الرحمن بن ناصر السعدي لا يقولوا حتى يقول، ولا يأمرؤا حتى يأمرثم

قال: وفي هذا النهي الشديد عن تقديم قول غير الرسول ﷺ على قوله ، فإنه متى استبانت سنة رسول الله ﷺ وجب اتباعها، وتقديمها على غيرها كائنًا من كان^٥.

﴿الشافعي رحمه الله تعالى﴾

ترجمته : هو محمد بن إدريس بن العباس بن عثمان شافع بن السائب بن عبيد بن يزيد بن هاشم^٦ ، الإمام، عالم العصر ، ناصر الحديث ، الذي نسب إليه المذهب الشافعي ، من أعلم الناس بمعاني القرآن والسنة ، شديد الكراهية للكلام وما أحدثه الناس من الفلسفة ، أثني عليه العلماء وكان أحمد بن حنبل يدعوا له في صلاته فحوا من أربعين سنة ، وقال أبو ثور: ما رأينا مثل الشافعي ، ولا هو رأى مثل نفسه. مات سنة ٢٠٤ هـ وله نيف وخمسون سنة^٧ رحمه الله تعالى.

(١) (الحجرات: ١).

(٢) تفسير الطبري (٧٤/٢٦) دار المعرفة.

(٣) تفسير ابن كثير (٢٢٠/٤) دار المعرفة بيروت.

(٤) أحكام القرآن (١٤٥/٤) دار الكتب العلمية بيروت.

(٥) تيسير الكريم الرحمن في تفسير كلام المنان، (١٢٦/٧)

(٦) هنا يلتقي نسبه مع نسب رسول ﷺ، والمعروف أن هاشما

توفي في غزوة، أعادها الله وسائر فلسطين إلى الإسلام والمسلمين

(٧) راجع ترجمة في: سير أعلام النبلاء للذهبي (٩٩-٥/١٠)

والبداية والنهاية لابن كثير (٢٥١/١٠).

(٨) تلخيص الخبير لابن حجر العسقلاني (١١٦/١)

١/ قال البيهقي: حكى بعض أصعابنا عن الشافعي قال: إن صغ الحديث في لحوم الإبل، قلت به^٨

الإمام الشافعي رحمه الله تعالى من علماء الحديث، فمن أصوله: تقديم الحديث إن صح على قول الصحابي^٩، والقياس. وهو القائل لأحمد بن حنبل رحمه الله: انتم أعلم بالأخبار الصحاح منا، فإن كان خبر صحيح فأعلمني حتى أذهب إليه كوفيا كان أو بصرياً أو شامياً.

وفيه: رد على المقلدة الذين امتنعوا من الرجوع إلى الحديث الصحيح، وقد أجابوا عن قول الأئمة: (إذا صح الحديث فهو مذهبي) بأنه من تواضعهم، ولا يقصدون حقيقة ما قالوا. ففي قول الشافعي هذا منهج تطبيقي لقولهم: (إذا صح الحديث فهو مذهبي).

قال البيهقي: قد صح فيه حديثنا

— أي نقض الوضوء من لحم الإبل —.

١/ حديث جابر بن سمرة رضي الله عنه ٢/ وحديث البراء رضي الله عنه.

قال أحمد بن حنبل وإسحاق بن راهويه^{١٠} قال النووي: وهذا المذهب أقوى دليلاً

(٩) وهو حجة عنده في القديم، وليس حجة في الجديد، والراجح أنه حجة كما سبق في المقدمة.
(١٠) تلخيص الخبير لابن حجر (١/١١٦).
(١١) شرح مسلم (٤/٤٩).

وإن كان الجمهور على خلافه^{١١}.
٢/ قال الشافعي:

إن ثبت حديث معبد بن نباتة في القبلة لم أر فيها وفي اللبس وضوءاً^{١٢}.
المعنى المستفاد:

المشهور من مذهب الشافعي رحمه الله، نقص الوضوء من لمس المرأة عملاً بظاهر القرآن وهو قوله تعالى: [أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاء]^{١٣}

وقد صح في الحديث: (أن رسول الله ﷺ قبل بعض نساءه ثم خرج إلى الصلاة ولم يتوضأ)^{١٤}.

ويأتي قول الشافعي هذا ليبين أنه على

(١٢) بداية المجتهد لابن رشد القرطبي (٣٨/١).

(١٣) (النساء: ٤٣).

(١٤) رواه أبو داود (١٧٩) والترمذي (٨٦) وابن ماجه (٥٠٢) وأحمد (٢١٠/٦) من طريق العمش عن أبي ثابت عن عروة عن عائشة، وقد أعل الحديث بان حبيباً لم يسمع من عروة شيئاً، وقال الزيلعي في نصب الراية (٣٨/١): وقد مال أبو عمر بن عبد البر إلى تصحيح هذا الحديث فقال: صححه الكوفيون وثبتوه لرواية هو أكبر من أئمة الحديث، وحبيب لا ينكر لقاءه عروة = لروايته عن هو أكبر من عروة وأقدم موتاً، ولم ينفرد برواية هذا الحديث، فقد تابعه عليه هشام بن عروة عن أبيه، فقد روى الدارقطني من حديث وكيع عن هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة قال: (قبل رسول الله... الحديث وقد جاء الحديث بإسناد آخر صحيح عن عائشة رواه البزار، وللحديث متابعات وشواهد، أنضرها في نصب الراية، وسنن الدارقطني)

القاعدة التي أصلها هو والأئمة (إذا صح الحديث فهو مذهبي) .

٣/ قال البخاري رحمه الله : سمعت الحميدي يقول : كنا عند الشافعي رحمه الله ، فأتاه رجل فسأله عن مسألة ، فقال : قضى فيها رسول الله ﷺ كذا وكذا ، فقال الرجل للشافعي :

ما تقول أنت ؟ فقال : سبحان الله ، تراني في كنيسة ، تراني في بيعة ، ترى على وسطي زناراً ؟ .

أقول لك : قضى رسول الله ﷺ وأنت تقول : ما تقول أنت ^{١٥} .

المعنى الإجمالي :

قلت : إن في هذه الحادثة فائدة وهي :

أن التقديم على قول الرسول ﷺ من خصال اليهود والنصارى ، لذلك أنكر عليه بقوله : تراني في كنيسة ، تراني في بيعة . فمن قدم قول إمامه على قول الرسول ﷺ ففيه شبه باليهود والنصارى ، وإمامه منه بريء .

يقول شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله ، عند كلامه على وصف اليهود بأنهم لا يقبلون الحق إلا من الطائفة التي هم منتسبون إليها ، مع أنهم لا يتبعون ما لزمهم في

اعتقادهم . قال : وهذا يبتلى به كثير من المنتسبين إلى طائفة معينة في العلم ، أو الدين ، من المتفهمة ، أو المتصوفة ، أو غيرهم ، أو إلى رئيس معظم عندهم في الدين ، غير النبي ﷺ فإنهم لا يقبلون من الدين رأياً ورواية إلا ما جاءت به طائفتهم ، ثم إنهم لا يعلمون ما توجه طائفتهم ، مع أن دين الإسلام يوجب اتباع الحق مطلقاً : رواية ورأياً ، من غير تعيين شخص أو طائفة ، غير الرسول ﷺ ^{١٦} .

٤/ قال الشافعي :

لو ثبت حديث عروة لم أعدّه إلى غيره ، لأنه لا يحل عندي خلاف ما تبث عن رسول الله ﷺ ^{١٧} .

تنبيه : حديث عروة هو : (أن رسول الله ﷺ مر بضباعة بنت الزبير فقال : أما تريدن الحج ؟ فقالت : إني شاكية ، فقال لها حجي واشترطي أن محلي حيث حبستني) ^{١٨} . قال البيهقي : قد ثبت هذا الحديث من أوجه عن النبي ﷺ ^{١٩} .

المعنى المستفاد :

(١٦) اقتضاء الصراط المستقيم لابن تيمية (١/٧٤-٧٥) مكتبة الرشد الرياض ، تحقيق د. ناصر عبد الكريم العقل .
(١٧) فتح الباري (٤/١٢) ابن حجر العسقلاني .
(١٨) متفق عليه .
(١٩) فتح الباري (٤/١٢) ابن حجر العسقلاني .

(١٥) مناقب الشافعي للبيهقي (١/٤٧٤) .

المشهور من مذهب الشافعي رحمه الله ، أن الإحصار الذي يبيح التحلل من الإحرام ، هو حصر العدو ، الحديث ابن عباس رضي الله عنه قال : (قد أحصر رسول الله ﷺ ، فخلق رأسه ، و جامع نساءه ، ونحر هديه ، حتى اعتمر عاما قابلاً) ^{٢٠} .

وهو مذهب أحمد أيضاً .

فأما إن مرض فهذا يصير ، فإن فاتته الوقوف بعرفة فإنه يتحلل بعمره وعليه دم الفوات ^{٢١}

وذهب الحنيفة إلى أن المحرم إذا أحصر بعدو أو أصابه مرض فمنعه من المضي جاز له التحلل ، الحديث عائشة رضي الله عنها في قوله ﷺ لضباعة بنت الزبير : (حجي واشترطي أن محلي حيث حبستني) ^{٢٢} .

وقد علق الشافعي رحمه الله القول به على صحته ، جرياً منه على تقديم السنة والحديث ، وقد أكد البيهقي ثبوت الحديث عن النبي ﷺ ، فوجب أن يكون ما يفيد الحديث من مذهبه رحمه الله تعالى .

قال النووي في المجموع شرح المذهب ^{٢٣} : صح عن الشافعي رحمه الله أنه

قال : إذا وجدت في كتابي خلاف سنة رسول الله ﷺ فقولوا بسنة رسول الله ﷺ ودعوا قولي ، وروي عنه : إذا صح الحديث خلاف قولي فاعملوا بالحديث واتركوا قولي ، أو قال : فهو مذهبي . وروي هذا المعنى بألفاظ مختلفة ، وقد عمل بهذا أصحابنا في مسألة التثويب ، واشترط التحلل من الإحرام بعذر المرض ، وغيرهما مما هو معروف في كتب المذهب ، وقد حكى المصنف ذلك عن الأصحاب فيهما . إ هـ .

فائدة:

والذي ذهب إليه الحنفية ، هو مذهب الصنعاني ، والبخاري ، فقد ذكر أثر عطاء قال : الإحصار من كل شيء يحبس .

وبذلك أفتى ابن مسعود رضي الله عنه ، حيث أفتى رجلاً لدغ بأنه محصر ^{٢٤} .

شبهة و ردّها :

قد يقال : كيف يقول الشافعي رحمه الله : لو ثبت حديث عروة الخ وهو في الصحيحين ؟ الجواب : أن قوله هذا كان قبل أن يدون الأئمة الحديث في الكتب والدواوين .

هـ / قال الشافعي : إن ثبت عن عمار عن النبي ﷺ الوجه والكفين ، ولم يثبت عنه إلى المرفقين ، فالثابت أولى .

(٢٠) رواه البخاري .

(٢١) أي فوات الوقوف بعرفة .

(٢٢) متفق عليه .

(٢٣) (٢٣/١) .

(٢٤) قال في الفتح (٥/٤) : أخرجه ابن جرير بإسناد صحيح عنه .

قال البيهقي : ومسح الوجه والكفين في حديث عمار ثابت ، وهو أثبت من حديث مسح الذراعين^{٢٥}.

٢/ المعنى المستفاد :

مذهب الشافعي رحمه الله في التيمم ، أنه يمسح وجهه ويديه إلى المرفقين ، وقد استدلل بأحاديث ، منها : (التيمم ضربتين ، ضربة للوجه وضربة لليدين إلى المرفقين) رواه الدار قطني والحاكم ، وقد ضعت هذه الروايات الحافظ ابن حجر في التلخيص^{٢٦}.

والذي صح في هذا الباب: أن (التيمم

ضربة واحدة للوجه والكفين) وهو مذهب أحمد .

وقد علق الشافعي رحمه الله العمل به على ثبوته . فوجب أن يكون هذا الحديث هو مذهب الشافعية إن كانوا على مذهب إمامهم في تعظيم النصوص وعدم التقديم عليها إن صحت .

تنبيه :

الملاحظ من أقوال الشافعي رحمه الله :

١ - إن صح الحديث في لحوم الإبل .

٢ - إن ثبت حديث معبد في القبلة .

٣ - إن ثبت ... إلخ .

فالذي يستفاد من هذه الأقوال :

إن شرطية وهي تفيد : تعليق شيء على وجود شيء آخر . (وهذا النوع من الشرط هو الذي يذكره الفقهاء في الصلاة والعق ، ونحوهما ، فيقولون : العتق على شرط ، والطلاق المعلق على شرط)^{٢٧}.

فإذا علق الشافعي العمل بالأحاديث على الصحة ، ووجدت الصحة ، وجب أن يكون ما علقه هو مذهبه الذي يفتى به وينسب إليه .

قال النووي رحمه الله : ومن حكي عنه أنه أفتى بالحديث من أصحابنا : أبو يعقوب البويطي ، وأبو القاسم الداركي ، ومن نص عليه أبو الحسن الكيا الطبري في كتابه في أصول الفقه ، ومن استعمله من أصحابنا المحدثين الإمام أبو بكر البيهقي وآخرون ، وكان جماعة من متقدمي أصحابنا إذا راوا مسألة فيها حديث ومذهب الشافعي ما خلافه عملوا بالحديث وأفتوا به قائلين : مذهب الشافعي ما وافق الحديث .

ثم قال النووي : قال الشيخ أبو عمرو : فمن وجد من الشافعية حديثا يخالف مذهبه نظر ، إن كملت آلات الاجتهاد فيه مطلقا ، أو في ذلك الباب ، أو المسألة ، كان له الاستقلال بالعمل به ، ومن لم يكمل وشق

(٢٧) من كتاب شرح الورقات في أصول الفقه ، د . عبد الله الفوزان (٩٣) دار المسلم - الرياض .

(٢٥) المذهب في اختصار السنن للبيهقي - الذهبي (٢٢٢/١).

(٢٦) التلخيص الحبير لابن حجر (١٥٢/١) .

عليه مخالفة الحديث بعد أن بحث فلم يجد لمخالفته عنه جواباً شافياً ، فله العمل به إن كان عمل به إمام مستقل غير الشافعي ، ويكون هذا عذراً له في ترك مذهب إمامه هنا . ثم قال النووي : وهذا الذي قاله حسن متعين ، والله أعلم به .^{٢٨}

النووي رحمه الله

ذكر النووي قول مالك في الموطأ : قال مالك : لم أسمع أحداً من أهل العلم والفقه ومن به يقتدى نهي عن صيام يوم الجمعة ، وصيامه حسن ، وقد رأيت بعض أهل العلم يصومه ، وأراه كان يتحراه .

قال النووي : فهذا الذي قاله هو الذي رآه ، وقد رأى غيره خلافاً ما رأى هو . ثم قال : والسنة مقدمة على ما رآه هو غيره .^{٢٩}

المعنى المستفاد :

نهي رسول الله ﷺ عن صوم يوم الجمعة - أي إفراده بصوم - فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال : (لا تخصوا ليلة الجمعة بقيام من بين الليالي ، ولا تخصوا يوم الجمعة بصيام من بين الأيام ، إلا أن يكون في صوم يصومه أحدكم) .^{٣٠}

وعنه ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ :

(لا يصوم من أحدكم يوم الجمعة إلا أن يصوم يوماً قبله أو يوماً بعده)^{٣١}

فذكر النووي رحمه الله قول مالك في إباحته إفراد يوم الجمعة بصوم ، وقد علم رحمه الله أن رسول الله ﷺ نهي عنه ، فقال : هذا الذي قاله هو الذي رآه - يعني أننا لسنا ملزمين شرعاً أن نتبع ما رآه ، وإلا فإن غيره رأى أيضاً خلافاً ما رآه - ونحن لم نؤمر باتباع آراء الرجال لأنه لا ضابط يضبط صحة رأي على آخر ، وإذا كان كذلك ، فالسنة مقدمة على رأي مالك وغيره ، لأن الله عز وجل أمر باتباعها ونهي عن مضادتها بقوله : (لا تقدموا بين يدي الله ورسوله) ولأنه ﷺ لا ينطق عن الهوى .

وفيه : بيان ضابط الوحدة الإسلامية ، وأن الأمة لا يمكن لها أن تتوحد على آراء الرجال ، وتنظير الحركات ، وفلسفة الأحزاب ، لأنها صادرة عن بشر يخطئون ويصيبون ، وأما الرسول ﷺ ، فما سنه للأمة معصوم عن الخطأ ، وقد قال تعالى : (وما ينطق عن الهوى إن هو إلا وحي يوحى)^{٣٢} . لذلك كانت السنة مقدمة على ما رآه هو وغيره .

(٣١) متفق عليه .

(٣٢) سورة النجم ، الآيتان ٣ ، ٤ .

(٢٨) المجموع شرح المذهب (٦٤/١) .

(٢٩) شرح مسلم (١٩/٨) .

(٣٠) روه مسلم .